D

FORESTO

Ventriculi

Affectibus

1606

(1)
2373 | B
2366

A xxix For

OBSERVATIONVM

& curationum medicinalium

LIBER XIX

De Hepatis malis ac affectibus;

& XX

De Lienis morbis: vbi & de SCORBVTTO, nouo malo, pertractatur.

In quibus eorum cauſſa, ſigna, prognoſes, curatio graphicè depinguntur.

Etiam adiectis SCHOLIIS:

PETRO FORESTO *Alcmariano, Reip. Delphenſis medico, auctore.*

Adiecta eſt in fine Epiſtola D. HENRICI A BRA, de nouo quodam morbi genere, Friſiis & Weſtphalis peculiari. vnà cum D. IOHANNIS HEVRNII ad eam reſponſione.

Cum rerum & locorum inſignium pleniſſimo INDICE.

LVGDVNI BATAVORVM,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Franciſcum Raphelengium.
cIↃ. IↃ. XCV.

Nobiliſſimis Clariſſimiſque
ac prudentiſſimis

ZEELANDIÆ ORDINIBVS.

VT varia ſunt ſtudiorum genera, Viri Ampliſſimi, ita ſcriptionũ quoque ſcopi varij. Sed illud genus nobis hactenus magis placuit, quod artem curatiuam complectitur: quod quidem medicinæ candidatis ſemper propoſuimus; quos & hactenus docuimus, quomodo perfectè & accuratè morbos, quibus miſeri mortales affliguntur, curarent. Quæ pars medicinæ pręcipua, ſine aliis partibus doceri non poteſt, quin & ſignorum, & cauſarum fiat mentio, atque aliarum rerum omnium, quæ totam medicinam continent. Hanc autem excolere ſemper inſtituimus, non quidem perfunctoriè, ſed elaboratiùs, ſemper exemplis adiectis. Atque hæc præcipua fuit cauſa ſcriptionis noſtrę, Viri præſtantiſſimi, noſtra extrema ætate, qua (abſit arrogantia)

per experientiam & longum huius artis vſum iudicio maiori valemus: prout quotannis ſcriptum aliquod in lucem dedimus, non aliam ob rationem, quàm vt omnia ſtudia noſtra ad publicam vtilitatem conferremus, qui non tam nobis, quàm patrię ac amicis (qui ad ſcribendum, & ad abſoluendum quod incepimus nos impellunt) nos natos eſſe ſciremus; quin & vt hæc ipſa etiam noſtræ memoriæ in poſterum inſeruirent. Atque is finis nobis propoſitus ſemper fuit, in hoc genere ſtudiorum, non tam ſcribentis laus, quàm legentis vtilitas, ſi qua ex nobis percipi aut ſperari poteſt. Id maximè curauimus, ne quid deeſſet noſtris commentariis, quod faceret ad ægrotantium ſalutem; vt quilibet medicus etiam iunior vnumquemque morbum recta methodo & cognoſcere & curare poſſet, & efficax haberet remedium vnicuique morbo aptum & deſtinatum. Nullum enim vnquàm tam probatum remedium aut ſecretum habuimus, quod obliterari & penes nos ſepeliri voluerimus; natura ad communicandum ſemper proni, vti & ſcripta noſtra hactenus edita indicant. Non ignoramus nos hoc nomine imprudentiæ inſimulari: ſed nos ad libera-

litatem

litatem ingenij illud pertinere ſemper iudicauimus, imò ad pietatem, cùm multi ac penè infiniti, hoc genere ſcribendi iuuentur. Vitio aliis vertimus quòd omnia ſua celent. qui quidem varij ac diuerſi generis homines ſunt: alij enim ambitione quadam ducuntur, vt cæteros excellant; alij verò ab omni humanitate alieni, pluſquàm ſordidi, id tantùm agunt, vt lucrum faciant. Sunt quoque & alij non pauci, qui idem præſtant per ignorantiam veterum ſcriptorum, quæ ab illis negliguntur, & noua cudunt ipſi, quæ arcana nominant, & præ veteribus ita extollunt, tamquam vetera nullius eſſent momenti; quaſi verò non ea ipſa, aut meliora à veteribus prodita ſint. Præter hos iam dictos accedunt his quidam potiùs ignaui quàm laborioſi, qui remedia abſcondenda autumant, eò quòd imperiti ea legentes in hominum perniciem conuertere poſſent. Non hæc culpa ſcribentibus imputanda eſt, ſed illorum ignorantiæ, temeritati, & arrogantiæ, qui nec ſcripta intelligunt nec remedia; audent tamen morbo non cognito, nec temperie ægri perſpecta, eiúſve natura, aliíſve omnibus ad medicinam ſpectantibus, malè animaduerſis, intempeſtiuè quemlibet

ægrum obuium ſine methodo curandum ſuſcipere: qui plus mali ægro quàm morbus ipſe, adferunt. Siquidem qui rebus & inuentis bonis, & ſcriptis virorum doctiſſimorum abutuntur, deerunt numquam. Nec æquum fuerit illorum cauſa viros bonos, ea quæ ad ſanitatem valent, reticere: aliàs nec cibus nec potus adminiſtrari poſſent, quæ malè adminiſtrata vitam hominum ſæpè ad morbos mortemque compellunt: quemadmodum & à noſtro Hippocrate diuino ſcriptum habetur, ptiſanam intempeſtiuè exhibitam pleuritico mortis cauſam præbuiſſe. Id neque Ouidium latuit, cùm ita ſcribat:

Temporibus medicina valet. data tempore proſunt;
Et data non apto tempore, vina nocent.

Hæc igitur me ſenem nequaquam deterruerunt, quin ad reliqua edenda me accingerem, ad hepatis & lienis mala progreſſus, quæ nunc iterum prelo commiſimus.
Verùm cùm noſtra commentaria tanta non ſint, (quod ingenuè fateor) vt per ſe maleuolorũ calumniam euadere poſſint; ſit autem hoc fatale omnibus ſcribentibus, vt ab æmulis maximè premantur, & ferè opprimantur, niſi patronum aliquem nacti fuerint, qui ſe vindicem opponat dentatis illis

illis vitilitigatorum morſibus etiam clàm venenoſis. Rectè enim Xenophon De factis & dictis Socratis lib.2.ait: Nullum eſſe opus,in quo non accuſentur homines. Difficile namque eſt ita quicquam peragere, vt nihil erres: quòd ſi etiam ſine errore quiſquam aliquid peragat, difficile eſt non iniquum iudicem inuenire. Hanc ob cauſam ego apud vos præſidium meis ſcriptis quæſiui: vosq́ue Viri ornatiſſimi præ cæteris aliis mihi patronos elegi: vos (inquam) noſtræ Batauiæ vicinos, tum fœdere ac concordia deuinctiſſimos; prout hinc à multis annis vtraque hæc regio tam Zelandia, quàm Batauia, vnanimi conſenſu, mutuisq́ue conſiliis, ac mutua opera; tam in pace,quàm in bello regitur gubernaturq́ue, teſte Cornelio Tacito antiquo ſcriptore,qui libello De ſitu & moribus & populis Germaniæ (vt alibi in libris antehac editis meminimus) ſcribit Mattiacorum gentem, id eſt Zelandos ſimul & Batauos ſua virtute partem Romani imperij fuiſſe: *Manet* (inquit) *honor & antiquæ ſocietatis inſigne: nam nec tributis contemnuntur, nec publicanus atterit: exempti oneribus, & collationibus; & tantùm in vſum præliorum ſepoſiti, velut tela atque arma, bellis reſeruantur. Eſt in*

eodem obſequio & Mattiacorum gens. Protulit enim magnitudo populi Romani vltra Rhenum, vltráq; veteres terminos imperij reuerentiam. Ita ſede finibuſq; in ſua ripa, mente animóque nobiſcum agunt; cætera ſimiles Batauis, niſi quòd ipſo adhuc terræ ſuæ ſolo & cælo acriùs animantur. Hæc ſocietas inter vtramque gentem in hunc vſque diem ſemper magis magiſque creuit: vnus atque idem animus vtriſque, tam in pace conſeruanda, quàm in bello hoſtes à ſe coërcendo & depellendo. Quanta autem prudentia hanc veſtram Rempublicam rexiſtis, ſolicitudine curaſtis, conſiliis ſaluberrimis iuuiſtis, omnes norunt. Quin & Deus Optimus Maximus ſua benignitate hanc regionem (cui præeſtis) ſummo gradu exaltauit, ita vt exteris longè à vobis diſſitis, imò hoſtibus ipſis magno encomio celebretur, famâ veſtræ regionis fortitudinem, felicitatem, & inſignem gubernationē per totum terrarum orbem prædicante. Florent ciuitates veſtræ inter hoſtium & belli tumultus, & diuitiis magis abundant, mercatoribus veſtris etiam nunc mercaturam terra mariq. maiorem & feliciorem exercentibus, & peregrinis vndique magis magiſque ad vos confluentibus. Cùm itaque libros

meos

meos de Capitis affectibus, Ordinibus Batauiæ nuper dedicauerim, gratum vobis fore duxi, ſi vos non minùs honore aliquo (opuſculo edito) quàm illos proſequi conarer. Itaq. oportunum exiſtimaui hos libros De hepatis & lienis malis vobis dedicare; cùm eorum materia hoc requirat, vt ab eximiis & magnificis viris in tutelam ſuſcipiantur. Eſt enim hepar viſcus nobile, generoſum & excellens, ſanguificationis organum, inter principes partes totius corporis ſemper ab illuſtribus medicis habitum: ſine cuius vſu, totius corporis nutritio fieri non poteſt, nec vita ſubſiſtere. Habet enim hoc viſcus vſum egregium & varium; & ob hoc ſi aliquo vſu deficiat, variis ac diuerſis tentatur morbis. Ita & lien quoque non fruſtrà à Deo creatus, atræ bilis ſedes, dum fit ſanguinis ebullitio in hepate, quod terreſtre eſt ac velut ſanguinis fex, id totum ad ſe trahit, vt corpus ab hac melancholica ſuperfluitate expurgetur, & lien partim ex ea nutriatur. Demum verò ex liene vas venoſum eſt in os ſtomachi porrectum, deferens humorem melancholicum, quo appetitus in ventriculo excitetur. Illud quoque viſcus ſi ſuo munere deſtituatur, non contemnendis etiam affici-

tur malis. Quibus autem remediis hæc duo viſcera quouis modo affecta, in integrum reſtituantur & curentur, quàm diligentiſſimè id docemus: adiectis etiam aliquot Obſeruationibus, ad fratrem meum quondam, deinde ad nepotes meos medicos ſcriptis, de Scurbutto nouo malo; vt etiam nautis veſtris vtilis eſſem, qui hoc vitium ex prauo victu, potuque facilè incurrunt. Quare ne vos longiore epiſtola detineam, hæc ipſa qualiacumque ſint, ſub veſtro patrocinio in lucem quàm primùm vt prodirent, curaui. atque veſtræ humanitati cõfidens, hos libros mei erga vos animi fidiſſimi teſtes, veſtro collegio omni parte optimè conſtituto, dedico conſecroque. Vos viros magnificos, illuſtres, prudentesq; vnicè rogo, vt benigna ac hilari fronte munuſculũ hoc litterarium à ſene profectum, ſuſcipiatis. Deus optimus maximus gubernationẽ veſtram felicitet, promoueat, veſtramque rempublicam veſtris auſpiciis quàm diutiſſimè ſeruet incolumem.

Delphis Batauorũm, ipſis Kal. Ian. anno 1595.

V. Ampl. obſeruantiſſimus
PETRVS FORESTVS, *Alcmarianus*,
Reip. Delphenſis medicus.

AD

AD LECTOREM
& rei medicæ ſtudioſum
PRÆFATIO.

DIOGENES *iam ſenex, admonitus, Benigne Lector, vt à laboribus ſuperſederet, rettulit in ſtadio currentem, non oportere iam metæ vicinum remittere curſum: Nam pulchrum eſt ſenem ſapientiæ ſtudere. Ideò in vitæ curſu ſtudia nunquam ſiſtenda puto: perpetuò enim philoſophandum eſt ſapienti, & cum ſuauiſsimis nutriculis Muſis, in ipſo etiam ſenio confabulandum. Nec confabulandum tantùm, vel inani ſpeculationi ſolùm atque ſemper inhærendum: ſed vlteriùs progredi neceſſe eſt; nempe ad actionem ipſam: vt etiam aliis non ſolùm legendo, ſed & ſcribendo vtilis eſſe poſsis. Natura ipſa euidenter nos docet, publica bona anteponenda eſſe priuatis: cùm enim homines hominum cauſa generatos eſſe conſtet, vt ipſi inter ſe alij alios iuuent; propterea ſolitariam vitam non delegi, quaſi ſtudia mea mihi vni vellem prodeſſe. Ideoq́; ad hoc exercitium ſcribendi, à nemine mihi mandatum, ſed expetitum & deſideratum, me contuli, horam vnam atque alteram*

ſubtra-

ſubtrahens, cùm ab ægris curandis & inuiſendis ocium mihi daretur. Non tamen ſum is, qui inde gloriam capto. Nam quid eſt hoc totum, quod vulgo gloriam vocant? niſi nomen inane, & tandem, imò facilè, periturum; licet quidam immortalitatem appellent, famam poſteris relictam, & virtutem, & qualecumque literarum ſtudium. Sed illa ſola eſt gloria, quæ fidelibus in cælo perpetuò manſura eſt. In omnibus ædendis libris hic vnicus ſemper mihi fuit ſcopus, vt mea induſtria aliquam adferrem vtilitatem: id ſi minus aſſequi poſſem, ne quam adferrem noxam. Et ob hec redargutionem non formido, qui libenter errata, quæ inter ſcribendum facilè occurrere poſſunt, corrigere ac reſtituere cupio. Sufficit mihi, ſi labores hi, & alij quidam mei, placeant Deo optimo maximo, à quo omnia accipio, cuíque omnia debeo. Scio enim quàm infideliter is agit, qui dona quæ diuinitus obtinuit, ita ſibi propria facit, vt ſibi à Deo collata occultet, & Deo non aſſcribat. Laborum itaque noſtrorum nequaquam nos pœnitet: & quantum commodi noſtris ſcriptis medicinæ ſtudioſis attulerimus, etiam ipſa atteſtabitur inuidia, vti ſperamus. Non hæc tamen ſcripſimus faſtidioſis, ſed cupidis & efflagitantibus, tum iis, qui medicinam rectè ac piè exercere nituntur. Materia tamen medica quam

tracto,

tracto, ardua eſt & difficilis, & moleſta: interea nil eſt tam aſperum, quin aſsiduè tractando fiat lene: nil tam arduum, quin conatu ſuperetur: nil denique tam moleſtum, quin proximi cauſa, qui iuuatur ac reſtituitur, quantum Natura admittit, fiat iucundum.

Quamobrem cùm anno præterito perueniſſem ad inſtrumenta eorum, quæ naturali facultati ac virtuti nutritoriæ famulantur, & ventriculi morbos abſoluiſſem, cum quo maximam habet vicinitatem & colligantiam hepar, mediantibus venis meſaraicis, (quia etiam operationes ſtomachi præparatoriæ inſeruiunt operationibus hepatis; & nocumenta ventriculi plurimùm obſunt hepati; atque eidem læſiones inducunt;) ideò conſequenter hunc XIX. *librum, De hepatis morbis, eiusq́ ſymptomatis, nunc tibi, Lector Candide, legendum offero: cui & adiunxi librum Vigeſimum, De lienis affectibus. Hepar enim, de quo primùm agimus, membrum eſt principale, fons & origo naturalis potentiæ: habitudine calida ac humida, cui & commiſſa eſt facultas nutritoria; cuius gratia & alia membra facta ſunt, quæ ſunt ſub ſepto tranſuerſo, ſi generationis membra excipias. Nam inteſtina gracilia, venæ meſaraicæ, ad alimenti à ventriculo delati præparationem ſunt facta: ſplen, veſica fellis, renes, veſica, ad*

recipienda

recipienda excrementa (vt latiùs docuimus lib. 1. *De incerto vrinarum iudicio, cap.* 2.) *venæ verò ad ſanguinis delationem, & conſeruationẽ factæ ſunt: epiploon verò ad coctionem iuuandam. Quarum partium cùm aliqua inſigniter læditur, hepar etiam per conſenſum afficitur; vel eius coctio fruſtratur.*

Cæterùm cùm de hepatis affectibus, in hoc libro particulariùs acturi ſimus; præſtat de eius figura, forma, compoſitione, ſitu, & vſu quædam hic in medium adferre, antequam opus aggrediamur: vt hepatis actiones (ſi deficiant) meliùs quiſque intelligat; & quomodo ſint reſtituendæ, percipere poſſit: mox de liene idem quoq; acturi. Hepar itaque magnum & præcipuum viſcus eſt: nam & primum eminet in vtero matris. Hinc Galenus 15. *libro de vſu partium: Eſt enim (inquit) non minùs digna admiratione in eis magnitudo hepatis, maximè ſecundum principia, quando primùm euidenter licet videre vnamquamque fœtus particulam cõformatam; ſed nihil minùs vſque ad partum. Conſequenter autem cerebrum & cor excellunt aliarum particularum proportionem: idq; fit, quoniam venarum principium eſt hepar; arteriarum autem cor; neruorum verò cerebrum. Validum ob hoc opifex ille inſignis Deus, & magnum venoſum genus, mox in principio produxit. aliorum verò*

vtrumque

vtrumque poſt hæc iterum augeri incepit. Eſt enim magnum hepar, imò maius quàm in cæteris animalibus, reſpectu ſuæ molis. Intereà quamuis magnum viſcus ſit & præcipuum, tamen neruus paruus eſt, qui ad tunicam eius continentem diſtribuitur: aut non omninò ad viſcus implantatus eſt; aut non ad totum. Ideò obtuſum ſenſum habet: Quòd ſi nullum haberet, neque phlegmones (inquit Galenus 4. de vſu part.) neque ſuppurationis, neque alterius paſſionis ſenſum habuiſſet: in nullo itaque ſic differret à planta. Sed natura ipſum ſenſum ei præbuit; ſcilicet eum qui per diſtributionem & communicationem fit. Eſt autem figura Lunaris, maior tamen quàm media Luna, ſed nondum completa: cuius conuexa pars ſeu gibbum, eſt ſuperiùs; concaua, vel ſima pars inferiùs. ideò abſceſſus ſeu hepatis apoſtemata ſunt figuræ lunaris: in qua & differunt ab inflammatione vel apoſtemate muſculorum abdominis, quæ in longum protenduntur in muſculis latitudinalibus; in latis & tranſuerſis, latitudinem habent; vel per tranſuerſum apparent.

Eſt autem hoc viſcus organum totius ſanguificationis. & ob hoc natura iecur inſtituit, teſte Gal. 2. ad Glauc. vt alimentum vniuerſo corpori appararet. Aluntur enim omnia ſanguine. Et hæc eſt illi inſita facultas, ſcilicet ſan-

guificatio:

guificatio: quæ eſt Alteratio iam in ſtomacho confecti chymi, ad naturam ſanguinis. De hac re latiùs videas Gal. 6. de placit. Hipp. & Platonis. Et quamquam in venis meſaraicis eſt quædam præparatio ſanguinis, plenè tamen ſanguis perficitur in hepate, vt 3. de facult. naturalibus ad finem, & 7. methodi ait: cùm iecur venis ſanguificam vim tribuat, & hepar ipſum venarum principiũ dici debeat. Quod & Ariſtoteles dixit, & probat Galenus 4. de vſu partium, ſic dicens: Hepar eſt primum ſanguificationis organum, & principium venarum. Cuius ſubſtantiæ natura, ſi quis eam euidenter ſcrutatur, proxima ſanguini apparet. Si enim à caliditate intellexeris euaporatum ſanguinem, & incraſſatum, nihil aliud inuenies fieri quàm hepatis carnem. Hic ſanguis concretus eſt, qui affunditur exiguis venis innumeris; quæ texturam denſam quandam faciunt, & eius carnem fulciunt. Et ſic iecoris ipſius ſubſtantia caro quædam eſt mollis, & rubra, veluti recens concretus ſanguis; ea παρέγχυμα à Græcis appellatur: quæ vndique intrà venis atque arteriis perforatur; exteriùs peritonæo membrana inuoluitur; & in quatuor fibras ſcinditur. Quidam autem (teſte Theophilo Protoſpatario, in Galeni de vſu partium libros epitome) ex Mathematicis medicis, fibris hæc nomina impoſuit: Prima Focus dicta

dicta eſt; maximè namque ad ſucci coctionem facit, quemadmodum focus ad coquenda cibaria. Secunda Menſæ nomen ſortita eſt; quoniam menſæ vicem gerit; ſiquidem membrorum alimenta in ipſa apponuntur. Tertia Culter nominatur: diuidit enim, ſegregatq́ inter ſe humores; aut ſi quid craſsius diſtribuendum ſit, id ſecat, atque commutat. Quarta verò Aurigæ nomine prædita eſt: nam humores excoctos naturales vires benè regunt, atque in melius recta ducunt. Igitur ritè inexplicabilis Dei ſapientia iecur in fibras quatuor ſeparauit: ipſas namque ventriculo, veluti excalfactorium tegumentum, ad iuuandam coctionem ſuperimpoſuit: fibris enim tamquam digitis, maiorem ventriculi partem complectitur: ſic etiam dicente Galeno 4. de vſu partium: Cur autem circumaſcendit ventrem hepar? an vt ille quidem ab hoc; cibaria verò ab ipſo ventre calefiant? Propter hoc quidem hepar quibuſdam λοβοῖς, id eſt fibris, tamquam digitis, ventrem comprehendit. Verùm non in omnibus hominibus quatuor fibras iecur habet: ſed in iis, qui proceritate excellunt. Idem teſtatur & Gal. eodem in loco inquiens: Neque vnus numerus eorum in vnoquoque animali: quoniam neque figura, neque magnitudo ventris, omnibus exactè eſt eadem.

Ceterùm ſuperiùs, qua manu tangitur, gib-

bum

bum eſt: intrinſecus qua ventriculo inhæreſcit, cauum. At vena ſanguinem coquens, quæ & Caudicaria dici poteſt, in cauo iecoris in plures finditur: In gibbo verò, quæ caua vocatur, vbi inter ſeſe caudicaria vena & concaua oſculis venularum arctiſſimis committuntur, per hæc ſanè oſcula caua vena ex caudicaria mundum concoctumq́; ſanguinem cum diluto illo excremento exhaurit. Itaque ex ſummo iocinoris gibbo caua vena exoritur, qua tranſuerſo ſepto ſuſpenditur: ac veluti ab radice truncus maximus ſurſum deorſumq́; ſpinæ adhæreſcens porrigitur, vt ſanguis per totum corpus deferatur, & nutritio fiat, & tandem aſſimilatio, vt latiùs retulimus lib. 1. De incerto vrinarum iudicio cap. 2. de apparatu ſanguinis & reliquorum humorum; & cap. 3. de ſuperfluitatibus, quæ in vnaquaque concoctione ſequeſtrantur: quæ & à Galeno De Anatomicis Adminiſtr. & in lib. de vſu part. & de facult. naturat. prolixiùs explicantur. Ex inferiori parte caui fel dependet: in eadem parte caua, ex diuerſis locis, quidam venarum concurſus eſt, qui porta iecoris dicitur; vbi ductuum viarumq́; veluti compitum efficitur; quibus ſuccus is, quo alimur, permeat, ſtatimq́; intus in quinos riuos diffunditur, & in prætenues venas, quæ deinde per totam iecoris diſperſæ ſubſtantiam, in exilitatem,

ſubtili-

ſubtilitatemq́; admodùm radicantur, demumq́; in iecur ipſum obliterantur. Tenuiſsimæ hæ venæ, inquit Gal., ceu neque pati aliquid periclitantes, firmatæ diligenter ſunt in viſcere; meliùs ita ſanguificationem perfecturæ. Iam & venæ octonæ ad portas iecoris deriuantur: ex quibus binæ paruæ ſunt; quarum altera ad pylorum, & ad meſenterium pertinet; altera inferiori ventriculo iuxta pyloron coniungitur. Ex reliquis ſex una ad dexteriorem ſtomachi partem iter tendit: ſecunda grandior ad lienem pertingit: tertia inteſtino recto iungitur, & in ſiniſteriorem partem decurrit. quarta ad dextram ventriculi partem, vbi in tenues fibras diuiditur. quinta duplici propagine: altera omento applicatur, ſpargiturq́; è regione illius rami, qui à liene oriri cernitur: altera propago craſsiori inteſtino adiungitur, qua ſucci reliquiæ attrahuntur. poſtrema ad ieiunum inteſtinum, ac tenue, & ad id quod cæcum appellatur, pertinet: ad quam euidentiùs pleræque venæ ad ſuccum exhauriendum contendunt. Vſum harum venarum ex parte enucleauimus lib. 1. De incerto vrinarum indicio, & quomodo inteſtina multis venulis, quæ medianæ nominantur, ſparſa ſunt maioribus & minoribus, ex ſimo iecoris enaſcentibus, quæ puriſsimum ſuccum rapiunt. Scybalum autem, hoc eſt excrementoſa pars, deor-

ſum in craſſa inteſtina deiicitur. Ipſum autem illum ſuccum in caua iecoris ducunt, ad locum qui portæ iecoris vocatur. Verùm cùm in vehementioribus motibus ipſas diſruptum iri periculum eſſet, eas diuina prouidentia munimento fulcroque carere noluit: ſed earum in ramos diuiſuras carne quadam craſſa, candida, ſubpingui, veluti ſupplemento firmauit. ea multa ſimul vaſcula, & glandulas, quas adenas vocant, magnas, paruas valdè multas continet: ipſamet carne venas omnes deuinciens, ipſisq́ʒ ſtabilitatem largiens: carnem hanc meſenterion, quòd media inter inteſtina ſita eſt, nominauerunt: alij meſaræon, quòd media inter omnia hæc vaſa attollatur: alij callicreas, quòd eſui ſit iocundiſſima: ſed Latini Lactes, vſitato vocabulo appellauerunt. Hæc prudentiſſimæ Dei artis fuere conſilia. quæ & Galenus in lib. De vſu partium ad longum expoſuit. Eſt quoque hepar membrana tenuiſſima contectum, quæ quidem exterior (dicente Galeno) cutis quædam hepatis eſt. Poſitus verò eius ſeu ſitus, eſt ſub ſpuriis coſtis dextræ partis; quem locum appellant dextrum hypochondrium: cùm pars dextra ſit calidior ſiniſtra. Ita enim attentè & diligenter ei ſummus opifex prouidit. Ventri enim & inteſtinis omnibus, per venas, & colligantem eas tunicam copulatum eſt. Super hunc muſculi

abdomi-

abdominis. Et vt magis tuta eſſet poſitio, iungitur etiam ſepto tranſuerſo, ab eo medio enato. & ita per magnam aliam colligationem copulatum eſt phrenibus: & per alias quaſdam membranoſas & paruas, coſtis nothis. Conſortium habet cum partibus omnibus, mediantibus venis: præcipuè verò cum liene, ventriculo, veſica fellea, diaphragmate, vt paulo antè quoque diximus. Hæc omnia antè noſſe neceſſarium erat, vt diſcerni poſſent ſymptomatum cauſæ, & partes, in quibus affectus conſiſtunt: vnde & curationis forma habetur.

Ex iis nunc quæ diximus, ſatis liquet munus ipſius hepatis; nempe vt chylum ſanguifica quadam vi (quæ meſaraicis venis à virtute hepatis inerat) aliquo modo paratum, hepar perfectè in ſanguinem mutaret; vt deinde ſanguis per omnes venas in totum corpus diſtributus, totum corpus nutriret. Hepati enim, ceu præſepi (ſicut ait Plato) concupiſcibilem vim, tamquam agreſte quoddam brutum alligatum, corpus ibidem nutrire neceſſe eſt; ſi modò mortale genus futurum permanſurúmque eſt. Facultas autem ratiocinatrix (qua quidem homo eſt) in cerebro ſita firmatáque, velut miniſtram quandam & adiutricem animoſam facultatem habet, eandémque ſibi ipſi aduerſus hoc brutum familiarem. Quapropter ea per

apophyſes, id eſt, productiones, puta neruos, venas, arterias, copulauit creator noſter, vt ſe inuicem audirent, ſibiq́ viciſſim obſequerentur. Sed hæc luculentiùs & fuſiùs à Galeno enarrantur in lib. De dogmatibus Hippoc. & Platonis. Variæ itaque iocinoris ſunt potentiæ, ac totidem quot ſunt coctionum ſpecies, quæ ad facultates naturales pertinent. de quibus abundè Galenus ſermonem habuit in lib. de facultatibus naturalibus: & nos quoq; de iis pleniùs diximus lib. 1. de incerto vrinarum iudicio, cap. 2. quomodo fiat humorum ſanguinisq́ generatio, & quam vtilitatem ſanguis tum humores habeant, & cap. 3. de ſuperfluitatum ſequeſtratione; ita vt non opus ſit eadem hîc repetere. Hoc tantùm his breuiter adiungemus, quot ad nutritionem requirantur, ex Theophilo Protoſpatario: Igitur primus eſt (inquit) in os introitus: ſecunda per dentes attritio; tertia per linguam in globum formatio: quarta per gulam deuoratio: quinta in ventriculo in humorem conuerſio: ſexta per meſaraicas venas diſtributio: ſeptima in cauo iecoris ſanguinis generatio: octaua ex cauo in gibbum ſanguinis migratio: nona per cauam venam ſanguinis in totum corpus digeſtio: decima ſanguinis ex venis in muſculos profuſio, quæ Appoſitio vocatur: vndecima eſt ſanguinis cum muſculis fermentatio, quæ Adhæſio dici-

tur:

tur: duodecima eſt fermenti ſanguinis, in carnium cutisq́ ſimilitudinem permutatio. Hæc de iecore ſeu hepate dicta ſint, quæ cognitu neceſſaria ſunt, antequam quis ad morbos eiuſdem tum ſymptomata cognoſcenda & curanda accedat: nunc pauca & de liene adferamus.

Lien eſt membrum inſtrumentale, mediocris quantitatis, figuræ quadrangularis: ſuperiùs craſsior eſt; inferiùs ſubtilior, in modum linguæ, ex carne ſpongioſa, vt facilè recipiat humorem melancholicum craſſum: nam vt hunc recipiat, dum humores ſequeſtrantur in hepate, ordinatus eſt. Etenim lienis caro, tanto iocinore laxior eſt, quanto eo mollior eſt pulmo. ita & Gal. 4. de vſu partium: Caro eius (inquit) rarior eſt & leuior quàm hepatis. Hoc enim membrum rarum ſufficienter & laxum eſt, ſicut quædam ſpongia, vt humores facilè attrahat & ſuſcipiat. Vt autem ſemper talis caro cuſtodiretur, arteriæ quoque vtiles fuere, in totum viſcus diſſeminatæ, vt innatam caliditatem cuſtodirent: ideò & leue ac arterioſum factum eſt, laxúmque & rarum, ad attrahendum per longum ſpatium craſſum humorem. Sic & eius materia mollis eſt, rara ac fiſtuloſa, longitudinis craſsitudinisq́ modicæ. Sed lienoſis ita plerumq́ intumeſcit, ob humoris confluuium, vt veluti Zona cingere hominem videatur.

Cùm ſordibus, inquit Plato, iecur abundat, lienis raritas id purgat, & eas combibit, quoniam concauum eſt & exangue: vnde purgamentis impletum excreſcit, tumetq́; lutoſo ſanguine: ac rurſus cùm mundatum fuerit corpus, compunctum in ſeſe reſidet. Et ſi ſanguis quo lien gaudet natura craſſior ſit, à venis cogitur, atque conficitur; vnde paulatim in lienis ſubſtantiam admiſcetur: quam ob cauſam iocinore lien leuior ac fungoſior habetur. ſic nec purpureus eſt, aut flauus cernitur; ſed obſcurus, atro alimento infectus: iecur verò craſſo ſanguine, ſed purpureo alitur: & pulmones pariter ex concocto, tenui, flauo ac ſpumoſo ſanguine alimentum habent: eorum enim ſubſtantia ex propriis cibis colorem & naturam contrahit.

Quod ad eius ſitum attinet, in ſiniſtra parte, aduerſus iecur, parum inferior, ſuillo ſimilis, poſitus eſt. nec ita à Natura ſine ingenti cauſa conſtitutus eſt in ſiniſtra corporis parte, aduerſus iocinoris ſedem: frigidæ ac ſiccæ naturæ; pro cordis, iecoris, & fellis temperamento: nam & partem ipſam in qua poſitus eſt frigidiorem ac inertiorem reddit, in qua videlicet dextra pars mobilior ac agilior, motum videlicet in re fixa verſaret: motus enim ſuper re immota fertur. Galenus verò de lienis ſitu hæc refert, vbi de partibus corporis agit: Cauo

verſus

verſus ventrem & iecur poſitum habet; gibbo autem coſtas nothas contingit: annectitur peritonæo & omento, quà ſenſum habet: hîc non vt iecur præcordiis, ſed ſiniſtriori ventriculi parti & omento committitur. Gibbus ipſius dorſo membranulis alligatur: ſed vt faciliùs appareat in ſectione, coſtæ inferiores, quæ tenuiores cernuntur (ſub iis enim conditur,) aperiendæ ſunt. Vena grandior directo ductu à porta concaui iecoris ad lienem ducit; quæ ſi diligenter in ſectione retegitur, apparet. Ex medio eiuſdem venæ curſu riuulus quidam eſt, qui ſanguinem dilutiorem deorſum verſus meſenterion, vt alat, ducit. Rurſus eadem vena grandiuſcula, iuxta lienem bifariam diuiditur. alter ramus pro alimento ad imum ſtomachum fertur, alter ad ſplenis cauum producitur; vbi intùs in duos ramos ſpargitur, ſurſum deorſúmque tranſeuntes: horum inferior ſanguine omentum rigat; ſuperior verò ex caua lienis rurſus in duas diuiditur vias: quarum altera ad ſiniſteriorem ſuperiorémque ſtomachi partem, altera ſurſum tendit, ad ventris orificium, atramque bilem infundit, qua os ſtomachi conſtringitur, vnde eſuritio exoritur. Reliquum in ipſo ſplene abſumitur, præter eam portionem quam vena grandis ad membra conſimilia tranſmit-

 tit.

tit. De his vide Veſalium, & alios Anatomicos, qui hoc tempore ex profeſſo hanc rem plenius proſequuti ſunt.

Eſt itaque ſplen organum quoddam purgatorium generatorum in hepate limoſorum & craſſorum, & melancholicorum humorum, vt abundè à Galeno demonſtratum eſt, in libris De virtutibus naturalibus; & 4. lib. de vſu partium. & ita eſt purgamenti ſanguinis receptaculum, cùm humorem quem atram bilem noſtri, Græci μελαγχολίαν dicunt, receptat. Attrahit hos humores (vt dictum eſt) per vas venoſum, tamquam per ſtomachum aliquem. Attractos autem non mox ad ventrem excernit; ſed ipſos priùs multa cura præcipuóque ſtudio elaborat, & tranſmutat: vtens in eo potiſsimùm arteriis (de quibus paulo antè diximus) quæ vtique multæ & magnæ ſunt per totum viſcus; vt continuo motu ac robore innatæ caliditatis (quæ ipſis à corde influit) elaborare & frangere & tranſmutare & alterare poſsint craſsitiem tranſumptorum ab hepate ad ſplenem humorum. Quantúmque eorum in familiariſsimum huic viſceri humorem transformatum fuerit, nutrimentum ſpleni efficitur; ſin minùs, & inutile fuerit ad nutricationem, hoc ad ventrem per alium quendam venoſum ſtomachum eructat; vt quod vtilita-

tem

tem quoque aliquam non paruam ſit præſtiturum, quemadmodum paulo ſuperiùs diximus, & 1. lib. de incerto vrinarum iudicio cap. 2. & 3. Huius magnitudine intemperantiam riſus fieri adfirmant Phyſici. Hinc Perſius:

Sed ſum petulanti ſplene cachinno.

Eraſiſtratus non immeritò damnatur à Galeno lib. 4. de vſu partium, qui non verebatur dicere tam magnum viſcus à Natura, nihil citra rationem operante, fruſtrà fuiſſe factum. cui fortiter contradicit Galenus, & firmis demonſtrationibus redarguendo eundem conuincit; cùm ſit organum neceſſarium ac vtile, purgans ſordes ipſius iecoris, humorémque melancholicum ad ſe trahens, vt lien partim ex eo nutriatur, & quod vtile in ipſo eſt, ſtomacho impertiatur, vt appetitus incitetur. Curſoribus (vt traditur) peculiare impedimentum quidem eſt: propterea quandoque nonnullis laborantibus ſplen inuritur. Adimi poſſe homini ſine vitæ periculo, veriſimile non eſt. Neque illud verum eſt, imò impoſſibile, hoc membrum poſſe conſtare ſine ſpiritali ſanguine: cùm etiam ſanguine alatur à vena maiori, quæ ſine ſpiritu non eſt.

Hæc, Candide Lector, præmittenda duximus, vt ea quæ de morbis Hepatis & Lienis dicturi ſumus, ab vnoquoque meliùs intelligerentur,

tur, ac certa methodo morbi cognoſcerentur, & demum rectè curarentur. Quanto enim ad ſanitatem iecur melius eſt, tanto & deteriùs à morbis afficitur. Ideò ne ſtudioſi diutiùs hoc opere fruſtrarentur, vt in lucem prodiret ilicò admiſimus. Lieni quoque non minùs difficiles quàm longi contingunt morbi, qui medicum haud ignauum deſiderant. Noſtros itaque conatus, Beneuole Lector, boni conſulas. Vale. & denuò noſtris his laboribus fruere.

IN

IN CL. V.

PETRI FORESTI

LIBRVM

DE HEPATIS MORBIS

Epigramma

IOSEPHI SCALIGERI

IVL. CÆS. FIL.

Ἄλλοι μὲν τὰ φανέντα σίνη θήρευσαν· ἐγὼ δὲ

Κῆρας ἐπ' ἐνδομύχους ἥπατος ἴχνος ἄγω.

Τὐνδότερον μὲν ἐμοὶ, τοῖς δ' ἄλλοις εὔαδε λοιπὸν

Σῶμα, δυσιχνεύτων χεῖρας ἀπισχομένοις.

Χ' οἱ μὲν ἀπ' εὐχερέων κλέος εὐχερὲς εἶχον· ἐγὼ δὲ

Μοῦνος ἀπὸ κρυφίων ἐμφανὲς εὖχος ἔχω.

AD

AD. CL. VIRVM
D.D. PETRVM FORESTVM;
editionem
OBSERVATIONVM MEDICINALIVM
DE
MORBIS HEPATIS
AC LIENIS
meditantem.

INGENIO *& famâ numquam*
moriture FORESTE,
Phœbæi cui ſacra patent penetralia
luci,
Naſcenti, & dîas venienti in lumi-
nis oras
Cui Charites blandùm riſere; atque auſpice Phœbo
Perfudere caput totum Permeſſide lymphâ,
Mæonio verſu digniſſime; cuius ab ortu
Solis ad occaſum toto circumſonat orbe
Fama, ſuperuolitans & clarum ſidera nomen;
Quæ genio ingeniòque tuo ſat digna trophæa
Conſtituent ſeri poſt vltima fata nepotes?
Millia multa hominum diro dum ſurripis Orco,
Et natis pariter, pariter naſcentibus almam
Addis opem; ſcriptis complens illuſtribus orbem;
Ingenij victura tui monumenta propagans;
Et nunc, & prodeſſe ſtudens mortalibus olim;
Vnde tibi æternos meritò moliris honores.
Tu triſtes vitæ laqueos, tu pellere morbos
Arte doces, ægris innoxia pharmaca miſcens.

Abſiſtunt trepidæ mortes, inuitáque Clothò
Fila trahit, Lacheſisq́ dolet ſua penſa reuolui.
O hominum vitæ & communi nate ſaluti!
Fortunate ſenex, tu Delphicus alter Apollo
Iure clues, ſenio affecto mage namque vireſcit
Ingenium, vir magne, tuum velut vnus & idem
Vſque repubeſcit ſenio confectus Apollo.
Perge FORESTE *pares magis ac magis edere fœtus,*
Nec ſtrepitus Momi, nec diræ ſpicula linguæ
Te moueant; Muſæ applaudunt; tibi plaudit Apollo;
Certatimq́ tuum tollunt ad ſidera nomen.
Sic tua clareſcant ſæclis monumenta futuris;
Vltra & Pyramidas, annoſaq́ Mauſolæa
Duret honos nomenq́ tuum, non vlla vetuſtas
Obruat hæc tanti monumenta æterna laboris.

GVALTERVS VERDOESIVS
Med.

ELEN-

ELENCHVS AVCTORVM,

qui in his duobus libris

OBSERVATIONVM

citantur.

AETIVS.
Albucaſis.
Alexander Trallianus.
Andromachus.
Archigenes.
Ariſtarchus.
Ariſtoteles.
Arculanus.
Aſclepiades.
Auerrhoes.
Aurelianus.
Baeſdorpius medicus Caroli imperatoris.
Balduinus Ronſſeus.
Baptiſta medicus Italus.
Benedictus Veronenſis.
Benedictus Fauentinus.
Bernardus Cronẽburchius.
Blienburchius medicus Traiectenſis.
Cornelius Celſus.
Cornelius Roterodamẽſis.
Cornelius Heydius.
Diocles.
Dioſcorides.
Donatus ab Alto mari.
Elideus Paduanus, medicus Bononienſis.
Eraſiſtratus.
Fernelius.
Fontanonus.
Galenus.
Gatenaria.
Gerardus de Solo.
Giſbertus Horſtius.
Gordonius.
Gradus.
Guilhelmus Placentinus.
Henricus à Bra.
Hieremias Thriuerius.
Hippocrates.
Holerius.
Iacchinus.
Iohannes Langius.
Iohannes Echtius.
Iohannes Tiengius.
Leonardus medicus Louanienſis.
Lacuna.
Leonellus.
Leonides.
Meſue.
Nannius medicus Amſtelrodamenſis.
Nicolus Florentinus.
Oribaſius.
Paulus Æginetà.
Philagrius.
Rhaſes.
Ruffus.
Rondeletius.
Serapio.
Valeſcus Tharantanus.

OBSERVATIONVM ET CVRATIONVM MEDICINALIVM

Liber decimusnonus,

DE HEPATIS MALIS AC AFFECTIBVS:

PETRO FORESTO *Alcmariano, Reip. Delphenſis medico, auctore.*

OBSERVATIO I.

De calido imbecillóque hepate.

VIR QVIDAM qui ex iecore calido & imbecillo laborabat, cùm pauper eſſet, ad noſocomium Delphenſe deferebatur; ad quem acciti ſumus. Huic cibi nullum deſiderium aderat; ſiti infeſtabatur; vrinam fuluam longo tempore (vt narrabat) minxerat, & biliosa ſubinde euomuerat; fereque cùm pulſum attingerem febriebat. vnde tandem iecore contabeſcente, humores eidem colliquebantur; mox & ipſius viſceris carnes: bilemque craſſam, grauiter olentem, validéque coloratam, per aluum deiiciebat, & febris

tunc adaucta fuit. Quæ, inquam, omnia ad calidi diſtemperamenti notas referuntur, & ad habitudinem iecoris corruptam, eiuſque magnam imbecillitatem, morbo iam magis confirmato. Nam quoq. ſimile quid loturæ recentis carnis deiiciebat; vnde & tabe conficiebatur. Venit mihi tunc in mentem Pauli dictum: Si iecur (inquit) contabeſcit, vniuerſum tabe conficitur corpus; febri exæſtuat, cibi tædio elangueſcit, bilem euomit. Si cum ſtomacho incolumi humida ac liquida retrimenta ſunt, ægrè decoquente iocinore, vires eius infirmas eſſe diiudicari neceſſe eſt. Si verò loturæ recentis carnis ſimile eſt quod effunditur, commutatricem vim ad ſanguinis generādi munus inualidam eſſe haud dubium eſt. Cùm itaque huic hepar calidum eſſet, ideò calida vitanda propoſuimus: qualia ſunt loca æſtuoſa, ignis, multaque veſtimenta, & veſtes pellibus ſubſutæ. ſed illa vltima minùs imperauimus, cùm ad ditiores pertineant. Conceſſi refrigerantia: vt ex herbis oxalida, lactucam, portulacā, intybum; ex fructibus ceraſa nō dulcia: à prunis abſtinuimus, cùm aluum ſatis fluidam haberet. Animi perturbationes, iram, furorem, mœrorē, exercitia interdiximus; vigilias, edulia actu calida, viſcoſa, craſſæ materiæ (quæ maximè nocent, cùm illi optimè iecori cōſulant qui poros aperiūt:) qua etiam de cauſa, lactaria, mellaria & aromata omnia damnauimus. & inter obſonia bubulam, carnemq. hircinam, & ouillam, agninam, arietinam; & inter piſces quicquid ſine ſquama eſt, quales ſunt anguillæ, muræñæ, ac congri: oua etiam dura

toſta & omnia pinguia vinumque dulce & muſtum: famem quoque, cùm ea corpus inflammet: & inter cibaria cucumeres; & aquoſa omnia & putredini obnoxia. Iocinora inter cibos laudauimus, vt ſunt pulli gallinacei, auiculæ: & perdices, atagenes, phaſianosque commendauimus: ſed quia pauper erat, contenti fuimus cuniculis, & ſimilibus, atque alaudis, & turture. Et quia ex calida intemperie hic affectus hepaticus erat, aërem quoque elegimus ad frigidũ vergentem: & ſomnum moderatum atque nocturnum, & quietem imperauimus. Et cùm in vniuerſum cibi mediocriter refrigerantes & minimè obſtruentes, teſte Paulo, ſint eligendi, quique probè diſtribuuntur, & robur temperiemque inducunt, & vim abſtergendi viſcera aperiendique efficaciam habent; aliqui hîc commendant ptiſanam, & eius cremorem, ſeridem & cichorium, modò crudum, modò coctum cum coriandro aſſumptum: etiam ſuccus ipſius epotus, calidis & frigidis iocinoris vitiis opitulatur. Interea multa iura & pinguia deteſtanda. Saxatiles piſces conceſſimus, & cotonea, & malorũ punicorum grana, ante cibum, cum pane; & pyra adſtringentia, & vuas paſſas, ex Galeno. A vino abſtinuimus, ob febrem: tamen dilutum aliquando & ὀλιγοφόρον, ex Paulo (ſi adſit magna ſtomachi imbecillitas) datur. Sed quia hic erat pauper, ceruiſiam chalybeatam, ob fluxũ dedimus: modò etiam ob febrem aquam hordei, cum ſucco punicorum: aliquando & eam in qua cichorium aut ſeris incocta erant; adiectis coriandri ſeminibus præparatis. Potiones verò,

quod ad medicamenta attinet, vtiles duximus refrigerantes, detergentes, leuiter aperientes, & adſtringentes; vt decoctum ſeridis, cum ſyr. de end. ex roſ. ſiccis, adiectis ſantalis & diatrion ſant. & pro leui expurgatione rhab. modò in infuſ. modò in ſubſtantia, cum decocto end. ſcariolæ, cichor. & ſyr. de portul. de limonibus acetoſ. citri, de granatis, oxyzacch. etiam acetoſam, lactucam, portulacam in iure carnium decoximus. Cùm autem malè hepar inunxiſſet, ex empirici conſilio, oleo laurino & aliis calidis remediis, cumque etiam dolorem aliquem in regione hepatis ſentiret; eo relicto ſtatim nos inunximus cum vng. ſantalino, & epithema impoſuimus, vel huius æmulum, ex aqua plantag. ſolatri, acetoſæ, endiu., cum aceto & ſantalis. Poſtea cùm & fluxus adeſſet, conſtringentibus vſi ſumus, vt roſ. ſiccis, eiusque ſyr. & de portulaca; valet etiam ſyrupus de agreſta cum ſupradictis parùm aperientibus & refrigerantibus. Hepar quoq. inunximus vng. roſ. & ſantalino ſimul mixtis. Quibus hic poſteà bene habere cœpit. Verùm, proh dolor, magiſtris noſocomij non admittentibus ampliùs vlteriorem curationem, cùm viderent magnos ſumptus, & quòd non ſtatim perfectè curaretur, ab omnibus remediis ceſſatum eſt: ita vt poſteà hepate contabeſcente hic æger quoq. contabuerit. Et tandem ferè per annum aut plures menſes in noſocomio manens ſine remediis, mortuus eſt. Neque mirum, cùm huius affectionis curatio haud quaquam deſpicienda ſit: quoniam nonnulli, propter curandi inſcitiam (vt Gal. inquit 4. de

de artic.) perierunt. nam & hic in principio perperam ab empiricis fuit tractatus. Quomodo autem in cauſa fuere medici, vt ægri morerentur, ibidem declarauit Galenus. Hîc autem ex calida intemperie, iocinoris imbecillitas fiebat: quæ ritè curari debet: nam temporis ſpatio colliquationes ex ea fiunt, primùm humorum, deinde etiam carnis ipſius hepatis; quinimò totum corpus abſumitur, vt ex Galeno & Paulo liquet. Iecore enim, quod membrum naturalium regimen poſſidet, cuncta animalia viuunt. Propterea de eius affectibus ſollicitus admodùm medicus eſſe debet: Sanitas enim magna ex parte (vt Hippoc. docet) ex iecoris bona valetudine conſtat. quod ſi negligitur, facilè periclitatur homo. Atque ita hic æger, cùm priùs in manus empiricorum incidiſſet, poſteà curari non potuit.

SCHOLIA.

QVOD iecur ſit principale membrum, quodq́; eius ſit officium, ſatis abunde diximus in præfatione præcedente hunc librum, & in lib. noſtris de incerto vrinarum iudicio: cùm hoc viſcus vniuerſo corpori (vt ſanguificationis organum) alimentum præbeat. Ideò multis vitiis excruciatur, ſimplicis aut compoſitæ primùm habitudinis diſtemperamento; vel naturali ſimplici, vel pariter compoſito. Hinc intemperies tum ſimplex tum ex humorum vitio, ſubſtantiæ corruptela, obſtructio, ſcirrhus, inflammatio, abſceſſus, vlcus. Hepatici verò ſeu iocineroſi, non vt veteribus, qui hepatis inflammatione laborant, dicuntur: ſed cùm citra manifeſtum aliquem illius affectum imbecillitas ſola acciderit ex Hepatici qui ita appellentur & iocinoroſi.

intemperie. Hos enim propriè iocinoroſos ſeu hepaticos medici nominare conſueuerunt; quando videlicet citra aliquod manifeſtum in viſcere malum, in propriis actionibus debilitatur, vt liquet ex Gal. 5. de loc. aff. & 8. de compoſ. medic. ſecundum locos. & 3. de. cauſ. ſympt. quem & ſectati ſunt Paul. lib. 3. cap. 46. & Aëtius lib. 10. cap. 1. & Alexand. lib. 8. cap. 3. Iecur hic læſum eſt, vt ex lotura carnium cruentarum liquet apud eoſdem auctores locis iam dictis. Eſtq; ſymptoma in genere noxa functionum naturalium, alteratricis ſcilicet; ac magis ſpeciatim ſanguificæ ipſius iocinoris, quæ non ablata eſt, ſed diminuta ac imbecilla. Atque eius imbecillitatis cauſa quæuis intemperies eſſe poterit, vel calida, cuius ſigna iam ex parte diximus in Obſer. præcedente; vel frigida, de qua Obſeruatione ſequenti dicemus. Cæterùm quod ad calidam intemperiem attinet, ea ipſa fit ex cibis & potionibus calidis, & eorum conditurìs; & poſteà augetur ex præſentia biliosi humoris irrigantis carnem & venarum tunicas. Signa habentur calidæ intemperiei ex obſ. prædicta, etiam ex colore totius corporis valde citrino, & bili atteſtante: nam & oculorum alba quandoque palleſcunt: eſtq; vrina pallida, flaua, & mordax, ſi ieiunarint, & ictericorum ſimilis, bile tincta. Habitus illorum gracilis eſt: ſitis adeſt ob ſtomachi conſenſum; & corporis tactus calidus. Et ſi plurimùm exceſſerint colliquationes iam dictæ bilioſæ, craſſæ, fœtidæ, genitæ ex ſanguinis aduſtione tū in iocinore contenti tum in meſenterio, vt 5. de loc. aff. 7. mox caro colliquatur ex multo calore. Adeſt cruenta egeſtio, & colliquationes, vt in feb. peſtilentibus: & inappetentia, febris, & humorum vitioſorum vomitus, (8. de compoſ. med. ſecund. loc. & 5. de loc. aff.) vel æruginoſus; & ſi-

Pars affecta & affectus.

Cauſæ.

Signa calidæ intemperiei.

& ſimiles deiectiones: lingua ſcabra, corpus ſiccum, & gracile, iecore colliqueſcente; & incruenta ſanies, contabeſcente. & temporis ſpatio ex ipſa ſubſtantia tandem particulæ longè fœtidiſſimæ decernuntur, teſte Alexand. cap. 3. lib. 8. Sed & ex temperamento ægri, ætate, anni tempore, & prægreſſo victu, reliqua innoteſcent: nam temperamẽto calidi ſunt, & tenues habitu, piloſq; denſos habẽt, curis dediti, & animo iracundi.

Prognoſtica etiam diximus in fine obſer. licet periculum ex affectus magnitudine iudicatur. Magnitudo verò affectus, cognoſcitur primò ex magnitudine ſymptomatum; ſecundò ex diuturnitate; tertiò ex eo quòd remediis ritè adhibitis non cedit. Tranſit autem in hydrapem, aut in febrem tabidam, quando cum calore viſcus etiam ſiccius euadit. Curatio verò calidæ intemperiei facilè conſtat ex obſ. dicta. cui adiungere poſſes exemplum puellæ Lucenſis curatæ à Iacchino. In ea primùm erat intemperies calida; cuius ratione hepatica dicebatur. erat extenuatio, quæ in tabem tendere videbatur: aderat & ſiccitas ſolidorum, quæ incrementum corporis tardabat. Cui tametſi ſuccurri non poterat; attamen prohibere eius augmentum opus erat, vnde minus incrementum corporis impediretur: erat enim in media adoleſcentia. Neceſſe itaque erat, vt in complicito affectu, ad id, quod cauſa erat, maximè ſpectaret: nam ſine eius ſanatione, neque alterum ſanari poterat; id erat intemperies calida & ſicca: in cuius ſanatione, ex longitudine affectus veriſimile erat aceruata eſſe excrementa balioſa, & id omnia teſtabantur. Ideò cœpit primùm vacuationem moliri medicamento, quod minimè excalfaceret: cuiuſmodi fuit aqua Villica, quam ſepties propinauit; ea ratione, qua docuit aquas propi-

Prognoſtica.

Curatio.

nari ſolere. A purgatione ad alterationem tranſiuit, ſuccis herbæ cichorij vtens, ex Galeno, 8. comp. med. ſecund. locos; quos ſuccos cum modico zacchari per 10. dies illi dedit, quouſque caloris ſigna remittebantur. Optima victus ratione vtebatur, refrigerante, oxalide, lactuca, portulaca, intybo; & ex fructibus, prunis, ceraſis: euitando ſalſa, dulcia & pinguia. Exteriùs etiam cataplaſma impoſuit, ex farina hordei, & ſuccis ſupradictis: vel epithemate eiuſdem generis vſus eſt, ac illitione ex cerato ſantalino dicto, aut cerato ſimplici Galeni. Demum ad extenuationem curandam, acceſſit ad lactis potionem, cuius vſum anteà docuimus. Atque his adeò profecit, vt non modò carne repleretur, ſed colorem ſupra quàm credi poteſt mutaret ad melius. Reliquum curationis vide apud Gal. Paulum, Aëtium & Alexand. locis citatis. Nunc exemplum frigidæ intemperiei proferamus.

OBSERVATIO II.

De frigida hepatis intemperie, cum eiuſdem imbecillitate.

VIR quidam poſt longam & largam ſanguinis fluxionem è naribus, totum habitum refrigeratum habebat: vnde & iecur multum pituitæ contraxerat; corpus tactu frigidum & ſubtumidum erat: facies etiã ei albida euaſerat, & intumeſcẽs. Et cùm pauper eſſet, aquæ frigidæ potu intempeſtiuo vſus fuerat, tum cibis frigidioribus: quæ omnia temperiem frigidam indicabant, & eam auxerant: vrinæ tenues & albæ procedebant. Cruda quoq. per aluum deiiciebat, poſt longam excre-

excrementorum retentionem: verùm non valdè olida, at debito liquidiora. ſed non adeò ac priori erant aſſiduæ excretiones, neque ita multæ: durabat tamen hic affectus diutiùs. deinde per aliquot dies venter maiori copia profluebat. in fine minùs graueolentia excernebat, ſpeciem putrefacti ſanguinis non colliquati habentia: & quod excernebat, veluti ſanguis niger apparebat; quamuis tamen diligenter conſideranti non niger erat ſanguis, neque grumus, ſed velut limus quidam ſanguinis craſſi, prope ad atram bilem accedens. Id verò quod ad ipſum iecur priùs ferebatur, pituitoſum & crudum ac ſemicoctum efficiebat. Neque facies ita in eo collabebatur, quamuis febris ſubinde languida apparebat; tẽperamento ipſius corporis ad frigidius inclinante; victu nimirum frigidiore præcedente, ac vita otioſa. Hæc cùm animaduerterem, vt in aëre calido tum cubili ſublimi verſaretur conſului, & omni victus genere calidiuſculo, cibiſque coctu facilibus & boni nutrimenti vteretur. Paulus & Alexander panem cum vino aſſum ſumere laudãt: & idem Alexander ex oleribus braſſicam, bis terue coctam, cum iure gallinarum, ſternorum, aut turdorum: & auiculas ipſas paruas, & anſerum ventriculos; in quarum carnium iure ſerpillum, ſatureia, hyſſopum, fœniculum, ſampſucus, oreoſelinum & ſimilia incocta ſint, laudat. Poſſũnt & iura cinamomo & caryophyllis condiri. Interea aſſas carnes comedendas propoſuimus, ſi dictas faſtidiret. Verùm cùm & hic pauper eſſet, ſimplicem victum eumq. calfacientem inſtituimus, & me-

dicamentoſum: ita vt apio, naſturtio, mentha, ſaluia, ſemine apij, petroſ. aniſi, & ſimilibus in cibis vteretur mandauimus: & zinzibere, croco, galanga maiore; & inter herbas etiam meliſſa & abſynthio, & multa braſſica cum cymino, & quæ calida ſunt & tenuium partium. Quæ obſtruunt frigida ſunt. vix enim reperies inſignem frigiditatem hepatis, ſine aliqua obſtructione. ob id quæ tenuium ſunt partium, conueniunt, quia aperiunt & ab obſtructionibus liberant. Ideò & ciceris rubei ac atri ius dedi: etiam paſſulas, quæ efficaciter iecur iuuant: idque in prima & ſecunda menſa. Quidam & hic cochleas in cibo cum aromate, & vinum generoſum dant: ſed optimum eſt tenue ac parùm dilutum. Sed quia hic pauper erat, ceruiſiam abſinthiten conceſſi. Et quia hæc intemperies etiam pituitam admixtam habebat, ex cauſa frigida; ideò dedi decoctum ſequens, loco iulebi: ℞ decoctionis abſinthij, agrimoniæ, centaurij minoris, caſſuthæ, end. lib. j. ſy. de eupatorio, abſinthij añ ℥ j.ß. ſy. de end. oxymellis cōpoſ. añ ℥ ß. miſce pro quatuor doſibus. Deinde dedi hanc purgationem: ℞ folior. ſenæ ʒ vj. agarici ſemin. albi ʒ j.ß. zinz. albi ℈ ß. ſeminis aniſi, fœniculi añ ʒ j. infunde per noctem in decoct. abſinthij, marrubij, centaurij, capill. ven. ſchœnanthi ℥ ix. & facta expreſſ. huius accipe ℥ vj. addendo ſy. de eupat. ℥ ij. miſce; fiat potio pro ij. doſibus matutinis. Verùm poſteà cùm excrementa ſatis aquoſa redderet, abſtinuimus à purgantibus: ſed deobſtruentibus vtebamur, & quæ materiam per vrinas deducerent; hoc vel ſimili modo:

do:

do: ℞ rad. fœniculi, petroſ. aſparagi. an̄ ℥ j. capill. ven. polytrichi, marrubij, abſinthij, centaurij ana m.j, ſchœnanthi, rad. cyperi an̄ ʒ ij. ſe. aniſi, apij, cymini an̄ ʒ ij. fiat decoct. in aqua communi & vino tenui. In fine poſt colaturam adde ſy. de byzantiis ℥ iij. fiat potio pro iij. doſibus. Poſteà ad maiorem roborationem adiecimus roſ. rub., & ſpicam & abſynthiũ, & exhibuimus dialaccam, diacurcuma, dianiſum, aromaticum roſ. roſat. nouell., & condita in hunc modum vel ſimilem deſcripta: ℞ conſer. flor. roriſ. ℥ j. conſeruæ abſinthij vtriuſque an̄ ʒ ij. corticum citri conditi ℥ ß. iecoris lupi exiccati ʒ j ſpecier. diarod. abb. diagal. an̄ ʒ ß trochiſ. de abſinthio ʒ j. vuar. paſſul. contuſarum, ab arillis repurg. ℥ ß. ſe. aniſi ʒ ß. cum ſyr. de eupatorio, fiat mixtura ſeu conditũ. Exteriùs vſi ſumus hoc vel ſimili fotu: ℞ folior. agrimoniæ, marrubij, abſinthij an̄ m. j. florũ chamomill. p. j. ſpicæ nardi, ſchœnanthi an̄ ʒ ij. roriſmarini m. ß. cum vino & aqua coctis partibus æqualibus, fiat fotus hypochondrij dextri. Deinde inungatur hoc vng. ℞ olei nardini, abſinthij, maſtichini an̄ ℥ ß. olei roſ. ʒ ij. ſpicæ nardi Celticæ, caryophyl. ſchœnanthi an̄ ʒ ß. ſucci eupatorij ℥ ß. aceti & ceræ parum; fiat vnguentum, vel loco aceti adde parum vini cùm inunctio fit. Atque his remediis optimè ſe habuit.

SCHOLIA.

Cauſæ frigidæ intemperiei iecoris.

FRIGIDA *hæc intemperies fit plerumq; vſu rerum frigidarum, vt intempeſtiua aquæ frigidæ potione (vt huic viro contigit) aut nimio rerum frigidarum*

gidarum vſu, intus vel extrà: poſt longam & largam ſanguinis fluxionem, tam per vterum, quàm per hæmorrhoïdes, quemadmodum & huic pauperi euenit, ſanguine ſupra modum è naribus effluxo. Ita & cuidam conſuli Geertrudebergenſi, dum hæc transſcriberem, accidit: qui non ſolùm in iecoris imbecillitatem ex frigida cauſa incidit, verùm etiam in totius corporis malum habitum & cachexiam. Quæ quidem ſanguinis fluxio totum habitum refrigerat & potiſsimùm iecur. Signa verò intemperiei frigidæ hepatis iam ex parte diximus Obſer. iam dicta, quæ calidæ contraria ſunt. Pendent autem omnia ex mala concoctione ſanguinis, vt tactus corporis frigidus, & corporis albedo totius, & œdemata, & pituitoſæ febres, & tumida ſæpe facies, præſertim oculi & crura, vrinæ tenues, albæ: excrementa per aluum cruda, valdè liquida, aquoſa & non olida, ventriſque profluuium certis temporibus. Et huius frigidæ intemperiei curatio nõ minoris facienda eſt quàm calidæ: nam tractu temporis corrupto etiam in viſcere ſanguine, febris ſuperuenire ſolet; quæ tamen ab imperitis medicis vſque adeò negligitur, vt laborantem interdum nequaquam febricitare putent: quinimo ſi vltrò ea intemperies frigida augeatur, permutabitur ad aquam intercutem, quemadmodũ Gal. docuit 5. de loc. affect. Et quouis modo antiqua debilitas hepatis, difficillimè emendatur, temporeq́; aut in malum corporis habitum, vnde debilitas totius corporis fit, aut in hydropem vertitur; potiſsimùm ſi à frigida intemperie ortum habeat. Frequenter quoque contingit in hac iecoris imbecillitate (vt longa experientia vidimus) ſanguinem vltro è naribus profundi: aliquando id fit per vterum; interdum verò per hæmorrhoïdes; nõnunquam

Signa frigidæ intemperiei.

Prognoſtica.

etiam

etiam per vrinarios meatus, vt aliquando quoque ſpectauimus. Ideò & hepatici ex frigida cauſa diligenter etiam curandi ſunt. Curatur autem hæc intemperies frigida, iiſdem ferè remediis, ſecundum aliquos, quibus ventriculus ipſe imbecillus ex intemperie frigida: quin & breui perſiſtere non poteſt, quin habeat adiunctam humiditatem. Sæpiùs verò & humores obſtruentes adſunt, geniti ob vitiatam concoctionẽ: vnde remediis obſtructioni dicatis egebit. Tranſit autem hæc in hydropem, vt diximus: quamobrem vbi corpus expurgaueris per agarici potionem, hieram, diaphœnicum, victus rationem ad calidum inclinantem inſtitues, & ſiccantem, ſi multa humiditas iam ſit iuncta: cibos exhibebis actu & poteſtate calidos, & potiones, tum natura, tum conditura. Mox & medicamenta propinabis magna, ex his quæ ſæpiùs diximus, theriacem manè ad ʒ j. & dialaccã & diacurcumã. Extrinſecus verò adhibebis vnguenta ex nardino oleo & ſpecieb. diamoſci. Demum aromata omnia quomodocunque corpori applicata, hanc ſanant intemperiem: præcipuè verò quæ & adſtrictione participant, vt macer, nux muſcata, caryophyllum. Expedit & his ob excrementorum copiam continuè offerri, quæ vrinas mouent (de quibus dictum eſt in obſer. præcedente,) atque in exercitatione, regionis mutatione, negocioſa vita, curam omnem reliquam conſtituere. Probatur maximè cypheos compoſitio, ab Andromacho deſcripta. reliqua vide apud Gal. Paulum & Aëtium & Donatum. Præter olea, cerata, vnguenta extrinſecùs admota, valent & intrà confectiones aromaticæ, vt arom. roſ. diagal. caryoph. cum conſeruis, ad modum opiatæ; ſuperbibendo parum vini diluti aqua abſynthij, vel marrubij, vel betonicæ. Curatio.

Hæc

Hæc intemperiem caſtigare poterũt; & imbecillitatem, quæ ab intemperie frigida fit. Ad humidam intemperiem. *Eadem etiam humidam intemperiem caſtigant. hæc autẽ his notis cognoſcitur: Sitim nullam adfert, linguæ adeſt humiditas, vultus totumq́; corpus non ita collabitur; ſed tumidum atque pituitoſum apparet; tum excrementa deiectionesq́; aquoſiores. Hîc tamen augenda eſt doſis reſiccantium, vt ſi antiſpo. aliquod opiatæ addatur, ex ſpongia bedegaris, vel cornu cerui, vel inteſtinis gallinæ & lupi, vel ex corall. aut ebore. Victusq́; ratio magis exſiccans hîc eſſe debet: tum ea danda quæ ad hydropem (in quam facilè mutatur) valent.* Ad ſiccam intemperiẽ. *Si ſicca ſit intemperies (licet rariùs eueniat) recrementa ſicciora erunt, corpusq́; ſiccius & tenuius: ſitis aderit; & deiectiones alui paucæ & craſsiores apparebunt. Hæc autem difficilè curatur: nam difficile eſt rem ſiccã humectare; tum quia quæ agunt, debilia ſunt; & quæ patiuntur, multum reſiſtunt: partes quoque exiccatæ concidunt denſioresq́; redduntur; & medicamenta non poſſunt penetrare, ob imbecillitatem facultatum naturalium, & maximè concoctionis in ſubſtantia membrorum ſolidorum: ideò & in maraſmum, vitium irremediabile, incurrũt. Ne igitur radices agat, cibis humectantibus curabitur; lacte, butyro, vitellis ouorum, vino, ſucco carniũ, ptiſana, lacte amygd. balneis & inunctionibus. Atque tales regendi vt de hectica, maraſmo & tabe diximus: ad quæ loca lectorem relegamus. Cæterùm ſimplex intemperies diu ſola non conſiſtit, quin breui poſt tempore humoris vitium accerſat: ſic calida bilem, & frigida pituitam. Ideò & horum humorum reſpectus habendus, vt iam ſæpe oſtenſum eſt.*

OBSER-

OBSERVATIO III.

De hepatico ſeu iocinoroſo, ab empirico quodam pro pleuritico perperam iudicato.

IOHANNES Petri, cognomento Rex, qui Alcmariæ in Aggeris via prope pontem habitabat, cùm duobus ferè menſibus ex hepatis calida ſatis intemperie cum obſtructione quadam tum inflammatione, attamen non vehementi, tendente ad apoſtema, cum dolore eiuſdem ac imbecillitate, laboraſſet, ad eũ priùs vocatus ſum ſub finem menſis Iunij, anno 1553. in lecto decumbentem, & antea à quodam empirico pro pleuritico habitum, & longo tempore malè curatum, ſanguine quidem demiſſo, at aliis perperam medicamentis adhibitis. Ad eum ingreſſus, repperi eundem ad extremam debilitatem deueniſſe, ac ab aſtantibus amicis tũc pro deplorato habitum: qui me tunc prius accerſiri, tum vxor, iuſſerunt. Ad quem diligenter reſpiciens, inueni hominem ex continuo dolore vigiliisque adeò debilitatum, viribusque conſumptum, vt oſſa tantùm reſtare viderentur. Aderat enim dolor in hypochondrio dextro, qui aliquando ad diaphragma, aliquando ad ventriculum extendebatur: & quantum ex ſignis præſentibus colligere potui, hominem non pleuriticum ſed iocinoroſum iudicaui, non ſine inflammatione, vnà cum obſtructione & hepatis caliditate, & imbecillitate ad apoſtema quaſi tendente. Aderant enim vigiliæ; & ſucceſſit ventriculi debilitas, poſteà etiam aliqualis lienis duri-

ties; totumque corpus macilentum euadebat: hoc eſt quod paulo antea ex Ægineta diximus: Si iecur contabeſcit, vniuerſum tabe conficitur corpus: febri exæſtuat æger, cibi tædio langueſcit: quæ inquam omnia huic aderant, quamuis febris lenta erat, quaſi hectica cõſumens totum corpus. Pro variis accidentibus varia conſcripſimus. Pro vigiliis tempora hoc linimento inungi iuſſimus: ℞ vnguenti popul., olei mandrag. pap. an̄ ℥ ß. opij thebaici ℈ j. croci gr. iij. ceræ q. ſ. fiat linimentum. Interim pro hepatis obſtructione, inflammatione, & pro vigiliis, bis in die ex ſequenti decocto bibebat: ℞ cichorij cum rad. dentis leonis, cum rad. acetoſæ, end. fumariæ, lactucæ nouellæ, viol. an̄ m. j. agrimoniæ, capill. ven. anethi viridis ana m. ß. ſe. quat. frig. maior. an̄ ʒ j. ſe. anethi, portulacæ an̄ ʒ ß. glycyr. raſ. ʒ iij. fiat decoctio in aqua communi, pro lib. j. ß. colaturæ adde ſy. de cich. Nicoli cum rhab. ſyr. de end. an̄ ℥ j. ſy. viol. papau. borag. an̄ ℥ ß. arom. cum ʒ ß. ſpecier. diarod. abb. & granis quinque trochiſ. de rhab. fiat clareti inſtar pro iuleb. & cùm cyathum vnum bibiſſet, capiebat ʒ ij. ſpecier. trionſant. & diarod. abb. confecti cum aqua end. adiecto zacch. vt artis eſt in tabulis. Pro dolore vtebatur hoc fotu, tam in regione hepatis quàm diaphragmatis & ventris: ℞ folior. maluæ (quia circa hepar & loca dicta erat quædam durities & tenſio) m. j. folior. viol. m. ß. flor. roſ. rube. florum anethi ſeu ſummitatum eius, ſummitatum abſinthij, florum meliloti, chamomill. an̄ p. j. fiat decoct. in aqua com. pro lib. j. ß. in fine addendo aceti optimi & vini Rhenenſis ana ℥ ij.

℥ ij. ſpecier. trionſant. ʒ j. ß. miſce, pro fotu. Mox inungebatur vng. ſequẽte: ℞ vng. alabaſt. olei roſ. cotoneor. an̄ ℥ ß. miſce. Poſt fotum & inunctionem dolor ſedatus eſt, potiſſimùm in diaphragmate & ventriculo & in hypochondrio dextro: ita vt poſtea meliùs dormire potuerit. Poſtea ad maiorem hepatis & ventriculi roborationem, ex condito ſequenti vtebatur: ℞ conſeruæ capill. ven. ℥ ß. ſucci intybi ſeu ſeridis ℥ ß. conſer. nenupharis (ad maiorem alterationem & refrigerationem hepatis) conſeruæ bugloſſ. an̄ ℥ ß. conſer. roſ. flor. cichorij an̄ ʒ ij corticum citri conditi ℥ ß. zacchar. roſ. perlati ʒ v. ſpecier. diarod. abb. trionſ. an̄ ʒ ß. cum ſyr. de ſucco cichorij & roſ. fiat conditum. Poſtea etiam eodem vſus eſt, adiecta conſer. viol. ℥ ß. & ſpecier. aromat. roſ. ℈ j. cum ſyr. menthaceo. & ventriculus inungebatur oleo maſtich. cotoneor. & myrteo. dedimus prius ʒ j. rhab. in ſubſtantia: nam alia purgatione vti noluimus, cùm hic ſatis per ſe aluum fluentem (vt hepatici ſolent) haberet, & ſæpe bilioſa malè olentia deiiceret. Poſt aliquod tempus manifeſtè ſentire potuimus duritiem quandam in hepate, inflatione pedum nō diu ſubſequente: ideò & de apoſtemate & ſcirrho metus erat. Sed loco dolente inuncto, haud exiguum leuamen ſubſequutum eſt, vt plurimùm adhuc de eius ſalute ſperauerimus. Linimentum tale erat: ℞ emplaſtri de meliloto ℥ ß. olei cotoneor. amygd. amar. ana ʒ iij. vnguenti ſantalini (ob intemperiem calidam hepatis & imbecillitatem) ʒ ij. gummi ammoniaci in aceto ſoluti ʒ j. ß. miſce, fiat linimen-

tum. Vtebatur & his tabulis, cũ maximo commodo: ℞ hepatis lupi inciſi & contriti ʒ j.ß. ſpecier. diarod. abb. ſpecier. diatr. frig. añ ʒß. pul. rhab. optimi, ammoniaci in aceto diſſoluti añ gr. iiij. diſſoluantur hæc in decoct. cuſcutæ, capill. ven. cum aqua fœniculi, bugloſſ. ſcabioſæ, lupul. adiiciendo zacch. q. ſ. fiat confectio in rotulis, ponderantibus ʒ iij. miraculosè contulit; etiã in iiſdem illis aquis hepate lupi bullito & expreſſo. Veteres dabãt ʒ j. hepatis lupi in puluere, cũ vino dulci, ſine febre; alioqui cum ſucco ſeridis vel cum aqua calida: nos commodè cum aquis dictis propinauimus. nam & Galenus iecur lupinum medicamento ex eupatorio indidit, vt 11. de med. ſimpl. quamquam & eo ſolo vtitur 8. & 6. de compoſ. medic. ſecundum locos. ſua proprietate efficax eſt medicamentum, ex Aſclepiade. At cùm hoc electuario, tum linimento, aliquo tempore vteretur, dolor omnis in hypochondrio dextro ceſſauit, & durities ſimul euanuit. quamuis paulo poſt conqueſtus eſt de lienis duritie & obſtructione: quæ tamen ſymptomata ſola inunctione olei de capparibus mox ceſſarunt. *Sed* in conualeſcentia pedes cùm inflati manerent, decocto ſequenti adhuc vtebatur: ℞ agrimoniæ, ceterach, ſcolopend. añ m. j. decoquebat in aqua & vino Rhenenſi, & colatura expreſſa zaccharo dulcorata vtebatur bis atque ter in die, maximo ſuo commodo. ſimiliter & condito ſequenti, omni manè ad caſtaneæ magnitudinem: ℞ conſeruæ florum roriſmarini ℥ ij. conſeruæ bugloſſæ ℥ ß. rad. ſaxifrag. conditæ ℥ ß. corticũ arantior. condit. & citri añ ʒ ij. ß.

trochiſ. de cappar. ʒ ß. ſpecier. dialaccæ ℈ ij. ſpecier. diarod. abb. ℈ j. ß. cū ſyr. de cichor. & oxymell. ſimplici q. ſ. fiat conditum. Pedes inflatos fomentari imperauimus, qui œdematoſi videbantur, cum aqua marina. qua ablutione, lotione ac fotu ſubſederūt: ita vt ad priſtinam valetudinem peruenerit. Interim pro colophone totius curationis etiam his tabulis vtebamur: ℞ ſpecier. diarod. abbat. trochiſ. de capparibus añ ℈ ij. ß. pul. rhab. optimi ʒ ß. ſpicæ ℈ ß. ſpecier. dialaccæ ℈ ß. diſſolutis in aqua agrimoniæ, cichorij & fumariæ ac fœniculi, adiecto zacch. q. ſ. fiat confectio in tabul. doſ. ʒ ij. quibus vtens, quotidie ſeceſſum habuit. & iecore imbecillo reſtaurato cœpit in dies magis magiſque conualeſcere, etiam carne accreſcente: ita vt dictis remediis, poſt diuturnas afflictiones, pro deplorato habitus, magna cum noſtra induſtria, laude diuina, & Dei ope, cum multorum admiratione ſanatus fuerit.

SCHOLIA.

CVM hunc ægrum præ manibus haberem, venit mihi in mentē hiſtoria illa Siculi medici decumbentis, qui ſe ipſum iocinoroſum, tum alij medici perperam pleuriticum iudicabant, apud Gal. lib. 5. de loc. aff. cap. 7. cùm Galenus vnà cum Glaucone poſt alium medicum ad illum ingreſſus, inflammatione iecoris laborare eundem iudicabat. Similis quoque hiſtoria etiam narratur à Beniuenio, de abditis cauſ. morborū cap. 75. de Antonio Brunelleſco, à priore medico iudicato pleuritico, cùm malum in iocinore eſſet, cum inflammatione, ab eodem Beniuenio rectè curato. in quo vehemens do-

Medicus iocinoroſus à ſe ipſo tum aliis perperam pleuriticus iudicatus.

lor à latere dextro in iugulum humerumq́; tranſmitteretur: & bilem quoque euomebat æger, quem & ſingultus penè ſtrangulabat: Verùm cùm huiuſcemodi vitij notæ eædem ferè ſint, quæ & lateris abſceſſum indicant, medicus cui primùm cura demandata fuerat, eum curabat vt pleuriticum, (vt noſter empiricus:) Sed cùm iecoris vitio laboraret, aliter eundem curauit Beniuenius; quemadmodum & nos hunc ægrum reſtituimus. Oportet igitur medicum non ſolùm morbum cognoſcere, ſed & locũ etiam in quo ſit, diligentiùs perſcrutari, vt huic commoda medicamenta apponantur; & vt tales non vti pleuritici, ſed iecinoroſi rectè curentur, adhibitis iis quæ ad hepaticos vel etiam inflammationem iecoris (ſi adſit) conueniant: in quibus etiam canones auctorũ obſeruandi, de quibus doctè & egregiè ſcripſit Arculanus. Cæterùm quia frequens affectus etiã huius viſceris eſt obſtructio, ob multas cauſas, vt poſteà dicemus; ideò huius exemplum vnum nunc adferemus.

OBSERVATIO IIII.

De obſtructione hepatis, ex flatibus craſsis.

SCRIBIT Galenus lib. 5. De locis affectis, non ſolùm à craſſis humoribus iocinoris obſtructionem fieri, verùm etiam halituoſo quoq. ſpiritu ibi concluſo, cui non pateat exitus. quod & Aëtius confirmauit lib. 10. cap. 2. cùm dicat iocinoris oppilationes fieri à flatibus nebuloſis & concoctu difficilibus. Et ſic ſecundum Gal. & Aëtium dignoſcitur hæc obſtructio, cùm vaporoſi & craſſi flatus multitudo coaceruatur, quæ exitum non habet: quoniam non grauitatis ſolùm

ſed etiam diſtenſionis ſenſum ſentiunt laborantes. Sic iſtis diebus vir in platea Flandrica habitans, inſignem dolorem vnà cum tenſione patiebatur in hypochondrio dextro, cùm tempore ventoſo iter feciſſet, & flatulentis cibis vſus eſſet. Cùm nulla febris adeſſet, huic dedi decoctum florum chamomillæ, ſeminis aniſi & fœniculi, cum vino tenui: & ne materia coaceruaretur, exhibui ℥ ß. diaphœnici, cum ℥ iij. decoct. cicerum rub. Exteriùs inunxi locum dolentem cum oleo nardino, amygd. amar. & chamæmelino: & dedi diacuminum. Vtebatur victu extenuante & carminante. Etiam fotu ex floribus chamomillæ, meliloti, ſummitatum anethi, cumini & aniſi, & abſinthij, cùm recẽs eſſet affectio, ad tollendã obſtructionẽ vtens, facilè curabatur. Hoc eſt quod Holerius dicebat: Oppilatur hepar à craſſis flatibus, ſed facilè diſcutiuntur: non ita facilè à craſſis viſcidiſq. humoribus, vt poſteà ſuo loco dicemus.

SCHOLIA.

INTER *alios inſtrumentales affectus, quibus crebrò iecur laborare contingit, potiſſimùm is eſt, qui à Græcis ἔμφραξις, à Latinis Obturatio, oppilatio ſeu obſtructio dicitur. Eſt autem ea, læſio ſeu amiſſio prædictarum iecinoris cauitatum, ex infarctu alicuius ſubſtantiæ; humoris ſcilicet ſeu flatuoſi ſpiritus, vt ex Gal. 5. de loc. affectis & aliis multis locis colligitur: idq; in extremis vaſorum partibus, non autem in propria ejus ſubſtantia (vt Arabes quidam ſenſerunt) quæ παρέγχυμα dicitur. quod ipſum ad longũ Donatus oſtendit. Atq; hic affectus, morbus exiſtit non in intemperie,*

ἔμφραξις oppilatio, obturatio, obſtructio hepatis.

Pars affecta.

Affectus. ſed inſtrumentalis eſt morbus, in via ſeu cauitate. Obſtructio autem admodùm familiaris eſt iecori, nullùmque viſcus hoc æquè vitio tentatur; eò quòd vena è portis per iecoris ſubſtantiam in ramos tenuiſsimos diſsipata obliteretur: & quòd huc alij rami non minùs tenues è caua vena conueniant, per quos omne debet alimentum traduci & exportari. Et ita ſecundum alios obſtructio fit in venis capillaribus hepatis, per caua & gibba diſſeminatis à vena porta, vel caua; ob earum anguſtiam & flatus, vel etiam craſsi & lenti humoris copiam, vt pituitæ in frigidiore temperamento. Bilioſis etiam temperaturis praua victus ratione vtentibus, ſæpe crudus humor in ventriculo & primis venis colligitur; qui calore attractus ipſius hepatis, obſtructionem parit. Cauſſæ. Cauſſæ ſunt frequentiſsimæ: victus ratio ex craſsis & viſcidis, exercitium à cibo, craſsiora alimenta in primâ menſâ aſſumpta, ſuccedentibus calidis & tenuium partium. nam ex his crudus humor intra venas rapitur, ſicuti plerumque fit à medicamentorum aperientium vſu, ventriculo crudis humoribus referto. Et ſic humor craſſus, lentus aut multus, qui interdum è cerebro procumbit in ventriculum, & deinde præterfluit, ſenſim in tenues iecoris venas cum alimento penetrat, eaſq; obſtruit. Ferè tamen ex alimentis craſsis, viſcoſis multiſq; fit obſtructio, quum aut balneis, aut motu vehementiore mox à cibo, in tenues venas vel rapiuntur vel impelluntur: nonnunquam & bilis flaua in iecore præter naturam diutiùs coërcita, nec tempeſtiuè expurgata, mirè craſſeſcit, graueſq; & admodùm periculoſas iecoris obſtructiones inducit; vt quæ interdum etiam in cyſti lapideſcat, vt aliquando poſt inciſionem mortuorum deprehendimus. Duæ tamẽ præcipuè cauſſæ referun-

referuntur ex Gal. Aët. & Tralliano, craſſi & viſcoſi humores, vel ſpiritus halituoſi in venis hepatis concluſi: & huius vltimi exemplum iam diximus, & quibus notis dignoſcatur, ſcilicet non ſolùm grauitate ſed etiam tenſione. Nam grauitas & diſtenſio, cum obtuſo dolore, dextro inſident hypochondrio; quod tum præcipuè manifeſtum eſt, cùm quis mox à cibo exercitationem ſubit. Ea tamen ſine tumore, & ſine febre eſt. Talia etiam poſſent apparere ex humoribus craſſis. Græci enim, (Galenum inquam, Paulum, Aëtium, ac Alex.) de obſtructione tractantes, quæ per ſe ſola citra alium complicatum morbum iecur exerceat (de qua nunc loquimur) duarum tantùm prædictæ obſtructionis cauſarum meminerunt, ſpiritus videlicet flatuoſi ac craſſorum viſcoſorumq́; humorum. Hæc cùm multiplex non fuerit, etiam ſine febre excitari conſueuit. At reliquæ, quæ mox à principio cum febre inuadunt, à calidorum humorum multitudine ac putredine ortæ, non difficilè cognoſcuntur ex dolore vehementiore tum febre: nec alium requirunt curationis modum, quàm reliquæ, niſi quòd non adeò calidiora attenuantia exigunt. Quæ de re non ex propria obſtructionis natura febris conſequitur: ſed cùm ea multiplex fuerit, proptereà bene dicebat Aëtius, eam quandoque ſine febre eſſe & quandoq; cum febre. In recenti namque ac exigua, & non multa exiſtente iocinoris obſtructione, febris non excitatur: in diuturna verò ac multa, non mirum, ſi ea conſequatur, magnitudinis tamen & diuturnitatis ratione. Quin imò idem Gal. 8. meth. medendi dicebat obſtructionis magnitudinem diſcerni ex magnitudine febris; vt quæ ex maiore obſtructione, maior; ex minore, minor fiat. Verùm cùm oppilatio omnis inueterata, non tantùm

Signa ex halitu ſpirituoſo.

Ex craſſis & viſcidis humoribus.

in hepate, ſed in omni membro, putrefactionem operatur, ac febrem accendit, vt Aëtius inquit: (breui etenim tempore putrefactio conſequitur ad obſtructionem ex vitioſis humoribus, in frigidis intemperaturis;) propterea obſtructiones celerrimè curare oportet. In calidis verò non citò, ſed temporis progreſſu accedit; (vt liquet ex Gal.8. de compoſ. medicam. ſecund. locos;) & conſequenter ad putredinem febris. Si ex vitioſis humoribus contingant, eodem Gal. auctore, nec minùs & aqua intercus conſequi poterit: viſcoſis enim, frigidis ac craßis humoribus diu in iocinoris vaſis conſiſtentibus; ex iis vaſa ipſa primò infrigidantur; & demum iocinoris propria ſubſtantia; ad cuius infrigidationem perpetuò ſequitur aqua intercus, vt conſtat 5. de loc. aff. Quod verò totius etiam corporis extenuatio, ex eius diuturnitate neceſſariò conſequatur, propter alimenti penuriam, quam Græci ἀτροφίαν dicunt, cuilibet patere poterit; nec alia indiget ratione ſeu auctoritate. Et ſic quoq; obſtructio ex calore hepatis, ſæpe icteri cauſa exiſtit; ac febris lentæ & inflammationis; atrophiæ etiam in pituitoſis, cachexiæ & hydropis, vt dictum eſt, & colici doloris, vt Arculanus & Gordonius teſtantur. Soluitur aliquando in concaua parte, exiſtente ventris fluxu: & eſt aliquando aluus liquida, & ſubinde ſanguinolenta, ſi caua pars laborat: ita, ſi gibboſa, adeſt anhelitus difficultas, vrina vix redditur, aquoſa eſt. tument dextra præcordia, & iecore tumido ſupprimuntur; aluus nihil reddit, aut tantùm aridum: & ſi vrina craſſa redditur, ſoluitur aliquando malum.

Prognoſtica

Curatio.

At curatio generale quippiam habet, partim ex natura cauſæ proximæ, id eſt humoris obſtruentis; quem etiam licet morbum nominare; partim etiam ex cauſa remotiore, id eſt abundantia

dantia humorum in corpore. Obſtructio autem tolli nequit, niſi eius prima cauſa tollatur: imò ſi quis ad obſtructiones tollendas accedat, non vacuata copia humoris in venis, potiùs augebit obſtructionem, 11. method. 10. & 8 quod erit apertũ, ſi conſideremus, quid exigat prima ratione obſtructio. Eſt autem eius indicatio apertio; quæ fit per ea, quæ contrario modo humores afficiunt: ſi lenti ſunt, incidantur; ſi craſſi, extenuentur, & vnà euacuetur quod præter naturam continetur in vaſis. ſed quæ hoc efficiunt, vt plurimùm ſunt poteſtate calida, & fundentia ſanguinem: quare metus eſt ne augeant obſtructiones, ſi quidem copia humoris adſit in venis. Itaque præceptum eſt, ante medicamenta quæ obſtructione liberant, abundantiam minuere; idq; vel vena ſecta, ſi ſanguis abundet, vel humoribus ad calidum vergentibus, ac copiâ ſuâ quoque moleſtantibus, potiſſimùm vbi eadem obſtructio adhuc fiat, ex interna cubiti vena, vt 11. meth. med. etiam in inueterata, ſi febrem accendat, Paulo teſte, etiam ſi ſanguis melancholicus vel craſſus cauſam dederit, modò vires ferant. alioqui ſi humores alij & craſſi in cauſa ſint, purgatio adhibenda: Quomodo autem purgatio ſit facienda, id figura ſeu formatio, tum etiam ſitus eiuſdem viſceris, indicabit; per quæ ſcilicet loca eam facere oporteat. Nam quæ in ſimis iecoris ſunt excrementa, ad inteſtinum: quæ verò in gibbis, per vrinas euacuabimus, Gal. auctore lib. de conſt. art. med. quamquam etiam eadem iocinoris gibba, ſi multo vitioſo ſucco ſint referta, per deiectiones & pharmaca deiectoria (καθαιρετικὰ Græci vocant) expurgari debeant: ſi verò mediocri ſucco referta ſint, per vrinarios meatus, ex Gal. 7. meth. med. Aliqui hic, ſi pituita abundat, per vomitũ vel aluum educunt.

Vitioſis ſuccis mediocriter concoctis ac eductis, ad detergendas obſtructiones accedemus, vt 8. & 11. meth. In calidis infuſo rhab. vtemur, cum decocto intubi. ſi craſſi ſint humores, adiiciemus pro purgatione infuſum agarici; vel vtemur pilulis ex agar. & rhab. vel aggreg. ſi valdè craſſi ſint humores. Deinde vtemur aperientibus, quæ ad intemperiem frigidam valere ſcribunt auctores, ſi ex ſucco frigido fiat: ſi autem calidi adſint ſucci, vtemur iis quæ ad calidam intemperiem valent. vti & exempla infra ſcripta docebunt.

OBSERVATIO V.

De hepatis obſtructione, ex pituita craſſa.

PVELLA pituitoſa, cui facies diſcolorata erat, ac membra ferè omnia pallore ſqualebant, genæ tumeſcebant, & labia quaſi emortua tum pallida ſpectabantur, ac pedes tumentes habebat, vrina clara, alba, mingebatur: grauitas quoq. tum diſtenſio cum obtuſo dolore dextro inſidebat hypochondrio; & potiſſimùm perceptibilis mox à cibo, ſi ſeſe moueret aut exerceret, quæ omnia certiſſimum ſignum, in iecore obſtructionem eſſe, oſtentabant. Hanc verò ſuſpicionem augebant cauſæ præcedentes: nam victu craſſo & humido longo tempore vſa fuerat: nulla tamen febri corripiebatur; neque adhuc in hypochondrio dextro tumorem experiebatur. Spiritum impeditè trahebat, præſertim ſi ſcalas aſcenderet, vel alta peteret. Pedes cùm veſperi magis tumerent, ſignum hoc erat quòd partes diſtantes priuatæ erant alimento conuenienti; cuius quoque cauſa facies

pallebat.

pallebat. Pulſus huic mollior erat, ac languidior: nulla ſitis aderat, & os ſaliua madebat. quæ inquam omnia ex pituita glutinoſa obſtructionem arguebant. Curationem verò à victus ratione, nempe extenuantibus, inſtituimus, vtque aërem frigidiorem, paludoſum vitaret, ventoſum; & auſtrinum ſiccumq́. eligeret; & cibos calidiores attenuantes guſtaret, aſparagum, capparem, fœniculum, carnes pullorum, gallinarum, turdorum, merularum, perdicum, ac aliarum auium paruarum montanarum, aſſatarum, vel coctarum cum hyſſopo, oreoſelino, ſatureia, pulegio, apio, ſampſucho & ſimilibus. Inhibuimus cuncta cibaria glutinoſæ & craſſæ materiæ, veluti carnem bubulam, vaccinam, agninam, hircinam; & inter piſces molliores, peſtiferam etenim materiam præſtant; vt murænæ, anguillæ, congri. Pernicioſiſſima habentur, lac, caſeus; pedes quadrupedum, & viſcera, damnatæ materiæ exiſtimãtur; prætereà oryza, far, & omnia dulciaria, & lactaria; & lac quo craſſius eſt eo nocentius, à quo ſerum exiguum excernitur: nam quod plurimum caſei continet, hepaticis, calculoſis & lumborum vitiis nocet: ſic & palmarum pinguium natura oppilat, ſi ex toto non maturæ ſint; ita & ſiligo cum lacte in pultem parata eadem vitia producit. Imperauimus quoque vt ſereno cœlo ac calidiore habitaret, corpusque exercitatione aliquantiſper vegetaret ante cibum: nam exercitium conturbans, à cibo ſumpto, noxium admodùm eſt: eaque ratione quies tunc imperanda. Iuſſimus intereà vt ante cibum vigilaret: nimio enim ſomno torpeſcunt ſenſus. & ideò

ideò ſomnus ſit nocte non turbatus, paulumque ſublimius caput, connexæq. corporis partes componantur tempore ſomni. Panem optimè fermentatum laudauimus; qui ſi ſale, cymino, fœniculo, aniſo, vel ſimilibus ſubactus eſſet, magis commendatur. Vtiliter quidam & addi volunt, pro plebe, lupinorum farinam aut erui. Intereà cibum offerri voluimus qui facilè concoqui poſſet, in parua quantitate: & vt vnicè caueret ne plus quàm vires tolerarent alimenti ſumeret; & ne antè quàm heſternus cibus concoctus eſſet, alium guſtaret, aut horam cõſuetam præuerteret. Conceſſimus & vinum tenue, cùm & huic menſes deficerent aut minùs fluerent. propterea etiam huic conſuluimus, cùm vires adhuc fortes eſſent, vt paulum ſanguinis ex ſaphæna mitteretur: & egregiè profuit. licet enim ſanguinis miſſio aliquando approbetur in obſtructione hepatis, pro ventilatione in pituitoſis, ex baſilica vena; tamen in hæmorrhoïdibus & menſibus ſuppreſſis prodeſt venas cruris potiùs incidere, vt apud auctores videre licet. Qua venæ ſectione cùm menſes fluerent, intereà ea elegimus quæ materiam inciderent, aperirent & detergerent, & ſimul ad euacuationem facerent: quale eſt ſequens decoctum: ℞ rad. fœnic. petroſ., aſparagi, apij, graminis añ ℥ j. origani, roriſmarini, artemiſiæ (vt magis fluerent menſes) chamæd. añ m. j. centaurei, caſſutæ, agrimoniæ, chamæpit. lupuli ſalictarij, fumariæ añ m. ß. ſe. fœniculi, dauci, paſtinacæ añ ʒ j. vuar. paſſul. ab arill. repug. ℥ j. glycyr. raſæ ʒ iij. folior. ſenæ ℥ j. agarici fœmin. ʒ j. ß.
rhab.

rhab. ſelecti (valdè enim hepati prodeſt) ʒ j. ſchœnanthi, cyperi, calami aromat., zinz. albi añ ʒ ß. coquantur in aqua communi pro lib. j. colaturæ addendo ſy. de byzantiis, oxymell. ſimpl., de duabus rad. ſy. de artemiſia, de eupat. de quinque rad. añ ℥ ß. miſ. pro iij. aut 4. doſibus. Deinde dedi pilulas de hiera, & aromaticas, ex ʒ j. ſeptem ante cibum. poſteà & has pilulas, priùs aſſumptis ſy. aliquibus incidentibus, vt oxymell. diuretico: ℞ agarici trochiſ. ℈ ij. rhab. optimi ℈ j. diag. gr. j. vel ij. cũ oxymell. fiant pilulæ v. vel vii. Mox dedi decoctũ rad. filicis, cum oxymelite; radix enim hæc, ſicut & ſemen ſecuridacæ, ab antiquis plurimùm probatur: nam & Gal. ſuccum eiuſdem radicis in compoſ. ſolebat ponere. Sed & conditum ſequens præſcriptum: ℞ conſer. capill. ven. flor. betonicæ añ ℥ ß. trochiſ. de eupat. de rhab. añ ʒ ß. ſpecier. diarod. abb. trionſant. añ ʒ j ſy. de byzantiis, de eupatorio q. ſ. fiat conditum. detur ad magnitudinem nucis auellanæ, ſuperbibendo vinum dilutum cum aqua caſſutæ & artemiſiæ. Hypochondrium dextrum hoc vel ſimili vng. inunximus: ℞ olei nardini, amygd. amar. añ ℥ j. ß. ſucci apij ℥ ß. coquatur ad ſucci conſumptionem, addendo ſpicæ nardi & Celticæ, ſchœnanthi, aſari añ ʒ j. ſe. apij, petroſ. añ ʒ ß. cyperi, roſ. añ ℈ ß. ceræ q. ſ. fiat vnguentum. Quibus remediis hæc puella meliùs habuit.

SCHOLIA.

QVI venas habent aſtrictiores, vt frigidi temperie, plus obnoxij ſunt obſtructionibus, tam ob venarum anguſtiam, quàm ob copiam pituitæ lentæ &

craſſæ.

craſſæ. Sunt enim illa duo, cauſæ obſtructionum potiſſima; nempe meatuum anguſtia, & humorum craſſities, vel lentor, vel ſanguinis copia. Quibus modis cognoſcatur, iam dictum eſt, & quomodo etiam curetur, nempe optima victus ratione, eaq́ attenuante & vſu medicamentorum incidentium, & ſubtiliantium materiam craſſam, concoquentium, & demum purgantium; deinde vtendo medicamentis tollentibus obſtructionem; liberatis obſtructionibus, intemperiem emendando, & viſcus roborando. Sunt qui hîc laudant vſum cæparum ex oxymell. vel aceto, vt Rondeletius facit: iuſcula in quibus rad. apij vel petroſ. aut fœniculi incocta ſint, ex ſyr. oxymel. vel aliquod diureticum: deinde laudant purgationem ex ℥ ß. diaphœn. cum aqua apij vel graminis. deinde inter aperientia trochiſ. de eupat., diarod. dialac. de rhab. de abſinth. de curcuma probantur: longiore tempore his vtendum. quædam tamen ex his nimis calida & ingrata, & acria: quorum vſu mulier nobilis apud Rondeletium in vlcus renum incidit ex vſu compoſitionis de vino, excerptæ è Praxi de Taranta. igitur eiuſmodi calida frequenter non danda. Obſtructio hæc à natiuitate ob viarum paruitatem, curam non admittit; quamuis bono regimine præſeruari poſſit à multis morbis qui hunc affectum ſubſequi ſolent.

OBSERVATIO VI.

De hepatis obſtructione, ex cauſa calida, cum hepatis caliditate.

VIR quidam Delphis dolorem hypochondrij dextri ſentiebat, vnà cum ventris ſtipticitate: vrinam ſubtilem & rubram habebat, & plurimum

plurimùm ſitiebat, & pruritus ei in toto corpore aderat; vtcunque macilentus erat, & citrini coloris, cum pulſu veloci, & febre, licet exigua. Quem cùm inuiſerem, intellexi illi à calida cauſa obſtructionem in iecore adeſſe: ideò venam baſilicam in brachio dextro ſecari iuſſi, ſanguine moderatè extracto. Mox hunc ſyru. propinaui: ℞ ſyr. acetoſi ſimplicis ℥ iij. aquæ decoct. endiuiæ, cichorij, hepaticæ, lactucæ, capill. ven., polytrichi, dentis leonis ℥ ix. fiat ſyr. pro iij doſibus. Poſtea eundem hoc modo fœliciter purgaui: ℞ rhab. ſelecti ʒ j. ß. infunde per noctem in aquá end. cichorij, fumariæ q. ſ. adde expreſſioni elect. de ſucco roſ. ʒ ij. ſy. ex infuſ. roſ. ℥ j. miſce, & quinquies egregiè aluum depoſuit. Deinde dedi trionſ., vel diarrhod. abb. in tabul. modò vnum, modò alterum: & inuncta regione hepatis cum vng. ſantalino, optima victus ratione adhibita, breuiter & hic fuit reſtitutus.

SCHOLIA.

Si ſit obſtructio ex calida cauſa, vel ſucci craßi ad calidum tendant, conuenit ſyr. ex ſucco cichorij aut endiuiæ, quam ſcariolam vocant, oxyzach. acetoſus ſimplex, & ex rad. cum aceto vel è fumaria. Purgatio commoda ex infuſo rhab., caßia vel manna, cum aqua cichorij vel intubi. Deinde paſtilli ex diarod. abb. triaſantal. vel ſuccus fumariæ deſiccatus & in paſtillos redactus: hic autem dolorem omnem ſoluit, etiam ſi febricitent. Reliqua vide apud Aëtium, Paulum, & neotericos: qui addunt accidentibus eſſe occurrendum, ſiue atrophia ſubſequatur, ſiue febris, ſiue cachexia vel hydrops; idq; ex propriis ſuis locis. de quibus & Arculanum & Gatenariam & reliquos conſulito.

OBSER-

OBSERVATIO VII.

De hepatis inflammatione.

ELICO, prætor, in oppido Schaga decumbens, crapulæ ſatis deditus, inflammatione iecoris correptus eſt. Huic autem febris continua aderat, & dolor valdè grauis in hypochondrio dextro, cum tuſſicula quadam inani. Cùm enim hepar multo ſanguine abundet atq. illo nutriatur, multasq. & magnas venas habeat, per quas magnum ſanguinis fluxum vel potiùs refluxum ad ſe patitur; ob id hoc viſcus aptum eſt ad ſuſcipiendas eiuſmodi inflammationes: & magis in hoc corpore, vino ac poculis dedito. Prætereà cùm inflammatio hepatis, tumorem, dolorem febremq. neceſſariò ſecum adferat, ex eo & reſpirandi difficultas oriebatur, tuſſicula inanis, vt dictum eſt, tum dolor ad clauiculam aſcendebat; ita vt is pleuritidem falsò eſſe putaret. Quòd autem eiuſmodi dolorem ſentiunt ad iugulum vſque, id ob membranæ coxas ſuccingentis tenſionē fieri volūt, quæ tenditur ob ſepti tranſuerſi tenſionem; & ſeptum tranſuerſum tenditur ob pondus hepatis deorſum trahens. ſed hoc non niſi in magna phlegmone fieri volunt. At huic febris ſatis acuta aderat, & lingua arida rubensque, qualis in principio hîc cernitur; poſtea autem nigreſcebat (vt fieri aſſolet) & aſpera fiebat. Habebat verò & ſitim inexhauſtam, nauſeam, & cibi faſtidium, & ſingultum: quæ inquam omnia inflammationem hepatis indicabant. lotium quoque rubrum ſpectabatur.

ctabatur. Ad hunc igitur accitus menſe Iunio, anno 1548. venam baſilicam ilicò tundere feci, ad vncias octo, vel paulo plus, ſanguine effluente, cùm eodem die ſeceſſum habuiſſet. Sed ſequenti die cùm non ſatis aluus reſponderet, lenitiuum ſequens vt exhiberetur mandaui: ℞ caſſiæ recèns extractæ ℥ j. rhab. pul^ti. ℈ j. fiat bolus: ex quo quatuor ſedes vtcunque bilioſas habuit; ita vt ex hac leui purgatione & ſanguinis detractione febris mitior euaſerit, dolore parùm diminuto, ſed adhuc vtcunque permanente. Inunximus regionem hepatis vnguento ſantalino, & pannum lineum eodem vnguēto inunctum appoſuimus, ſine calfactione. Intereà & hoc decocto vtebatur: ℞ endiuiæ, cichorij cum toto, dentis leonis cum toto, acetoſæ, viol., lactucæ nouellæ an̄ m. j. fumariæ, agrimoniæ, capill. ven., borag., bugloſſ. an̄ m. ß. chamæpityos, chamæd. (cùm eſſet etiam quædam obſtructio, tum cholera paulo craſſior, quam leui purg. per aluum excreuerat) an̄ m. ß. rad. graminis, petroſ. an̄ ℥ ß. ſe. 4. frig. maior. & minor. an̄ ʒ j. ſem. aniſi ʒ ß. thamarind. ℥ j. prun. damaſ. num. xiij. vuar. paſſ. ab arill. repug. ℥ j. liquir. raſ. ʒ ij. hordei mund. p. j. fiat decoct. in aqua communi pro lib. j ß. colaturæ addendo ſy. de cichor. nicoli, cum rhab. ℥ j. ß. ſy. viol., de limonibus, de end. ex infuſ. roſ. commun. an̄ ℥ ß. miſce. Quo iulebo, ſeu apozemate, cùm vſus eſſet, febris valdè diminuta eſt, & quotidie aluum deponebat. Morbo autem magis inclinante, pro dolore vſus eſt ſequenti epithemate, bis aut ter in die. atque ita dolor omnis euanuit, neque ad apoſtema de-

 uenit,

uenit, de quo metuebat; ſed ſanus, cum noſtra laude, ab aſtantibus pro deplorato habitus, euaſit: ℞ endiuiæ viridis, cichorij añ m. j. flor. chamomillæ, meliloti, flor. roſ. rub. añ m. ß. ſummitatum abſinthij p. j. coquantur in aqua communi pro lib. j. ß. in fine addendo aquæ abſinthij, end. añ ℥ j. aceti optimi ℥ ij. ſpecier. trionſant. ʒ j. ß. iterum ebulliant, & fiat epithema pro hepatis regione. Eo peracto inungatur linimento infraſcripto: ℞ olei amygd. amar., chamomill. añ ℥ ß. olei roſ. vnguenti ſantalini añ ʒ ij. miſce. Quod ad victum attinet, tenuiſſimum adhibuimus, in principio nil niſi cremorem ptiſanæ, lactucam, tum poma cocta adminiſtrando. Ptiſana à Galeno maximè laudatur in cibo, 13. meth. medend. Abſtinendum à dulcibus, quibus tum iecur tum lien intumeſcunt. Poſteà in fine priſanam in gallinaceorum pullorum iure conceſſimus, intybo & cichorio incoctis. Auctores enim hîc à valdè refrigerantibus ac aſtringentibus abſtinent: de quibus conſule Alexand. Trall. & Galenum, tum alios auctores.

SCHOLIA.

HAVD raro iecur inflãmatione laborat, ob ſanguinis fluxum & refluxum, vt diximus; quæ haud aliter in ipſo quàm in ceteris noſtri corporis partibus gigni cõſueuit. nec etiam ab alia cauſa. Nam communis omnium phlegmonarum generatio (teſte Galeno 10. 13. 14. *meth. med. & in lib. de tum. præter naturam, & de inæquali intemperie, ac aliis pleriſque locis) ex ſanguinis influxu eſt copioſioris, quàm pars poſtulet:*

Cauſæ.

poſtulet: nam & caro hepatis, quam quidam Græcè parenchyma vocant, in quam ſanguis ex refertis vaſis halitus ſpecie exudat, inflammationem gignit, auctore Gal. 14. meth. med. Omnes igitur cauſæ tam internæ quàm externæ, quod ad generationem inflammationis, tum cauſas, attinet, reſumere oportet ex his; quæ de ventriculi inflammatione diximus. addendæ & his cauſæ externæ, ex lib. 11. Gal. meth. cùm de cataplaſmatis agit in pleno corpore: vt ſi quis etiam dolori ſedando cucurbitulam affigeret aut calida emplaſtra admoueret in pleno corpore, facilè inflammationem adferre poſſet: quamquam inflammationes in fluxu fiunt repletis venulis, & carne eius irrigata, & repletis ſpaciis. Signa iam ex parte in Obſeruatione præcedente diximus; quæ ad dignotionem partis affectæ plurimum faciunt: iecur enim ipſum inflammatione affici deprehenditur, ex dolore cum poſitu, quoniam in dextro latere ad nothas coſtas dolor à laborantibus ſentitur; & cùm magnam trahant ſpirationẽ, vehementiùs excruciat; ſentiuntq; in eadem dextra præcordiorũ parte grauitatẽ, & interdum iugulum ad inferiores partes detrahi, (nam id non omnibus commune eſt; ſed iis tantùm, quibus iecur coſtis alligatur:) atque ſic dolor, ad ſuccingentem coſtas membranam peruenit. Quoniam verò de dolore mentio fit; diſtinguit Gal. 6. aph. 5. de ſitu phlegmones: Nam quæ eſt in profundo carnis, dolorem grauantem faciet; id eſt, ſentiet quaſi pondus quoddam deorſum trahens viſcus, & diaphragma: at dolor magnus non erit; nam pars, quæ propriè afficitur, ſenſum non habet. At ſi membrana patiatur, erit dolor acutus. Addit, & ſi venas afficiat, dolor pungens & tenſiuus fiet. Alibi tamen ſcripſit Galenus, (vt 2. de loc. affect. 2. & inde Signa.

ſæpe) venarum tunicas, & arteriarum non ſentire, 16. de vſu part. Prorſus carent, inquit, ſenſu, ſiue inuſſeris ſiue ſecueris. Reſpondeo, vti & Iacchinus facit, locus eſt mendoſus, 16. de vſu, lege: Fiunt inſenſiles venæ & arteriæ, ſeu nerui incidantur, ſiue vinculis excipiantur. Et quidem ſi venas ſubiens inflammatio dolorem acutum facit, non poterit euitari talis dolor, in quauis parte conſiſtat: vbique enim venæ aderunt. Et tamen Auic. huiuſmodi meminit diſtinctionis factæ à Gal. 6. aph. 5. ſtatuens, quòd ſi venas affligat, dolor erit acutus. Oportet igitur & alia ſigna habere, quæ & ratio ex natura rei ſibi inuenit, & experientia ex ſenſatis confirmat. Primum eſt, febris acuta, vt quidam ſentiunt: alij & ardentem febrem adeſſe volunt, vt Rondeletius. Idem fatetur Aëtius, quòd febris adeſt acuta, inæqualis, quæ plerumque ad veſperam, & noctem exacerbatur. Quòd verò febrem ad iocinoris inflammationem comitari neceſſe ſit, à Galeno decretum eſt 2. de loc. aff. Verùm quòd ea acuta ſit, nequaquam faſſus eſt, niſi præcitato 5. lib. de loc. aff. vbi de eryſipelate verba faciens, ſcriptum reliquit ardentes febres, ac vehementiſſima ſymptomata euenire, cùm ipſum in iocinore, ventriculo aut pulmone fuerit ortum, vel inflammatio eryſipelatis particeps fuerit. Quin imò lib. prorrhet. 2. phlegmone in iocinore, vel ventre orta, quòd non continuò ac perpetuò maligna nec acuta conſequatur febris, decretum reliquit. Nam inflammationum magnitudinem (vt etiam ſentit Donatus ab Altomari) perpetuò febris ex proportione ſequitur. Et propterea niſi valenter iecur inflammari contingat, licet febris excitetur, quoniam princeps viſcus eſt, tamen ea acuta non erit, niſi eadem inflammatio magna ſit. pro cuius magnitudinis propor-

Quòd non ſemper iecoris inflammationem comitetur febris acuta.

tione

tione ipſa quoque & maior erit, & vehementiùs excitabitur: de qua fortè Aëtius intelligere voluit, cùm dixit lib. 10. cap. 3. quòd acceßionis tempore quidam delirio apprehenduntur, ac acre lotium excernunt, & febris adeſt acuta, inæqualis. Sic quoq; Alexandri Tralliani verba intelligenda, cùm dixit, exiguam hepatis inflammationem non ſtatim febrem inducere, ſcilicet vehementem & acutam febrem; aliter falſum eſſet, nam orta inflammatione in eo, cùm princeps membrum ſit, vniuerſo corpori impertit & tenſionem & calorem immodicum, qui febris eſt, eodem Gal. teſte 4. de cauſ. pulſ. & propterea neceſſariò (vt ipſe 2. de loc. aff. ſcriptum reliquit) ipſam iecoris inflammationem febris comitatur. Secundum ſignum eſt dolor & grauitas in dextris præcordiis, vt deorſum trahi videantur cùm æger aſſurgit; qui etiam aliquando ad iugulum (vt paulo antè diximus) vſque protenditur, eò quòd membrana, qua ſuſpenditur diaphragmati & deorſum trahitur, ortum habet ex ea quæ coſtis ſubtenditur: ſed hoc nòn niſi in magna fit phlegmone. Iam quoque ex longis interuallis tußis exigua, arida, & qua nihil expuunt, moleſtare ægros ſolet; atque ſpiratio parua & crebra, quemadmodum 2. & 5. de loc. aff. à Galeno ſcriptum eſt. Adeſt, inquit Iacchinus, & tußis ſicca, vel quia ex gibbis partibus aliquid in thoracem effluit; vel quia calor moleſtus pulmonem afficit; vel demum, quia reſpiratio libera non eſt: vnde natura noxam è reſpiratoriis organis pellere volens, tußim excitat. Fit & reſpirandi difficultas, tum ob tumorem; tum, vt Rondeletius vult, ob febrem, quæ maiorem refrigerandi neceßitatem habet. Addit & ipſe tußiculam inanem. Dolor verò fit grauis, quia nō ſentit niſi in parte gibba: tunc ob ligamen-

 tum,

rium, quo cum diaphragmate iungitur, ligaturq́; dolor punctorius ſequitur; & cruenta excretio, in iis qui abundant ſanguine. Sic ego præ manibus ſemel habui mulierem laborantem inflammatione iecoris, cum dolore aggrauante in hypochondrio dextro, quæ ſimul per aluum ſanguinem excernebat, valde plethorica: & quæ fuit ſanguinis detractione, tum aliis aptis remediis, tum topicis hepati tēpeſtiuè admotis, probè curata. Sed num per tuſſim, quæ plerumque arida eſt, ſanguinem reiectant? id ego vix vidi, quod ſciam. Alia verò quædam ſigna ab eodem Gal. 5. de loc. aff., tum ab Aëtio cap. 3. lib. 10. & Paulo cap. 46. lib. 3. referuntur, vtpote de lingua ſicca & aduſta; & de eiuſdem colore rubro & nigro; de bilis flauæ vel ſynceræ bilis, tum eius quæ vitellis ouorum aſſimilatur, vomitu; quæ poſteà æruginis aliquando colorem referre conſpicitur: item de aluo adſtricta, niſi vnà cum viſceris imbecillitate inflammationem excitari contingat, vt liquet eodem 5. de loc. affect. Gal. & locis ex Aëtio & Paulo citatis. Sed hæc partim communia ſunt ſymptomata, multis acutis morbis ſuccedentia, partim non neceſſariò adueniunt: ita & color corporis ſubuertitur in aquati morbi ſpeciem permutatus; & ſingultus quoque conſequuntur. Sunt autem hæc ſupradicta euenientia, ſeu in gibbis, ſeu in ſimis; communia enim ſunt vtrique parti: quamquam vehementior ſitis, nauſea, bilioſarū ſanierum vomitus, ſimis accidat magis; contrà, reſpirationis vitium, & in reſpirando dolor, plus gibbas partes inſequatur; magisq́; tuſſis excitetur atque dolor vſque ad dextræ partis iugulum, adeò vt detrahi videatur, cùm gibba pars eſt affecta, vt à Galeno 5. de loc. aff. ſcriptum eſt. licet idem teſtatur in neutra prædictarū partium exquiſitè diſtinctam

Si inflammatio in gibba aut ſima iecoris parte ſit orta, quibus ſignis comprehēdatur.

ctam inflammationem poſſe conſiſtere; nam omnium eius partium carnes inter ſeſe continuantur. Si tamen ingens in parte gibba conſiſtat inflammatio, vel ſolo tactu dignoſci poteſt. At ſimarum partium inflammatio per alia potiùs ſymptomata quàm per tactum inueſtiganda; vt liquet 5. de loc. aff. Nam in ſimis fit magis faſtidium, nauſea, vomitus bilioſus, ſitisq; vehementior. Et licet tumor circa partes gibbas hepatis, ex ſanguine ortus, eiusq; aggregatio, facilè tactu dignoſci poßit, ſi ſit magnus, & præſertim in gracilibus, quibus abdomen non eſt craſſum, præcipuè poſt ſecundam vel tertiam diẽ, cùm ex febris vehementia ſiccantur; (teſte Gal. 5. de loc. aff. cap 6.) tamen aliàs non ſentitur, quòd triplex ordo muſculorum hepatis ſubſtantiæ ſupertenditur. Sæpe verò imponit talis tumor medico, tanquam ſit in iocinore affectus, cùm tamen ſit in muſculis abdominis: quem caſum recitat Gal. Steſiano cuidam eueniſſe; & nos aliquando vidimus deceptos medicos: & Hippocrates multos ait, ex eo quod ignorant, lucrum facere, quòd credunt ſe curaſſe phlegmonas iocinoris, cùm tamen ſint muſculorum. ideò diſtinguendæ prædictæ affectiones. Etenim iocinore inflammato tumor ſecundum lineamenta rotundus, figuræ videlicet ipſius hepatis æqualis, ſuccumbit, vt Aëtius fatetur: qui etiam ad corporis decubitum ſimul conformatur: maior enim apparet corpore ad ſiniſtrum latus reclinato; minor autem, rurſus ad dextrum reuoluto, nimirum hepate ſub nothas cedente coſtas, neque viſui, neque tactui ſimiliter ſuccumbente. Ampliùs autem (vt idem inquit Aëtius) in hepatis inflammatione, incumbens cuticula naturali modo ſe habere conſpicitur: muſculis autem inflammatis cutis circumtenditur; vt ſi quis di-

Sæpe affectus imponit medico tanquam eſſet in iocinore, cùm tamen ſit in muſculis abdominis.

Quibus indicus diſtinguatur iecoris inflammatio, ab ea quæ muſculorum abdominis.

gitis apprehenſam attrahere velit, ea minimè ſequatur. Propriiſsimè autem tactus diſcernet, num in alto, num verò in ſuperficie inflammatio ipſa conſiſtat: rectorum autem muſculorum tumores præter naturam oblongi, atque per totum ventrem extenſi videntur, vmbilicum (veluti hæc quoque muſculorum coniugatio) comprehendentes: quapropter haud obſcura eſt eorum dignotio, vtpote quos & poſitus, & figura declarat; accedente ad hæc, quòd ipſi à nullo exteriori muſculo conteguntur, Gal. auctore præcitato lib. 5. de loc. aff. Hæc autem obliquis quoq; muſculis, qui à thorace deſcendunt, ſunt communia, vt ipſe inquit. Sed multo difficilior eſt notitia muſculorum, qui iis ſubiecti ſunt: difficillima verò tranſuerſorum. Cùm ergo iecur inter hos muſculos ſub peritonæo poſitũ ſit, cùm tribus contegatur muſculis, fieri nõ poteſt, vt tactus aliquam ipſius notitiam præſtet, niſi vel magna in ipſo oriatur inflammatio, vel incumbentes ei muſculi extenuentur, vt liquet ex Gal. eodem loco. & ideò in gibba tantùm parte, ſi ſit magna, ſolo tactu percipi poteſt, vt paulo antè dictum eſt. Diſtinguitur quoq; non facilè à pleuriti: quamobrem mirum non eſt, ſi medicus ille deceptus eſt 5. de loc. 7. Sæpiùs verò locus dolens diſtinctionem facit, & tuſsis humida, ſi eueniat, pleuritim monſtrat, quæ ſedem febris comitatur: idem de ſiti & nauſea. Demum ſi ea quæ vomitu excernunturললioſa fuerint, vel æruginoſa; & ſi iis excrementa hepatica ſuccedunt, clariſsimum de hepatis inflammatione eſt argumentum. Neq; in inflammatione iocinoris adeſt dolor punctorius; neq; pulſus adeò durus, qui & ſerræ modo tactum ſecet, velut in morbo laterali. Tuſsis in iocinoris inflãmatione perpetuò eſt ſicca. At exempla infraſcripta hæc meliùs docebunt.

Quomodo inflammatio iecoris diſtinguatur à pleuriti.

OBSER-

OBSERVATIO VIII.

De hepatis inflammatione admodùm calida, in parte gibboſa.

VIR quidam iſtis diebus ex calida inflammatione hepatis laborabat; idque in parte gibboſa: quod ex iſtis ſignis percipiebam: in dextro hypochondrio quidẽ dolebat, qui dolor etiam tactu percipiebatur, ſignum ſatis magnæ inflammationis; at ſi in ſiniſtrum latus decumberet, magis dolebat, ita vt neq. in dorſo diu iacere poſſet: & inter ſpirandum dolor magis accreſcebat, & ad dextræ partis iugulũ aſcendebat, tumore quoque exiguo ad figuram lunarem apparente; hoc enim ſoli iocinori propriũ eſt, vt tumoris cumulũ vniuerſum habeat circumſcriptum, vt diximus. tuſſim prætereà ſiccam patiebatur; aderat & ſitis, ac febris continua, ita vt neque probè dormiret. Quo malo cùm vltra duodecim dies conflictatus eſſet, metuimus, ne in abſceſſum aut duritiem, vel hydropem, malum terminaretur; nam vix aut difficulter poſſe reſolutione terminari dubitabam: & quia principium videbatur tranſactum, magis de abſceſſu metuebam; atq. ſuſpenſum me tenebat, nunquid hîc venæ ſectio adhuc eſſet adhibenda: & quia ventrem minimè laxum habebat, ſed durum, nunquid purgatio hîc conuenire poſſet; cùm potius ſi gibba pars hepatis laboret, lenibus vrinã cientibus auxiliemur, ſed non prius quàm concocta ſit materia: in caua autẽ eius parte, niſi procedente tempore, & non ante quartum,

vt aliqui volunt, ſolutiua valida exhibenda ſunt, cùm vſque ad illum diem humores in fluxu ſunt; qui pharmaco ſolutiuo excitati ad magis fluendum excitarentur. Si cauum itaque eiuſdem viſceris afficiatur inflãmatione, procedente tempore per ventrem eos vacuare licebit, ex eiuſdem Galeni ſententia, lib. 13. meth. quem ſectatus eſt Paulus: licet eandem purgationẽ per aluum, cùm iecur phlegmone laborare incipit, tanquam valdè nociuam, cùm maximam excitaret phlegmonem, eodem loco prohibuerit; quæ tamen vacuatio, cùm videlicet phlegmone iam cõcoquitur vel inclinauerit, partim per clyſteres fieri poterit, partim per ea medicamenta, quæ per os ſumuntur, vt eiſdẽ auctoribus viſum eſt; quos clyſteres primùm quidem ex aqua mulſa cum ſale fieri præcipiũt, poſteà verò, in remiſſione videlicet, hyſſopum vel origanum vel minus centaurium, aut cnicum ſeu colocynthidem imponi iubent. ſed tutiùs nos hoc vel ſimili clyſteri vtimur: ℞ folior. maluæ, althææ, betæ, viol. añ m. j. mercurialis, centaurij minoris añ m. ß. prun. num. xiij. coquantur in aqua communi pro lib. j. addendo olei amygd. dul. viol. chamomill. añ ℥ j. mellis roſ. ℥ ß. caſſiæ mund. ℥ j. diacath. ℥ ß. ſalis parum; fiat clyſter. Vbi verò per clyſteres phlegmone non curetur, Galenus audacter dat, 13. meth. med. in cibis vrticam, mercurialem, epithymum, filiculam ſeu polypodium; & reliqua, quæ ſcribit modicè aluum deiicere. Verùm in remiſſionibus, tum iis ipſis audaciùs quàm anteà vtendum; tum verò quæ iis ſunt valentiora, partim in ptiſana coctis, partim

tuſis ac in molliſſimum puluerem redactis; quæ vel ex priſana vel ex aqua exhibeantur. Idem quoque Galenus filiculæ aliquid in priſana, ac nigri veratri corticem aliquãdo incoxit, ac præbuit. Atqui noſtris temporibus mitiora ac tutiora medicamenta comperiuntur, quibus vti poterimus; vt manna, caſſia fiſtula, ſyr. ex plur. infuſ. roſ. purpurearum tum perſicarum, ac etiam rhabar. Hîc verò cùm aluum ſiccam haberet, etiam in gibbo exiſtente inflammatione, ventrem omnium primò emollire oportebat, cùm iam principium tranſiiſſet: & ideò etiam iuxta Auic. præſtat hîc ante omnia, vt venter cõpetenter teneatur laxus; qui ſic dicit: Caueas dimittendo naturam reſtrictam; in hoc enim eſt nocumentum maximum, & in ipſo eſt horror: & non dimittas eam reſolutam ſuperfluè, & cadat virtus, & gliſcat natura: imò ſupereſt tibi vt ſoluas ſtrictam cum qualitate, & conſtringas ſolutam cum æqualitate. Bonum eſt ergo, licet inflammatio ſeu apoſtema ſit in gibbo, vt venter teneatur laxus, cum ſuppoſitoriis aut clyſteribus lenibus, aut cum diapruno, ſcilicet ſimplici, caſſia fiſtula vel diacatholico. Cùm igitur aluus hîc adſtricta eſſet, libẽter hunc clyſterem vel ſimilem injeciſſem: ℞ maluæ, biſmaluæ, folior. viol. añ m. j. cucum., cucurb. añ m. j. prun. ſebeſten añ num. xx. quat. ſem. frig. maior. añ ʒ iij. ſe. aniſi ʒ ij. flor. chamomill., viol., añ p. j. fiat decoctio in lib. j. in qua diſſolue mell. viol., zach., caſſiæ añ ℥ j. olei viol. ℥ iij. miſce. clyſter hic mollis eſt, leniter detergens & refrigerans, ſenſimque aliquid excrementorum euacuans: quem tertio

tertio quoque die Rondeletius, ſi aluus durior eſt, iniici iubet. & quamquam præcipuè conueniat ſi inflammatio ſit in caua aut ſplene; valet tamen etiam ſi ſit in parte gibboſa, vbi venter ſtrictus eſt. Verùm cùm clyſterem non admitteret hic æger, dedi hanc potioné: ℞ ſy. ex infuſ. roſ. pallid. cum rhab. ℥ j. caſſiæ fiſtulæ recens tractæ, diacatholici añ ʒ ij. aquæ cichorij ℥ iij. miſce; fiat potio: qua ſatis aluum depoſuit, & materiam bilioſam excreuit. Altero die, quamquam venæ ſectio in principio neglecta fuerat; tamen, conſiderando ſanguinis abundantiam, & vires adhuc conſtare, ſanguinem detrahere mihi vtile viſum fuit: licet omnes auctores, & inter eos Auicenna, venæſectionem hîc tantùm in principio commendent. & quamuis principium iam tranſactum erat, ita vt aliquis timere poſſet de ſaniatione, vt ita dicam cum Auicenna: tamé venæ ſectio etiã conuenit egregiè in dolore intenſo, ſi ſanguis abundet, & vires adhuc conſtent; eodẽ Auicenna authore. Memini ex ſcriptis M. Iohan. Tiengij, quòd ille in muliere 40. annorum, cùm tribus menſibus apoſtemate hepatis laboraſſet, commodè venam baſilicam in dextro brachio miſit; quamquam & illa tuſſi ſicca laboraret: tamen aliquid ſputi ſanguinolenti (licet in gibba hepatis inflammatio & apoſtema eſſet) vnà cum tuſſi emittebat: quemadmodum & filius illius Beroſi doctoris magnifici, annos duodecim natùs, apud Amatum, qui etiam in gibba parte hepatis inflammationẽ patiebatur, vnà cum tuſſi & ſanguinis ſcreatu: cui licet in principio ad vncias quinque vena cubiti ſecta

ſputũ ſanguinolentũ in apoſtem. iecoris aliquã apparuerũ.

ſecta fuiſſet,tamen poſteà cùm in iocinore doleret,cum inflammatione gibbæ partis,poſt clyſterem iniectum,denuò ſanguinem ex vena quæ inter digitum annularem & minimum repit,vncias quinque ſanguinis cum maxima vtilitate detràhere mandauit: cuius totam vide hiſtoriam,quòmodo is puer curatus fuerit,cent.4.curat.1. Poſtquam igitur venam in hoc noſtro ægro ſecari feciſſem, exhibui decoctum ſequens, ad modum iuleb: ℞ end., cichorij, lactucæ, acetoſæ añ m.j. rad. cichorij, fœniculi añ ℥ ß. ſem. 4. frig. maior. añ ʒ j. caſſuthæ ʒ iij. ſpicæ nardi, ſchœnanthi ana ʒ j. coquantur in aqua communi, pro lib.j. colaturæ adde oxyzaccharæ ſimplicis ℥ iij. miſce pro 4. doſibus. Poſteà addidi magis aperientia & diuretica; vt ſyr. de byzantiis, acetoſ. compoſitum,& aliquando hunc ſyr. ℞ aquæ end. abſinthij, fœniculi añ ℥ j. ſy. de end., de byzantiis, oxyzach. añ ℥ ß. miſce, fiat ſyrup. Oportet autem in declinatione (vt latiùs in ſcholio dicemus) etiam diuretica hîc adhibere, vt ſyr. de end. compoſ., capill. ven. & de byzantiis, cum decoct. ſem. 4. frig. maior., cum rad. graminis, apij, & petroſ.; ac ſimilibus. Intereà purgaui etiam illum, ante diuretica, cum infuſo rhab. adiect. ſchœnantho. Et quia principium pertranſierat, quo ad topica, licet ab initio magis repellentia profuiſſent, vt inunctio olei roſ. lentiſcini aut melini; nos potiùs nunc oleo roſ. adiecimus primùm oleum amygd. amar. & abſinthij; deinde etiam cotoneorum & maſtichinum, aceto albo parum immixto; etiam hoc epithemate vel ſimili vtentes: ℞ roſ. rub. cichorij, end. añ p.j.

florum

florum chamomill. meliloti, abſinthij, anethi añ p. ß. bulliant in aqua pluuiali: demum adde ſucci cichorij ℥ ij. aceti albi ℥ ij. miſce: fiat epithema. Poſteà & hoc fotu ſeu epithemate, aut ſimili, vſi ſumus: ℞ florum chamomill., meliloti añ m. j. extremitatum abſinthij, florum roſ. agrimoniæ ſeu eupatorij, centaurij minoris añ m. ß. fœnug. ſeminis lini, ſpicæ, ſchœnanthi añ ʒ ij. fiat decoctio in aqua pluuiali pro lib. ij. adiiciendo aceti optimi ℥ ij. pro fotu. Facta fomentatione, cum pannis calidis locus exiccatus his oleis inungebatur: ℞ olei chamomill. ℥ j. olei amygd. dul. & abſinthij añ ʒ ij. miſce. & inunctione peracta apponebatur ceratum, ex duabus partibus emplaſtri de meliloto, & vna parte cerati ſeu vng. ſantalini. Atque hoc modo accidentia poſteà cœperunt diminui, & anhelitus facilitari; & dolor minuebatur, ſomno ac appetitu redeuntibus, ac febre ceſſante. Intereà tamen, poſt purgationem, ad hepatis roborationem, & caloris alterationem, ſubinde ſumebat rotulam vnam ſpecier. diarod. abb. in tabulis. Et ita liberatus fuit ab inflammatione, per modum reſolutionis, abſque ſuppuratione.

SCHOLIA.

Signa prognoſtica.

QVONIAM *de ſignis iam egimus, reſtant adhuc ſigna prognoſtica: quæ & acutorum affectuum hic generalia ſunt: vnica enim ſalus eſt, virium robur; vt* 10. *meth. med. habetur: hinc noſter hic æger, cùm adhuc viribus valeret, ab hoc morbo, licet primò ingreſſu difficilis videbatur, ſanatus eſt. Ideò viribus imbecilli,*

becilli, vt ſenes & graciles & bilioſi, aut peribunt, aut in tabem tranſibunt; vt nos ſæpe vidimus in multis: vti conſtat 3. epid. 2. 5. & 1. præſertim ſi ex eryſipelate laborant, vt 5. de loc. 6. conſtat. At ſciendum, quòd ſigna quoque eryſipelatis ſunt maioris & minoris ratione differentia: non modò enim acuta febris inde eueniet, ſed prorſus ardens; & ſitis, & reliqua de lingua, quæ æſtum inſequuntur, longè grauiora: vnde & eryſipelas periculum magis quàm inflammatio decernit; vti & in libris noſtris de febribus oſtendimus. Peſſimum quoque hîc, vt & in inflammatione, ſignum eſt, extrema refrigerari, cùm medium corpus vritur; & cùm pedes ſubinde nudant, cùm ſint frigidi. ſunt & aliæ quædam notæ, quæ generatim in acutis ponuntur, 1. prog. Vomitus verò niger, peſſimus; vt & porraceus: magnam enim aduſtionem ſignificant. Morti verò proximis intumeſcit venter; rupto abſceſſu: & ſudant ſudore frigido circa collum, & faciem; & linquuntur animo; vt Bellamarto apud Iacchinum contigit. Generatim verò morbus periculum grande minatur. Spem facit ſanguis de naribus largè fluens, præſertim tempeſtiuè, id eſt, poſt coctiones & ſudores 3. de criſ. 3. Coctiones verò in vrinis cognoſcuntur, vt ibidem habetur. Hippocrates de hoc morbo, aph. 12. lib. 7. ita ſuum prognoſticum facit, In hepatis inflammatione ſingultus malum. quod nos obſeruauimus in ruſtico quodam, qui cùm valdè ſingultiret, & ſenex eſſet, mox moriebatur. Intereà tamen nō ſemper ſingultus iecinoris inflammationem comitatur; ſed quando ea in magnitudinem attollitur ac ferueſcit: in quo feruore ſtomachus ad compaſſionem trahitur, nonnunquam propter neruorum communicationem. Quare, vt Gal. commen. eiuſdem aph.

Singultus in hepatis inflammatione malum.

aph. dicebat, tunc ſolùm compaßio fit ſtomacho cum hepate, quando inflammatio & maxima & peßima fuerit: nõnunquam etiam bile multùm calida & multa, in huius viſceris inflammationibus genita, ac cõfluente ad inteſtinorum principium: qua ſuperfluitante, atque ad ventriculum recurrente, contingit os eius morderi, atque ideò ſingultire. quidam autem arbitrantur magnitudinem inflammationis ventriculum premere, ac ſingultum facere, non habente exitum ſpiritu. Verùm ex quacunque cauſa ſingultus fiat propter hepatis inflammationem, ſemper malum eſt; quoniã eam maximam atque peßimam eſſe ſignificat, Galeni auctoritate, præcitato aph. & comm. aph. 58. 5. lib. Si verò iocinoris inflammationem vehemens atque acuta febris comitetur, malum quoq; eſt: nam valenter idem viſcus inflammatum eſſe oſtendit. quemadmodum ſi eadem febris exigua & non acuta fuerit, minus malum portendit; quia exiguam quoque inflammationem ſignificat: propterea quòd inflammationum magnitudinem perpetuò febris ex proportione conſequitur, Gal. teſte 2. Prorrh. At eadem febris acutißima, vehementißimaq; ſi fuerit; ac vehementißima ſiti laborantes excruciet, peßimum erit indicium, quoniam inflammationem eryſipelatis participem, aut ipſummet eryſipelas in iocinore ortum ſignificabit; quæ febres magna ex parte (vt liquet 5. de loc. aff.) in tabem tranſmutantur. Idemmet Gal. 10. meth. med. de iocinoris inflammatione ſcriptum reliquit, quòd ſi in abundè calido & ſicco corpore generetur, potißimùm ſi notatu digna fuerit, omnino æger morietur. Et quanquam ſanguis è naribus fluens (vt paulo antè diximus) poſt ſigna coctionis bonum ſit; & coctiones in vrinis, tum alia ſigna critica ſint ſalutaria:

vidimus

vidimus tamen nos aliquando quibus labia ante coctionem exulcerabantur, periiſſe, & etiam poſt coctionem ſimiliter mortem incurriſſe. ideò ſi in abſceſſum vertatur, lethale eſt, cùm ad carnem vſque hepatis corruptio pertingat, vt poſteà exemplo declarabimus: vt etiam ſi pus ſimile appareat feci olei, vel vt amurca fluxerit, ex incocta putredine propriè illius ſubſtantiæ, vt exemplo oſtendimus in lib. noſtris de febribus. At ſi pus intra tunicas contineatur, nihil patiente ſubſtantia hepatis, vacuato pure liberantur omnes: Neq; enim neceſſarium eſt hepate ſuppurato hominem interire, niſi magnum ſit vitium. Vnde dixit Hippocrates 2. de morbis, Pulmone ſuppurato, vel hepate ſi album & purum pus effluat, fibris etiam cruentis intermiſtis, ægrum conualeſcere; ſi vitello oui ſimile, & ſubuiride pus, craſſum ac ſubfœtidum, mori. Nam pus album alteratricis robur oſtendit, & victoriam naturæ. At phlegmon quoque ſeu apoſtema periculoſius eſt in cauo quàm in gibbo: vomitum enim excitat periculoſum, & ſitim, & colicos dolores, & nauſeam mouet. Alij gibbi vomicam magis exitialem putant, ex loci nobilitate ac actionis dignitate, quoniam vis concoquendi, ac diſtinguendi diſpenſandiq; in ea parte à natura ſita eſt: nam & principalibus membris annectitur, vnde eorum communicatione cauo præfertur. Sed iecoris duritia omnibus affectibus deterior habetur, ſi malum præſertim vetus eſt. Quicumque fuerit abſceſſus qui in vomicam tranſit, ferè nunquam ſanatur. In quauis quoque iecinoris inflammatione, ſi crudo etiamnum morbo, & viribus infirmis, alui oritur profluuium, malum. Inimica etiam corporis liquatio, præcipuè ſi vel raucitas vel multa ſimul tuſſis accedunt. Mortiferum eſt ſpumantem ſangui-

nem excreari, vel ſputum ſtatim ſubputridum, vel ſincerè bilioſum eſſe. Sanguis tamen vomitione redditus ſalutem interdum denunciat: id ſemel vidimus in muliere annos paulo plus quàm quadraginta nata; quæ etiam per inferius ſanguinem excreuit, & fuit noſtra induſtria curata. Ita & purulenta deiectio quibuſdam ſalutem attulit. Verùm ſi huic morbo ventris fluxus superuenerit, niſi fuerit iudicialis, lethalis eſt. Si iecoris abſceſſus ad lienem tranſitum fecerit, non improbatur: quod è diuerſo, pernicioſum eſt; nam vomica iecoris nunquam fermè ſanatur. Ita & ſingultus, ſequens (vt paulo antè admonuimus) apoſtema hepatis, vt plurimùm mortem prænunciat. Et apoſtema hepatis ſi prolongetur, perducit ad hydropem; vt multis exemplis conſpeximus. Ita ſi inueterato apoſtemate ſequatur ventris ſolutio, lethale quoque malum eſt. Neque aliquis euadit ab apoſtemate duro & confirmato: multóque minùs ſi carcinoma adfuerit; nam velociùs interficit. quemadmodum & exitura notabilis, propinqua magis deſperationi exiſtit, quàm ſpei. Quanquam alia apoſtemata hepatis vt plurimùm ſanantur, ſi rectè regantur, potiſſimùm ſi neque in principio curationis error committatur. Quæ verò apoſtemata ſunt dura, melancholica, diuturna, indurata, deſperata habentur: quamquam ſecundum aliquot, ab initio curari poſſunt. Omne enim apoſtema hepatis, quod non curatur ab initio, cauſa hydropis exiſtit. Ita omne apoſtema generat oppilationem; oppilatio indigeſtionem; indigeſtio aquoſitatem; aquoſitas hydropē, teſte Gordonio: quemadmodum & citatur à Grado. Vbi maximè coniuncta eſt debilitas expulſiua hepatis, & in eo quòd ad ſaniem conuertitur, dicente Auicenna; non ſperes ſalutem, cùm

hepar ſit fons virtutum naturalium; ad quarum perditionem ſequitur mors. Poſt apoſtemata dura & ad ſaniem conuerſa, difficiliùs curantur biliosa, ob ſæuitatem accidentium; deinde pituitoſa; poſtea ſanguinea: licet pituitoſa habeant remiſſiora accidentia quàm ſanguinea; ſunt tamen deteriora, ob diuturnitatem & materiæ inobedientiam. Sed hæc poſteà exemplis clariora euadent. Nunc quædam addamus quæ ad generalem curationem inflammationis hepatis pertineant. Exquiſitiſſimo omnium primò victu hîc opus eſt; aquè ac ſi ventriculus ſic laboret (Galeno teſte) quoniam munus eius viſceris toti animali eſt commune; accedit q; omnibus animalis partibus maximum incommodum, vbi non probè concoctum alimentum ſit, ſiue non in ſanguinem ritè fuerit conuerſum, vt ab eodem Galeno 13. meth. med. decretum eſt: qui alimentum ibidem tenue & non mordax eligit; & abſtinet ob anguſtiam venarum in iecinore, ab aſtringentibus, quæ conſtipant; & glutinoſis cibis, qui obſtruant: ptiſanam, & eius cremorem, commendat; alij & in iure gallinaceorum pullorum coctam, ſi vires imbecilles ſint; & phaſianorum, & ſternarum, iuuenum columbarum, perdicum, turdorum, merularum: tunc guſtet vel contuſum earum carnium; intubo vel cichorio, lactuca, incoctis; præcipuè ſi inflammatio feruens ſit, ſeu eryſipelatis particeps. Ab aſtringentibus cauebimus; vt ſucco granatorũ & alica. Quod cùm vniuerſaliter in omni phlegmone iecinoris ſit verum; maximè tamen verum eſt, vbi cauæ partes laborant: quoniam integris viribus adhuc eò alimenta perueniunt; ſiue adſtringant ſiue obſtruant: ſed & meatus, teſte Alexandro, quibus expurgatur bilis in ieiunum, obſtruunt, contrahuntq; tumores, & ad diſcutiendos

Curatio.

Victus ratio.

tiendos difficiles ipſos reddunt. Adde quòd ſemper ſanies elui debent, quæ in venas effluunt in apoſtemate; ob id malum punicum & Alexander & Galenus vitant. Sic & vinum pro potu ſummoperè vitandum, vt quod omni feruenti inflammationi in totum ſit aduerſum, eodē Alex. auctore: ſed pro potu aqua hordei vtendum; aut aqua in qua prius cichorium aut intubum fuerit decoctum, vel etiam parum rad. glycyrrhizæ. Confert item, vbi eiuſdem viſceris gibba fuerint inflammata, pro cibo priſanam, aut eius cremorem, cum apij decocto exhibere, quoniam modicè vrinam mouet; & ſemina citrulli, peponis, & magni cucumeris: hæc enim & per vrinas vacuant. Reliqua verò quæ ad victus rationem pertinent, ſi ad caput de ventriculi inflammatione confugias, ſcripta reperies. Intereà præcipuè ſomnus in principio acceſſionum vitandus; quoniam fluxiones auget; quæ eo tempore maximè ad intra feruntur. vt & cibare eo tēpore maximè lædit, 11. meth. vltimo.

Curatio generalis. *Quod ad reliquam generalem curationem attinet, curatio ipſa reſumet eoſdem ſcopos, atque in ventriculo: nempe vt inhibeatur generatio phlegmones, & ſanetur quod ipſius eſt factum. Inhibemus vacuando & auertendo fluxionem, ſi ex ea cauſa oriatur; & aſtringendo & roborando partem ne recipiat. Fiet autem vacuatio & auerſio, ex vena baſilica dextra, vt rectitudo ſeruetur. Sic enim natura optimè agit, vt experientia monſtrat in lib. epid. & teſtatur Gal. lib. de venæ ſect. & 3. de criſ. quòd verò reuellat & vacuet, etiam docet Galenus 11 cap. lib. 13. method. Quòd ſi*

Venæ ſectio. *neque interna cubiti vena ſe oſtendat, etiam media vel humeralis ſecanda, 13. meth. quod & ſequitur Aëtius, Paulus & Alexander. Rondeletius quoque inquit,*

Curan-

Curantur inflammationes hepatis & lienis larga ſanguinis miſſione, è directo partis affectæ. Iuxta eundem cucurbitulæ quoque ſunt in vtraque affectione coxis affigendæ, ad diuerſionem. Modum verò vacuationis, tum ex redundantiæ modo, tum ex ætate, tempore anni, natura, regione, conſuetudine, & ante hæc ipſa laborantis virtute, inuenies; vt eidem Galeno viſum eſt: quoniam, ſi id ferre queunt, ſemel quantum ſatis eſt, detrahendum; ſi verò non, per vires partitum, teſte Aëtio. Hæc autem venæ inciſio oportunè in prima & ſecunda die contingit: ſi verò dolores vrgeant, & adſint vires, etiam ſeptima die venæ inciſionem facimus, vt ipſe inquit, & nos etiam nunc exemplis docuimus; ſi malum adhuc magis protractum fuerit, modò vires ferant. De purgatione ſatis dictum eſt in Obſer. præcedente: Purgatio. *quæ licet in principio non ita conueniat, tamen quarto die facienda. etiam aliquando in principio, ſi aluus adſtricta eſt; cum lenientibus tamen medicamentis. Quod ad topica attinet, ſtatim poſt venæ ſectionem* Topica. *in principio ad ea confugiendum eſt, quibus vacuari poſſit id quod in phlegmone obſeſſa parte continetur. Hæc namq; communis eſt indicatio curationis omnium phlegmonarum (vt ſæpe diximus;) nam priuſquam totum corpus à recrementis liberum fecerimus, cauendum eſt ne ea applicemus, vt Alexander inquit. Peſſimè igitur faciunt qui in corpore repleto ante venæ ſectionem ea applicant: ſi enim hepati apponantur aliqua frigida ante venæ ſectionem, metuenda eſt maior conculcatio humorum, quo poſteà malum minus reſoluetur. Et ita in topicorum adhibitione duo perpetuò obſeruanda ſunt: quorum primum eſt, ne frigida admoueas, etiamſi inter initia adhibeantur; aliàs magis noxæ,* Quæ animaduertenda ſint circa topica medicamenta.

quàm vtilitatis cauſæ erunt. Authores volunt apponi eadem aſtringentia quæ ventri; tum ſotus ex tepentibus, vt Gal. ſcribit. Contrà 10. lib. cap. 7. vtitur etiam in phlegmone, contra rationē noſtram ſuprà, vbi diximus verificari de eryſipelate dictum libri 10. Reſpondeo, verum eſt quod diximus, ſecurum vſum non eſſe, niſi in eryſipelatis: at in phlegmonis non tutò fieri, ſed cura coacta, præponendo minus malum; vt frigida potatur, ob periculum, ne æger incidat in maraſmum. At lib. 9. cap. 5. prohibet in phlegmone, ſuadet in eryſipelate. In phlegmone itaque actu frigida non ſunt applicanda. Secundum eſt quòd eadem medicamenta nunquam abſolui debent ab his quæ mediocriter aſtringendi vim habent; indicatione ſumpta à parte affecta, propterea quòd iecur animalibus altricis facultatis principium ſit, & venoſum ab hoc oriatur genus, vt ideò eius robur ſeruandum ſit. Quo fit, vt etiam eo tempore, quo quicquam ampliùs non influit, nec illud quod in laborante particula continetur repelli poßit; adhuc mixtæ facultatis eſſe debeant medicamenta, vt ex eodem Gal. liquet præcitato lib. 13. meth. Nam coëuntibus vnà contrariis indicationibus, compoſitum quoque eſſe medicamentū oportet: illo etiam tempore clyſteres, iiden: q; leues, iniici debent; maximè ſi non ſponte egerat aluus. Aëtius inprimis illinit regionem hepatis extrinſecus oleo roſ. aut œnanthino, aut myrteo: procedente tempore, eodem oleo, ſeu cydoniorum, cum maſtichino aut chamæmel. & ſumpta à ſitu viſceris indicatione, parum aceti aut vini albi admiſto: eodem tempore adhibet cataplaſmata, vti & Paulus facit, ex farina hordei, fœnugræci, cum palmulis, coroneo, meliloti flor., abſinth. & chamæmelino aceto adiecto, vel in mulſa decoctis. Et ſi

vehe-

vehementior ſit ardor, mala cotonea & roſaceũ oleum aut cydon. vnà cum foliis plantag., cichorij, intubi addunt; & fotus parant: de quibus eoſdem authores conſule; & Rondeletium; qui multas formulas habent. Cùm autem iam remittitur morbus, ad ea quæ diſſoluunt, miſtæ tamen materiæ cum adſtringentibus, deueniemus; qualia ſunt quæ ſuprà deſcripſimus: cerata quoq; & cataplaſmata ad ventriculum. Illud quoque perpetuò animaduertendum, quòd quantùm inflammatio à principio ſuo recedit, in tantum relaxantium, ſeu digerentia vires præſidiorum adſtringentium vincere debent; licet ſemper (vt diximus) ea mixtæ facultatis eſſe neceſſum ſit. Procedente verò tempore, ſi in gibba viſceris parte phlegmone conſiſtat, vbi phlegmone iam concoquitur, non ſolùm eis quæ modicè vrinas mouent (vt diximus etiam anteà) ſed etiam valentioribus vti licebit; aſaro, inquam, nardo Celtica; phu, hoc eſt valeriana, petroſ. ſmyrnio & meo, ex Gal. auctoritate: inſuper oxymel dandum, ex Paulo; vel cum decoctis herbarum dictarum, ſyr. de byzantiis, de tribus rad., de eupat. Si in cauo, tempore procedente potiùs purgabimus, eodem modo quo anteà docuimus. Verùm vbi neque eiſdem inflammatio conquieuerit, ſeu ad ſuppurationem permutetur, adiuuare naturam oportet, vt quàm celerrimè puris generatio fiat. Cùm autem perfecta ſuppuratio fuerit, abſceſſus quoque rupturam adiuuare oportet, & poſt eius eruptionem, per eandem viam, per quam puris tranſmutatio contingat, iuuanda quoque natura erit, ſiue per ſedem aut vrinam, aut etiam os, tranſmiſſio fiat: quibus verò medicamentis eadem perficere oporteat, copioſiſſimè ab Aëtio, cap. 4. lib. 10. ſcriptum eſt, ac etiam à Paulo præcitato loco.

Si verò in ſcirrhi naturam prædicta inflammatio vergat, eius curationem poſteà docebimus. Quòd ſi fluxionis ad ipſum iecur cauſa ex ipſomet oriatur, adeò vt propterea ad ipſum multùm confluat ſanguis, ac phlegmone generetur; ne ampliùs phlegmone increſcat, auferri hæc quoque cauſa debet primò. Hoc autem bifariam eſſe poterit, aut propter aliquem calorem præter naturam in ipſo iocinore exiſtentem (& huc transferri poſſunt, quæ de calida intemperie antè dicta ſunt;) aut propter eiuſdem dolorem, (quibus autem dolor aufertur poſtea latiùs dicturi ſumus cùm de dolore hepatis agemus.) Quæ verò ex his cauſsis phlegmonem excitat, eam priùs pro eius curatione auferre tentabis, vt eodem 13. meth. med. à Gal. ſcriptum eſt: & deinceps ad prædicta topica medicamenta te conuertas. Quæ, inquam, omnia multo adhùc clariora exemplis infra dicendis patebunt.

OBSERVATIO IX.

De iocinoris inflammatione, cum obſtructione, & febre continua, licet lenta, tendente ad apoſtema; in quo metus erat etiam de ſuppuratione.

IOHANNES Georgij, faber, monoculus, vir triginta octo annorum, potor ceruiſiarius, ſi quis alius, egregius, Alcmariæ in platea Lutcontepia ſic vocata habitabat: qui cùm apud amicos largiter bibiſſet, anno 1547. menſe Maio, in hepatis inflammationem incidit, ſimul cum obſtructione, tendente ad apoſtema; ita vt foris manifeſtè appareret tumor ſecundum lineamenta rotundus;

tundus; vt ex hoc ſigno facilè de iocinore inflammato, non autem de muſculis externis, iudicare potuerim. cui & aderat dolor vtcumque vehemens, cum grauitate quadam & febre cōtinua, licet lenta, & non valde acuta; ex materia bilioſa & pituitoſa, cū pauco ſanguine admixto, vt mihi apparebat. Ideò glāde ex hiera picra, ſale & melle, diacridij granis aliquot cuſpidi impoſitis, aluum ad excretionem irritauimus, cùm durior eſſet: mox ſanguinem ex vena baſilica dextri brachij ad vncias tantùm ſex extraximus, cùm febris continua lenta eſſet, ex materia craſſiore, pituitoſa & bilioſa: & quamuis plethora ſimiliter laboraret, & victu pleniore priùs vſus eſſet, tamen ad vncias tantùm ſex detraximus, cùm temperamentum eius naturale ad bilem potiùs quàm ad alios humores inclinaret. Deinde imperaui vt ſequenti potione vteretur vſque in quartum diem, bis in die: ℞ corticum rad. fœniculi, glycyrrh. añ ℥ ß. end. cichoreæ cum rad. añ m. j. caſſutæ, ſcabioſæ, dentis leonis, chamæpit., buglosſæ añ m. ß. flor. cord. flor. roſ. rub. añ p. j. ſem. aniſi, ſe. 4. frig. maior. añ ʒ j. hordei mundati m. j. prun. damaſ. quar. j. fiat decoct. in aqua communi, pro lib. j ß. colaturæ addendo ſy. de end., de cichor., cum rhab. ſy. de byzantiis añ ℥ j. miſce. Intereà extrinſecus locum dolentem inunximus oleo roſ., cotoneor., chamomill. & anethino ſimul mixtis. Quarto verò die hoc præſcriptum eſt medicamentum: ℞ diaphœnici (videbatur enim adeſſe materia pituitoſa vnà cum flatu) ʒ iij. elect. de ſucco roſ. ʒ ij. diaprun. lenitiui ſeu ſimplicis ʒ ij. ß. diſſolue

 cum

cum ℥ iiij. aquæ end.addendo ſyr.capill. ven.℥ j. miſce.qua potione ſepties exonerauit aluum,cum maxima alleuiatione. Interim quotidie ter quatérve ſequenti vtebatur fotu,cum panno laneo in liquore infraſcripto intincto, & expreſſo, idque moderatè calidè: ℞ flor.chamomill.,meliloti,flor. roſ.rub. (roſas addebam ad roborationem viſceris: nam tunc mihi in mentem venit illius Hiſtoriæ Galeni 13.meth.cap.9.de Attalo medico Sorani diſcipulo, qui perperam hepatis phlegmonem curabat:& ſimiliter de apoſtemate ventoſo, quod Gal.phlebotomia curabat,& humido pharmaco,ex chamæmelo,ruta & ſemine agni) añ p.j. ſem.aniſi, fœnugræci, lini añ ʒ j.ß: ſantalor.rub. ʒ j. coquãtur in aqua ſimplici q.ſ. & colaturæ expreſſæ adde aceti optimi ℥ j.aquæ end. ℥ ß.iterum bulliant leui & vnica ebullitione;& fiat epithema pro hepate. Quo ſolo miraculi inſtar inflammatio, tumor ac inflatio, & omnis dolor euanuere: ita vt neque apoſtema ſubſequutum ſit aut abſceſſus. Atque iis tantùm remediis dictis ſanitatem priſtinam æger hic noſter conſequutus eſt: quemadmodum & nauta ille qui in noſocomio Delphenſi longo tempore priùs ex inflammatione decubuerat; quæ inflãmatio ad duritiem conuerſa erat, ita vt apoſtema in ſcirrhum mutaretur (poſt venæ ſectionem & alia remedia apta, etiam topica multa,& fotus,& epithemata) cerato ex emplaſtro de meliloto, de muccilag. & vnguento ſeu cerato ſantalino, partibus æqualibus mixtis, adiecta pauca maſtiche, roſ. & oleo chamomill.& liliaceo, etiam à duritie ſatis diuturna

curatus fuit, vt in ſcirrhum non tranſierit, magna cum noſtra laude: & à dolore & inflammatione, etiam tumore diuturniore, ac duritie, egregiè curatus fuit.

SCHOLIA.

APOSTEMATA hepatis, iuxta eos qui Arabum decreta ſequuntur, eaſdem diſtinctiones, differentias ac ſpecies ferè habent cum ventriculi apoſtemate: quamuis & ea quæ in hepate fiunt diſtinguuntur penes locum, vt nunc diximus, in quo fiunt, vel in gibbo, vel in cauo, vel in partibus ſuſpenſoriis, vel in membrana hepar cingente, vel in venis eius, vel ſubſtantia. de eo, quod cauum vel gibbum occupat ſatis diximus. in membranis autem magis dolent, & febrem ardentiorem experiuntur. in hepatis carne pulſus mollior, febris ex putredine diuerſa, magis putrida, & dolor magis grauans: quibus modis differat à pleuritide, & à muſculis abdominis, dictum eſt: nam tumor in apoſtemate myrach ſeu abdominis, leui compreſſione ſentitur; hepatis verò, cùm in profundo ſit, magna compreſſione. in muſculis viſui ſubiiciuntur: in hepate minimè, niſi in gibbo, vt hìc in macilento figura lunari; in muſculis oblonga, nec illi ita ſiti aut febre excruciantur. Differt quoque apoſtema hepatis ab apoſtemate venarum meſaraicarum, quamuis in ſignis plurimùm conueniant; ſcilicet febre, grauitate, dolore & ſimilibus. eſt tamen apoſtema venarum meſaraicarum cum minori febre, minori grauitate: & ipſum ſequitur fluxus chyloſus vtplurimùm, & magis extenuatio quàm cachexia aut hydrops, quæ hepatis apoſtema ſequuntur; neque tactui ſubiacet, vti hepatis apoſtema. Alia quoq; distinctio

Apoſtematum hepatis diſcrimina.

Differentia inter apoſtema hepatis & abdominis.

Differentia apoſtematis hepatis & venarũ meſaraicarum.

diſtinctio eſt penes materiam ipſam; nam eſt vel ſanguineum apoſtema, vel bilioſum, erodensq́; vel pituitoſum aut melancholicum, vel ventoſum, modò per viam paulatinæ congeſtionis, modò per viam defluxus. vide Gradum & Arculanum ac alios. Quibus & hæc diuiſio accedere poteſt, modò magnum, modò paruum, modò mediocre. Et quod ad diſtinctiones temporum attinet, aliud eſt in principio, aliud in augmento, ſtatu aut declinatione; aliud recens, aliud diuturnum; benignum, malignum, corrodens, corrumpens. quibus additur & differentia terminationis, vt per viam vrinæ, ſudoris, fluxus ſanguinis narium, cum ſenſibili expulſione; idq́; in gibbo frequenter; in cauo per fluxum ventris, vomitum. Vel reſoluitur, vel maturatur, ac abſcedit, & in pus vertitur: vel in ſcirrhum aut duritiem tranſit; aut corrumpitur: qualia quoque de aliis inflammationibus & apoſtematibus dicta ſunt priùs, cùm de ventriculo ageremus.

Calidi apoſtematis & abſceſſus ſigna. *In apoſtemate calido vel abſceſſu, oculi ſanguine vel flaua bile ſuffuſi, lingua rubra, & increſcente morbo nigra, facies decolor, & aluus vario colore turbata: animus deficit, ſingultus & frigus in membris exterioribus: vrina purpurea, ſubrubra, ſpiſſa, cum liuore: æger valde ſitit, iuxta Hippocratem. & in calido abſceſſu aut duro, dolor ad iugulum aſcendit, & annexas ſcapulis coſtas; præcordia contrahit: æger ſupinus, aut in dextro latere tantùm, quieſcit; in ſiniſtro magis dolet: febris importuna ac ſitis; vrina lucida, modò craſſa.*

Frigidi. *In frigido grauitas ſub hypochondriis dextris, arida tuſſis; non ſine febri ac ſiti, ſed leuiore, facieiq́; pallore.*

Phlegmatici. *At in phlegmatico, color plumbeus corporis, facies ac genæ inflatæ, pulſus mollior; febricula leuis, ſine ſiti; vrina craſſa, alba; cibi tædium; nauſea: quibus ſi vitæ ratio & alia*

con-

conſentiant, certius eſt indicium. Si à melancholia, maior durities, pondus à cibo; vrina tenuis, diluta; pulſus tenuis, nullum cibi deſiderium, color fuſcus totius corporis. Ex bile ſi fiat, ea quæ de eryſipelate diximus huc transferenda: inflammatio ingens eſt, tabe membra conficiuntur; vigiliæ, excedens ſitis, ardor, lingua arida, citrina; febris continua, & de tertio die magis exaſperans; pulſus durior. Ex ſanguine; dolor minor quam in bilioſo, linguæ color rubens, poſteà denigreſcens; vrina conturbata, rubra, ſuperiùs liueſcens: venæ extuberant; pulſus plenus, magnus, velox, frequens, potiusq; vndoſus quàm ſerrinus: maior tumor, minor grauitas, dolor magis extendens quàm pungens; febris concluſa, continua. Ventoſum dignoſcitur ex dolore extenſiuo abſque grauedine, cum pauca aut nulla febre. Signa verò temporum apoſtematis hepatis, vti indurationis, reſolutionis, permutationis, & maturationis, habentur ex iis quæ de pleuritide à nobis tum aliis auctoribus dicta ſunt. In principio accidentia ſunt remiſſa: poſteà intenduntur: deinde remittuntur, vàm reſoluuntur. Quòd ſi dolor non diminuitur ex remediis aptis, tunc ad ſaniem conuertuntur, & magna ex parte lethale habetur, vt de vlcere hepatis dicemus. Hoc ſatis eſt hîc admonuiſſe, ſi increſcit phlegmon ac ſentitur ſuppuratio, dolor increſcit, hypochondria magis protuberantur, frigore enormiter corripitur æger: cui in ſiniſtrum latus recumbere grauiſſimum eſt: aperto pure, per veſicam ſubitò puris materia prorumpit; vel membranâ diſruptâ in concauum ventris labitur, vt de vlcere latiùs dicendum. Si induretur, grauitas ſine febre manet, & extenuatur corpus, & vrina minuitur. De prognoſticis ſignis dictum eſt priùs: præſagientia habentur ex corporibus

Melancholici.

Bilioſi.

Sanguinei.

Ventoſi.

Signa temporum apoſtematis hepatis & maturationis & indurationis.

Signa præſagientia.

haben-

habentibus venas ſtrictas; qualia ſunt corpora pinguia, parata incurrere obſtructiones, intemperaturas, dolores, & hepatis apoſtemata: & quicumque vtuntur cibariis craſſis, viſcidis, potu vini potentis, & à cibo inordinato motu, huic malo obnoxij ſunt. Ex quibus iam dictis etiam facilè cauſæ omnes patent apoſtematum hepatis per eſſentiam; vt ſunt, mala intemperies calida, humores ad ſe attrahens; frigida, debilitans coctionem & vim expulſiuam; oppilatio, retinens & figens humores in hepate; dolores, materiam trahentes ad locum. Vel fit per conſenſum, veſica fellea obſtructa, & felle ad hepar regurgitante, vel humore melancholico ex ſplene ad hepar tranſeunte, vel ab aliis membris ex vtero menſibus reſtrictis: ita & fit à renibus, vel ventriculo, chylo non benè præparato vt ſanguis ex eo fieret: aut ab hæmorrhoidibus reſtrictis. Sed præter has aliæ etiam ſunt cauſæ externæ; vt percuſſio, caſus ſuper hepar, ventoſa corpore pleno hepati, vt ſæpe contingit, à medicis imperitis admota in hepatis dolore, quæ attrahit materiam apoſtema inferentem, etiam in plethoricis ad ſanguinis è naribus fluentis reſtrictionẽ: fieri etiam poteſt ex calidis emplaſtris vel epithematibus, hepati corpore pleno impoſitis; vel quoque ex nimis frigidis vnguentis atque fotibus, conſtrictione materiam impingentibus. Suntq; & hæ cauſæ primitiuæ, vt torſio, percuſſio, obuiatio, & ſtrictio fortis ac continua zonæ. Vel ſunt internæ, vt oppilationes, inhibita materiæ euentatio, vel compoſitio aut paruitas hepatis. Ad internas etiam pertinent antecedentes, multus ſanguis calidus, bilis, vſusq; calidorum ciborum, intemperies calida cum febre, bilisq; retentio in veſica fellea; tum alia multa: cibi ſtiptici, viſcoſi, frigidi, exercitium à cibo, venus, prohibitio euacuationum

Cauſæ. Externæ. Primitiuæ. Internæ. Antecedentes.

cuationum conſuetarum: ita & cauſæ ventoſitatis & debilitatis patent ex iis quæ de ventriculo diximus. Coniunctæ cauſæ apud Arabes ſunt ipſi humores: de quibus omnibus conſule Valeſcum, & alios practicos, Arculanum & Gradum: qui & varias curandi intentiones ponunt: exq; iis alij ſeptem, vt Gatenaria; nempe, vitæ inſtitutum, quodq; augmentum apoſtematis inhibeat; diuerſionem, repercuſſionem, digeſtionem, euacuationem, reſolutionem, remotionem malæ intemperiei. Coniunctæ.

Alij in tres partes tantùm curationem partiuntur: in eam quæ cauſam antecedentem reſpiciat ac tollat; deinde in eam quæ coniunctam reſpiciat; denique in illam quæ vtrique communis ſit. de quibus vide Arculanum. Primam abſoluit euacuando per venæ ſectionem, & per euacuationem ventris, inællioſo, pituitoſo, melancholico: quamuis alij præponunt ſyrupos digerentes, deinde purgant, prout humores in cauſa fuerint; etiam poſteà vrinam cient, pro ratione materiæ; vt apud eoſdem videre poteris: diuertunt frictionibus, ligaturis, cucurbitulis. Quod ad ſecundam intentionem attinet, vtuntur repercuſſiuis in principio: de quibus etiam canones addunt; vt Valeſcus quoque facit; vt apud eundem, tum Arculanum; legere poteris in augmento, vſque ad medium ſtatus, iiſdem repercuſſiuis addunt reſolutiua; & in fine reſoluentia, modò apoſtema reſolui poſſit; aliàqui, ſi maturetur, eam iuuant, vti Arculanus facit. Tertiam intentionem, vtrique communem, perficiunt curatione accidentium, & regimine ſex rerum non naturalium; aliter tamen procedendo in apoſtemate ſanguineo; aliter in bilioſo aut pituitoſo aut melancholico. ſed ne hîc longiores ſimus, eoſdem auctores conſulito, tam de iis quæ intùs quàm Curatio.

extrà adhibeantur, pro ratione humoris abundantis, & inflammationem aut apoſtema inferentis.

OBSERVATIO X.

De hepatis apoſtemate in abſceſſum commutato, mox in vlcus malignum; deinde in eſthiomenon ac gangrænam, ac tandem in mortem.

FAMVLVS ceruiſiarij cuiuſdam, Delphis miſerè vltra annum lecto incubuerat, in ædibus quibus tria candelabra pro inſigni erant, vir annos triginta ſex natus. Hic per integrum annum dolore hypochondrij dextri conficiebatur, atque in autumno febrem habuit non obſeruantem typum, lentam tamen, qualis in corruptela ſubſtantiæ iecoris fieri aſſolet. Durauit deinde hæc febris, typum non retinens aut obſeruans, per totam hiemem ſequentem, quæ neque hominem in vere reliquit, & perdurauit deinde ad æſtatem vſque. Fuerat autem hic vſus plurimis & diuerſis medicis, vti in morbis chronicis hîc maximè fieri ſolet: ideoque et plurima, eaque varia, à multis & variis deſcripta fuere. Cùm autem per annum quaſi tabe conſumptus foret, maximos dolores perpeſſus, ac tunc faciem icterícis ſimilem haberet, qualis contingere ferè ſolet omnibus iocinoroſis; tandem collegam meum Cornelium Ericium, alioqui medicum doctiſſimum, accerſiuit; ſed non diu: eoque repudiato, cùm opem non ſentiret, variorum medicorum empiricorum opera vſus eſt; ita vt tandem ad ex-

tremam

tremam atrophiam deuenerit. Cumque ita per annum tabidus miſerā vitam traxiſſet, ſub æſtatem anni 1561. cùm forte fortuna ad alium ægrum inuiſendum, qui in iiſdem ædibus, in quibus & hic famulus decumbebat, accitus eſſem, me quoque conſuluit. Sed homine inſpecto admirari cœpi, cùm in vita virum magis conſumptum macilentioremque nunquam vidiſſem, cui tantùm pellis rugoſa vnà cum oſſibus reſtabat, vniuerſa carne conſumpta, non aliter quàm pictores Diuum Hieronymū macilentum & exanguem depingunt. Iecore enim ita contabeſcente totum corpus tabe abſumptum conſpiciebatur. Deinde huic quidem viro non ſolùm facies erat citrina, ſed vniuerſum corpus flauum euaſerat, etiam albedine oculorum in citrinum colorem planè conuerſa; quod & iocinoroſis & ictericis euenire ſolet. Aderat & huic tuſſis ſicca, admodùm moleſta, hominem omninò conficiens. Hypochondrium deinde dextrum apparebat durum & valdè ſubtumidum, & omnibus conſpicuum, muſculis abdominis planè extenuatis & conſumptis. Vrina verò tenuis erat, ſed ſupra modum tincta ac ignea, vt vinum rubrum ac diaphanum videretur. ſed & oris ſiccitas eum moleſtabat, præſente febre hectica, ac pulſu vix apparente, & magis ſub noctem intenſa. id quidem rectè docuit Gal. lib. 1. aph. 12. in commento, ſuppuratos tali febre laborare; cùm ſic ſcribat: Et morbo quidem laterali & phrenitidi magna ex parte per tertium diem acceſſiones fiunt: ſuppurationibus autem quæ ventri eueniunt, aut hepati, & tabi,

cotidie & magis ad noctem: qui verò ex liene laborant, & omnino ex atra bile, per quartum. Cæterùm huic ægro modò aluus adſtricta erat, modò admodùm liquida, & plurima biliosa liquationis inſtar egerebat: poſteà iterum fuit arida & ſicca admodùm aluo. Prætereà aderat & cibi faſtidium, ſitiſque inexhauſta; ita vt aquam frigidam ac gelidam magna in copia præter conſilium medicorum hauſerit. Ad hunc, poſtquam vltra annum laboraſſet, ingreſſus, cùm ab initio huic ſanguinis detractio eſſet prætermiſſa, idque malè in hepatis inflammatione, & apoſtemate; nunc id nullo modo licuit, in homine iā tabe & hectica febre conſumpto, ipſoque humido radicali etiam abſumpto. Ego verò apoſtema in hepate confirmatum atque incurabile pronunciaui: & non diu pòſt, meam opinionem confirmauit cadauer ſectum poſt mortem. Nam tumor admodùm durus paucis diebus è regione hepatis ita in immenſum excreuit, vt omnibus appareret; non ſine dolore: quod ſignum erat abſceſſus futuri: nam ſi ſimplex ſcirrhus fuiſſet, minùs doluiſſet. quare prædicto prognoſtico eum pro deplorato habuimus, cùm apoſtema hepatis confirmatum non curetur. At poſteà cùm idem tumor laxior fieri inciperet, febre magis increſcente, ſuppurationem expectauimus: ideò per chirurgum, qui tunc etiam aderat, ea apponi iuſſimus quæ ſuppurationem iuuarent; nempe hoc cataplaſma: ℞ rad. althææ mundatæ ℥ ij. farinæ hordei ℥ ij. farinæ fœnugræci, ſeminis lini, pinguedinis anſeris, porci añ ℥ j cyperi, ſchœnanthi pulu. añ ʒ iij. ammo-

ammoniaci in aceto diſſoluti ℥ j. olei lilior. maſti-
chini añ ℥ j. fiat cataplaſma. Poſteà cùm apo-
ſtema maturum apparebat, & materia ſatis dedu-
cta erat ad ſaniem, remittebantur quidem prædi-
cta accidentia, grauitas tamen maior remanebat,
cùm materia in vno loco magis congregata vi-
deretur; & tactu lenitas & mollities ſentiretur,
duritie, quæ priùs ſentiebatur, in totum ablata.
Statim autem cognouimus ex dolore redeunte,
ruptionẽ appropinquare, punctione & febre rur-
ſus increſcente, & grauitate maiore. cùm tamen
per ſe non rumperetur abſceſſus, vt chirurgus
ruptionem iuuaret imperauimus, & vt emplaſtris
ſupraſcriptis, tum aliis maturatiuis, quibus ad
tempus vſus erat, immiſceret fimum columbi-
num, fermentum, cæpas & narciſſi radicem, & ſi-
milia; vtque æger ſeſe ſupra latus velociter moue-
ret. Aliqui auctores, vt Gradus, vt faciliùs rum-
patur, clyſterem iniiciunt (vt Gradus iubet) ſatis
attractiuum: & frictiones adhibent verſus partem
anteriorem: quamquam illi (vt Serapio iubet)
meliùs & tutiùs per viam vrinæ; cum iis quæ
vrinam ciunt, materiam deducant: quod etiam
commodius eſt hoc in loco, vt nos fecimus, cùm
apoſtema in gibbo magis videretur: in cauo ta-
men ſeceſſus magis vtiles: de cuius partis abſceſſu
etiam dubitabam, totumq. hepar infectum eſſe;
ideò per aluum etiam materiam deduximus.
Verùm cùm eiuſmodi ingeniis apoſtema non
rumperetur, chirurgum præſentem incitauimus
vt ad inciſionem procederet: ſed in corpore debi-
li & exhauſto id tentare noluit; vel non audebat:

 exiſtima-

exiſtimabat enim quòd tandem per medicamenta appoſita rumperetur. Verùm cùm illud non ſuccederet, & eſcharam quaſi induxiſſet, denuò me in conſilium adhibuit. Ego autem cùm ex ſignis præſentibus animaduerterem quòd pus totam cauitatem ventris occuparet, potiſſimùm è regione hepatis, vbi tumor ingens laxior apparebat (nam motio puris & fluctuatio quædam exaudiebatur) vlcus iam factum in hepate, malignum, putridum & corroſiuum iudicabam, quod hominem ſubitò è vita tolleret; niſi vſtio (vt veteres medici facere ſolebant) vel inciſio aut apertio ſtatim fieret ſcalpello vel phlebotomo aliquo: quæ licet etiam in homine deplorato & viribus exhauſto periculoſa haberetur; tamen tentandum fore, ne æger ſtatim ex putredine puris intùs collecti expiraret. Ideò & ſecundus chirurgus aduocatur, qui inciſionem ſtatim agendam cenſuit; quod & mihi vtile videbatur: præhabito tamen prognoſtico, quòd cura coacta & periculoſa foret; attamen tentanda, ne vlcus in peius procederet: interim ſi fieret, atque æger animo delinqueret, atque ſic vitam finiret, id in manu noſtra non eſſe; cùm vires exhauſtæ eſſent: intereà potiùs anceps quàm nullum remedium adhibendum.
Ceterùm ægro ipſo, tum amicis aſtantibus conſentientibus, chirurgus dextrè ſuo officio functus eſt, prima vice poſt adhibitam inciſionem ſanie virulenta & ſanguinolenta abſque pure exeunte. at cùm vulneri impoſitum eſſet linamentū, quod ſecunda viſitatione amouebatur, materia viſcoſa, purulenta, fœtida, copioſa emanauit, cum tanto

fœtore,

fœtore, vt totam domum eo impleret, ita vt vix quiſquam noſtrum in cubiculo apud ægrum perſiſtere poſſet. Cùm verò materia viſcoſa foret, vt eò minùs exire poſſet, denuò coactus eſt inciſionem ampliorem facere; quod etiam dextertimè peregit, neq. interiora læſit: exiuit tunc materia admodùm fœtida, & purulenta, amurcæ ſimilis; vnde coniecimus omnia interiora corrupta, & hepar ſimiliter; & ægrum non euaſurum amicis prædiximus. illud enim proculdubiò mortem prænunciābat, iuxta aph. 46. lib. 7. in húc modum diuino illo Hippocrate, inter medicos facilè principe, prædicente: Quorum hepar ſuppuratum aduritur, ſi pus purũ fluxerit & album, euadunt, in tunica enim hoc pus continetur: ſi verò qualis amurca fluat, pereunt. Similem verò caſum aliquando & ipſe habui, cui & typhodes febris aderat, qui etiam ex eodem abſceſſu mortuus eſt, amurca poſt inciſionem etiam effluente; cuius hiſtoriam habes libro 2. obſeruationum noſtrarum, obſeruatione 37. de febre typhode. Verùm in noſtro hoc ægro, de quo nunc agimus, tertio ſtatim die ab inciſione caro exteriùs facta eſt liuida, ac in gangrænam mortificata. Solet autem gangræna fieri ob magnitudinem inflammationis, quæ vitæ, ſenſus & motus partis extinctio ac mortificatio eſt; quæ tamen nondum integra eſt, ſed iam futura. Quum verò aliqua pars ita languens, vita & ſenſu carere cœperit, tum σφάκελος (vt de ſphaceliſmo ipſius cerebri aliàs diximus) Græcis, Latinis Sideratio is morbus dicitur, vt Galeno viſum eſt, in libello De tumoribus præter

naturam. qui diſtinguere videtur quòd ſideratio ſit ſolidorum corporum corruptio, ita vt oſſibus quoque inſit; (vt & hîc in oſſibus coſtarum, corpore iam demortuo ac inciſo apparuit, vt mox oſtendemus.) gangræna etiam corporum ſolidorum, ſed oſſa non corripiens. Cæterùm non ſolùm caro externa circa labia inciſionis liuida & mortua erat, ſed & interior: quod cognouimus ex ingenti putredine & fœtore, qui ex loco inciſo exhalabat dũ vulnus reficeretur, non aliter quàm ex homine cadaueroſo & demortuo. Prætereà dum chirûrgus paulatim pus propelleret, & ad exteriora labia vulneris deduceret, tanta cauitas apparebat, promptuarij inſtar, vt & interna tandem etiam corrupta ſpectarentur. Intereà nos per interiora exhibuimus ea quæ vlcus detergerent, & mundificarent: quamquam nihil proficeremus, ægro indies debiliore euadente, vt tandem nihil per os ſumere potuerit. Et vt paucis rem abſoluamus, ſeptimo die ab inciſione peracta, hic mortuus eſt. eoque demortuo, cadauer, amicis id conſentientibus, à chirurgo inciſum, probis viris tum me præſentibus. eſt in tota ventris capacitate reperta maxima copia puris valdè fœtens, vt præſentes in cubiculo in quo inciſio fiebat, perdurare vix potuerint. Occupabat autem pus tám partem ſiniſtram quàm dextram ſub toto abdomine, vſque ad imum ventrem; & repertum eſt omentum à pure virulento conſumptum: peritonæum quoque diruptum & putidum conſpiciebatur: ſimiliter & inteſtina nigredine & plumbeo colore infecta ſpectabantur. Hepar autem durum videba-

tur,

tur,ingentis magnitudinis; albicans autem circa ſtomachum, ſed in gibba ſui parte, prope coſtas ſpurias,nigrum,exuſtum ac plumbeum in eſthiomenon tranſmutatum: erat enim hepar circa illam partem potiùs eſthiomenatum (vt ita dicam) quàm vlceratum; & in parte gibboſa paululum deflectente à coſtis, gangræna infectum. Et vix pus in hepate conſpiciebatur,potiùs verò in concauitate ventris, quod ab hepate dirupta membrana eò fluxerat. Præcipua autem hepatis corruptio erat in parte dextra, verſus coſtas ſpurias,& circa muſculos intercoſtales, qui etiam ſimiliter nigredinem contraxerant. Coſtæ quoque ſpuriæ tanquam igne combuſtæ ex eſthiomeno, nigritiem & exiccationem cõtraxerant, ita vt carbonis inſtar nigræ aduſtæ frangerentur. Vlceratio verò ad muſculos abdominis proceſſerat, magis in parte dextra,qui muſculi ſimiliter tandem nigredine & gangræna infecti erant. In parte verò hepatis eſthiomenata,potiùs virus & ſanies ſpectabantur quàm verum pus. Mirum fuit quòd hic tam diu vixerit. Poſt eius obitum 11. Iulij anno 1561. facta apertione cadaueris,hæc ſpectauimus. Cæterùm vt tunc nobis quoque referebatur,antequam in illam tabidam & ſiccam diſpoſitionem tum dolorem dextri hypochondrij incidiſſet,multis etiam anteà annis fuerat valetudinarius. Veriſimile eſt hunc priùs inflammatione hepatis laboraſſe, demum duritiem ſubſequutam;poſteà apoſtema;deinde abſceſſum,tum vlcus,ita vt ex gibba eius parte eſthiomenata tum gangrænata,ſanies ad partes circumſtantes fluxerit,

rit, & partes adiacentes, vt coſtas ipſas eſthiomeno infecerit. Et quia ingens fuit abſceſſus, etiam in parte concaua, facta diruptione pus etiam defluxit in capacitatẽ ventris, inteſtina tum omentum ipſum ac peritonæum inficiens. Diaphragma tamen nullo modo læſum ſpectabatur: quare & mente conſtitit per totum morbi decurſum, niſi paucis horis antequã moreretur, cùm falsò imaginaretur ſe ceruiſiam coquere: ſolent enim morituri, vt longa obſeruatione animaduertimus, plerumque ea imaginari, atque facere, & illas actiones obire, quas in vita maximè exercuerunt. ita hic cereuiſiarij famulus, omnia quæ in hoc opere, nempe coquendi ceruiſiam, obire ſolent, agebat; aliosque famulos iubebat, & vrgebat, vt munia ſua quoque præſtarent. Morituri enim, quæ ad actionem propriam ſpectant, plerique peragunt, præcipuè morte appropinquante: quemadmodum etiam contigit cuidam ſartori Alcmariano, nobis familiari (de quo egimus in libris noſtris de Obſer. febrium) qui moribundus tanquam acu veſtes ſueret, artem ſuam ſartoriam, geſtibus, mox expirans, exprimebat.

SCHOLIA.

SOLET *aliquando inflammationem, ſi in principio negligatur, vel perperam curetur, abſceſſus incurabilis hepatis ſubſequi; & hunc etiam vlcus magna ex parte lethale; cùm & apoſtema hepatis confirmatum ad ſuppurationem vergat. Primùm igitur ſanguis vertitur in putridam ſaniem, deinde ſanies caloris beneficio in pus abit; atque ea ipſa puris collectio abſceſſus dicitur:*

citur: erumpente deinde pure vlcus manet cauum ac ſordidum, ſi ſtatim non repurgetur. Hac mutationis ſerie multa vitia ex vno eodemq; fonte dimanant; quæ vt variis ſunt nominibus inſignita, ita & varias curandi leges habent. Inflammationis ſeu apoſtematis notas iam diximus. Abſceſſus verò (qui & vomica dici poteſt) & putrida ſanies in pus conuertitur: dolores & febres, teſte Hippoc. tum cætera ſymptomata inualeſcunt: rigores ſæpe nullo ordine, vt diximus, nullaq; ratione inuadunt; quos ſequitur caloris exacerbatio. Confecto iam pure, omnia quidem remittuntur, ipſeq; ardor deferueſcit; vires tamen relinquuntur multo imbecilliores, pulſusq; frequens, paruus ac languidus, crebráque animi defectio. Quum rupto abſceſſu puris illuuies prorumpit, eius tetro vapore cor obruitur, qui ſæpe graui orta animi defectione ægrũ de medio tollit: ex hoc enim vix quiſquam ſeruari pôteſt. At quum exiguus eſt abſceſſus, ſi vires ſatis cõſtent, pus nonnumquam vomitione prorumpit, aut per aluum aut per vrinas profunditur. Sed & interdum fiſſa vel exeſa iecoris ſubſtantia (vt nunc bis vidimus) id excidit in abdominis cauitatem. Huius quoque rei narrat Gradus hiſtoriam, cui fides vix adhibenda, ita ſcribens: Si dolor non minuitur ex aliqua re, tunc apoſtemata hepatis conuertuntur ad ſaniem (hîc ſaniem intelligit pus) & fiet tunc prognoſticon quòd eiuſmodi apoſtema ſit mortale: quia facta ſanie & vlcere in apoſtemate hepatis, non eſt regularis curatio. Tamen vidi ego (inquit) in vno ſcholari Alemano, poſt vlcus hepatis & eductionem multæ quantitatis carnoſitatis hepatis: de qua fecimus experientiam multoties, quia concuſſione facta de eadem ſubſtantia in aqua calida cum virgula agitando,

Notæ abſceſſus.

Hiſtoria Gradi de carnoſitate hepatis cum pure emiſſa.

remanebat vera carnoſitas hepatis, cũ venulis diſperſis per eam. Et tamen in proceſſu liberatus eſt, & eius color in melius mutatus; ita vt curatus fuerit præter ſpem meam, & ſocij alterius medici. Sed tales euacuationes ſunt monſtra in natura, quæ aliquoties fiunt in hominibus, vt dicit Auerrhoës, vt aliàs retuli in ſimili caſu. Hæc Gradus ſupra Rhaſ. cap. proprio de dolore hepatis.

Vlcus hepatis cur difficulter aut nullo modo ſanetur.

Verùm vlcus ex abſceſſu contractum quoniam alimento continenter alluitur, perpetuò colluuie multa ſordeſcit, neque vnquam poteſt ſaneſcere, vt rectè dicebat Fernelius vir ille doctiſſimus. Ideò quoque plurimùm dubito de illa Gradi hiſtoria, quamquam fide dignus ſuo tempore profeſſor & inſignis practicus, ſe id vidiſſe commemorat. Iecoris tamen ſolida ſubſtantia, ſpermatica cùm ſit, non magis quàm pulmonis reparari poteſt. Vidimus nos in noſocomio Delphenſi vulneratum militem, qui vltra annum cum dimidio ibidem decubuerat, longo tempore ſuperuixiſſe; at poſt mortem corpore inciſo totam ſubſtantiam pulmonis priùs per vulnus fuiſſe excretam, vt ſine pulmone iam ſpectaretur, flabello cordis in totum ablato; cuius etiam mentionem fecimus lib. 2. obſ. noſtrarum de febr. ſcholio obſ. 37. de feb. Typhode, ſub finem.

Vlceris hepatis notæ & præſagia.

Vbi igitur vlcus hepatis eſt, tunc vitioſa eſt ſanguinis confectio; corpus non alitur, ſed verè tabeſcit; putrida, ſanioſa, & interdum cruenta, eſt alui deiectio, ac ſæpe quaſi ex cadauere facta colliquatio. Vrina quoque ſanie perfuſa, aut ſi ea in abdominis ſpacium penetret, hydrops omnium grauiſſimus oritur, qui & inguinum pubisq; grauitate & manifeſto tumore ſe prodit; ſi quidem vires tam diu perſiſtant, quod vix certè vnquam vlla obſeruatio notauit. Ideò etiam huic noſtro ægro hydrops non eſt ſubſequutus, quan-

quam

quam etiam pus in ſpacium abdominis fluxerat; ſed potiùs atrophia totius corporis eſt concomitata. ideoq; ob eſthiomenum vlcus tam putridũ partis gibboſæ, tum totius hepatis ſubſtantiæ, iecur (vt ego puto) nec vllum ſanguinem bonum nec nutritioni vtilem, generare potuit; multóq. minùs potuit ipſum diſtribuere in venas: vnde enormis illa macies totius corporis; quum numquam in vita (vt paulo antè diximus) macilentiorem conſpexerim. Ceterùm quibus modis ſuppuratio iuuanda, & demum quomodo maturum apoſtema ſit rumpendum, id ſatis declaratum eſt: ſed rupta vomica, puris ſubſequitur repurgatio, & ipſius vlceris curatio. Vlceris curatio. Si vomitu vel per aluum reiiciatur, aqua mellis calidè danda. ſi ad veſicam & renes tendat, aqua mellis cum emulſione lactis ſeminum comm. frigidorum, vbi adfuerit caliditas & exaſperatio, propinanda. ſin calor remiſſior fuerit, radices aſparagi, apij, in aqua mellis coctæ adiungendæ. valet & aqua hordei non excort. cum ſem. mal. & zacch. & aqua lactis caprini, cum zaccharo. conſolidamus cum thure, maſtiche, bolo arm. & ſimilibus, cum aqua mellis, zacch. aut end. plantag. & ſimilium. de quibus videas tam veteres quàm iuniores.

OBSERVATIO XI.

De hepatis ſubſtantia tota purulenta & corrupta poſt mortem inuenta.

FAMVLA quædam, Barbara dicta, Delfis apud Petronellam Braſſeriam habitans, cùm longo tempore non ſine febre decubuiſſet, per me tandem vtcumque reſtituta fuit ſanitati, ita vt aliquot mẽſibus foras prodiret. Verùm poſteà

facta

facta recidiua, rurſus aliquot menſibus decubuit; neque tunc vlla medicamenta adhibuit, niſi cùm iam macie exhauſta iaceret, cum febre lenta, ſitiq. continua, & fluxù colliquante. Atque cùm tunc ad illam accitus eſſem, tumor circa ſtomachum apparuit rotundus, ita vt ibidem apoſtema eſſe videretur: atque inſtante iam quaſi morte, & remediis aptis adhibitis, etiam extrà appoſitis, nihil iuuantibus, & cùm ex tactu pus ſentiretur, conſtabat intùs latere abſceſſum iam maturum. Chirurgus accitus inciſionem in moribunda tentare non fuit auſus. At die vno atque altero ſubſequente, famula obiit die 4. Ianuarij, anno 1592. & facta poſt mortẽ inciſione inuentus eſt lobus hepatis ſupra ſtomachum aſcendiſſe, totius hepatis membrana illæſa, quæ hepar continebat: ſed ea inciſa, tota ſubſtantia hepatis corrupta & purulenta, vomicæ inſtar, vndique effluxit in capacitatem ventris, cum tanto putore, vt quis diu apud cadauer iam ſectum permanere non poſſet. quæ quidem hepatis vomica cauſam mortis præbuit.

SCHOLIA.

CVM *hic lobus hepatis ſupra ſtomachum aſcendiſſet, & tumorem exteriùs rotundum effeciſſet, medicus aliquis, quantumuis doctus, ex loco affecto iudicaſſet ex rotunditate ſupra ventriculum exiſtente apoſtema in ipſo ventriculo extitiſſe, nullo apparente tumore in hypochondrio dextro. Attamen hepate toto ſuppurato, propter magnitudinem abſceſſus, lobus ventriculum comprehendens eò aſcenderat; quamuis non in ventriculo ſed in hepate abſceſſus repertus eſt, vt ſectio*

poſt

poſt mortem indicauit. Ideò diligenter hæc conſideranda, ne in ſimili caſu quis fallatur; non obſtante quòd inflammatio ſeu apoſtema hepatis eodem ferè modo curatur vt ventriculi: nam vnumquodque apoſtema eorundem, tum abſceſſus, propria quædam remedia ſibiq; familiaria habent: de quibus ſatis nunc dictum eſt. & facilè quoque diſtinguitur iis notis de quibus ſuperiùs diximus: ita & inflammatio, ſeu apoſtema ventriculi. de quibus egimus lib. 18. de ventriculi affectibus.

OBSERVATIO XII.

De hepatis inſigni dolore, ex materia craſſa, ventoſa, intra membranam hepatis & eius ſubſtantiam collecta, vt metus quoque de apoſtemate eſſet.

GERARDVS Nannius, Alcmarianus, ceruiſiarum baiulus, (nam cùm tenuis fortunæ eſſet, victus quærendi gratia dolia ceruiſiaria deportabat, alioqui de nobili ſtemmate Zuylenorum oriundus,) menſe Auguſto anno 1549. in inſignem hepatis dolorem ex materia flatulenta lapſus eſt; ita vt de apoſtemate metus foret; quamquam ſe pleuritide exiſtimabat affectum. Ad quem ingreſſus, ſtatim ob inſignem dolorem ſanguinem ex vena baſilica in cubito dextro detrahere iuſſi, ſanguine circiter vncias octo educto; cùm aluum per ſe ſatis mollem haberet. Die verò ſequenti, cùm dolor ex integro non ceſſaret, ventoſas cum ſcarificatione natibus admoui, ad diuerſionem. Deinde cùm ſemel hoc epithemate locum dolentem fouiſſet, miraculi inſtar omnis

dolor

dolor euanuit, qui ex inflatione erat: ita vt non opus fuerit purgatione. & præter ſpem ſtatim conualuit. Fotus ſeu epithema tale erat: ℞ flor. meliloti, flor. roſ. rub. folior. abſinthij, viol. añ m. j. ſeminis aniſi, fœnugræci, lini, añ ʒ iij. cocta in aqua communi (quia pauper erat) ex his parabatur fotus, loco dolente etiam inuncto: ℞ olei roſ., olei amygd. amar. olei de ſpica, abſinthij añ ʒ ij. miſce. Intereà tamen hoc decocto vtens, ſanus factus eſt: ℞ fumariæ, agrimoniæ, caſſutæ, cichorij cum toto, borag. bugloſſ. ſcabioſæ, fœniculi cum toto añ m. j. rad. liquir. ℥ ß. flor. chamomill. p. j. ſem. fœniculi ʒ iij. cicerum rub. ℥ j iuiubar., ſebeſten añ num. v. hordei mund. p. j. fiat decoctio in aqua communi, pro lib. j. ß. dulcoretur zacch. bis in die ex eo ſumebat. At alteri mulieri dolenti ex hepate, cum apoſtemate frigidiore, præcedentibus vniuerſalibus remediis, quarto die ſacculus hic admotus, priùs coctus in vino & expreſſus, ilicò dolorē ſedauit: ℞ abſinthij, chamæd. añ m. ij. flor. chamomill. m. iij. flor. roſ. m. j. ſchœnanthi m. ß. ſem. lini, aniſi, carui añ ʒ iij. ſantali albi & rubri añ ʒ j ß. fiat ſacculus. Nocte rurſus dolore aſcendente, eidem lateri iterum appoſitus ſacculus, & idem dolor ſedatus eſt: at cùm haberet maiorem dolorē anhelitus quàm priùs, & expueret materiam crudam, locus inunctus eſt dialthæa; & pro oppilatione hepatis deſcriptū quod ſequitur: ℞ pul. trionſ. ʒ j ß. dialaccæ ʒ j. pul. diacapp. ʒ ß. zacch. ad duplū pondus; fiat tragea. de qua ſumens quotidie, & bis in die inungens cū dialthæa, ſeptimo die fuit curata, cum ſudore magno & quaſi continuo.

SCHO-

SCHOLIA.

TYNICAM *tantùm velantem iecur, præcipuè dolere quidam autumant: cum oppilatione tumet membrum, ſpiritu intùs incluſo, aut abſceſſu duro, cùm obcalluerit; aut phlegmone, ex lapſu ex alto, vel incuſſu hepar dolet, vt priùs diximus. At extenſiuus dolor, vt hîc, à ventoſitate fit vel vapore, vel humore multùm flatuoſo. Inflatur autem iecur ex cibis qui in ſecunda digeſtione flatum parant, ventoſitate in hepate retenta, vel ex craſſis humoribus genita. & dolor fortis eſt, vel ab apoſtemate; tunc adeſt febris: vel ſi fiat à ventoſitate, tunc ſine febre eſt; nam febris ſi accedat, ventoſitatem ſæpe reſoluit. Ventoſitati proprium eſt, augeri & minui; mutari & interpolare: nec adeſt grauitas, ſed potiùs tenſio; & in gibbo extenditur ad pectus & dorſum; in cauo ad ventrem & inteſtina: & mutabilis eſt dolor; nec color corporis aut faciei, vt in apoſtemate, mutatur. Hic autem in victus genere quicquid frigidum, ventoſum eſt, damnatur: paludes ob eam cauſam vitandæ ac niuoſa loca. quæcunque ad inflationes ventriculi conferunt, hîc tranſponenda. Valent diacyminum, diagalanga, pilulæ aromaticæ dictæ: milium ex fotu iuuat. Si vnà cum ventoſitate adſint vapores vel humores craſſi, materia minoranda, digerenda, eradicanda, diuertenda clyſteribus & aliis generibus diuerſionum: viæ aperiendæ, vt ventoſitates exeant, & reſoluendæ; ſimul hepar roborando: & accidentia corrigenda, & vitæ regimen imperandum. de quibus vide Arculanum, qui huius doloris ventoſi curationem proprio capite perſequutus eſt.*

Cauſæ inflationis.

Signa.

Curatio.

OBSER-

OBSERVATIO XIII.

De ſcirrho hepatis.

VIR quidam Delphenſis tumorem ſcirrhoſum diuturnum patiebatur in gibba parte hepatis, qui & tactu deprehendebatur, cùm gracile & adipis expers eſſet abdomen; idque faciliùs erecto vel in dextrum latus inclinato ægro, quàm decumbente ſupino; tum quippe non niſi preſſu animaduerti poterat. Situ quoque & figura iecoris circumſcribebatur: cui etiam ægro facilis decubitus dexter, ſiniſter verò grauis erat, cùm moles quædam velut ſuffocans in ventriculum & præcordia incumberet. Hic autem tumor ex contumaci & inueterata obſtructione paulatim originem ceperat. ab ea quidem Fernelius ſemper fieri vult; raro, vel potiùs nunquam, ex inflammatione originem trahere, quòd in viſcere natura calido & humido omnis inflammatio in perniciosum abſceſſum deſinat. Fit tamẽ aliquando ab inflammatione, vt alij volũt, imò ſæpius, vt doctiſſimus quoque Iacchinus recenſet: quemadmodum & nos præter hunc virum in aliis, & in noſocomio Delphenſi præcipuè, obſeruauimus: vidimus quoq. mulierem ex hydrope mortuam, poſt mortem à me inciſam totum hepar ſcirrhi modo induratum habuiſſe: de qua Obſeruatione ſequenti agemus. Rectè quidem & auctores poſt inflammationẽ hepatis de ſcirrho agunt; quamquam etiam & ab initio ſtatim gigni poſſe, abſq. præcedente phlegmone, contendunt; vel paulatim collecto in viſcere excremento craſſo dum

nutritur,

nutritur, vel à liene eò tranſmiſſo: quod ſanè vtrunque fieri videmus quotidie. Sed & Galenus in lib. De morbi temporibus, ait ſenſim & latenter incipere; poſt multum tempus ſentiri, vti & in hoc ægro contigit. ideò hic ſcirrhus, vt Fernelius oſtendebat, à ſimplici tumore diſtat, quòd non niſi longo dierum numero, ſimplex verò tumor etiam breui procreetur. Humorem dicit auctorem eſſe obſtructionis, qui primùm tenues iecoris venas implens & infarciens, auctuſque, in omnem viſceris ſubſtantiam redundat, & eam perinde atque venas obſtruit: quòd ſi rurſum multo plenior cumuletur, iecur in amplam molem diſtendit; tumque viſcus turgidum ac tumens apparet. Tempore humor ſicceſcit, & vi caloris tenui parte diſſipata, reliquus totus obdureſcit: cuius permiſtione iecoris ſubſtantia labefactatur, veruſque tandem ſcirrhus emergit. Secundùm eundem, modò fit ab humore pituitoſo, vt huic noſtro ægro; modò à bilioſo. illum cauſæ anteceſſerunt quæ craſſum pituitoſumque ſuccum coaceruant; hunc verò, quæ bilioſum: in illo dominantis pituitæ refrigeratique iecoris; in hoc bilis exuperantis, concalfactique iecoris, ſigna elucent: hic ferè ictero ſuccedit, & lentam febrem comitem habet; ille nequaquam: hic vnus in eum hydropem præcipitat, qui aſcites appellatur; ille citra vllum incōmodi genus diu perſiſtit, aut dumtaxat cachexiam leucophlegmatiámve infert. Cùm igitur hic ſcirrhus ab humore pituitoſo, & refrigerato hepate, originem haberet, (nam & hic victu craſſo pituitoſo vſus erat, & ſubinde aquam

 biberat,

biberat, cùm pauper eſſet,) vt hunc rectè curaremus, victum talem inſtituimus, quo in obſtructionibus liberandis vtimur. ideò cibos faciles concoctu adhibuimus, & qui inciſoriam vim & repurgantem cõplecterentur: craſſa, viſcoſa edulia, & omnia dulcia, hepati nocentiſſima vitauimus. Materiam craſſam pituitoſam minorauimus hoc medicamento: ℞ ſyr. ex infuſ. roſ. cum agar. ℥ j ß. diaphœnici ʒ ij. aquæ fœniculi, caſſutæ añ ℥ j. aquæ cichorij ℥ ß. miſce. detur in diluculo: ter quatérve excreuit aluum. Deinde ad humoris craſſi & viſcidi præparationem, ſequenti decocto, vel huic ſimili, vſi ſumus: ℞ rad. graminis, petroſ., aſparagi, fœniculi; macerat. in aceto añ ℥ j. rad. althææ ℥ ß. marrubij, ceterach, caſſutæ, capill. Ven., agrimoniæ, ſcolopend. añ m. j. ſeminis aniſi, fœniculi añ ʒ j. ß. folior. ſenæ ʒ vij. agarici fœmin. albi leuis ʒ j. zinz. albi ℈ j. vuar. paſſ. ℥ j. ficuum ping. num. v. fiat decoct. in aqua communi, pro lib. j. ß. colaturæ adde ſyr. de byzantiis, acetoſi compoſ., de eupator. añ ℥ j. miſce. Deinde purgaui hoc pharmaco ſequenti: ℞ agarici fœmin. albi leuis ʒ j. rhabar. ſelecti ʒ ß. zinz. albi ℈ ß. ſchœnanthi, ſpicæ añ gr. v. infunde per noctem; facta priùs leui ebull. in ℥ v. decoct. ſuprafcriptæ. manè fortiſſ. expreſſioni adde diaphœnici ℥ ß. ſy. de eupat. ℥ j. miſce. detur in diliculo, quo aluum optimè excreuit. Intereà inunximus hepar oleis amygd. dulc., lilior., chamomill. & maſtichino ſimul mixtis. Sed quia non febricitauit, ſanguinem non detraxi; vt Amatus fecit in Marci librarij Veneti ſororio, qui ſcirrhũ iecoris habebat,

bat, vnà cum febre. vide totam eius hiſtoriam cent.3.curat.48. Poſt purgationem & olea dicta, hoc linimento regionem hepatis inunximus: ℞ emplaſtri de melilot., de muccilag., cerati nõſtri de ammoniaco añ ℥ ß., vnguẽti ſantalini ʒ iij. pul. roſ. abſinthij añ ʒ j ß. olei abſinthij ℥ j ß. fiat linimentum; aceto immixto, ad ignem. Catapotia etiam confecimus ex ammoniaco, pul. hieræ picræ; vel quæ hoc modo fiunt: ℞ agarici ʒ j. myrrhæ, ſtyrac. añ ʒ ß. ſpicæ celticæ, ſchœnanthi, cinamomi añ ℈ ß. excipiantur terrebinthina; & fiant pilulæ v. ex ʒ ß. vel ʒ j. dentur manè in exitu lecti. Rurſus dabam decocta magis incidentia & vrinam cientia; adiecta rad. irid., biſmaluæ, & ſem. alkekengi, etiam paſſul. & dactylis. Alij deinde dant pilulas de ſagapeno, vel fœtidas. Dedi autem pilulam vnam ex ammoniaco: & poſteà fotus conuenientes, in hunc vel ſimilem modũ: ℞ rad. althææ ℥ ij. rad. irid., ſambuci añ ℥ j. florum chamomillæ, meliloti, ſambuci añ p. j. abſinthij m. j. ſpicæ vtriuſque, & azari añ ʒ iij. fiat decoct. in aqua inteſtinorum; pauco adiecto vino, quia pauper erat. Deinde redibam ad vnctiones, cataplaſmata, ex ammoniaco, bdellio, & aliis conuenientibus. Quibus remediis æger hic bene habuit; quamuis ex hoc tumore ſcirrhoſo in totum ſanus nõ euaſerit. cùm & Galenus fateatur 2. ad Glauc. cap. 5. ſe ſcirrhum diuturnum nunquam ſanaſſe, nec alium vidiſſe qui id potuerit: qua de cauſa nonnulli conſulunt vt ad balneas eant, quibus vniuerſa Italia ornatur. Vidi tamen Elideum Paduanum, medicum Bononienſem, præceptorem

meum, medicum noſocomij Vitæ dicti, curaſſe ſcirrhum hepatis, tunc temporis à Baptiſta medico haud vulgari tamquam incurabilem iudicatum; exhibendo intermiſſis diebus modò rhab. potionem, modò pilulas de ammoniaco: interea etiam faciendo vnctiones, & cataplaſmata loco affecto apponendo, ex ammoniaco, bdellio, & ſimilibus, & exhibens hepar lupinum. quibus remediis ille æger ſanatus fuit. Poſt vniuerſalia, tali electuario ad oppilationem hepatis commodè vtebatur: ℞ rhab. ſelecti ʒ j ß. hepatis lupi præpar. diarrhod. abb. an̄ ℥ j. cum oxymelite q. ſ. fiat electuarium. At vnicè his proſunt ea quæ partim aluum ſubducunt, partim vrinas mouent. quibus egregiè facit confectio ex amygd. & cnico; de qua Gal. 5. de ſanit. tuenda meminit. Oportet autem cnicum contundere; & ſic componere. Iacchinus, medicus doctiſſimus, ſcribit ſe feliciter vſum extrinſecus mollientibus, & intrinſecus potione ſalſæ aquæ; habet enim vim extergentē & extenuantem plurimam. itaque alteri ſcopo ſatisfacit curandi ſcirrhi, nempe vacuationi. Vſus etiam ſum (inquit) potione ammoniaci, hoc modo: ammoniacum cum rutæ dimidio in pilulas confirmatum propinabam, pondere drachmæ vnius vel ſcrupulorum quatuor. habet enim vim emolliendi, & leuiter extergendi, & exiccandi. Iuuat verò & trochiſ. de rhab. vſus; & alia medicamenta aperientia egregiè, & vrinas cientia, de quibus dictū eſt cùm de obſtructione ageremus. vide eundem cap. de obſtruct. hepatis. Ad vrinas priuatim, inquit, ſum vſus potione dictamni & aſari.

Extrin-

Extrinſecus adhibebimus ea medicamenta quæ ad ventriculi ſcirrhos valent: qualia ſunt illa quæ ex bdellio, ammoniaco parantur, ex meliloto & œſypo. hæc enim in cerati formam redacta apponuntur: habent vtramque intentionem, molliendi nimirum & ſiccandi: quod quamuis feriùs faciant, quàm quæ solùm ſiccant & acria ſunt, id tamen tutiùs faciunt; ideò præeligenda.

SCHOLIA.

HÆC *duo viſcera, iecur & lien, ſunt opportuniſſima ad ſcirrhū, vt Gal. docet 13. meth. cap. 15. & 16. in quo Attalum Theſſalum, medicum, Sorani diſcipulum reprehendit, quum Theagenem Cynicum philoſophum interficeret, cùm ſolis relaxantibus topicis vteretur. quod minimè faciendum eſt ſemper: in hepate quidem, cùm limoſo ſanguine nutriatur; in ſplene, quòd humorem recipiat craſſum; & in renibus, quia ſanguine ſpiſſo nutriuntur. Alibi tamen dicit Galenus ſplenem ſubtiliori ſanguine nutriri, quo hepar nutriri ſolet. Vide Amatum, qui hoc dubium ſoluit, ſcholio centur. 3. curat. 48. Duplex quoque ſcirrhi eſt differentia, vt 2. de arte curatiua ad Glauc. quarum vna exquiſitus dicitur ſcirrhus, tumor ſenſu priuatus, duruſq́; altera, non exquiſitus. qui omnino non inſenſibilis eſt, vt patet etiam 14. meth. med. Eſtq́; hic affectus morbus in quantitate; ſecundò, intemperies, quoniam frigidus affectus; & tertiò, in ſoluta continuitate. Quantum ad partem læſam, hepar hic affectum eſt; quod ex tumore duro quidem exiſtente, cum exiguo aut nullo dolore, & interdum ſenſu priuato cognoſcitur; quandoque non omnino inſenſili. Duplex eius generatio: vel ab initio ex influxu humoris, ſed rariùs;*

[Scirrhi differentia duplex.]

[Affectus.]

[Pars affecta.]

[Cauſæ.]

 vel

vel, quod frequentius, ſi ſenſim aceruatur in venis; vel facta permutatione ex eryſipelate aut phlegmone, ob multam & intempeſtiuam refrigerationem, quod frequentiùs euenire ait Galenus 2. ad Glauc. cap. 5. nempe ex humore craſſo, frigido, pituitoſo, vel atrabilario, aut ex his ſimul mixtis, vt liquet 14. meth.

Signa. *Si ex nigra bile, color totius corporis ad nigrius declinabit; ſi ex craſſa lentaq́ pituita, ad albidius, vel plumbi colorem.*

Prognoſtica. *Scirrhi verò exquiſiti, in iecinore ſine ſenſu perſiſtentes, omnino inſanabiles ſunt, vt in ceteris partibus, teſte Galeno 14. meth. & 2. de arte cur. ad Glauc. quamquam neque is, qui difficulter ſentitur, facilè curationem admittat, eodem auctore; quamuis ab initio ſæpiùs ipſum curauerit: ſed ad plures dies extentum neq́ ipſe ſanare potuit, neque alium vidit qui poſſet. Nam omnibus iis, qui ita affecti ſunt, ex neceßitate ſubſequitur aqua intercus. Pereunt autem quàmplurimi in tempore longo: quidam etiam breui, qui ventris profluuio laborant.*

Curatio. *Curatio perficitur viciſſim, teſte Gal. 2. ad Glauc. nunc humidis mollientibus, nunc ſiccantibus. Si nimium calfaciamus & exiccemus, indiſſolubiles, & ideò inſanabiles, & ſimiles lapidibus, reddimus: ſi nimium emolliamus vel humectemus, hepar diſſoluemus; ideò emollientibus adiungenda quæ digerendi vim habeant, & parum conſtringant, ne vis hepatis labatur. Vide de his & Galenum & Aëtium. Corpore priùs euacuato ab humoribus craßis vel atrabilariis, tum iis vtemur quæ per vrinam deducunt materiam; de quibus vide Rondeletium. Exteriùs iis vtemur quæ conſtant ex abſinthij coma, maſtiche, nardino ac lentiſcino vng. adiiciendo thymiama, & bdellium, medullam anſeris, & alia topica, tam apud Gal. quàm Aëtium &* Paulum

Paulum deſcripta. Vide & formulas ad hunc affectum aptas cap. proprio apud Rondeletium & Altimarum.

OBSERVATIO XIIII.

De hepatis ſcirrho in hydropem lethalem mutato.

MVLIER Alcmariæ grauida, etiam hydrope laborans, paupercula, tumore ſcirrhoſo hepatis præcedente, ad me venit conſultandi cauſa, cùm diu hoc malo laboraſſet. quare curationem irritam fore iudicabam; quamuis ad ſolamen quædam remedia paratu facilia, ſed fruſtrà, præſcripſerim. quæ tamen cùm pariendi tempus adeſſet, feliciter peperit prolem: at decimoquarto die à partu obiit. Ventre autem matris poſt partum non detumeſcente, licet à partu vtcumque purgaretur, tamen illam morituram prædiximus: & ita 14. die à partu è vita migrauit. Mortuæ autem corpus incidendum curauimus, eo quòd obſtetrix certò affirmabat ſecundum adhuc partum ob ventris molem in vtero hærere, cùm ego eandem ex ſcirrho hepatis, quē hydrops ſubſequutus eſſet, mortem incurriſſe pronunciabam; quod & inciſio mox indicaret. Inciſione itaque peracta, præſente obſtetrice, tum aliis nonnullis, integra cupa, qua mulieres pannum lauant, aquæ citrinæ è ventre fluxit; plus quàm viginti heminas effluxiſſe coniectabam. Omentum verò erat planè abſumptum, & glandulę meſenterij induratæ: hepar verò non ſolùm in ſcirrhum mutatum, ſed in lapideam quaſi duritiem conuerſum; nam

ſparſim in ipſa ſubſtantia hepatis fabæ inſtar lapilli concreuerant. Vterus bene ſe habebat: vnde diuino quodam miraculo, & Dei prouidentia, fœtus in vtero ad maturitatem iuſto tempore pariendi eſt ſeruatus; neque ſecundus partus inuentus, vt obſtetrix exiſtimabat, adeò anatomiæ ignara, vt tentandi cauſa veſicam pro vtero eidem oſtenderemus, vt vterum, quamuis loquax ſatis, à veſica diſtinguere non potuerit: quæ hactenus diu artem obſtetricandi, proh dolor, exercuerat, & in ea etiam conſenuerat.

SCHOLIA.

IECVR *autem, vel vnam aliquam eius partem indurari frequentiùs accidit; imò aliquando lapillis durioribus quaſi concreſcere cernitur. Meminit enim Dodonæus, medicus doctiſſimus, ſe nonnullorum, qui ab ictero in aſcitem delapſi erant, iocinora vidiſſe, adeò dura & lapillis vndique plena, vt nouacula perſcindi non potuerint. Simile narrat & Andreas Veſalius, in epiſtola de China, ad Ioachimum Roelants, de quodam Belloarmato Senenſi, cuius iecur prorſus candicans, ſuperficie conſtabat non læui, ſed admodùm inæquali, & leuibus tuberculis exaſperata; anterior verò eius pars & vniuerſa ſiniſtra, ad modum lapidis indurata. Refert quoque Antonius Beniuenius, quòd in muliere nobili, quæ ex dolore circa iocinoris partes diu afflicta erat, & tandem mortua, poſt corporis inciſionem inuenti fuerint in iocinoris membranulæ parte decliuiore congeſti lapilli, figura & colore diuerſi; alij enim rotundi, alij angulares, quadrati alij, prout poſitura & caſus effecerat, maculis etiam rubeis, cæruleis, albisq́; diſtincti. Hi*

ſua

ſua grauitate, ex tunica ſacculum longitudine palmi, latitudine verò duorum digitorum effecerant. Hanc autem nos mortis cauſam (inquit) arbitrati, diſputare de obſcuris vanũ & inutile iudicauimus. At in veſica fellis vt aliàs diximus, & etiam cap. 94. ab eodem Beniuenio dictum eſt, ſubinde lapides reperiri contingit: verùm laxiorem reddi membranam iocinoris, atque in ea calculos dependere, ex rariſſimis eſt. Sed quòd in hac noſtra muliere inuenimus glandulas meſenterij induratas, & pancreas ſimiliter, id quoque adeò rarum non eſt. Scribit enim Rondeletius cap. 35. de hepatis ſcirrho, ſub finem: Id annotatione dignum eſt, quod ex frequenti corporum diſſectione obſeruaui, omnes hydropicos, vel ſcirrhoſos, glandulas meſenterij induratas habere, & pancreas ſimiliter. Quare non erit inutile (vt idem admonet) totum ventrem oleis tingere, vel vnguentis; totúmque ventrem fouere.

OBSERVATIO XV.

De ictero.

IACOBVS quidam Alcmarianus, annum 27. agens, crapulæ deditus vtcumque, alioqui bilioſus, anno 1548. ſub finem menſis Februarij, nulla præcedente febre, neque aliquo morbo, totus palluit & auriginoſus factus eſt. Quòd ſimplici ictero hic laboraret, qui ex obſtructione meatuum ad bilis cyſtim pertinentium fiebat, facilè percepimus: nam repentè hominem adoriebatur, ſine febre, ac ſine magna corporis ac virium iactura; cùm & deiectiones huic albidæ eſſent, eò quòd bilis illapſa in inteſtina, cohibere-

tur:vnde & vrinæ admodùm craſſæ, atque adeò rubicundæ vt propè nigreſcerent. inerat & dextro hypochondrio grauitatis ſenſus, ſine conſpicuo tumore. Hæc cùm animaduerterem, è vena baſilica ſecta in manu dextra (cùm in brachio non eſſet conſuetus, nec facilè admitteret) moderatè extracto ſanguine, nō tamen multo, cùm ſanguis frenum bilis exiſtat, mandaui vt diebus ſequentibus bis in die ex hoc decocto ſumeret: ℞ corticum rad. cichorij, fœniculi, petroſ. añ ℥ j. rad. bruſci, aſparagi añ ℥ ß. caſſutæ, agrimoniæ, marrubij, añ m. ij. betonicæ, meliſſæ añ m. j. ſem. aniſi, carui, fœniculi, ameos añ ʒ j. ſem. quatuor frig. maior. añ ʒ ß. cicerum rub. ℥ ß. ſchœnãthi ʒ ß. coquantur in lib. 4. aquæ, ad lib. j. ß. colaturæ adde ſyr. de byzantiis ℥ j. ß. mellis roſ. colati (erat enim obſtructio ex humoribus viſcoſis craſſis, cum cholera vitellina craſſa admixta) ſy. de cichor. cum rhab. añ ℥ j. miſce, & fiat apozema. Cæterùm cùm icterus fiat ex obſtructione, ob veſicæ felleæ oppilationem, ideóque in eo duo potiſſimùm requirantur remedia, vt venæ ſectio & purgatio vehementior; poſt præparationem & humorum extenuationem, ſequentem purgationem exhibuimus: ℞ rhab. ſelecti ʒ j. ſpicæ, ſchœnanthi añ gr. iij. infunde per horas 12. in aquæ lupuli, fœniculi añ ℥ ij. fortiter exprimantur. adde electuarij de ſucco roſ. ʒ iij. ß. diaprun. lenitiui ʒ j. ß. agarici trochiſcati in puluerem redacti ℈ ß. ſy. de cichor. Nicoli ℥ ß. miſce, fiat potio: quæ exhibita fuit in aurora; & habuit ſex ſedes, cum magno leuamine. Verùm cùm adhuc doleret ex

grauitate

grauitate in hypochondrio dextro, verſus ſtomachum; fotu ſequenti adhibito dolor euanuit: ℞ flor. chamomill., meliloti, ſummitatum abſinthij, maluæ, cum toto añ m. j. ſe. aniſi, fœnug. ſem. lini añ ℥ iij. coquãtur in aqua communi; & fiat fotus. Sedato dolore, & per purgationem egregiè aluo ſoluta, ablata cauſa, mox ab ictero liber euaſit. Vide Amatum, de Perotij à Monte Sancto filio, annos 10. nato, qui tres vncias ſyr. roſ. ſolutiui tantùm ſumpſit, cum aqua cichorij; & ab icteritia liberatus fuit. Cent. 4. cur. 7.

SCHOLIA.

Si excrementa in hepate non ritè vel omnino non ſeparentur, ſymptomata quædam inducunt; ita vt per totum corpus cum ſanguine diffuſa bilis flaua, non omnino, vel non ritè, ſegregetur ac expurgetur: qui quidem affectus propriè Icterus dicitur; licet etiam varia ſortiatur nomina. dicitur autem ἴκτερος *à Græcis, teſte Galeno, lib. de diff. feb. & 3. de cauſſis; quem affectum Latini quandoque Icterum, quandoque Auriginoſum nominant, à colore auri, quem bilis per totum corpus diffuſa repræſentat. Verùm cur Græci affectum hunc* ἴκτερον *nuncupent, Aëtius declarat cap. 17. lib. 10. Eſt enim* ἴκτερος*, inquit ille, à ſimilitudine ad animalculum, quod* ἰκτὶς*, id eſt, viuerra appellatur. Eſt autem viuerra animalculum illud, quo cuniculos excludunt venatores, vulgo apud nos* een Vret *dicitur; quod licet corruptum ſit, aliquo modo ad Latinum nomen Viuerræ accedit. Alij volunt illud animalculum eſſe muſtelam ſylueſtrem, quæ auricolores oculos habet. Celſus autem hunc affectum etiam Arquatum vocat,* Icteri varia nomina.

ab

ab arcu cœleſti, eò quòd eius colorem imitetur: ita & ab auro Auriginem quoque vocarunt. Idem quoque interdum & Morbum Regiũ appellat, vt liquet cap. 24. lib. 3. Hinc cecinit Serenus:

Regius eſt vero ſignatus nomine morbus:
Molliter hic quoniam celſa curetur in aula.

Hoc idem Celſus teſtatur; eumq́ regium vocari morbum, quia laſciuiis, cantu, delitiis, mulſa, vita ſoluta curis, in aula curetur. Vulgus medicorum Icteritiam nuncupat. Alij & Icterum dictum volunt ab aue Galbulo dicta Latinè, quòd aureo ſit colore hæc auis. Inſequitur verò hoc accidens ſemper cauſam præter naturam proximam, hoc eſt fuſionem bilis per cutis exiguos poros: quæ cùm incipit, apparet maximè in illis partibus corporis, quæ ſunt vehementer albæ, vt oculi: mox in vniuerſo detegitur. Huiuſmodi rurſus fuſionis cauſa interna aliqua prior eſt; ſeu propriè cauſa ſit effundens, ſeu velut occaſio. Quæ autem ſint eiuſmodi effuſionis cauſæ, ex Gal. habetur, 5. de loc. aff. 7. cùm breuiter, tam ex Gal. 3. de cauſis ſympt. & 5. de loc. aff. & ex Aëtio & Paulo, conſtet ex triplici cauſa prouenire: vel vitio particulæ, quæ excrementum ipſum expurgat, vel ratione viarum, per quas expurgat; vel vitio ipſiuſmet excrementi. & ideò in morbo regio non perpetuò idem locus affectus eſt; neque iecur ſemper afficitur, vt à Galeno demonſtratur 5. de loc. aff. nam modò iecur afficitur, modò veſica bilis, modò vniuerſum corpus. Ita in hoc noſtro ægro potiùs veſica bilis afficiebatur: quod cognouimus ex iſtis ſignis; quia citra febrem hic morbus regius hominem occuparat, cum dextræ præcordiorum partis grauitate, & excrementis albis exeuntibus; & vrinis bilioſiſſimis, & affatim excretis: quæ omnia veſicæ

Bilis fuſionis cauſa.

Quot partes afficiãtur ſeu affici poſſint in morbo regio.

bilis

bilis vitio talem morbum regium fieri indicabant. Verùm & illud bifariam fieri poteſt, vel ob eius imbecillitatem, propterea quòd biliosum humorem, ſicuti conſueuit, in ſe ex hepate non attrahit; & ob id impurum ſanguinem reliquit: vel etiam contingit eandem nimis repleri, vt propter repletionis multitudinem idem excrementum expelli ad inteſtina nequeat; excretrici ſimul facultate exiſtente imbecilla. Poterit & ſecundò morbus regius fieri vitio viarum ex ipſa veſica ortarum; vtpote cùm ipſæ obſtructæ fuerint viæ, per quas ex iocinore ad ipſam veſicam bilioſum excrementum trahitur; vel eæ, per quas ab eadem veſica ad inteſtina propellitur: quippe omnibus prædictis modis non expurgatur à bile ſanguis, & in totum corpus diffunditur, ac morbus arquatus efficitur. Ex viarum vitio fit, cùm propter earum obſtructionem fieri contingit. Ex imbecillitate verò ſeparatricis facultatis, ſi eadem veſica bilis in attrahendo, ſeu excernendo, prædictum ſuccum, propter aliquam intemperiem fuerit debilis. Namque fellis folliculum, cùm inter naturalia inſtrumenta connumeretur, vnicum habet; veluti reliqua, imbecillitatis principium, à partis intemperie ortum, vt eodem 5. de loc. aff. in fine Galeno viſum eſt. Atqui interſtingues, ſi ob meatuum ipſius obſtructionem fiat morbus regius, vt in hoc noſtro ægro euenit: namque vnà cum albis excrementis, grauitatis cuiuſdam ſenſus dextrum hypochondrium vrgebit, citra febrim. At ſi propter eius imbecillitatem fiat, talia excrementa citra grauitatem deiiciuntur. Vtriſque tamen ſtatim vrinæ bilioſiſſimæ affatim excernuntur, vt inquit Paulus. Et ita hic poſt venæ ſectionem humores vias illas obſtruentes eduliis, potionibus ac pharmacis attenuauimus; & obturationes

Signa veſicæ bilis affectæ.

tiones deoppilauimus, ex præcepto Galeni 5. de loc. aff. & præcipuè purgauimus, iuxta Aëtium, auctoritate Ruffi; non in principio, ſed priùs materia attenuata, & vaſis reſeratis. alioqui illi medici, qui bilem expurgant antequam ſit extenuata, nec vaſis reſeratis, maximi mali auctores ſunt. Quæ autem attenuent, & vias aperiant, & ictericis vtilia ſint, de iis vide Aëtium & Paulum. Ceterùm ſi ab hepate, vel à toto, malum oriatur, id exemplis infraſcriptis patebit; cùm & eorundem affectuum diuerſa etiam curatio iuxta cauſas varias ſit inſtituenda: vt exemplo nunc de ictero. ex calore iecoris vnà cum febre orto, docebimus. & poſteà de iis qui ex alia cauſa oriuntur ſumus acturi.

OBSERVATIO XVI.

De ictero ex calore hepatis, ac eiuſdem viſceris leui inflammatione, vnà cum febre duplici tertiana.

CVM in Zuytlandiam, pagum vltra Moſam ſitum, ita dictum, ad quandam mulierem accitus eſſem, anno 1568. cui febricitanti vna die per empiricũ perperam ſanguinis detractio tum purgatio adhibita fuerant; pluſquam vigeſies hæc ipſa aluum depoſuit, ita vt viribus proſtratis animam agere videretur: quæ tamẽ à me curata fuit. Verùm in iiſdem ædibus laborabat eiuſdem maritus non diu pòſt febre duplici tertiana; corpore etiam flauo tincto colore: ad quem priùs decimo die huius mali accitus fui; qui primùm octauo die venam ſibi ſecari fecerat, & ſuomet conſilio ſeipſum foliis ſenæ purgauerat: cumque ſemper peiùs

peiùs haberet, decimo die me priùs vocauit. Aderat tunc dolor quidem in hypochondrio dextro, ſed vix effatu dignus: quamuis in eodem loco ſentiebatur calor intenſus. Antequam in febrem inciderat, etiam quandam grauitatem in eodem loco ſenſerat: & ex parte etiam pallidus aut flauus euaſerat; quamquam nunc multo magis: ita vt priùs obſtructione hepatis laborauerit: nam ex ea etiam ſolet morbus regius originem ducere: & tunc ſine febre permanent ægri (vt Gal. teſtatur lib. 9. de compoſ. medic.) nec nõ & grauitas quædam in eadem dextra parte præcordiorum adeſt: præſertim inter vehementer reſpirandum; & ea ſigna adſunt quæ de obſtructione hepatis priùs ſcripta ſunt: quamuis non ſolùm ex obſtructione iecoris, ſed & ſcirrho eiuſdem, morbus regius fieri poteſt, ſignis ſcirrhi tunc præcedentibus, vel præſentibus. Obſtructo itaque hepate, facilè etiam calor acceſſit, bile per loca conſueta non expurgata: nam ex ſola calida intemperie eiuſdem viſceris, cùm multa copia bilis progignatur, quæ multitudine expurgari nequit, eâdem per totum corpus diffuſa, propter eiuſdem excrementi copiam, icterus excitatur, vt à fellis folliculo vix recipi poſſit: tunc plerumque abſque febre in dextro hypochondrio feruor circa iecoris locum percipitur: alui excrementa bile perfuſa videntur; vrinæ craſſæ, croceæ, profunduntur; ſegnities ſpirandique difficultas concurrit, tum potiſſimùm perceptibilis cùm mouetur. nam ſi icteritia ex copia bilis fiat, ab intemperie calida iecoris facta, meatusque ad folliculum fellis pertinentes aperti

ſunt,

ſunt, alui excrementa tunc biliosa erunt, eò quòd portio bilis profundatur in aluum; & tunc vix febricitat æger. Sed non diu poſt ſucceſſit febris duplex tertiana, ſatis valida; ita vt & iocinoris inflammatio poſt obſtructionem & caliditatem hepatis ſubſequuta fuerit: cùm & ipſe regius morbus interdum ex inflammatione iocinoris oriatur; propter quam ſanguis omnino à bile expurgari nequit; imò vnà cum ſanguine bilis per totum corpus defertur: & hinc morbus regius generatur, propterea quòd & eiuſdem bilis copia ob eandem cauſam in eodem viſcere gignitur, & conſtipatio quædam fit, ſeu anguſtia locorum, per quos ipſa bilis ex venis transfertur ad canales veſicæ bilem recipientis, vt Galenus inquit comment. aph. 64. lib. 4. Cuius quidem morbi regij indicia ſunt, præcordiorum dextra parte dolor, blioſæ deiectiones, & febris, vt inquit Paulus: namque ij omninò febricitant, Galeno teſte, 9. de compoſ. medic. ſecundum locos. Similiter & hîc vrinæ flaua bile vehemẽter coloratæ videbuntur. Quæ quidem ſigna cùm nunc in hoc ægro adeſſent, & iam per decem dies febricitaſſet, & ſanguinem octauo priùs die emiſiſſet, ab vlteriori ſectione venæ abſtinendum duximus. quamuis & hic etiam in parte dextra capitis nonnihil doleret; quod ex inflammatione & calore hepatis bile ſurſum allata (licet toto corpore flauo exiſtente; non per modum criſis, vt aliquãdo etiam fieri ſolet, vt ſuo loco dicemus) fiebat. Vnde cùm intemperies calida adeſſet & febris, etiam intemperiem illam ſanare inſtituimus victu & medicamentis,

mentis, quæ cauſam huius mali, tum inflammationem, tum intemperiem calidam, tum febrem, reſpicerent. Et quia bilis abundantia aderat, tam ex intemperie & cauſis dictis, quàm ex febre duplici tertiana (quæ omnia bilem abundare conteſtabantur;) ideò non ſolùm bilis erat purganda, ſed & ipſa intemperies alteranda. Quare ad extinguendum calorem, tum febrem ipſam, hoc iuleb præſcripſimus: ℞ ſyr. de endiuia, de limonibus, de cichorea cũ rhab. añ ℥ j. aquæ end., acetoſæ, fumariæ añ ℥ iij. fiat iuleb pro tribus doſibus. Deinde ita eundem purgaui: ℞ elect. de ſucco roſ. ʒ ij. electuarij lenitiui, diaphœnici ana ʒ j. ß. rhab. ſelectiſſ. ℈ ß. ſpicæ gr. v. ſyr. de cich. cũ rhab. ℥ ß. aquæ cichorij ℥ iij. fiat hauſtus. quo multa billioſa deiecit, etiam choleram vitellinam. Deinde & diarod. abb. in tabulis exhibuimus: & hepar inunximus vnguento roſ. & ſantalino ſimul mixtis. Et quia non dormiebat, ob febrem, & circa partem dextram capitis dolebat, ea parte tempora inunximus, etiam frontem, ſub noctem, cum vng. populeo, cui parum olei nymphææ & pap. immixtum eſſet. Poſteà 14. die egregiè ſudauit, & à febre liberatus eſt; & icteritia eundem reliquit.

SCHOLIA.

ICTERI *cauſas nunc ex parte indicauimus: ſed qua arte coniecturi ſimus quæ cauſa affligat, nunc exemplo oſtendimus de iocinore: nam ſi leuis ſuſpicio huius mali adſit in iocinore, à quo obſtructio, inflammatio, vel ſcirrhus eueniat, cauſam ipſius facilè inuenie-*

mus. Si adſit obſtructio, albicant canum inſtar excrementa; vrina eſt flaua; victusq́ præcedens aptus fuit gignendis obſtructionibus. Auget & notitia ſtructuræ corporis: quoniam ſcimus anguſtas habere venas, & facilè his capi ſolere. Si verò obſtructio abſit, conſiderabimus num cauſa aliqua bilem abundare fecerit; nempe iocinoris intemperies, vel aliæ externæ; ſic enim cauſa nota erit, bilis abundantia; ſi acutus & bilioſus morbus præceſſit, cauſa patet, ſcilicet natura excernens. ſi enim ex copia bilis fiat, ab intemperie iecoris facta; meatusq́ ad folliculum fellis pertinentes aperti ſunt, alui excrementa tunc quidem bilioſa erunt, eò quòd portio bilis profundatur in aluum; & vix febricitat æger. Quòd ſi nullum horum adſit, concludimus debilitatem fellis veſicæ eſſe. Num verò peccet veſica attractione, vel pulſione, coniicitur hoc modo, quoniam ſi pulſione peccat, diu detinetur, & cærulea euadit: ob id etiam Iacchinus ſæpe vidit in veſica fellis lapillos eius coloris; quod & nos ipſi ſæpe vidimus: exuritur enim tempore retenta. Num verò pulſio repletione nimia impediatur, vel debilitate, inde oſtenditur, quòd quæ à repletione eſt, multa ſimul deiicitur, & malum ſtatim ceſſat: at vbi debilitas eſt, diu durat, & fortè non ceſſat: ſicut & vbi attractiua debilitatur. Sic quoque, vt doctè annotauit Fernelius, cyſtim fellis occupant obſtructio, calculus, repletio, inanitio. Obſtructio aut eius eſt ductus, quo bilis è iecore prolicitur, aut eius quo è cyſti in inteſtina eructatur. In vtraque aluus durior eſt, pigriorq́; fæces albicant; vrinæ flauæ, craſſæq́; adeò ſunt vt ſæpe nigreſcant: bilis cum ſanguine in ſummum corpus effuſa ictero cutem deturpat. In priore tamen cyſtis prorſus exhauſta eſt; in poſteriori illa bilis copia diſtenditur, variusq́

Qui morbi in cyſti fellis.

riisq́; exuperantiæ ſymptomatis premitur. Calculus in cyſti fellis plerumque concreſcit niger; ſed tamen leuis, & qui aquæ immerſus innatat; neque ita vt ille qui à renibus aut veſica euellitur, ſubſidet in imo. Origo illi eſt à flaua bile, quæ proprio conceptaculo diutius coërcita, nec tempeſtiuè vacuata, nec noua bilis influxu renouata, mirum in modum obdureſcit. id autem in primis accidit, quum vterque cyſtis ductus obſtruitur. Huius quidem neque manifeſtæ ſunt notæ, neque grauia ſymptomata, quibus certò ac facilè detegi poteſt. At ſuſpectus iis eſſe debet, quibus grauis & diuturnus fuit icterus. Decrepitus quidam ſenex, in iram mirè propenſus, poſt deceſſum ſine felle ac ſine cyſti inuentus eſt: in eius felle calculus ingens concreuerat. Quin etiam poſt diuturnum icterum oborto alui profluuio, huius naturæ innumeros calculos inſtar piſi aut hordei, in pleriſque exturbari (inquit Fernelius) deprehendimus. Nos quoque veſicam felleam in corpore inciſo poſt mortem, lapillis plurimis vireſcentibus, ſubflauis, & nigris, ad flauedinem & viriditatem tendentibus, repletam conſpeximus. Sic non deſunt alij qui teſtati ſunt, in folliculo fellis inter reſectiones calculum innatum fuiſſe eiuſdem cum felle coloris: quod in boue frequentiſſimum fuiſſe aſſerunt, vt Benedictus medicus Veronenſis teſtatur. Ita & Iohannes Langius epiſtola 57. lib. 2. inquit: Nec tantum in renibus & veſica, ſed in fellis folliculo bilis quoque hepatis aduſtione, in lapidem concreſcit: in quo, diſſecto Frederici Ducis Saxoniæ, Cæſaris Romani Electoris, corpore, tres iuſtæ molis lapides reperiri traduntur. Neoburgi ad Danubium cùm virgo Veſtalis continuis ſub hypochondrio dextro torminibus affligeretur, & medici nec cauſam tam diuturni do-

Lapilli in folliculo fellis reperti.

 loris

loris reddere, nec opem ferre poſſent; defunctæ corpus Illuſtriſsimus princeps Ottenrichus Comes Palatinus diſſecare iuſsit: In quo cætera viſcera præter hepar illæſa fuere: de quo folliculus fellis pondere lapidis incluſi pendulus, in ſubſtratum inteſtinum procubuerat, quod, mirum, inoffenſo fellis vtero, motu attriuerat. In muliere Diamantes vocata (vt refert Benivenius) vnus in tunica fellis, atri coloris, & magnitudine caſtaneæ aridæ, inuentus eſt; & alij in panniculo, quo contegitur hepar; vnde etiam veluti in folliculo dependuli ſacculum effecerant. Solent autem iſti aliquando luteo colore pallere, nauſea & cibi faſtidio laborare, & diutina aduerſa valetudine frui. Bilis porrò in propria cyſti nonnumquam tantopere exuperat, vt hanc in ingentem diſtendat magnitudinem: ac tunc ſanè infeſta eſt grauitatis pondere, preſſu, ac ſuffocatione, ructu, ardore, ſiti, iracundia; & ſi quando fortè computreſcat, febribus intermittentibus. Hinc igitur grauiſsima mala prodeunt; nec certè leuiora, quum affatim ea prorumpit. Cyſtis enim quum prorſus exinanitur, omnemq; bilem ſuam foras eructat; aut bilioſas vomitiones, aut choleram morbum, aut diarrhœam, aut dyſenteriam, aut alia his finitima ſymptomata concitat. Non pauci è viuis erepti ſunt, in quibus non alia interitus cauſa comparuit, quàm quòd folliculus bile omnino eſſet exhauſtus. Sed icterus qui ex obſtructione meatuum ad bilis cyſtim pertinentium fit, repentè (vt diximus) hominem adoritur, ſine febre & magna corporis aut virium iactura. At ob iecoris inflammationem, totum quoq; corpus bilioſis excrementis perfunditur, propter magnum ſanguinis incendium: vrinæ & alui excrementa flauâ bile colorata ſunt; febris concurrit vehemens, variè fa-

cici

ciei color mutatur; ſitiunt ægri, & in iecoris regione ſenſum grauitatis percipiunt: quemadmodum euenit Machtildæ Adriani, Delfis in duplici Cruce habitanti, acutiſſima feb. ictero cum inflammatione iecoris ad necem vſque laboranti, ſatis vetulæ; ad quam poſt tres ſeptimanas priùs ingreſſus, eam Deo iuuante, cum magna laude curaui. Fit etiam icterus per criſim in iudicationibus febrium bilioſarum, vt exemplis oſtendimus in lib. noſtris de febribus: etiam fit ex venenata qualitate ſanguinem corrumpente. ſed de his poſteà ſuo loco; nunc aliud exemplum proferamus.

OBSERVATIO XVII.

De muliere ileo malo correpta, & in icterum incidente, & curata.

POTEST aliquando icteritia fieri per communitatem ab inteſtinis, dum ipſa inteſtina ſunt oppilata; vt in colico dolore & ileo; in quo caſu bilis in inteſtinis retenta aſcendit ad ſtomachum per reuolutiones inteſtinorum; & fit ardor in ventriculo & corruptio digeſtionis, vertigo, & ſimilia: vti nuper euenit mulieri ex ilei dolore in icterum incidenti: quæ cùm ingenti dolore torqueretur, & ſimul ictero affecta eſſet; clyſtere iniecto, ſtatim meliùs habuit. deinde adhibitis remediis deoppilantibus & ventoſitatem carminantibus, quæ etiam ad icterum facerent, admodùm breui per nos fuit curata.

SCHOLIA.

ARCVLANVS *medicus inſignis, cùm varias cauſas icteritiæ recenſeret; tandem adiungit, icteritiam fieri per communitatem ab inteſtinis, quando obſtruitur extremitas meatus cyſtis fellis ad ieiunum inteſtinum, propter phlegmata, quæ ſunt in ipſis inteſtinis obturantia orificium dicti meatus; vel dum ipſa inteſtina ſunt oppilata, vt in colico dolore, & ileo: Et licet, ſecundùm eundem, in duplici meatu poſſit fieri oppilatio, ex qua icterus oriatur, nempe in illo per quem folliculus fellis attrahit bilem ad hepar; aut in illo per quem expellit ad fundum ſtomachi vel ad inteſtina: tamen cholera etiam craſſa, replens inteſtina, poteſt eſſe cauſa, cur cholera exiſtens in cyſti non veniat ad inteſtina, quamuis meatus ſit apertus: & in hoc caſu aliquando cholera retenta in inteſtinis, aſcendit ad ſtomachum, & fit ardor & nauſea in ſtomacho, & ſymptomata iam prædicta. & in his caſibus, nō habens deſcenſum per inteſtina, reuertitur ad hepar; & poſteà ſpargitur cum ſanguine per totum corpus, & eſt cauſa icteritiæ. Hoc autem fit valdè rarò, & non niſi ſopita expulſiua vel deſtructa, & ſopito aut deſtructo inteſtinorum ſenſu; vel etiam deſtructa operatione villorum latitudinalium ipſorum inteſtinorum; quod aliquando accidit propter nimiam ipſorum extenſionem: vnde colica eſt cauſa icteritiæ, & antecedit eam; & aliquando icteritia antecedit colicam, quando propter oppilationem aut aliam cauſam colera retenta non venit ad inteſtina, ad ſtimulandum expulſiuam & lauandum inteſtina. Et pendent ambæ, ſcilicet icteritia & colica, ab eadem cauſa communi, vtputa ab oppilatione pori fellei,*

Quomodo colica poteſt eſſe cauſa icteritiæ; & rurſus icteritia cauſa colici doloris.

venientis

veníentis ad inteſtina. Habetis & alia plurima apud eundem Arculanum, de cauſis & ſignis icteritiæ; quem perlegere poteritis. Eſt tamen dubitatio de eo quod dicimus icteritiam fieri cum doloribus circa ventrem: quod etiam fatetur Auicenna, cùm dicit, colicam cum ea iungi. & nos ſæpe vidimus in praxi ad colicum dolorem ſuccedere icteritiam, & ſubſequi colicam ad icteritiam. Et ratio dictat, id fieri poſſe: quoniam cauſa obſtruens poteſt etiam dolores ventoſos facere, ſi in aliam partem tranſmutatur. At Hippocrates 5. aph. vltimo apho. ait, Quin icterico morbo tenentur, non valdè flatuoſi fiunt. Exponit Galenus: quoniam bilis materia nō eſt generationi flatuum apta. Gignentur ergo ſolùm flatus à calore debili. At aliter aphoriſmum exponit Lacchinus, & magis ad veritatem, quæ obſeruatur experientia; quòd verum eſt ex parte materiæ bilioſæ, flatus non fieri; ſed non ex parte pituitoſæ, quæ obſtruit. Si ergo icteritia ſolùm ſit ſine alio affectu obſtructionis, tunc flatus non fient: ſi cum obſtructione, tum ſolùm cùm eſt à craſſis & viſcidis & frigidis humoribus; quod ſæpe contingit. Dubitatur ſecundò, pro curioſis verborum Galeni: Nam ſi vis expultrix alienorum, veſicæ tribuitur; ergo & ſenſus quo percipiat, quod quantitate vel qualitate eſt oneroſum: ergo & neruus participat. At contrarium huius dicitur 3. de facult. cap. 12. quòd nullus neruus participat. Falſum verò hoc eſt, & contrarium his quæ 5. de vſu part. 9. dicuntur. Vetus interpres prorſus affectus *legit: ſed cauſam non reddit cur dicatur; Vnde manifeſtum eſt, quòd neruus participat. Sic ergo legatur litera: nec tamen id ſimiliter ſe habet in veſica iecinoris; hoc eſt, non ſentimus ipſam grauari quanto vel quali bilis. Vnde manifeſtum, quòd*

Dubium.

Solutio.

Dubium aliud.

 exiguis

exiguis admodùm neruis participat; id eſt, quòd habet exiguum ſenſum: ergo exiguos neruos, quod etiam de vſu partium fatetur Galenus.

OBSERVATIO XVIII.

De febre acuta, poſt ſeptimum diem cum icteritia ceſſante.

MVLIER quædam Alcmariana, vidua, ſæpiùs icteritiæ obnoxia fuerat. Hæc cùm acutè febricitaret, & tertianam continuam haberet, poſt ſeptimum diem tota palluit, & icterica euaſit; & à febre, bile per criſim ad partes exteriores elata, liberata eſt. Quæ deinde cùm nullam ſentiret grauitatem, tenſionem, aut dolorem in hypochondrio dextro; manumque huic loco admouens cùm perciperem neque tumorem neque duritiem aliquam ſubſiſtere; atque viderem alui excrementa eſſe naturalia, incolume iecur; iudicaui bilem effuſam per totum corpus, cutemque colore aureo defœdatam per modum criſis: ideò & à febre per illam expulſionem liberatam fuiſſe. Quæ etiam mox, ſudore euocato per cutem, paucis remediis ab ictero conualuit.

SCHOLIA.

Signa morbi regij ex criſi.

RECTE ſcribunt medici, icterum quoque per criſim poſſe fieri: quod quidē vitium febriente ægro, repente ac cumulatim ſuperueniens, febrem ſi finierit, criſim teſtatur, materia ex alto foras prorumpente; proruente nimirum ad cutem bilioſo humore, ratione bonæ iudicationis, vt ex Paulo & Galeno liquet. qui morbus

regius, ex excrementi vitio quoque generationem habet, eo ſiquidem craßiori exiſtente potiùs quàm multo; nam ſi tenuis eadem fuiſſet bilis, vtique & in eadem criſi foras propulſata fuiſſet. id quoque confirmabunt alui excrementa, & vrinæ; quoniam vtraque ſecundum naturam ſe habebunt, & ob eam cauſam nullum viſceris affectum declarabunt. Fit itaque ex effuſione bilis, quæ per iudicationem fit in febribus; vt etiam aliquibus exemplis oſtendimus in lib. noſtris de febribus: de quibus Hippoc. meminit 4. aph. 62. & 64. Malum, inquit, eſt ante diem ſeptimũ icterum euenire in febribus: at die 7. & in his, qui deinceps, bonum eſt. Subiungit, Niſi dextrum ilium obduruerit; hoc eſt niſi morbus eueniat occaſione affectuum, qui omnes communi ratione morbum regium faciunt, eò quòd obſtruunt, vt Galenus ait, meatus fellis: ſunt autem hi, vt diximus, vel illi meatus, quibus ex iocinore ipſa veſica attrahit bilem, vel quibus ex veſica truditur bilis ad inteſtina. Per duritiem ergo Hippoc. intellexit omnem affectum tumoris, ſeu phlegmone ſit, ſeu ſcirrhus. Sæpe autem icterus fit ob aliquem affectum iocinoris, obſtructionem nempe, inflammationem, vel ſcirrhum, vt ſcribit Galenus: quorum affectuum cùm nullus adfuerit, alteram cauſam adeſſe conſtat, naturam videlicet, morbos curantem, nempe quæ ex criſi fit. Significat ergo hæc ſententia Hippocrates, tunc laudari debere regium morbum, cùm ſola naturæ pulſione fit; & hæc eſt criſis: quam dicit etiam non ſemper laudabilem eſſe, ſed ſolùm à die ſeptima. Cuius cauſam Gal. ſcribit, Quoniam, inquit, ante ſeptimam diem non poteſt bilis efferri per viam criſis in cutem: itaque neceſſariò accidet ob aliquem iocinoris affectum, inquit Galenus; qui tres ſunt, obſtructio, inflammatio,

 ſcirrhus.

Signa prognoſtica.

ſcirrhus. Hæc quoque ad ſigna prognoſtica pertinent: nam ſymptoma in qualitate mutata, inſigne non eſt 12. meth. Nihil ergo lethale ſignificat, nec curam exigit, niſi ob fœditatem à qua prouenit. Curam exigunt vt inflammatio venoſi generis; vt ſcirrhus, vt obſtructio, vt veſicæ infirmitas. Intereà tamen, ſi pulſione naturæ fiat; diſtinguunt Hipp. & Gal. ſigno iam dicto, quòd ante ſeptimam non laudatur; ſed poſt ſeptimam, non neceſſariò, quia tunc etiam ex affectu iocinoris poteſt prouenire, qui etiam vltra ſeptimam perſiſtere poſſet, & mox bilis operationem operari. Intelligitur hic bona criſis, tempeſtiuè & legitimè facta: aliàs criſis erit ſymptomatica dicta, quæ ante ſeptimam euenire poteſt; quare erit malum, vel quia malam criſim ſignificabit ante coctionem, vel malum iocinoris aut veſicæ bilis affectum. Anceps tamen huius terminus videtur, cùm & ante ſeptimum ſalutaris aliquando fuerit, vt nos ex Hippoc. de Epidemiis oſtendimus lib. 3. de feb. Scholio Obſ. 10. Sic etiam apud Holerium cap. 37. de morbo regio, anno 1545. quidam ſexto factus ictericus, commota aluo billioſa deiecit, vrinis nigris & multo felle tinctis: febris expers iam ambulabat, quaſi omnino liberatus. decimoquarto recidiua; decimoſeptimo obiit. Aliis duobus idem accidit. Quidam admodùm robuſtus, ante ſeptimum ictericus factus, ægerrimè, & cum recidiua, euaſit. Anno 1549. menſe Aprili & Maio (quo ferè tempore Lutetiæ febres tertianæ exoriuntur) multis aureæ vrinæ, & morbus regius primis diebus. Cuidam nobili ita affecto detractus ſanguis ter ad octo ferè vaſcula iteratis vicibus. Sanguis totus & ſpumâ & conſiſtentiâ flauus. Viſus eſt conualuiſſe. 17. recidiua, alui profluuium, bilis craſſa & meracior, ſingultus leuis. 21. obiit.

obiit. Laborauerat aliquando lue venerea. Multos quoque in Epidemiis ante ſeptimum euaſiſſe legimus: In Coacis ſalutarem eſſe icterum 7. 9. 11. 14. Si induretur, ambiguum. Galenus de rat. vict. in morb. acutis, in bilioſa febre, ante ſeptimum ictero cum rigore vel horrore ſolui voluit: ſi verò abſque rigore, ἔξω τῶν καιρῶν, lethale. Vbi criticum icterum, ſine tumore, aut inflammatione hepatis, & excretionem conſequentem, horroris vel rigoris nomine intellexiſſe videtur. Plura de his vide apud Altimarum, cap. proprio de ictero: & Amatum ſupra hiſtoriam illam centur. 3. curat. 49. in quibus locis ad longum hæc res tractatur. Quod ad reliqua ſigna prognoſtica attinet, etiam & hæc adiungere poſſemus: Morbo regio laborantibus (ſecundum Hipp. aph. 42. lib. 6.) ſi fiat hepar durum, malum: nam & icteritia, quæ à lapide, & quæ à ſcirrho, incurabilis. quidam ferunt & carnem & verrucam in meatibus increuiſſe. Sed & Celſus, auctoritate Dioclis, teſtatur, quòd ſi morbus regius poſt febrem oriatur, ex toto proderit; ſi poſt hunc febris, occidet. Icteritia ſi fuerit diuturna, periculum hydropis minatur, potiſsimùm ſi vrina etiam diu fuerit aquoſa: tunc equidem obſtructio magna à viſceris frigiditate prouenit. At malum quoque eſt, proſtratum appetitum eſſe & ægrum vigiliis moleſtari, delirioq; affici; ſermonemq; cum labore formare. Hæmorrhoides verò in hoc morbo fluere bonum. Periculo quoque obnoxius eſt homo ſi icteritia confirmata laboret, & non curetur, neque materia expellatur: ſubitò enim tandem cor aliáve aliqua nobilis pars opprimitur. Vrinæ innatans quid ſimile orobi grano, malum; & vrina alba, parùm tincta: vide de his Arcul. & Auic. ſed crocea & tincta magis, ſalutem denunciat.

nunciat. Turgidus venter in regio morbo malus, & valdè tumeſcens lethalis magna ex parte. & ſecundum. Gradum infectio crocea per tranſennam commiſſuræ capitis anterioris, lethalis, hepate inflammato. Icteritia etiam ſine febre, iuxta Valeſ. in ſenibus pinguibus, rarò aut numquam curatur, vt ipſe ſæpe expertus, materia craſſa viſcoſa exiſtente. Citrina magna ex parte velociùs curatur nigrâ, & citiùs generatur ac terminatur. Citrinæ frequentis criſis ſunt ſigna & ægritudinum hepatis; nigræ ſplenis: ſed de nigra latiùs ſuo loco: quibus ſi hæmorrhoides fluxerint, præcipuè in nigra, bonum. Sed è ſplene nigra magis diuturna quàm quæ à iecore: licet & hæc à iecore quandoque fieri poſſet: de quibus vide Arculanum; & etiam de viridi, cùm triplicem icteritiam faciat: quamquam lien nunquam progignat icterum flauum.

Curatio morbi regij ſi criſis ratione fiat.

Quantum verò ad curationis rationem ſpectat, ſi icterici fiant ratione bonæ iudicationis (de quibus nunc agimus) facilè hi curantur (Gal. teſte 9. de compoſ. med. ſecundum locos, & Aëtio cap. 18. lib. 10.) ex aquarum potabilium balneis, ac olei diſcuſſorij affrictione, & omnibus cutem rarefacientibus; quale eſt anethinum oleum & chamæmelinum, irinum & amaracinum. Similiter, (vt inquit Aëtius) roſmarinus herba, oleo incocta, ipſum plurimùm diſcuſſorium facit. Cum his prætereà victus adhibendus eſt humidior, qui humorum craßitudinem moderatè attenuare poßit, vt eidem Galeno viſum eſt 5. de loc. affect. & Aëtio præcitato loco. Quamquam idem Gal. eodem loco præceperit taliter laborantibus, vt aqua, ſuapte natura calida, & cui diſcutiendi vis eſſet, vterentur: ex his namque quidam bonam valetudinem conſequutus fuit, vt ipſe inquit. Intereà criſis cholera ad cutem

non

non eſt impedienda, ſed potiùs adiuuanda aſpectu rerum citrinarum (vt Arculanus iubet) & induendo veſtes citrinas, & cum eductione per poros cutis, cum frictione, balneo, & ſudorem euocantibus.

OBSERVATIO XIX.

De ictero abſque febre, ſola purgatione & nodulo in ceruiſia dependente & expreſſo, & ceruiſia ebibita, curato.

NOBILIS matrona Kerckweruia, non febricitans, & benè valens, toto corpore croceo facto, 17. Septemb. die anno 1587. conſilij cauſa me adiit, cùm ſubitò ictero correpta eſſet, & excrementa alba & duriora eſſent. His duobus remediis miraculi inſtar ſtatim conualuit: ℞ ſyr. ex infuſ. roſ. pallidar. cum foliis ſenæ ℥ j. ß. diacatholici ʒ ij. aquæ agrimoniæ ℥ ij. miſce. detur in diluculo. aluum egregiè depoſuit. mox quotidie ceruiſiam bibens, expreſſo nodulo infraſcripto, in ceruiſia dependente, conualuit: ℞ marrubij exſiccati m. j. rhab. optimi inciſi ℈ ij. ſchœnanthi inciſi gr. v. croci orientalis gr. iij. ſpecier. diarrhod. abb. ℈ j. fiat nodulus filo aſtrictus. Ita Margareta Teylingia, cognata noſtra, ex ſolo decocto foliorum buxi in ſero lactis, ſine aliis remediis ab ictero curata fuit.

SCHOLIA.

SCRIBIT *Dioſ. ſuccum marrubij è foliis contuſis expreſſum, & ſole coactũ; cum vino & melle illitum, oculorũ claritatem adiuuare, naribus regiũ mor-*

bum expurgare. Memini anno 1559. mulierem nobilem vetulam de Auizaet, in Hagha Comitis ex ictero laborantem, ex oppilatione cyſtis fellis, admodùm diuturno, multis remediis adhibitis & purgationibus, & attenuantibus, & decoctis, per medicos doctiſſimos, non potuiſſe curari; cui continuum vſum ſyrupi ex ſucco ſolo marrubij confecti cum zacharo, admodùm commendaſſem: quo cùm diu vſa eſſet, ab omni flauedine icteri, quâ per duos annos & vltra afflictata eſſet, curata fuit: ita vt illum ſyr. pro curando ictero ſemper in ſummo honore habuerim. Sic quoque exſiccata herba in nodulo egregiè profuit. Laudatur & apud Aëtium tremor abſinthij, & ſucci cichorij cyathi bini aut terni per ſe aut cum vino poti; & verbenacæ recta aut oxalidis decoctum. Sanguinem hîc non detraximus; mulier enim pituitoſa erat & catarrhis ſæpiſſimè obnoxia.

De venæ ſectione.

Sed hîc videndum, ob authorum verba admodùm varia, num venæ ſectione in hoc malo ſit vtendum? In libro De purgantium vi, ſic ſcribit Galenus: Si, inquit, morbo regio laborantibus ſanguinem miſeris, extremam in perniciem ages. Hoc etiam argumento vtitur in lib. de atra bile, ad monſtrandum medicamenta proprium humorem trahere. aliàs, inquit, idem eſſet ac venam ſecare. Cur ergo nullus in his venam ſecare eſt auſus? contra hanc ſententiam eſt communis ſchola. Nam Aëtius, Duo maxima, inquit, ſunt remedia, venæ ſectio & purgatio. Sed venæ ſectio, ſi ſanguis abundet, adhibetur. Sic etiam Auicenna. Reſpondetur, icteritia ſecundum ſe ſanguinem mitti non poſcit, id eſt, ſi nulla eius cauſa adſit, ſed ſolus affectus mutati coloris, & cauſa quæ eſt morbus, ſcilicet bilis fuſio. Hîc enim bilis redundantia eſt: ergo purgatione opus eſt: hac iuueris, venæ ſectione nihil

nihil inueris. Contrà vacuantur omnes humores: & 8. meth. ſecat venam in vitioſi ſucci abundantia. Reſpondeo, hæc eſt ſequeſtrata à ſanguine: ſecūdò hæc fixa eſt, non mobilis per venæ ſectionem: quare vacuabis ſanguinem depuratum. At vbi adſit cauſa antecedens, à qua continens foueatur, tunc diſtinguendum eſt. nam ſi ex copia eius in venis, corpus cacochymum erit: ſtultum ergo fuerit venam ſecare, quod ad eam copiam attinet. Si verò copia hæc habet adhuc cauſam, vt intemperiem, non ſecabis; at ſi ſit à phlegmone, eius gratia. Si verò copia ſit, quia non expurgatur, tunc diſtinguas, quòd non expurgatur ob imbecillitatem; quare tunc ſanguinem fruſtrà mittes: aut non expurgatur obſtructione; quæ ſi à craſſis & lentis, & ſanguis abundet, ſecato venam: ſi à ſcirrho, vel lapidibus, non ſecabis. Viſo in quibus ſanguis mittendus, nunc reliquam curationem explere oportet. Hæc verò primò vertitur ad cauſam, vt Auicenna rectè inquit: poſtea ad iam factum morbum. Si ergo cauſa fuit naturæ impetus (vt fuit in Obſ. 17. præcedente) in criſi, nihil nobis erit negotij circa cauſam, ſed ſolùm circa affectum derelictum: quæ erit generalis cura. Si verò ex bilis abundantia, vel ex intemperie, purgare bile corpus oportet, & intemperiem ſanare. Purgatio ex diaprun. ſolut. de ſucco roſarum. Intemperiem ſanare ſuprà docuimus, victu & medicamentis. Si ſit ex calida intemperie, ſine materia, tantùm alterabimus, vt rectè apud Arculanum & Gradum inuenies. alioqui ſi vnà adſit materia, digeremus, euacuabimus, & malam intemperiem remouebimus. Formulas medicamentorum videas apud eoſdem. Si ex immodico calore partium ſolidarum fiat, vtemur cibis humidis, auctore Paulo, & mediocriter refrigerantibus,

De purgatione.

Ex bilis abundantia & intemperie.

Ex immodico calore partium ſolidarum curatio.

tibus, ptiſana ſcilicet, intubo, ſeri, cichorio, piſcibuſq́; & vino tenui aquoſo, frictione, exercitio moderato, balneis ex aqua potabili tepida. Sed priùs diſtinguere oportet, num ex vniuerſo corpore bilis procreata ſit; tunc enim neque dolor aderit, neque grauitas circa ilia, nec febris. idq́; tamen bifariam eſſe poteſt, vel propter ſolidarum partium calorem immodicum; vel ratione alimenti, quod ipſis diſtribuitur. Ex vtraque tamen cauſa, propter excrementi multitudinem icterus oritur; quoniam cùm expurgari nequit, vnà cum ſanguine per totum corpus defertur. Vna autem ab altera cauſa diſtinguetur, interrogatione facta eorum; quæ præceſſerunt. Nam ſi multo tempore calidioribus cibis ac potibus vſus fuerit æger, ciborum vitio tribuenda erit occaſio. Vbi verò hæc non præceſſerint; ex calida vniuerſi corporis intemperie morbum regium excitari, audacter cenſeto. eadem ratione, ſi ex alimento partibus diſtributo fiat.

Signa vniuerſi corporis vitio ſi fiat.

Signa ex aliqua cauſa externa vel veneno.

Fieri autem etiam poteſt ex veneno, vel aliqua cauſa externa, citra febrem, ſanguine in bilem exagitato, propter corruptionem aliquam peregrinam, ortam ex noxij medicamenti potione, aut venenatarum beſtiarum morſu; Aëtio & Paulo teſtibus; quod & exemplo probat Gal. 5. de loc. aff. cuiuſdam imperialis ſerui, qui viperarum venationi deputatus erat; cùm à vipera morſus erat, huic vniuerſi corporis color fuit mutatus, adeò vt porri colorem referret: ex quibus cauſſis ſi fiat, interrogatione aſtantium & ægri facilè cognoſcitur.

Curatio ex veneno.

Si igitur ex veneno ſit, propria curatio veneni exigitur. Galenus Theriacen propinauit. Morſui venenoſorum intendatur, trahendo venenum exterius, vt culo gallinæ viuentis, & alijs, & emplaſtris, vt Arculanus iubet. & partes tueantur frigidis & ſtipticis, aqua roſ.,

roſ., aceto & ſuccis infrigidantibus propriis; debita adhibita ſtrictura; & dentur bezoartica propria: & caliditas ac ſiccitas ſuperflua, impreſſa per venena, remoueantur. Si intùs venenum ſit aſſumptum, adhibeatur vomitus, & ſeceſſus; & detur proprium remedium, ſi cognoſcatur; frangaturq; eorum acuitas propriis præſidiis; & membra nobilia tueantur, & extinguatur membrorum & humorum ſuperflua caliditas. Idem iudicium eſto de aliis cauſis primitiuis; & remoueantur cauſæ corporeæ, tum febres, ſi adfuerint. Si cauſa obſtructio ſit, ea remouenda: quare à venæ ſectione humores parabimus, vt ſcribitur in lib. de vi purgantiũ, & 1. de natura humana: hoc autem fit amouendo qualitatem, qua obſtruunt, lentorem ſcilicet, & craſſitiem; quod fit diſſecantibus & extenuantibus. Signum autem egregium, quòd ſoluta obſtructio ſit, eſt feces tingi, vrinam verò reddi melioris coloris: quod aliquando fieri ſenſim videbitis; confertim aliquando, vt in hac noſtra Kerckweruia euenit; in matrona de Auizaet valdè ſenſim. Quæ autem ſint deobſtruentia, ſuprà abundè diximus: acida, acria, amara, quibus vtemur in cibis & potionibus quoad poſſumus; interim & acribus, vti clyſmatis. poſteà conducent ea, quæ craſſam bilem & pituitam purgãt: in quibus diaphœnicon maius eſſe cenſetur, & elect. de ſucco roſ. pilulæ aur. cum turbith, & aggregatiuæ: in fine & rhab. infuſio. Ruſticis Iacchinus ſuccum cyclamini radicis propinat ad ℥ ij. cum vino albo. poſt horas duas in ſtupham ducit, quæ & cutis tincturam per ſudores purgat; qui etiam crocei viſuntur in ſtrigili. Si verò ex imbecillitate veſicæ felleæ ſit cauſa, primùm corpus purgabimus. ſæpe enim vbi non adeò craſſa eſt, ſola purgatione & meatuum apertione

Curatio obſtructionis.

Nota.

Ex imbecillitate cyſtis fellis.

tollitur: Mox victus ratione conuenienti, & potione qua intemperiem ſanat, curabimus: ſimiliter & extrinſecus admotis. Cùm enim iocinori ſit annexa veſica fellea, vix fieri poteſt vt imbecilla fiat, quin iecur vnà patiatur: quare cura eius erit cura iocinoris. Poſt hæc ad iam factum malũ deſcendemus; hoc eſt, bilem ipſam per ſummam cutem fuſam vacuabimus. Id verò fit omnibus quæ ipſam in vaporem ſoluunt, extenuando, & aperiendo poros per quos debet expurgari. Optimè itaque hîc conducunt, quæ cutem rareſaciunt & ſudorem cient, vt balnea dulcis aquæ, & frictiones, ex chamæmelo, & eius potio (ante balneum) ex vino vel aqua mulſa. Vide balneum conueniens apud Rondeletium, & errhina purgantia bilem, ſi in oculis & facie perſeueret affectus. Aëtius anagallidis ſucco vtitur; nos etiam betæ, vel cyclamini, aut melanthio cum aceto. Acetum verò acerrimum, ſi naribus attrahat æger in ſolio deſidens, contineatq́; etiam preſſis naribus pauliſper, mirificè conducit, Paulo auctore. Addam adhuc exemplum de ictero ex obſtructione iocinoris.

OBSERVATIO XX.

De ictero cum obſtructione iocinoris.

BARTHILDA Verlania, mulier me hercle proba, vxor Bartolomæi Teylingij, ſororij mei, anno 1551. menſe Aprili, in iecore dolebat, ſine febre, potiſſimùm in hypochondrio dextro, qui dolor totum diaphragma occupabat, & ad ventriculum vſque perueniebat: ideò ad vomitum procliuis erat; ſed nulla aut pauca euomebat: aluus retinebatur, albedine oculorum bile ſuffuſa:&

ſa: & deinde tota crocea euaſit. lotium tamquam croco in eo infuſo ſpectabatur. dolor etiam ventriculum cum ructibus & ventoſitatibus infeſtabat. Ex ſignis ſupradictis, cùm ad tactum doleret, imò ſine tactu, in hypochondrio dextro, dolore ſatis vehementi, cum grauitate, obſtructionem in hepate eſſe cognoui; ex qua etiam icteritia orta eſt. & quia aluus ſtrictior erat, & ructus in ventriculo aderant; ilicò clyſteré iniiciendum proponebam: ſed illa abhorrente, ex glande ſatis acuta (ex hiera, melle, ſale, & diagridio) ſubdita, difficulter, & tantùm ſemel, aluum depoſuit. Cùm moroſa eſſet, & omnia medicamenta reſpueret, poſt aluum ſolutam à glande, licet libentiùs potionem purgatoriam dediſſem, ad ſubleuandum tamen dolorem, hoc fotu coacti fuimus vti, cùm & vnà cum obſtructione flatus admixti videbantur: ℞ florum chamomil., meliloti, ſummitatum anethi an̄ m.j. ſem. anethi ʒ iij. ſem. fœniculi ʒ ij. ſem. aniſi, fœnug. an̄ ʒ iij. coquantur in aqua communi, pro fotu. & bibebat hanc potionem: ℞ flor. anethi, chamomill., ſcabioſæ an̄ m.j. ſem. anethi ʒ j.ß. ſem. fœniculi, aniſi an̄ ʒ j. coquantur in ceruiſia communi. Ructus emittebat quidem ea potione; ſed dolor non mitigabatur: quamuis & locus dolens oleo chamæmel., anethino ſimul mixtis inungeretur. quo neque dolor ceſſabat, niſi fotu poſteà. Et tunc admiſit medicamenta, & primò præſcripſi hunc bolum: ℞ caſſ. recèns tractæ, diacathol. an̄ ℥ ß. pul. cinamomi electi ℈ ß. pul. arom. roſ. ſine muſco gr. iij. pul. ſem. dauci gr. ij. fiat bolus; quo bis aluum depoſuit.

 Hypo-

Hypochondria oblinebat ſequenti vng.: ℞ dialthææ ℥ j. olei lilior., abſinthij an̄ ℥ ij. miſce. & bibebat decocti artemiſiæ ʒ j. ß. cymini parum pul^u incocti, ad ructus emittendos & ventoſitates. Verùm dolor nondum ex toto mitigatus eſt; ſed magis increbuit: ideò vſi ſumus veſica fomentis impleta, & adhibita loco affecto, & ſacculo ex iiſdem rebus impoſito, & emplaſtris ex rad. althææ, flor. meliloti. chamomill., abſinth. decoctis adiectis, muccag. lini, fœnugræci, & oleo lilior. ſupra inductis, omnibus iſtis nihil iuuantibus. quare purgationem quoque adhibuimus: ℞ diacathol. ℥ ß. elect. de ſucco roſ. hieræ picræ ſimplicis; diaphœnici an̄ ʒ j. trochiſ. de rhab. ℈ j. ß. agar. trochiſ. ℈ ß. aquę fœniculi, bugloſſ., abſinthij an̄ ℥ j. miſce: ſumpſit in aurora; & copiosè eduxit pituitam. & tribus magnis ventoſis ſub ſtomacho & hypochondrio dextro appoſitis, dolor incantamenti inſtar ſedabatur. Remanente adhuc grauitate in hypochondrio dextro, ſed leui; & dolore iterum, ſed non tum graui, ſubinde redeunte; ad obſtructionem tollendam & icterum, hoc decocto vtebatur: ℞ marrubij viridis, cichorij cum toto, dentis leonis cum toto, agrimoniæ, fœniculi, caſſutæ, hyſſopi, capill. Ven., fumariæ an̄ m. j. abſinthij vtriuſque, borag. an̄ p. j. quinque rad. aperitiu. an̄ ℥ ß. rad. liquir. ʒ iij. ſem. fœniculi ʒ ij. ſem. 4. frig. maior. an̄ ʒ ß. vuar. paſſ. ab arill. repurg. p. j. fiat decoct. in aqua communi, pro lib. ij. addendo ſy. de quinque rad. ℥ ß. ſy. acetoſi compoſ. ſy. de cichorea cum rhab. an̄ ℥ j. miſce. in eodem decocto hic globulus pendebat, filo aſtricto, quem ex-

H 2 primebat

primebat dum potionem manè hora vi. & meridie hora quarta biberet; ℞ rhab. ſelecti ℥ j. ß. agarici trochiſc. ℥ ß. ſpicæ, ſchœnanthi an̄ gr. v. croci oriental. zinzib. albi an̄ gr. iij. craſſiùs contuſa in nodulo ligentur. Et deinde iterum accepit ſuperiorem purgationem in aurora; quæ cùm iterum copioſè eduxiſſet pituitam & bilem vitellinam, ab omni dolore liberata eſt; & corpore exteriùs magis bile perfuſo rectè habuit. Intereà poſt medicamenti operationem ſumpſit ius pulli, ad reliquias abſtergendas; & excreuit denuò bilioſa. Pro roboratione iecoris ſumebat ex tabulis diarrhod. abb. & tandem ab obſtructione hepatis, tum ictero, Dei ope ſanata eſt, cùm aſtantes ob inſignem dolorem quo priùs detinebatur, illam pro deplorata habuiſſent.

SCHOLIA.

VIDEBATVR *hic obſtructio eſſe in concaua hepatis parte, cum ictero, cùm ad vomitum procliuis eſſet, licet non vomeret, tamen dolor ad ventriculum aſcendebat, neq; febricitabat, vt filius illius Beroſii doctoris apud Amatum centur.4. curat.82. annos natus quinque, cui & iecur dolebat; & in eius oculorum albo icteritia percipiebatur; cuius lotium eius coloris erat ac ſi multum croci in aqua iniectum eſſet, non niſi ad nigredinem vergens; & ſtercus album conſpiciebatur: cum quibus ventriculus infeſtus erat, & ad vomitum procliuis; ita vt puer ea quæ comedebat ſæpe euomeret: ſi ea tamen retinebat, in putidos ructus, caliditatem extraneam arguentes, incurrebat: cum quibus omnibus, puer hic aliquantulùm febricitabat. quæ omnia*

iocinoris concauas partes obſtructas eſſe declarabant. Ideò pro victu ptiſanam cum ſem. melonis paratam dedit, aut amygd. cremorem, iuſculum pulli; & pro potu hordei decoctũ. Et hunc ſyr. exhibuit, ſtomacho ieiuno: ℞ ſyr. de end., lupul. añ ℥ ß. aq. end., cichor. lupul. añ ℥ j. miſce. & iocinori hoc emplaſtrum appoſuit: ℞ far. hord. roſ. rub. añ p. j. ß. abſinthij, lupinorum, chamomill. añ p. j. ſchœnanthi ʒ ij. croci ʒ j. olei roſ. chamomill. añ ℥ j. ß. cum decoct. chamomill. & roſ. fiat emplaſtrum. quo breui optimè valuit; adeò vt ſexto die epoto pharmaco ex rhab. cum manna, ſanitatẽ integram obtinuerit, ſtomacho quoque inuncto linimento infraſcripto: ℞ olei coton ℥ j roſ. ℥ ß. ceræ parum. ad ignem fiat vnguentum. At noſtra ægra validiora requirebat remedia, cùm ſimul pituita cum bile vitellina eam magis affligeret, ſine febre.

OBSERVATIO XXI.

De ictero ex oppilatione meatus cyſtis ſeu pori fellei, tendentis ad inteſtina, vnde ingens colicus dolor ſequutus, cum fecum induratione.

MVLIER Alcmariana, quæ in platea Diuæ Annæ habitabat, annos viginti ſeptem nata, cùm peperiſſet, optimè in partu habuit. At puerpera exiſtens, poſt menſem à partu, cùm fortè non ex integro purgata foret, nimium citò ſeſe aëri ventoſo commiſit: vnde icteritia oborta, ex obſtructione meatus veſicæ fellis, tendentis ad inteſtina: mox ſubſequutus dolor ingens colicus, etiam circa hypochondrium dextrum, verſus par-

tem

tem inferiorem ventris; qui dolor poſteà ad ventriculum aſcendebat, cum tanta anguſtia & vehementia, vt ab aſtantibus pro deplorata haberetur. Poſtquam mulierculæ varia adhibuiſſent remedia & purgationes, quibus omnibus nullo modo aluus mouebatur, tandem coactę fuerunt me vocare. Ingreſſus ad illam menſe Septembri, anno 1549. animaduertens huius inſignis obſtructionis & doloris cauſam eſſe materiã binioſam; & pituitoſam ac flatulentã, omnium primò eam tollere decreui, nempe enemate infraſcripto; cùm illa quoque fateretur, ſe ante partum icteritia laboraſſe; at nunc multo grauiùs, cum fecum induratione; & quòd in partu minùs purgata fuiſſet: vnde malum ita auctum. Tale erat enema: ℞ parietariæ, maluæ cum toto, mercurialis, artemiſiæ, centaureæ minoris, folior. viol. añ m.j. meliſſæ, flor. chamomill., meliloti añ p.j. ſem. lini, fœnug., aniſi, carui, ameos, petroſ. communis & macedonici añ ʒ j. coquantur in aqua cõmuni, pro lib.j. adde caſſiæ pro clyſteribus, electuarij hieræ picræ añ ℥ ß. benedictæ laxat. ʒ iij. ß. olei amygd. dulc., chamomill. añ ℥ j. olei ſcorpionis (cùm & lotium non bene redderet) ℥ ß. ſalis communis ʒ j. ß. miſce. Bis excreuit: primò ſquibalas duras, ac excrementa alba; ſecundò verò paulo liquidiora, cum exigua alleuiatione. Deinde vt hoc decocto vteretur mandaui: ℞ meliſſæ, iuæ muſcatæ, chamæpityos, cichor., end. marrubij añ m.j. menthæ rubeæ (ob dolorem ſtomachi) m.ß. flor. chamomill., flor. cord. añ p.j. flor. roſ. rub. (ad hepatis & ſtomachi roborationem) p.ß. cort. rad. fœni-

culi, apij, petroſ. añ ℥ j. liq. raſæ ℥ ß. ſem. aniſi, coriand. præparati, agni caſti, carui añ ʒ j. calami arom. inciſi ʒ j. ß. cicerum rub., caſſutæ añ p. j. hordei communis p. j. fiat decoct. in aqua communi pro lib. j. ß. ſtent per noctem ſupra herbas: colaturæ adde ſy. de artemiſ., de ſcolopend., de cichor. cum rhab. añ ℥ j. ſyr. de byzantiis ℥ ß. miſ. bis in die ex eo ſumebát. Sed cùm rurſus dolor vrgeret, hoc fotu vſi ſumus: ℞ flor. chamomill., meliloti, abſinthij, menthæ añ m. j. flor. roſ. rub. p. ß. ſem. aniſi, fœnug., lini añ ʒ ij. fiat decoct. in aqua communi pro fotu. fiat fotus cum ſpongiis, vt artis eſt. At cùm dolor nec eo ſedaretur, à decocto ſupraſcripto hanc purgationem exhibuimus (licet poſt fotum locus dolens inungebatur cum oleo chamæm., aneth., roſ. ſimul mixtis;) ℞ elect. de ſucco roſ. ℥ ß. rhab. ſelecti pul[ti]. ℈ j. ſpicæ inciſæ, & ſubtiliter pul[ræ]. gr. iij. diag. gr. ij. cum aquæ fœniculi, lupuli, meliſſæ añ ℥ j. fiat potio. quæ ſatis fortis in puerpera: ſed viribus benè conſtantibus, & cùm iam per menſem à partu progreſſa eſſet, optimè tulit. oportet enim in ictero ab oppilatione meatuum, forti vti purgatione, quam equidem cùm manè in diluculo ſumpſiſſet, ſepties aluum depoſuit: & tunc vrinam valdè tinctam reddidit; quæ & poſteà magis incraſſata eſt, & crocea euaſit, vſque ad nigredinem. & ideò rurſus adhibito fomento, non tantùm dolor ſedatus eſt, ſed ægra ab icteritia liberata, & priſtinæ ſanitati (quamuis ab aſtantibus pro deplorata habita) reſtituta eſt. Sed quod iam mente ferè exciderat; à purgatione cepit cyathum iuris pulli,

pro

pro medicamenti abſterſione. Aliqui ſolo decocto rad. chelidoniæ curati dicuntur. quo & feliciter vſus ſum in muliere, in parte Orientali Delfis diuturno ictero affecta.

SCHOLIA.

PRO *curatione huius mali, illud dictum Rhaſis 7. Continentis circa principium, cap. de icteritia, diligenter conſiderandum puto, quod ipſe ab alio medico magni nominis audierat, hoc ipſo affectu nullum deteriorem eſſe, ſi eius curatio dimitteretur, vel in eâ leuis error committeretur, cùm vidiſſet multos hac ratione extinctos. Et ita non fuit mirum quòd hæc mulier, neglectis optimorum medicorum remediis, perperam mulierculárum pharmacis neſcia quibus vtens, in ſummum diſcrimen peruenerit. Et ideò vulgus in remediis ictericorum facilè fallitur, cùm non vna ſit cauſa huius mali, vt diximus; ſed varia: quæ inprimis animaduertenda atque tollenda; & demum affectum amouere oportet. Vbi enim diu durat icterus, facilè in peius vergit: cuius exemplũ habes apud Amatũ, cent. 1. curat. 83. de morbo regio, ictero dicto, ob crurum vlcera quædam occluſa eueniente; & poſteà in dyſenteriam cruentam permutato, deinde in mortem, ob hepátis debilitatem. Et ſicuti in puerperis hoc malum graue eſt, ita & in grauidis magis: quibus ſi fortè eueniat, vt aliquando euenire ſolet, à fortibus purgationibus & aperitiuis abſtinendum eſt. Rondeletius his præſcribit victum optimum, & hoc medicamentum carpis & pedum plantis admouet; quo ſanitatem pollicetur: ℞ foliorum viſci quercini m. ij. chelidoniæ, marrubij añ m. ß. contundantur in mortario, addito pauco vino; & applicentur.*

Rondeletij experimentum in mulieribus grauidis ictericia laborantibus.

Ego tamen in Illuſtri Domina de Schagen, anno 1548. cùm in vltimo menſe partus icteritia citrina laboraret, ac iam ferè tempus pariendi inſtaret (quod etiam ad facilitandum partum faciebat, & ad icteritiam,) hoc ſequenti vino Hippocratis dicto, ſeu clareto, cùm non febricitaret, commodè vſus ſum: ℞ marrubij, pulegij, capill. Ven., verbenæ, artemiſiæ añ p. j. calami arom. inciſi ℥ j. ß. croci orientalis ℈ j. cinamomi ſelecti ℥ ß. cum zacharo & vino Rhenenſi albo, fiat claretū ſecundùm artem, pro pinta vna. & ſumebat manè ex eo cyathum vnum, & meridie hora quarta alterum. Eo cùm vix vſa eſſet per quinque aut ſex dies, fæliciter peperit, & ab icteritia in totum liberata eſt. Verùm quia omnia aperitiua, vti & hæc erant, menſes euocare poſſent, & partum immaturum ad exitum promouere, vt ſequeretur aborſus; ideò hæc nullo modo competerent, niſi circa finem, cùm partus inſtat, vt feliciùs procedat; vti hic euenit.

Hiſtoria mulieris grauidæ ab icteritia curatæ.

OBSERVATIO XXII.

De ictero nigro.

VIR quidam in via molitoria Delphis habitans, cùm per duodecim ferè annos quartana laboraſſet (quod multis portentoſum eſſe videri poteſt) totus niger euaſit. Deinde cùm nigro ictero etiam longo tempore tum quartana affligeretur, neque ab eo neque à quartana liberari poſſet (quem ante quatuor annos, cùm iam octo annis quartana laboraſſet, à pleuritide curaueram, quartana deinde poſt 14. diem à pleuritide curata redeunte) conſului vt bona victus ratio-

ne vteretur, neque ampliùs medicamentis ſe ipſum conficeret. Verùm poſteà contra noſtrum conſilium, cùm vxorem ad me miſiſſet, cui interdixeram ne empiricis fidem haberet, forte fortuna inciderat in Ægyptium quendam medicum (vt noſtri vocant) qui illi pollicebatur ex vna potione ſanitatem: qua cùm vſus eſſet, vitæ pertæſus, die ſequenti à potione exhibita obiit.

SCHOLIA.

QVAMVIS icterus niger ad lienem pertineat, hîc tamen etiam de eodem malo aliquid commentabimur. Cùm enim amara bilis ſeu citrina, auctore Gal. 3. de cauſ. ſympt. à veſica iocinori incumbente expurgetur; ita nigra bilis ſeu melancholicum excrementum à liene expurgatur, eodem Gal. teſte, loco citato, & 2. de natural. facul. & 4. de vſu partium: tertium verò in venarum concoctione excrementum expurgant renes, nempe per lotium. At nunc loquimur de nigra bile; quæ ſi non ſeparetur, ſuccedit ſymptoma à Paulo cap. 49. lib. 3. μέλας ἴκτερος, hoc eſt niger icterus, ſeu ater morbus regius appellatus. Qui nihil aliud eſt (vt ex eodem auctore colligitur) quàm delatio quædam ſanguinis impuri, non expurgata ab eo nigra bile, in vniuerſum corpus; vel proprij inſtrumenti expurgantis imbecillitate; vel viis per quas expurgatur quomodocumque obſtructis; vel ratione ipſiuſmet excrementi, cùm immodica fuerit eius quantitas. Lienis actionem, tum eius vſum vniuerſo corpori cōmodum, habes & 2. de natural. facult. 4. de vſu partium, & 9. de compoſ. medic. ſecund. loc. & 6. de loc. aff. In ictero nigro totum corpus nigricat, & vlcerum cicatrices nigræ, 2. de Quid ſit ictcrus niger, ſeu ater morbus regius. Signa lienem affici.

fac-

fac. natural. ſuntq́; nigriores quàm ab hepate 5. de loc. aff. & apud Paul. Lienem affectam eſſe notat dolor ſub ſiniſtro hypochondrio, teſte Aëtio cap. 7. lib. 10. aut adeſt diſtenſio, aut grauitas, ſeu tumor. Eſtq́; hic affectus ſymptoma in genere affectus corporis, & in eorum numero, quæ viſibilia dicuntur; ac totius corporis, lib. de diff. feb. & 3. de ſympt. cauſ. Hoc vitio affectos ſequitur triſtitia præter rationem, & tumor vitas eorum quæ circa ventrem ſunt, difficultasq́; ſpirandi: cibos auerſantur & nigra lotia excernunt: aliquando autem & per quædam interualla corpora ipſorum tepeſcant: ſtercora verò chalcanthi colorem referunt; & aluus reſiccatur; vt liquet ex Aëtio cap. 17. lib. 10. Inter omnia ſigna præcipuum exiſtit, ater vniuerſi corporis color. Si ſit ex obſtructione meatus, adeſt grauitas & diſtenſio; vel etiam dolor lienem exercebit. Si ſit ex attrahendi potentiæ imbecillitate, cunctæ intemperantiæ cauſæ eſſe poterunt, cùm ſimplices tum compoſitæ. Iuſtißimè diſtinguuntur cauſæ ab Aëtio cap. 14. lib. 10. ab his quæ eduntur, bibuntur; & ex eis quæ forinſecus cuticulæ iuxta ſiniſtrum hypochondrium accedunt: vbi etiam declarat num conferant vel lædant calida ſeu frigida. Frigida intemperies ab omnibus frigidis læditur; & calida iuuant: contrà fit in calida intemperie. Si ex inflammatione ſplenis vel ſcirrho ater morbus regius excitetur, ex propriis ſignis indicantur, vt libro ſequenti docebimus. Si fiat ex eiuſdem excrementi vitio, ex victu prægreſſo melancholico dignoſcetur, ſiue ex ſignis frigidi ac ſicci hepatis. Quandoque etiam vtroque viſcere laborante regius morbus euenire poterit, vt ſequenti exemplo oſtendemus, nigriore quàm pro conſuetudine veri morbi regij, ſubſequente colore, ita vt

Quis affectus præter naturam ſit icterus niger. Signa eiuſdem.

Signa cauſarum.

putaretur

putaretur flaua bilis fuligini eſſe permixta; vt Galenus inquit 6. de loc. aff. aderuntq́ indicia indifferenter affecti tum hepatis tum lienis. Quod verò omnino grauiùs afficiantur ij, in quibus atræ bilis humor vnà cum ſanguine ad cutem eſt delatus, quàm in pallida, ab Aëtio ſcriptum eſt cap. 17. lib. 10. Idem ater morbus regius, ſi diu perſeuerauerit, nec obſequatur medicamentis adhibitis ac cedat, malum eſt. Nam conſentiente iocinore, aqua intercus ſuccedet, vt liquet ex eodem Aëtio. Vrina verò, ſi ſuam ſeruauerit naturalẽ diſpoſitionem in atro morbo regio, ſalubre erit indicium: exiguam namq́ indicabit lienis affectionem, nec adhuc eidem iecur conſentire. Icteritiæ nigræ euentus rarior eſt quàm citrinæ, & magis prolongatur, & difficiliùs curatur. Si ſit ex intemperie, ea corrigenda iuxta Aëtium. & ſi ſit viarum obſtructio, & copia nigræ bilis cũ ſanguine, vena interna cubiti ſiniſtri, liene affecto ſecetur; non tamen copioſè, ſed per vices potiùs, ſi opus ſit. Si verò nigra bilis redundet per vniuerſum corpus ſine ſanguine, vel aliquid ſectionem venæ impediat, purgatione exhaurienda eſt, eodem humore priùs concocto ac præparato cum medicamento atram bilem expurgante; vt cum ſyr. de ſucco fumariæ, de pomis; cum oxymelite, aqua lupul. &c. & cum purgatione folior. ſenæ, myrob. indor. epithymo, confec. hamech. Deinde extenuantibus, ſed validioribus quàm in hepate, vtendum, cum aceto mulſ. cort. cappar. rad. thamariſ., ſcolopendrio. Si ſit ex inflammatione, ſeu ſcirrho lienis, curetur vt ſuo loco dicemus. Si fiat vitio alimentorum ſeu potuum vim habentium ſuccum melancholicum gignendi, adhibeatur victus ratio contraria, vt cap. de melancholia ſcriptum eſt.

Prognoſtica.

Curatio.

OBSER-

OBSERVATIO XXIII.

De icteritia nigra, ex vtroque viſcere obſtructo.

BARTHILDA Verlánia, de qua antè dictum eſt, anno 1554. cùm per integrum annum quartana laboraſſet, & in acceſſu febrili, conſilio pharmacopœi, accepiſſet deſtillatũ agrimoniæ cum aceto, (quo quidam vtuntur ad quartanam) ingens dolor poſteà obortus: & rurſus laborare cœpit icteritia, ad nigredinem & viriditatem inclinante, tam ex lienis quàm iecoris obſtructione; ſed hypochondrio dextro magis dolente. Cui hæc præſcripta ſunt: ℞ marrubij, agrimoniæ, caſſutæ, ceterach, fumariæ, añ m.j. cort. rad. fœnic., cichorij añ ℥ j. cort. rad. thamariſci, cappar. añ ʒ ij. end. capill. ven., abſinthij Romani añ m.ß. ſem. aniſi ʒ ij. follicul. ſenæ ℥ j. ß. prún. damaſc. num. xv. epithymi, polypod. quer. añ ʒ iij. fiat decoctio in aqua cõmuni, pro lib. j. colaturæ addendo ſy. de cichor. cum rhab., de end. de epithymo añ ℥ j. miſce. ex eo bis in die ſumebat, quãdo non febricitaret: & quia eramus in æſtate & fine menſis Iunij, à quartana, (quod dictu mirũ eſt,) hoc apozemate fuit liberata; remanente tamen ictero nigro & dolore. Sed cùm idem ferè decoctum ſumpſiſſet abſque ſena, decoctis in aqua floribus chamomillæ, adiectis iiſdem ſyr. cœpit aliquantulum à dolore leuari. Sed hoc fotu deinde adhibito, cùm dolor in hypochõdrio dextro grauiùs rediret, ab eodem liberata eſt: ℞ rad. althææ ℥ ß. flor. chamomill. meliloti añ m.j. abſinthij Rom., folior. viol. maluæ, flor. roſ. rub. añ p.j.

ſantali

ſantali citrini & rub. ligni aloës añ ʒ j. ſem. lini, fœnug. añ ʒ ij. ß. ſe. maluæ ʒ j. coquātur in aq. chamomill. end. añ q. ſ. & in fine adde vini Rhenenſis ℥ iij. aceti optimi ℥ j. ß. miſce. fiat fotus: quo dolor ceſſauit. Sed cùm aluum non benè deponeret, rurſus decoctum præſcriptum eſt, vt prima vice, etiam nodulo iniecto ex rhab. ſelect. agarici trochiſ. añ ʒ j. ß. & ſpicæ ℈ j. adiectis ſyr. de ſcolopend., de Byzantiis, oxyzacch. compoſ. añ ℥ ß. ſy. de cichor. Nicoli, cū rhab. ℥ j. ß. miſce. & aromatizetur cum ʒ ij. cinamomi ſelecti, & ſpecier. diarrhod. abb. ʒ ß. Deinde ex iiſdem ferè herbis præſcripto longo decocto, tandem curata fuit.

SCHOLIA.

AB vtroq; viſcere etiam atrum poſſe euenire icterum, diximus. & quia hæc matrona quartana laborauerat, tam ex liene, vel potiùs vitio totius eueniſſe potuit hic icterus, quàm etiam vitio hepatis, cùm & in hypochondrio dextro magis doleret. Cùm autem morbus regius ater ex intemperie iecoris aliquando euenire poßit, ſine liene affecto, tunc corpus minùs atro colore tingitur: nam ſi à ſolo liene, totius corporis admodùm niger erit color. Verùm hîc & lien afficiebatur, ob quartanam præcedentem. At vbi vtriſque ſimul viſceribus laborantibus contingit, hanc icteritiam nonnulli viridem appellare ſolent, cùm ad viriditatem color inclinet ſubinde; iuxta Auicennam; tum Arculanum, qui eundem ſequitur: & vocatur icteritia viridis, ex participatione icteritiæ citrinæ & nigræ: vti etiam iſtis diebus vidimus in puella, quæ tanto pallore conſpiciebatur, vt viridis appareret. Verùm vbi icteritia nigra vnà Icteritia viridis, vel mixta ex vtroque humore, & vtroque viſcere.

cum

cum citrina iungitur, & ab vtroque viſcere tum bile flaua ac atra fit, ſi adſit repletio totius, vel ſecundum hepar, vel ſecundum lienem, vena ſecanda erit vtriuſq; cubiti interna, vel in manu, vt alij volunt, modò de vna,

Curatio. modò de alia, alternis diebus: & pro ratione redundantiæ alterius bilis, ac magnitudine affectus alterius viſceris, maior ex vno quàm ex altero cubito quantitas ſanguinis exhauriatur: quamquam ſemper eadem venæ ſectio moderata eſſe debet. Sed in hac matrona, quia diu laborauerat quartana, cui in principio vena ſecta fuerat, venam nunc non ſecuimus: neque huic puellæ laboranti viridi ictero, in cubito aut manu venã ſecuimus, ſed potius in talo, cùm menſes reſtricti eſſent: cui etiam dedimus à venæ ſectione infuſum rhab. cum decocto ſenæ. Deinde, ex mente Holerij, cùm eiuſmodi virginibus talis fœdus color oboriatur, dabimus purgationem, ex hieræ picræ ℥ j.ß. cum aqua alkekengi, caſſutæ, end. & oxymelite; vel hieram picram cum rhab. & agar. trochiſ. Vide eundem. Verùm ſicuti hic victus ratio communis eſſe debet vtrique viſceri conducens; ita & purgatio vtrumque ſuccum aſpiciens dari debet, eiſdem ſuccis priùs præparatis ſyr. de ſucco fumariæ, cichorij, oxymel. cum aqua borag., lupul., end. & caſſutæ. deinde purgandum cum infuſo rhab. ſenæ, epith. vel diacath. & diaſenæ. A purgatione vtrique viſceri conſulendum, magis autem aut minùs vni, vel alteri, prout vnus viſceris affectus, vel alter magis vrgebit; numquam tamen altero neglecto. quod etiam de emplaſtris, linimentis, vnguentis, fotibus, intelligendum eſt; tam roborantibus intùs vel extrà admotis, vtrique viſceri conuenientibus, ſimul mixtis, modò vni modò alteri magis conuenientibus. Abſoluto itaque ictero, nunc progredia-

mur

mur ad alia ſymptomata, nempe cachexiam & hydropem, licet vtrique viſceri quandoq; communia, ſed præcipuè hepati, cùm ſine hepate affecto non contingant; quamuis ab aliis membris etiam incipere poßint, ſed non abſque hepatis conſenſu, cùm hepar ſanguificationis organum (vt iam ſæpe dictum eſt) exiſtat.

OBSERVATIO XXIIII.

De cachexia.

VIR quidam Alcmarianus, annos quadraginta excedens, in autumno poſt febrem erraticam crura habebat valdè inflata: quæ quidem inflatio à pedibus incipiebat & tibiis; mox & femora, deinde & totum quaſi corpus, tum faciem ipſam, & palpebras ac labia & gingiuas, occupauit; quæ omnia ad albedinem declinabant; ita vt totius corporis moles augeretur, & ſimul ad colorem album declinaret; & tandem teſtes quoque inflarentur. Hunc verò præ manibus habebat empiricus: qui cùm curare eum non poſſet, tandem aliqui ex amicis me ad ægrum deduxerunt. Cùm verò animaduerterem huius corpus non aliter inflatum eſſe quàm paſtam fermentatam (quemadmodum Serapio medicus illè antiquus dicebat) in qua digiti impreſſi manebant; hunc cachexia correptum eſſe intellexi. cui, cùm nauta eſſet, & non diues, iuſſi vt continua potione abſinthij in ceruiſia communi decocti vteretur, egregiè enim prodeſt: & vt hæc ſimplicia, nempe hyſſopum, ſaluiam, abſinthium, iuam artheticam, agrimoniam, caſſutam, marrubium,

ceterach, & rad. ebuli, ireos in vino decoqueret, & vt aluum purgaret cum ℥ ß diaphœnici: mox dialacca, diacurcumo, & theriaca vteretur. ſed & hoc decocto prius præſcripto: ℞ cort. rad. apij, ireos, ebuli añ ℥ j. rad. bryoniæ ʒ ij. rad. inulæ ʒ ij ß. hyſſopi, capill. ven., cuſcutæ, agrimoniæ, abſinthij vtriuſque añ m. j. follicul. ſenæ ℥ j. ß. agarici femin. albi & leuis, rad. eſulæ añ ʒ ß. zinz. albi, cinamomi ſelecti, ſchœnanthi añ ℈ ß. rhab. ſelecti ʒ j. ſpicæ gr. v. prun. damaſ. (quia durioris alui) num. xv. vuar. paſſ. ab arill. repurg. ℥ j. liquir. raſæ ℥ ß. ſeminis aniſi ʒ iij. ſem. carthami ʒ j. ß. ſem. geniſtæ ℈ ij. fiat omnium decoct. in ſero lactis, pro lib. j. ß. colª. zacch. dulcoretur. Ex quo modò ſemel, modò bis in die ſumens cyathum vnum, quotidie quinquies aluum deponebat: & mox cùm theriacam & alia iam dicta ſumpſiſſet, præter ſpem conualuit.

SCHOLIA.

Cum vniuerſus corporis habitus quaſi in aquoſitatem diffunditur, affectus quidam oritur à Græcis καχεξία, *à Latinis malus corporis habitus dictus, principium hydropicarum paßionum, teſte Paulo cap. 47. lib. 3. exiſtens. Vniuerſa corporis miſcella laxior fit ac emolleſcit, vt Aëtius refert cap. 19. lib. 10. Vnde non vna duntaxat pars, ſed totius corporis habitus oblæſus, nempe illæ partes quæ oculis primæ ſubiiciuntur, & muſculi & quæ oſſa ambiunt, & cutis. corpora inflantur. quæ prementi digito cedunt, tument facies, genæ, pedum manuumq́; digiti. Cuius rei cauſam in quæſtionibus Ariſtot. percontatus eſt, dicens fieri ex naturalis*

[Margin: καχεξία. — Pars affecta. — Signa.]

caloris

caloris imbecillitate, aut alimento impuro, quod facilè corrumpatur, vnde à membris abominabile reiicitur, neque ob eam cauſam vnitur, ſed tamquam viroſum reſpuitur, & ad inferiora repellitur. Addunt alij & humoris grauitate id effici, aut quòd motibus pedes magis defatigentur, & à caloris fonte remotiores ſint. faciem namque & genas, quòd rarioris materiæ ſint, ob id faciliùs inflari; & humoris glutinoſi materiam non facilè ab exiguo calore conſumi. Scrotum interdum & inguina tument, vt huic viro: vrina vix demittitur, ac ſudor fermè nullus apparet; venter deinde inflatur, & vlcera ſi quæ innaſcuntur vix coaleſcunt; lentè & grauiter ambulant. Vniuerſum etenim corpus (vt refert Aëtius) virore albicans redditur, ac inualidum: ita vt crura interdum vacillent: & in principio quidem concoctiones impediuntur, manente etiamdum appetitu; poſteà verò & faſtidium accedit; & reſpiratio ipſis fit rara ac debilis, quæ motibus & actionibus condenſatur: aluus etiam inæqualia recrementa excernit. Aliqui, vt Donatus, hunc affectum præter naturam propter intemperantiam frigidam & humidam, ad morbum referunt; vel ad ſymptoma, reſpectu coloris totius habitus. Et ita ſecundum alios eſt morbus frigidus materialis ac humidus, ex iecoris infirma digeſtione, ſanguinē aquoſum generante, qui membris legitimè agglutinari non poteſt: vnde membra præter naturam intumeſcunt, ac præmollia efficiuntur. Quæ quidem totius corporis immodica refrigeratio ac mollicies, ex nulla alia re, quàm ex ſanguificationis defectu prouenire poterit; quæ vbi immodicè ampliùs augeatur, generandi hydropis cauſa erit, vt dicemus de hydrope. Et propterea Paulus principium aquæ inter cutem appellauit hanc affectionem:

Quòd ſit affectus præter naturam.

Cauſæ.

& Arabum princeps Auicenna, diſpoſitionem antecedentem hydropiſim: quo fit vt neque generari idem malus corporis habitus poßit, niſi & iecur ipſum ſiue primariò, ſiue per conſenſum fuerit affectum, ac imbecillum redditum, propter frigidam eius temperaturam: ob quam ſanguinem optimum generare nequit, ac pro nutrimento vniuerſo corpori eum ſuppeditare; ſed ipſum frigidiorem, ſeroſiorem, & (vt ita dixerim) magis pituitoſum generat ac diſtribuit. Et propterea (vt inquit Aëtius) vt plurimùm hæc affectio ex longo morbo congregatur, aut ex viſcere quopiam in ſcirrhum indurato conſequitur; maximè hepate & ſplene: neq; rarò in dyſenteria diuturna, & affectionibus cœliacis contingit; item ob conſuetam aliquam cohibitam excretionem. Sæpenumerò euenit ex immodica ſanguinis profuſione, in viris præſertim per hæmorrhoïdes, aut in mulieribus per menſtruas purgationes; quemadmodum & aqua intercus generari conſueuit. & (vt in vniuerſum dicam) quæcunque cauſæ iecur ipſum, ac vniuerſum habitum infrigidare valent, ſiue internæ ſiue externæ fuerint, huiuſmodi affectionem generare poterunt: quas dignoſcere haud difficile erit, tum ex te ipſo, tum etiam ex laborantium ſeu aſtantium loquela. Quæ, inquam, omnia exemplis clariora euadent.

OBSERVATIO XXV.

De cachexia ex menſibus retentis: & de altera, ex nimia menſium profuſione.

ANNO 1546. menſe Aprili, cùm ex Gallia in patriam rediiſſem, Cornelia Iohannis, cognata mea, ac filia auunculi mei, cùm cachexia aliquan-

aliquandiu laboraſſet, & de hydrope metus eſſet, & cùm toto corpore pallida eſſet, ac mollitiem contraxiſſet,ob menſes retentos,vix reſpirare potens inter ambulandum; cùm me in conſilium adhibuiſſet,hunc ſyrupum omnium primò exhibui: ℞ oxymel. ſquillitici ℥ j.ß. aquæ meliſſæ ℥ iij. miſce.capiebat vnica vice. Deinde eandem purgaui hoc modo: ℞ diacatholici ℥ j. benedictæ laxat. ʒ ij.cum ℥ iij.decoct. abſinthij, matricariæ, artemiſiæ,fumariæ,ſummitatum lupul., end., cichorij, addendo mellis roſ. colati ℥ j.miſce. fiat potio.qua quinquies aluum depoſuit. Mox vena ſaphena dicta in talo aperta, mediocriter ſanguine effluente; & ebibito decocto artemiſiæ, flor. chamomill., ſabinæ, in vino Rhenenſi, adiecto zacch. & pauco cinamomo, ad modum clareti, menſibus apertis; & ſumendo dialaccam & diacurcumam in tabulis,curata fuit;etiam cachexia in totum euaneſcente: adeò vt non diu pòſt viro nupſerit, ac mater deinde multarum prolium effecta fuerit. At vxor magiſtri Theodorici,prope templum nouum Delphis habitans, contraria cauſa in cachexiam, mox & in hydropem leucophlegmatiam incidit; cùm per tres ferè annos inſigni menſium profluuio ferè continuò laboraſſet, quamquam per nos ſubinde reſtringerentur bonis præſidiis ac diuerſis: ſæpiùs tamen proluuie illa redeunte, ad extremam debilitatem deuenit, & hepate valdè refrigerato & debilitato cachexiam incurrit, tandemque & hydropem,ita vt poſtremò pro deplorata haberetur, pedibus ſupra modũ intumeſcentibus, etiam facie valdè

inflata, vt poſteà neque incedere poſſet. Variis per me adhibitis remediis attenuantibus & vrinam cientibus, & ad hydropē facientibus, etiam poſt vniuerſalia remedia, & quæ aquā ducerent, & ad renes diuerterent materiam aquoſam, ſubinde exhibui dialaccam & diacurcumam: quo factum eſt tandem vt multam materiam aquoſam per lotium continuò effuderit. Ad pedes ſupra modū tumidos & magna mole inflatos, ac œdematoſos, vt hoc balneo vteretur mandaui: ℞ foliorū ſambuci, ſampſuchi, ſeu maioranæ, florum chamomillæ Romanæ, foliorum roriſmarini, vnà cum floribus, ſaluiæ, foliorum lauri añ q. ſ. cumini parùm contuſi, ſalis communis añ p. iij. fiat omnium decoctio in aqua & aceto acerrimo. Manè balneo ſic parato, in cupa mediocris magnitudinis vimen intertextum inſtar cancellorum ſupra vas vel cupam ponebatur: & pedes nudi ſupra eandem cupam vel vimen intertextum poſiti, & veſtibus vndique circumcinctis, fumum hoc modo ex vaſe euaporante recipiebat: & ſic poris apertis ſudor prouocabatur. & poſteà in eadem aqua pedes balneabātur. quod quidē omni manè, ſtomacho ieiuno pluribus diebus fiebat. Deinde poſteà, cùm pedes, crura & femora detumeſcerent, in eodem balneo immiſſis & demum exiccatis faſciis circumducebantur: quod cùm continuaretur per aliquot dies, crura œdematoſa miraculi inſtar detumuere; & paulatim non ſolùm à cachexia, ſed & leucophlegmatia, remediis ad hydropem aptis, & hæc probè curata fuit, & nunc etiam rectè valet, quæ ab omnibus

pro

pro deplorata habebatur. Viuit & hoc tempore, anno 1594.

SCHOLIA.

QVI *autem ex nimia profuſione menſium cachexiam incurrũt, facilè in hydropem incidunt, vt in hac vltima muliere (quamquam euaſerit) contigit. Si enim cachexia à ſtomacho & inteſtinis ortum habere videatur, tympanitem imminere demonſtrat: ſi à felle, & à liene aut renibus, aſcitem portendit: ſi à venis deinum ac aliis membris iniquè nutrientibus, corpore tumoribus inæquali, hypoſarcam denunciat affectus initium.* Capiuntur *quoque hac affectione maximè ſenes (teſte Aëtio) qui etiam maximè liberantur: imò & pueri, qui facilè pereunt, propter vitalis firmitatis debilitatem, & quòd ſucci facilè ob raritatem cutis in eis tranſpirant. At qui in vigore ſunt, raro in hoc malum incidunt, & facilè ſe extricant.* Cùm *myrach & venter inflatur, in aſcitim terminari volunt quidam; & vbi teſticuli inflantur: alioqui vbi totum corpus in molem accreſcit, in hypoſarcam.* Ideò *non negligenda erit huius affectus curatio, vt dicebat Aëtius: nam ſi diutiùs protelabitur, in aquam intercutem tranſit. Quidam aiunt, quòd facilè curetur malus corporis habitus, niſi pendeat à cauſa incorrigibili, vt à pulmonis apoſtemate, aut aqua retenta in eo, vel ab hepatis aut ventriculi apoſtemate, & ſimilibus: quibus & nos addere poſſemus, niſi & ab alicuius viſceris ſcirrho confirmato originem traxerit.* Curatio *cachexiæ eadem eſt cum hydropis curatione, vt Valeſcus adfirmat: quare & ægrum retinet in ſumma abſtinentia: ita ſi conſueuit comedere in prandio vncias ſex panis, tres tan-*

Signa prognoſtica.

Curatio.

tùm exhibet: & ſi conſueuit bibere quatuor metretas vini, duas tantùm propinat: iubetq́; ægrum à menſa cum fame & ſiti ſurgere. Sed hic cauſa ſpectanda, num vires prolapſæ ex profuſione: tunc ægrum aliquando ob imbecillitatem nutrire debemus; cum cibis tamen etiam nonnihil attenuantibus. In genere, aër eligendus ad calidum & ſiccum vergens: in frigido enim & humecto cœlo habitandum non eſt. eadem de cauſa frigidæ humidæq́; tempeſtates obeſſe creduntur. ſomnus moderatus ſit ac nocturnus, longus autem atque diurnus omnino vitetur. moderatis deambulationibus, geſtationibus, vociferationibus, & frictionibus ſiccis per linteola ex lino crudo vtendum. poſt quæ & exercitamenta moderata conducunt, eodem Aëtio teſte. Mœror quoq́; & ocium vitanda ſunt: neque à cibo ſtatim ambulandum, niſi lentè ac ſuauiter. Venus damnatur. Iuuat exinanito corpore ſubiraſci interdum. Marinæ præterea natationes iuuant; nitroſæ, ſulphuratæ ac aluminoſæ, vt Ægineta aliiq́; ſcripſerunt. Conuenit & thermarum vſus: ſed caueant à balneis egreſſi ſtatim frigidam ſuſpectam haurire. Nec non arena littorum maris præcipuè tenuis, & ſolibus candens, in medicina eſt ſiccandis corporibus coopertis cachecticorum, hydropicorum, aut rheumatiſmos ſentientium. Sed velare caput à ſolibus neceſſe eſt: egreſſi pariter ab arena, frigidam non bibant, neque cùm cibum capiunt. Aluus humecta ſit, natura vel arte, cum clyſteribus ac glandibus. Damnantur cibi potusq́; difficilis concoctionis, qui oppilant, quiq́; praui ſunt alimenti. Cibi igitur eis offerantur ſimplices, & qui facilè cõcoqui poſſunt, optimumq́; ſanguinem gignere. Inter obſonia perdices, auiculæ: inter quas alaudæ, luſciniæ & ſimiles iis laudantur; ſic-

Victus ratio.

uti turtures, phaſiani, columbacei ſylueſtres, & palumbes pulli: quibus cinamomum, garyophyllum aptè inſerimus, aut crocum; exiguo addito maſtichis. Inter hortenſia pro plebe, porrum, ſinapi, allium prodeſt commanducatum: & quicquid ſummatim attenuat, aperit & deglutinat, ex cauſa frigida; in iis omnibus temperamentum quærendum eſt. Inter tragemata id vtile eſſe prædicant: piſtaciorum ℥ ß. paſſul. vua., aniſi mund. ℥ j ß. maceris ʒ j. ß. cinamomi ʒ ij. zacch. lib. ß. Vinum autem conuenit eis album, tenue, & odorum, vt liquet ex Aëtio. Aquæ potus omnino vitandus erit. In vniuerſum, victus ſit tenuis & ſiccus, vt inquit Paulus. Verùm diæta vniuerſa viribus reparandis ſit apta: per quam (vt refert Aëtius) ſpes eſt, eos qui huic malo ſunt impliciti, ad reſtitutionem in integrum peruenturos. Quod ad reliqua præſidia attinet, varia adhibenda, prout cauſa ſit varia. Si conſuetæ excretiones ſint retentæ, ex iis ſi oriatur affectio, ſunt prouocandæ & irritandæ, iuxta Aëtium; qui venam incidit in cubito, ſi nihil ſit quod id fieri prohibeat; paulatim, partitis vicibus, per triduum ſanguinem detrahendo, eodem Aëtio & Paulo teſtibus. nos potiùs in noſtra prima muliere in talo venam ſecuimus, cùm affectus ex menſibus aſtrictis originem haberet. At ſi venæ inciſio impediatur, aut vitioſorum copia laborant ægrotantes, ipſos purgare oportet (relicta venæ ſectione, quæ eiſdem noxia eſt) non ſemel dumtaxat, ſed ſæpiùs ac paulatim, vbi vſus poſtulabit, priùs præparatis & attenuatis humoribus per decocta & ſyr. conuenientes: cum ſyr. byzantino, cum aqua agrimoniæ & ſeris, ſi cauſa adſit feruens, alioqui ſyr. de eupat. cum aqua apij & petroſ. deinde ſi materia ſit craſſa, cum hiera picra, cum rhab., myrob.,

Venæ ſectio.

Purgatio.

Medicamentorum ratio.

agarico, prout materia exigat. Non deſunt qui & hîc vomitum laudant, ex ſyr. acetoſo infuſo cum raphano. Sed vehementiora cathartica vitanda, ne ſtomachum lædant. Demum aperientibus & vrinam cientibus & nonnumquam vehementibus clyſteribus opus eſt. Valdè hîc commendant (vt Paulus) abſinthij decoctum. Si à cauſa calida vitium oriatur, calida frigidis permiſcenda, cum iis quæ aperiunt, & iecoris vires cõfortant: ob eam cauſam ſpecies diarrhod., cum nouicia roſacea ac dialacca, pro commiſti humoris coniectura, temperabis: & cum zacch. tragemata conficies, cum eupatorij aqua, ſeris erraticæ portione, manè & veſpere dabis. Ex frigida cauſa diaſpermon, cum dialacca manè & ſerò, cum apij aqua & eupatorij. Eadem aliquãdo huius cura eſt quæ imbecilli hepatis, eadémque cum affectu quem præcedit, & quem ſequitur: vt ſi cachexia ſequatur ſcirrhum, & vergat in hydropem, tunc victus ſatis ſit exiccans & attenuans. Exiccandum quippe ob humiditatem incipientem, aut ſerum, quod eſt factum ab intemperie & imbecillitate hepatis: attenuans autem, vt ſemper huius affectus cauſa oppugnetur, ne ſcilicet materia craſſa ſcirrhum faciens gignatur. Eadem eſt ratio medicamentorum. Sed cùm habitus vertitur in aquam, magis digerentibus, quàm humidis emollientibus, magiſq; farinis ſiccis, quàm fotibus & oleis, vel decoctionibus, vtemur. Si cachexia fuerit ab immodica ſanguinis euacuatione, corpus reficiendum humidis: partes refrigeratæ calfaciendæ, & habitus corporis ſiccandus. cuius exemplum poſteà adhuc vnum adiungemus. Quòd ſi fiat ex ſanguinis retentione, hæmorrhoïdas aperimus, corpus leuiter laxamus: ad quas omnes cauſas his pilulis cum magna experientia vtitur

Rondè-

Rondeletius: ℞ pul. dialaccæ vel diacur. ʒ j. rhab. ʒ ij. diarrhod. abb. diagal. an̄ ℈ j. cum ſyr. de abſinth. fiant pilulæ paruæ. capiat quarto quoque die pilul. 4. manè. Quòd ſi affectus hic ſit cum intemperie calida, aut fluxu immodico, fiat vt ſequitur, pro febre ſic: ℞ trochiſ. de rhab. ʒ ij. rhab. ʒ j. agar. ʒ ß. pul. diarrhod. ℈ j. cum ſyr. capill. ven. fiant pilulæ: capiat ſex bis in hebdomada manè; ſuperbibendo aquæ end. cich. an̄ ℥ j. Si febricitant, magis conueniunt ſyr. quàm pilulæ. ſed qui tam diu vſi ſunt ſyrupis, his minùs moleſtæ. Syr. conuenientes ſunt de byzantiis, de eupat., capill. ven., end. compoſ. vel de cich. cum rhab. vel end. addendo rhabar. idem præſtabit. Si cum fluxu immodico ſit affectus, pilulæ ſic fiant: ℞ myrobal. citrin., cheb., indo. an̄ ʒ j. confricentur cum ſucco roſ., rhab. electi ʒ ij. diarrhod. abb. & trionſ. an̄ ʒ ß. cum ſyr. capill. ven. fiant pilulæ. capiat duas manè in exitu lecti. Poſt harum vſum ferè in omni cauſa conuenit opiata ſequens: ℞ ciner. pellis ventriculi & inteſtinorum gallinæ an̄ ℥ ij. cineris cancrorum marinorum, lotorum ante & poſt vſtionem, ℥ j. conſer. flor. cichor. capill. ven. an̄ ℥ j. pul. arom. roſ. diagal. ana ʒ iij. cum ſyr. capill. ven. fiat opiata (quando intemperies calida ſeu febris adeſt, diarrhod. & pul. trionſ. loco aliorum ponatur) capiat ſingulis matutinis. Quòd ſi aqua euacuata ſit, ſuperbibat parum vini diluti aqua graminis & aſparagi. Si adſit caliditas, aqua cicho. & end. Si refrigeratio, aqua abſinth. & menthæ. Si fluxus, aqua capill. ven. & abſinthij. Linimenta ſupra hypochondria, ſunt, quæ ex roborantibus iecur conficiuntur: ℞ olei de abſinth., nardini ana ℥ j. olei cydon. ℥ ß. ſpicæ vtriuſque ana ʒ ß. cyperi, ſantali rub. & albi ana ℈ j. coralli rub. vſti ℈ ij. ß. ceræ q. ſ. fiat vng.

Vtatur

Vtatur optima victus ratione, & exercitio, niſi fluxus immodicus ſit. tunc enim frictiones fiunt in contrariam partem.

OBSERVATIO XXVI.

De cachexia ex immodico fluxu ſanguinis narium.

PATER quidam ſeu cœnobiarcha, Thomas dictus, apud Alcmarianos, cui frequẽter ſanguis è naribus fluxerat, hepate refrigerato in cachexiam incidit: cui facies tum crura inflata videbantur, cum vrina cruda & hepatis obſtructione. Hæc infraſcripta commodè adminiſtrata fuere: quibus etiam præſidiis curatus fuit: ℞ capill. ven. marrubij, agrimoniæ, caſſutæ, ſcolopendrij, abſinth. vtriuſque, menthæ rubeæ añ m. j. ſem. aniſi ℥ j. ß. coquantur in aqua communi & vino Rhenenſi ad lib. j. ß. dulcoretur zacch., & arom. cum ℥ iij. cinamomi; & fiat ad modum clareti. Bis in die eo vtebatur. Poſtea & huic decocto hæc adiuncta ſunt: ℞ rad. apij, petroſ. fœniculi, cichorij añ ℥ ß. follicul. ſenæ ℥ j. epithymi, polypod. añ ʒ ij. in quo decocto hic nodulus immergatur, & exprimatur dum ex eo ſumeret: ℞ rhabar. ſelecti ʒ j. ſpicæ ℈ ß. fiat nodulus. Ex eo decocto cùm bis ſumeret in die, aluus moderatè ſoluebatur, facie indies detumeſcente, & oppilatione hepatis paulatim ceſſante, & digeſtione vigorata. Intereà ſumebat quotidie ex tabul. arom. roſ. pauco diarrhod. adiecto. ſuperbibebat aquam abſinthij. Pedes modò fouebat & lauabat aqua marina,

rina, modò etiam hoc fotu: ℞ florum meliloti, chamomillæ, folior. lauri, matricariæ, artemiſ., caulium rub., hederæ terreſtris, furfuris, ſalis communis añ m.j. fiat decoctio in aqua communi. Atque ita paulatim ceſſauit pedum & crurum inflatio: & paucis diebus ſanitatem recuperauit.

SCHOLIA.

CVM hîc ex ſanguinis è naribus profluuio malus corporis habitus ortus eſſet, vinum album tenue conceßi; cùm & hic victus viribus reparandis aptus ſit. Sed & hoc hîc meminiſſe oportet, quòd perpetuò hepati ſuccurrendum erit, à quacunque cauſa oriatur; ipſumq́ ſemper roborare oportet, cùm ſanguificationis inſtrumentum ſit ac ſanguinis officina. Vberiùs autem ſequenti cap. de aqua inter cutem idonea medicamenta pro ratione mali habitus, reperies; propterea plura exempla (quamuis varia etiam in prægnantibus habuimus, tum aliis ex mola vteri in cachexiam incidentibus, quas curauimus) non addemus; cùm & ſupradicta hîc ſatis eſſe poßint pro tironibus: ideò ad hydropicos progrediamur.

OBSERVATIO XXVII.
De Hydrope.

COLONVS quidam, dum in Gallia praxim exercerē, hydrope diu laborans, cùm nihil opis à medicis aliis ſentiret, me conſilij cauſa acceſſit. cui imperaui, cùm non febricitaret, vt continuò allium comederet, quo factum eſt vt multum aquoſitatis per vrinam profuderit, atque ex

inſperato

inſperato eo remedio ſanus euaſit. Sed & alia mulier hydropica, cui venter & crura in maximam molem excreuerant, cùm pro deplorata haberetur, ex alterius vetulæ conſilio capiebat allij capita viridia, & contundebat, ſuccumque per pannum cum iure veruecis aut pulli vel caponis (ſi aliud ad manum non eſſet) colabat: & potabat. & breui venter tum crura detumuere. & præter opinionem curata eſt: non ſolùm illa, ſed alij plurimi. Hinc & hœdos, cuniculos, capreolos, lepores elixos, cum allij, porri & cæparum decocto, more ruſticorum, Gordonius in hydrope curando commendat. Noui & alios hoc ſolutiuo ſubinde exhibito, multum aquæ per interualla per aluum reddidiſſe, & ſanos factos eſſe: ℞ folior. ſenæ ℥ ß. ſeminis aniſi ʒ j. foliorũ mezereon. ʒ j. ß. rad. ireos viridis parùm contuſæ ʒ iij. ß. ſoldanellæ ʒ ß. infunde per noctem in ℥ ix. ſeri lactis, facta priùs ebull. manè huius fortis expreſſionis accipe ℥ vj. mellis roſ. colati, ſy. de eupatorio an ℥ j. miſ. pro ij. doſibus. Memini mulierculam etiam ab Heydio collega meo hoc modo curatã: ℞ folior. ſenæ alexand. ℥ ß. ireos viridis parùm contuſæ ʒ iiij. ß. mezereonis ʒ j. ß. ſoldanellæ ʒ ß. infunde per noctem in ℥ ix. decoct. communis; facta priùs ebull. manè forti expreſſ. adde ℥ ij. mellis roſ. fiat potio pro ij. doſibus. Ego etiã cùm video vrinam ſupra modum eſſe tinctam, loco mezereonis pono ʒ j. ß. rhab. optimi, addendo ſpicæ ℈ j. fiat infuſio in ſero lactis. quo ſæpè cum magna felicitate vſus ſum in noſocomio Delphenſi. Elideus præceptor meus hoc modo vtebatur: ℞ rhab. electi

pul^ti.

pul^{ri}. ℥ j. pul. ſoldanellæ ℥ ij. dabat vnica vice, cum decocto aut aqua conuenienti. Cùm autem ruſticus ille ex allij vſu curatus eſſet, venit mihi in mentem alterius ruſtici apud Beniuenium, cui conſultum erat vt nihil biberet, eoq. per annum ad eum reuerſo, ac dicente ſe nihil per annum bibiſſe, atque ſic curatum, iuſſit vt paulatim vino aſſueſceret, ſed mero potiùs quàm lymphato, & eo ipſo auſtero ac tenuiſſimo: Qui cùm diſcederet, & curioſa potione vſus; ad priſtinumque reuerſus ſtatum, quam mecum familiaritatem primùm contraxit, eam (inquit Beniuenius) adhuc in hanc vſque diem officioſiſſimè ſeruat & colit. Idē quid mirabile narrat de puero ab omni medicorum conſilio deſtituto, qui cùm aquam quantum potuit hauſiſſet, ſoluta vmbilici vnitatè, tanto impetu aqua fluere cœpit, vt ſupra ventrem cubitos tres aſcenderet. Quo ſanè vitam finiſſet, niſi circumaſſiſtentes oppoſita manu aquam fluere non permiſiſſent. Hinc medico accerſito, & aqua paulatim educta, ac curioſo victu, & cæteris quæ ad rem facerent iniunctis, breui tempore in priſtinam redactus eſt ſanitatem.

SCHOLIA.

QVONIAM *non rarò gignitur affectus à ſanguificandi facultate vitiata, ex Galeni ſententia; vario modo Græci hunc affectum vocant, modò ὑδρώπιον, interim ὑδρωπα; ſæpiùs verò ὕδερον nuncupant: Latini autem aquam intercutem, ſeu hydropicum morbum, vt liquet apud Celſum cap. 21. lib. 3. A ſymptomate nomen ſumit; ſiquidem aquoſus humor hanc* Aqua inter cutem vnde nomē ſumpſerit.

paßionem

paſſionem neceſſariò comitatur, Cælio Aureliano teſte cap. 21. lib. 3. ac Plinio 2. lib. cap. 12. Iecur ſemper afficitur, ſiue primariò, ſiue per conſenſum. *Hîc ſemper iecur afficitur, vt 5. de loc. 6. ſiue primariò, ſiue per conſenſum afficiatur; vt etiã 2. Progn. decretum eſt; & ab Alexandro cap. 1. lib. 9. & à Paulo cap. 48. lib. 3. confirmatum. Verùm cùm non vnus ſit hydropis modus, ideò primùm diſtinctio habenda eſt, eaq; ex Gal. 4. de victu; in qua omnes conueniunt: quarum vna Aſcites dicitur, quaſi vtricularis: à Græcis ἀσκίτης ſic dicta eſt, quòd ἀσκῷ, hoc eſt vtris modo in peritonæo humor continetur.* Quot ſit differentiæ, & cur ſic appellatæ. *Altera Tympanias vel Tympanites; τυμπανίτης quidẽ à Tympano ſic appellata, quoniam in tali affectione imus venter percuſſus talem ſonum edit, qualem tympanum, Galeno teſte, comment. aph. 11. 4. lib. quo loco Hippoc. ξηρὸν ὕδρωπα nuncupauit. Tertia ſpecies ἀνασάρκα, aut ὑποσάρκα, aut κατασάρκα, aut λευκοφλεγματία, aut σαρκίτης, aut ὑποσαρκίδιον appellatur. & tertia differentia ſic appellata eſt, quoniam per carnem, vel ſub carne, vel iuxta carnem, ſeu ſecundum carnem, vel ſupra carnem, ſeu infra carnem humor continetur; aut propter ipſam λευκοφλεγματίαν nominant, vt quæ pituita liuida conſtet, vel ſui quidem ratione ſemper alba, ſed quæ propter mixtionem quorundam aliorum humorum verum mutet colorem, vt liquet apud Gal. comment. aph. 29. 7. lib. Quæ nomina à ſimilitudine dicuntur externorum. In priori quaſi vter aqua plenus cernitur: in ſecundo genere venter tympani inſtar inflatur: in tertio genere ſpeciem carnoſæ molis totius referunt; vt cùm quis ventricoſus, & toto corpore craſſus euadit. Propriè verò hydrops, iuxta Iacchinum, dicitur aſcites: cætera verò ſpecies per huius ſimilitudinem. De Tympania 4. aph. 11; quod ex ſimilitudine.*

Ibi

Ibi de tribus ſpeciebus litigant moderni, vt ſaluent Hip. qui duas ſpecies ponit. Non eſt ille locus Hippoc. & à Galeno, vt inſufficiens, reprehenditur. O miſerum laborem! Et ita quidam duas ſpecies hydropis, hoc eſt, aquoſi humoris collectionis, eſſe volunt (vt Dodonæus ſupra cap. 13. de Ruſtico apud Beniuenium per annum nihil bibente) hypoſarcam & aſciten; cùm in tympanite ſcilicet flatus colligantur. Communi verò modo tres ſpecies iam dictæ hydropis ponuntur. cuius rationem etiam vide apud Donatum ab Altomari. Communis autem omnium (vt inquit Celſus) cauſa eſt humoris nimia abundantia; ob quam ne vlcera quidē in his ægris facilè ſaneſcunt, vt patet etiam apud Hippoc. & Gal. aph 8. 6. lib. Et communis generatio cuiuſuis aquæ intercutem eſt, vbi ſanguificationis officium intercidat; nempe refrigerato iocinore, & ex conſequenti venis omnibus, ex 5. de loc. affect. cap. 7. & 2. prog. In hypoſarca per naturalis caloris debilitatem & impotentiam, pituitoſior, hoc eſt, crudior ac frigidior ſanguis gignitur, qui per venas in corpus diſtributus, ipſum tumidum reddit, & albido pituitæq; emortuo colore pallens apparere efficit. In aſcite verò intra peritonæum præcipuè humor colligitur, venterq; diſtēditur: ibi enim vitium ſanguificandi adeſt, id eſt diminuta concoctio vel vitiata. diminuta quidem, vbi aqua, vel pituitoſus ſanguis generatur; & ſunt duæ ſpecies iam dictæ. deprauata verò, vbi in flatus vertitur, & ſic in alienam qualitatem. Hypoſarca ruſticum laboraſſe veriſimile eſt apud Beniuenium, vt etiam Dodonæus exiſtimat; & crudis frigidisq; humoribus, per potus abſtinentiam à natura concoctis, & in ſanguinem conuerſis, tum & vitam eum ſuſtinuiſſe, tum & ſanitatem recepiſſe.

Communis cauſa generationis omnium trium differentiarum.

Puer autem potuit aſcite laboraſſe, non tamen ex refrigeratione, ſed ex calida nimium & ſicca iocinoris intemperie, (vt idem Dodonæus putat) qua tam grauiter quandoque iecur afficitur, vt probum ſanguinem non conficiat: velut in hydrope quæ acutos morbos ſubſequitur, teſte Gal. lib. 6. de loc. aff. cap. 1. Aduerſus huiuſcemodi hydropem aquæ potio remedio eſſe potuit, iocinore videlicet refrigerato & humectato, ſi modò recens nata fuerit: Nam diuturnæ hydropes incurabiles habentur, diuturnitate mali iocinore aut liene corrupto ac vitiato. Succedit autem non rarò acutis morbis aſcites, & frequenter etiam ictero. Contingit autem non rarò in hoc aſcite, diffuſis per vniuerſum biliofis humoribus, calorem ſubinde tantum excitari, vt quacumque corporis parte ſcalpta cute, leuitérque vulnerata, mox calidus, niger, & quaſi aduſtus ſanguis effluat. Cæterùm hydropis per aquæ potionem curatæ extat & exemplum lib. 2. epiſt. Iohan. Langij epiſt. 12. Vxor, inquit, barbitonſoris in Nouoforo, Palatinorũ in Noricis oppido, plus ſibiipſi quàm marito aut medicis morigera, cuius venter hydrope in immenſum turgebat: hæc aquam de fonte ſcaturiente magnopere ſitiebat. Progreſſa itaque marito inſcio extra vrbem ad fontem, in quo cum aqua ſcaturigine ſimul arena ebulliebat; de qua quantum manu caua apprehendere potuerat, ter aut quater deuorauit. Domum læta reuerſa, rem omnem nobis recenſuit: & intra biduum, per fluxum ventris plurimum pituitæ excreuit: apertis quoque ſua ſponte in ano mariſcis; vnde confertim ſanguis niger effluebat; ab hydrope conualuit. At noſter Colonus qui allium comedebat, non ſolùm per vrinam reddebat aquoſam materiam, ſed etiam per aluum. hoc eſt quod

Dioſ.

Dioſ. ſcribit lib. 2. cap. 145. de allio: Aluum, inquit, turbat, vrinas detrahit, & hydropicis vtile eſt.

OBSERVATIO XXVIII.

De hydropico paupere.

PAVPER quidam cùm continuò aquam frigidam biberet, iecur affatim refrigerari cœpit; & hydropem tandem incurrit: nam multa frigida intemperanter hauſta membra refrigerant, ſubitò à balneo aut venere vel laſſitudine; vnde iecoris ſubſtantiam ſubito affectu lædunt. Huic autem, cùm pauper eſſet, tale attenuans decoctum præſcripſi, quod ſimul ſtomachum ex aquæ longo potu refrigeratum calfaceret atque roboraret, & ſimul aquam educeret, ac hepar refrigeratum corrigeret: ℞ rad. ireos, ebuli, petroſ., apij, bruſci, enulæ campanæ añ ℥ j. hyſſopi, centaurij, abſinthij, folior. ſambuci, ſatureiæ, ceterach, caſſutæ añ m. j. medianorum corticum ſambuci, gratiolæ, betonicæ añ m. ß. rad. rubeæ tinctorum, calami arom. inciſi añ ʒ ij. ſem. fœniculi, dauci añ ʒ ij. ſem. carthami contuſi ℥ ß. folior. ſenæ alexand. ℥ j. ß. polypod. quercini ℥ ß. florum geniſtæ m. ß. ſem. iuniperi ʒ j. ſoldanellæ m. ß. vuar. paſſul. ℥ j. glycyrrh. raſæ ʒ iiij. zinzib., cinamomi añ ʒ j. coquantur in aqua communi; pro lib. j. ß. colaturæ adde ſy. de byzantiis, de eupatorio, de calamintha añ ℥ j. miſce, fiat apozema. quibus ſatis aluum reddebat, ita vt venter eo detumeſceret. Deinde purgaui eum, modò cum ℥ ß. diacarthami ſolutiui in tabulis; modò exhibendo ℥ ß. vel

paulo plus cum ℥ iij. decocti ſupraſcripti. Cui & has pilulas dedi: ℞ pilul. de mezereo ℈ ij. pilul. aggregat., de rhab. añ ℈ ß. cum ſucco rad. ireos; fiant pilulæ VII. Deinde capiebat diacurcuma, & dialacca, cum diacinamomo in tabulis. Ventrem inunximus hoc vnguento: ℞ vng[ti] Agrippæ ℥ ij. ſucci ebuli vel ſambuci ℥ j. bulliant ad ſucci conſumptionem; fiat linimentum. Quibus paulatim detumuit venter; & cùm non diu laboraſſet, ab hydrope ſanatus eſt.

SCHOLIA.

Aquæ inter cuté cauſæ.

QVÆVIS ſpecierum aqua inter cutem, iocinoris refrigerationem conſequitur, vti antea diximus. etenim citra eiuſdem refrigerationem, impoßibile eſt aliquem in hydropem incidere, Gal. & Aëtio teſtibus. id autem iecori accidit per ſe, aut per conſenſum. immutatur ex refrigeratione ſplenis, inteſtinorum, ventriculi, meſenterij, ſepti tranſuerſi, renum: nam & ipſum iecur ſcirrho afficitur; vel ipſum ſpleni indurato ſeu refrigerato coafficitur; aut ieiuno, ſeu reliquis inteſtinis iuxta ipſum, aut meſenterio, aut pulmone, aut renibus ſeu ſepto tranſuerſo, ſimili ratione primariò affectis: nam & renes propter eorum obſtructionem, aliàs quoque ob eorundem imbecillitatem, ſeroſam ſanguinis ſubſtantiam non ſecernunt. Sic etiam ex nonnullis cauſis aliis iecur ipſum refrigerantibus, aqua intercus oriri poterit; vtpote ex immodica hæmorrhoïdum profuſione, aut ex eiſdem diuturno tempore ſuppreßis; ſimiliter ex menſtruæ purgationis omnimoda ceſſatione aut immodica vacuatione; aut ex immodico muliebri profluuio, vt liquet ex Gal. 2. de nat. fac. &

& 5. de loc. aff. Sic enim calor natiuus ſtrangulatur, ob ſpirituum vnà cum ſanguine iacturam factam. pariter ex intempeſtiua ac immodica aquæ frigidæ potione (vt huic noſtro ægro euenit) iecur affatim refrigerari poteſt, ac ſtatim aqua inter cutem induci: quamquam ſic affecti (vt Gal. eodem 5. de loc. aff. aſſerit) ob refrigeratum os ventriculi, vehementi ciborum deſiderio teneantur, ſecus quàm cæteri hydropici. id magis fit ſi aquam frigidam quis ingurgitet poſt æſtum aut exercitationem. Multi autem & à podagra & à coxendicum dolore vexati, aquam inter cutem incurrerunt: frequentiſſimè etiam eos, qui cibum non ſentiunt, & malo corporis habitu præditi ſunt, itemq́; ab arquato infeſtatos, hydrops corripit. Item quoſdam eorum, qui non niſi recta ceruice ſpirant, aut cœliaca affectione laborant, ac dyſenteria, in aquam inter cutem deduci nouimus (vt inquit Aëtius;) Hæc enim mala ſi diutiùs perſiſtant, ſpiritus deinde naturalis, inſitusq́; calor nimium diſſipantur. Sæpe etiam febribus longis ſuperuenit, vt refert Paulus: nam his qui longis febribus conſumuntur, etiam inſitus calor atque ſpiritus nimium diſſoluuntur, ſanguificationiſq́; officina intercidit. Sic & omnia illa quæ ſanguificationis virtutem infringere poſſunt, efficiunt ne iecur chymũ in ſanguinem tranſmutare poſſit; atque ita hydropem efficere poſſunt. Interdum & hydrops morbos acutos ſequitur, ex Hipp. ſententia 2. Prog. cùm ex eis ſanguificationis opus intercidit, adeò vt iecur cibum in ſanguinem tranſmutare nequeat. Aſcites tamen non tantùm ex partium nimia refrigeratione, vt anaſarca, ortum habet; ſed frequenter quoque fit ob ſolutionem continuitatis alicuius viſceris, aut vaſculi quo humores contineri ſolent. eaq́;

ratione cauſa omnes, quæ iecur vehementer exiccant, vt ardentes febres, potentium vinorum immodicus vſus, alimenta quoque multùm calentia, hydropem ſæpe excitant; eò quòd viſcera, & frequentiùs quidem iecur, ex occurſu ſiccitatis nimiæ quaſi exareſcant atq; rumpantur, nec non dehiſcant, vt in terra ex nimia ſiccitate fieri ſolet: vnde humores in abdomen facilè per fiſſuram illabūtur in aſcite, quaſi exudando atq; deſtillando. Ex tumore duro iecoris, lienis, aut alterius partis quoque, fit frequenter: contingit enim viſcera ſic quoque frequenter findi, propter nimiam eorum ſiccitatem atq; humoris inopiam: vnde tempore etiam ipſa membrana ambiens frangitur; ſicq; ſenſim ſeroſa excrementa in abdominis capacitatem decidunt. Vide plura de his apud Fernelium, qui eos hallucinare putat qui per anguſtos cæcosq; poros ſeroſum humorem tranſferri in capacitatem abdominis putant: ſed is potiùs per fiſſuram fieri vult. Iacchinus tamen aliter ſentit: Cùm enim ſanguis, inquit, exiguam mutationem ſuſcipit, maiore ſui parte in aquoſam ſubſtantiam vertitur, ac circa primas venas, & cauam manens, vtpote tenuis & ſeroſus, reſudat in peritonæum. Quòd autem maneat; cauſa eſt, quoniam à membris & ab vlterioribus venis non trahitur: quòd verò non trahatur, cauſa eſt vitium eius. Remanent etiam eo ſanguine plenæ venæ meſenterij omnes quibus erat aliqua vis ſanguifica: vnde ab iis defluit roris vice aliquid in cauitatem. Vaporis quoque humidi copia, vbi in peritonæum tunicam inciderit, denſatur atque in ipſum defluit. Talis eſt aſcitis generatio. Fatemur tamen & aliquando in ipſius abdominis ſubſtantia aliquid aggregari, inter muſculos ſcilicet & cutem. Neceſſariò enim contactu aquæ humeſcunt.

meſcunt. Hæc Iacchinus. Amatus verò ſentit contra Arabes, vt apud ipſum longiore ſermone videre licet cent.1. cur. 30. quòd aſcites aquoſus hydrops ſit inter peritonæum & omentum, id eſt inter ſiphac & zirbū, vt inciſione ſæpiùs probatur; & non inter mirach & ſiphac: non autem abdomine ſed peritonæo diſciſſo, aqua effluit, quæ inter illud & omentum vel inteſtina continetur. Si plura de cauſis hydropis ſcire deſideres, lege interpretem Holerij. Cauſa igitur aſcitis eſt, multa refrigeratio viſceris, & conſequenter venarū omnium. Cauſæ aſcitis. *Id verò aliquando primariò iecur patitur, aliquando ſecundariò. voco autem ſecundarium, cùm ab alio alterius membri affectu habet originem. Ita in noſtro hoc ægro, iecur non primariò ſed ſecundariò patiebatur: nam immediatè ex cauſa procatarctica frigidum euaſerat; nempe ex plurimo aquæ potu: ita & ex opiatorum vſu, vel aliis frigidis, fieri poteſt: ſic & ex his quæ per accidens refrigerant, vt ſanguinis profluuio, (vt etiam Gal.9.meth.cap.10. & 5.de loc.aff.6.oſtendit,) ſiue è naribus fluat, ſiue ex vtero, ſiue ex hæmorrhoidibus. Ad omnes enim hos affectus hydrops aſcites plerumque ſuccedit. Vnà enim cum ſanguine calor deficit. Fit etiam ex propriis frigidis morbis, ſcirrho, obſtructione, & ex multitudine aſſumpti cibi, calorem innatum extinguentis. Sed per conſenſum aliarum partium, vel ſecundario affectu fit, cùm ſcilicet partes illæ refrigeratæ vnà iecur afficiunt, vt paulo antè recenſuimus, 2.prog.1. vt quia venis vel arteriis multis & magnis communicant; vt lien, cùm intumeſcit: & vterus ſi ſcirrhum patitur, vel molā, vt nos ſæpe vidimus: nam etiam aliquando aquoſa illa materia non ſolùm in ventrem, sed etiam in vterum profunditur, vt patet de illa mu-*

liere apud Fernelium, cui inſtante menſtrua purgatione humor ſub abdomine congeſtus, per vterum ſponte ita profundebatur, vt omnis moles abdominis biduò ſubſideret: alius dein humor ſenſim proximo menſe ſuccreſcere incipiebat, qui ſtato quoque tempore totus efflueret. Vel alia ratione aquâ vel frigidis humoribus repletur, aut contactu, aut ſi venter, aut ſeptum aut inteſtina afficiantur, vt paulo antè quoque recenſuimus. Iam quoque fit à vicinitate, vt à renibus, vel pulmone. A pulmone non rarò Iacchinus vidit in his fieri qui aſthmate laborabant; vt & nos aliâs vidimus: vnde & refrigeratas eas partes pituitâ habent. Tandem omnes in ſenecta in hydropem migrant, hac de cauſa. A renibus verò non ſolùm fit communicantia noxæ per ſe, ſed ex accidenti, ſi aquoſitatem non purgent: vnde multa remanet in venis: fitq́; ſanguis aquoſus, & excolatur ſerum illud in aluum. ſæpe verò & multa horum iunguntur. Fitq́; aſcites, vt Fernelius etiam refert, ex iecoris aut lienis vulnere exiguo, quod non altè penetrauit (hoc enim repentè hominem interimit) ſed ſummam dumtaxat extimamq́; faciem attigit. Oritur & ex vlcere, quod ferè ab illorum ſuppurante phlegmone atque vacuata relinquitur. Tympanias verò ſi ſincerus ſit, videtur à ventre & inteſtinis oriri. Sic enim teſtatur Hippoc. 4. aph. 11. Si dolores diu circa vmbilicum & lumbos torqueant, qui neque medicamento cedant, id eſt, quibus tamen diligens curatio ſit adhibita, tranſit in tympaniam. Significatur enim, inquit Gal., habitu contracta intemperies; vnde & imbecillitas partium, quæ ad ventrem attinet. Sic & 3. de ſympt. cauſis 1. Si, inquit, cruditates in ventre fiunt, ob facultatis imbecillitatem, ad morbum, qui tympanias dicitur, deueniet.

Tympanites ſeu tympanias vnde generetur.

ueniet. Vult ergo affectum ventri aſcribi. Quomodo ergo vniuerſaliter dictum eſt in omni hydrope iecur affici, & ſanguificationis vitio prouenire? Reſpondet Iacchinus: Propriè ſanguinandi vitia ſunt aliæ duæ ſpecies. Non enim in venis hi flatus vertuntur, ſed quia ſemper adeſt etiam admiſtus humor aquoſus: ideò dicitur neceſſariò iecur & ſanguificatio lædi. Contrà 4. de pulſ. dignotione, 30. Eſt aliquando tympania & aſcitis ſincera, in qua non cauatur digitis cutis. Reſpondet idem Iacchinus: Sincerum dicitur, quando notæ admiſtionis euidentes non ſunt. Sic medicus ſinceros tumores dicere ſolet. Quòd ſi ab initio læſio à ventre incipit, tandem & in iecur perueniet, per conſenſum partium: & quia chylus malè confectus, malè etiam iecur afficiet, & malam coctionem in eo ſortietur. Huius ergo præcipua materia flatus eſt (vt & Fernelius ſentit) ex imbecilli concoctione & cruditate genitus: qui cùm multus in ventriculo aut inteſtinis, velut in colico dolore, coërcetur, nec exitũ naturalẽ reperit, impetu viam ſibi inueniens, per cæcos tenuesq́ ductus inter abdominis membranas magnis cruciatibus ſeſe infert; ac demum variè impulſus, in ipſum abdominis ſpatium penetrat aut deuoluitur. Rarus certè hic hydrops, iuxta eundem Fernelium, vix q́ ſincerus flatus ſub abdomine citra humoris permiſtionem vnquam eſt animaduerſus. Hypoſarca verò fit, cùm crudus & ſemicoctus ſanguis plurimus in corpus diſtribuitur; ita vt copiâ crudorum venæ omnes abundent: & vniuerſum corpus mole augetur; atque adeò habitus vitiatur, vt dignoſci nequeat. Hîc rurſus iecur patitur, ſed non adeò fruſtrata eſt concoctio: ſed quia vnà affectæ ſunt venæ, ideò vlteriores venæ non poſſunt hanc cruditatem emendare: quare nec mem- Hypoſarcæ generatio.

bra ſi attrahant in poros, aſsimulabunt; vnde remanet alimentum diſtributum & diſperſum in omnes cauitates: hinc tumor. hæc 3. de ſympt. cauſis 1. Hanc à phlegmatica cachexia ſeiungit ſola magnitudo, vt rectè Fernelius ait, quòd tumidiorem habeat corporis vitiatam molem. Vna & eadem tamen vtriuſque cauſa, immodica nimirum iecoris atque venarum refrigeratio; quæ aut primaria eſt, aut ex cordis, lienis, ventriculi, meſenterij, aliarumq́ partium concoctioni ſeruientium vitio contracta: & inſiti caloris ac ſpiritus nimia diſsipatio, vt in principio ſatis dictum eſt. Ex cauſis euidentibus, quæq́ viſcera refrigerant, natiuumq́ calorem obtundunt, eſt aqua frigidæ & vitioſæ immodicus potus, lactucarum fructuumq́ eſus intempeſtiuus, & ſanguinis è naribus, vtero aut hæmorrhoïde profluuium, vel conſuetarum excretionum ſuppreſsio. Quæ omnia exemplis infrà dicendis illuſtriora euadent. Et ita plus quàm ſatis de cauſis dictum eſt. quibus adiungere poteris ea quæ Arculanus & neoterici de cauſis addunt.

OBSERVATIO XXIX.

De hydrope, in duobus priùs quartana laborantibus, vno curato, altero ſuccumbente.

ANNVAM quartanam iuuenis cùm expertus eſſet, & magnum lienem contraxiſſet, in hydropem tandem incidit: ad quem accitus, variis remediis vſus ſum, inprimis hoc decocto: ℞ rad. filicis, ebuli, ireos aā ℥ j. rad. petroſ., fœniculi, apij, cappar. thamariſci aā ℥ ß. (quidam & his addunt rad. cyclaminis ℥ ß. cùm egregiè faciat ad lienem induratum) fumariæ, cichorij, ſummitatum

tum lupulorum, caſſutæ, agrimoniæ, foliorum ſambuci (egregiè aquam ducit, vt ſæpe experti ſumus) capill. ven., thymi, ceterach añ m.j.epithymi m.ß. medianorum corticum ſambuci m.ß. ſoldanellæ ʒ iij.ſe.carthami contuſi ℥ ß. folior. ſenæ alexand.℥ j.ß.polypod. querc.℥ ß. flor. borag., geniſtæ añ p.j.ſem.aniſi, fœniculi, carui, agni caſti, añ ʒ j.ß paſſul.enucleat.℥ j. fiat omniũ decoct. in aqua communi pro lib.j. colaturæ adde ſyr. de byzan., de eupat.ſy. acetoſi cõpoſ.añ ℥ j.clarificetur cum ʒ iij. cinamomi ſelecti; & fiat apozema ad modum clareti, pro quatuor doſibus matutinis. Die vno atque altero intermiſſo purgaui eundem in hunc vel ſimilem modum: ℞ confectionis hamech ʒ iij. diaphœnici, diacatholici ana ʒ j. diacarthami in tabul. ʒ j. ß. aquæ agrimoniæ ℥ iij. ſy. de eupatorio ℥ ß. miſce. fiat hauſtus. detur in diluculo. Intereà ſæpe capiat diacurcuma aut dialacca in tabulis. Lieni appoſuimus priùs emplaſtrum de meliloto, deinde hoc vel ſimili fotu vtebamur: ℞ rad. althææ (ob duritiem) ℥ j.rad. azari, cyclaminis añ ℥ ß. rad. filicis, thamariſci, cappar. añ ʒ iij. centaurij minor., ceterach, abſinthij, mercurialis, mentaſtri añ m.j.flor. chamomill., meliloti añ p.j.ſe. rutæ, carui añ ʒ ij. ſeminis fœnug., lini añ ℥ ß. coquantur in vino & aceto q.ſ.& cum ſpongia fomentetur lienis locus, & inungatur cum oleo de capparibus, medul.vituli, adiecto ammoniaco diſſoluto in aceto. Poſteà venit mihi in mentem, ſimilis ferè caſus apud Amatum, curat.30. cent.1. deſcriptus de hydrope aquoſa, in vxore illius de Landenara: quę cùm viribus

ribus conſtaret, & rectè ſe ad oblata adhuc haberet (vt noſter æger) dedi ad expulſionem ſucci ireos ℥ ij. mellis roſ. colati ℥ j. ieiuno ſtomacho; cum quo aquam illam quotidie parũ emittebat. poſteà verò octo interpoſitis diebus, catapotia ex nitro Alexand. cum trochiſ. alhandal mixta propinaui; nempe pilul. de nitro Alexand. ℈ ij. trochiſ. alhandal ℈ j. fiebant pilulæ v. Cum quibus multum illius egerebat aquæ. quibus ſæpe interiecto temporis ſpacio inter vnam & alteram propinationem vſus fuit. Nam ſenſim & paulatim vacuandus humor iſte eſt: qui verò vna vice tantùm humorem iſtum deponere tentant, per purgantia medicamenta, multa mala ægrotanti adferunt: quia eius vires deiiciunt, & iecur & interiora refrigerant. Per vices igitur & nos medicamentis purgantibus vtebamur, modò decocto dicto adiiciendo ſubinde rad. turbith gummoſi ʒ ij. zinz. pro ſuo correctorio ℈ ij. modò etiam ſucco illo ireos. Intereà roborabamus vtrumque viſcus, & iecur & lienẽ, modò diacurc., modò dialacca; adiectis trochiſ. de capparibus. Et poſteà inunximus quoque lienem cum hoc vel ſimili vnguento: ℞ vng^ti^ Agrippæ, arthanitæ maioris an̄ ℥ j. ammoniaci, opoponacis in aceto diſſolutorum an̄ ℥ ß. olei cucumeris aſinini ℥ ß. fiat vnguentum molle: quo tamen in tumore ſplenis ab exordio mali nequaquam vtendum eſt; ſed vbi iam materia mali vnà cum viſcere emollita fuerit. ideò priùs hoc vel ſimili vtebamur: ℞ vng. arthanitæ maioris ℥ j. ß. gummi ammon. in aceto diſſoluti ℥ ß. olei cappar., lilior. alb. q. ſ. fiat vnguentum. Sic
&

& Amatus in illa muliere interpellatim purgantibus medicamentis vtebatur; nonnumquam lenioribus, aliquando verò vim inferentibus. ſingulis tamen hebdomadis aluum citam faciebat: & quod mirum in modum profecit, hoc conditum fuit, quod habet rad. ireos per tyrocneſtim traiectæ ℥ ß. zinz. ℈ ß. mellis q. ſ. ad ſpiſſitudinem miſce. quo ſæpe vtebatur: & optimè abſq. anxietate & dolore aquoſitatem illam deponebat. Non minus adiumenti attulit mel roſ. confectum ex floribus perſicæ arboris, quod ſua natura hanc deponit aquam: & id Auic. Iehelabin de perſis, in cura phlegmaticæ, & aliis locis appellat. Iis enim huc vſque citatis medicamentis, & nonnullis iecori appoſitis, ſex menſium ſpacio hæc ſanitati fuit reſtituta. Exteriùs tamen aluus vnguento ſplenetico dicto illinebatur: quo nos, loco illius vnguenti quod ex cyclamino ſiue arthanita inſcribitur, vtimur, quod multum in aſcite valet, vt ex Meſue comprehenditur: quo & nos commodè in noſtro ægro etiam ventrem obliniuimus; adiecto quoque vng. Agrippæ. At mulier illa apud Amatum, vt deinde recenſet, interdum medicamenta purgantia nō ſumebat, diacurcumam cum vino ebibebat, nonnumquam verò dialaccam: quibus & noſter ſubinde vtens tandē conualuit. Laudantur & hîc pilulæ de ſagapeno, ſerapino, & ſoldanella, braſſica marina dicta, & decoctum rad. ſambuci & ebuli: quibus & nos vtebamur, adiecta rad. turbith in exigua quantitate. Gulielmus Placentinus, ſua ætate medicus doctus, teſtatur ſe paucis iis ad ſanitatem reduxiſſe

Azum

Azum quendam Parmenſem, hydrope affectum, quæ habent turbith ʒ j. zinz. zacchari an ℈ ij. ſcammoneæ electæ pondere duorum granorum hordei, cum vino; miſce. fiat conditum. Hoc autem in hebdomada illi ſemel deuorandũ dabat, ſtomacho ieiuno: quo & quater & quinquies egerebat. ſed omni die ante cœnam diacurcuma, quantitate nucis, cum optimo vino generoſo illi bibendum dabat: quibus curatus ad ſanitatem reductus fuit. Regimen porrò mulieri apud Amatum (vti & noſtro iuueni qui non diu hydrope laborauerat; ideò etiam meliùs curatus) in vniuerſum ad ſiccitatem declinabat: erat verò victus ratio, caro auicularũ in dumetis vigentium, non minùs vituli & gallinaceorum verueciſve. à potu verò noſtris monitis abſtinuit, nec alio in tempore quicquam in potu ſumebat, niſi prandij & cænæ hora, & tunc quidem parum vini albi, potentis & generoſi, polyphori dicti. Sed & noſtro iuueni conceſſi ceruiſiam abſinthitem ſubinde. Ab oleribus verò in totum abſtinuit; veluti à fugacibus fructibus, quos horarios medici appellamus. Amygdálas tamen & ſole ſiccatas vuas, præcipuè Corinthiacas, lubentiſſimè concedebamus: & aſſa edulia, minimè verò aqua cocta. Cæterùm Hippoc. in lib. de Internis affectionibus, ſimilem huic prædicto morbum, à vitiato ſplene euenientem, deſcribit; vt apud ipſum eſt legere folio Frobeniano 271. At alius iuuenis, annorum 25. vel circiter, cùm aliquandiu quartana laboraſſet, ac præter noſtrum conſilium medicamentũ, neſcio quod, calidiſſimum, alterius medici

medici conſilio, quod inhibuiſſem, bibiſſet, in ipſa acceſſione ſubitò hydrope correptus eſt: ac variis deinde medicamentis vtens, etiam Paracelſicorum ei ſanitatem pollicentium, curari non potuit: & circiter duos annos ferè hydrope laborans, tandem extinctus eſt.

SCHOLIA.

FACILE *autem liquet ex iis quæ diximus, quamlibet aquæ inter cutem differentiam ſeu ſpeciem, morbum eſſe in quantitate ſeu magnitudine. Namque ex genere præter naturam tumorum exiſtunt, vt conſtat lib. De tum. præter naturam, circa finem: id quod confirmauit idem Gal. de aſcite lib. 14. meth. med. Nec obſtat quòd idem Gal. lib. de diff. ſympt. inter ea ſymptomata, quæ incidunt in ſanguinis generatione fruſtrata, hydropis vitia connumerauerit. Nam vel ſymptoma vniuerſaliter dictum voluit intelligere; vel per vitia aquæ intercutis, eius cauſam immediatā intellexit; quæ quidem ſymptoma eſt incidens in ſanguinis generatione (vt ipſe inquit) non peracta, vel non ritè peracta. Sed quod ad ſigna attinet, cùm cauſas iam ſatis enucleauerimus; ſcire oportet, alia eſſe ſigna præſagientia, alia communia hydropem demonſtrantia, alia cauſarum, tum cauſas ipſas & ſpecies diſtinguentia: alia verò mera prognoſtica. Inter hydropem præſagientia futurā, eſt ipſa cachexia; quæ & ſæpe hydropis initium exiſtit. Et quædam ex his ſunt magis remota, ex progreſſu cauſarum procatarcticarum ſeu primitiuarum, quæ vel hepar debilitant, obſtruunt, indurant, vel abſceſſum inducunt tam in hepate, quàm liene, aut aliis membris particularibus iam dictis. Tales cauſæ conti-*

Quis affectus præter naturam ſit aqua inter cutem.

Præſagientia hydropem.

nuatæ

nuatæ hydropem inferũt, vt & icteritia diuturna, cibiq́; craſſi obſtruentes. Alia ſunt magis proxima, vt ſi color corporis permutetur ad albedinem, citrinitatem; facieſq́; ac palpebræ inflentur, tum pedes ac teſticuli, & inflatio abdominis appareat. At aquæ inter cutem ſigna communia ſunt, ſpirandi difficultas, tumor, grauitas, & vitiatus color, ex virore albicans; cibi faſtidium, pedum tumefactio, propter diſtantiam à corde; ſitisq́; vehementior, propter humores ſalſos & putrefactos. plurimi quoq́; ex hydropicis aliquãdo febriunt, Aëtio teſte. Quærit Arculanus, cur manus non tumeant in hydrope, ſicut pedes. Reſpondendum, Manus cordi propinquiores, & facilioris motus ſunt quàm pedes: vapores humidiores (cùm ferè inflatio pedũ commune ſit accidẽs omnibus ſpeciebus) ſua grauitate deorſum mouentur ac pellũtur; vnde pedes magis inflantur. Si pendeat à cauſa calida, adeſt ſitis, maior inflammatio, citrinitas, vel rubedo; oris amaritudo, vomitus citrinus, aut viridis; vrina tincta, pauca (vti ferè eſt in omnibus ſpeciebus) viridis aut ſubnigra; febris adeſt, pulſusq́; velocior; & cauſæ præcedentes calidæ, egregiè ad dignotionem faciunt, vt & hepatis tum totius calida temperies. A frigida cauſa omnia contraria: facies diſcolorata, color liuidus, febris abeſt, vel eſt exigua: ſitis minor, pulſus tardior, niſi magna ſpiritualium membrorum compreſſio id inhibeat. Si hepar per ſe afficiatur, adeſt tuſſis, tumor pedum; venter nihil vel parum egerit, adeſtq́; anguſtia, & ventris tumor: & adſunt ſigna propria affecti hepatis, vt oppilationis, ſcirrhi, apoſtematis; quæ ex locis propriis ſupraſcriptis petenda. ita quoque ſi fiat ex ſolutione continui, ex cauſis prægreſſis, caſu, percuſſione, offenſione in regione hepatis, vlcere,

Signa demonſtratiua & communia.

Signa cauſarum.

A calida.

A frigida.

Ab hepate primariò affecto.

abſceſſu, & ſimilibus. Si per conſenſum à toto, vt ſi febres adſint vel præceſſerint, ardentes quidem, fit liquefactio in excrementis. Si ab euacuatione notabili menſium, hæmorrhoïd. ſanguinis profluuio è naribus, ex ægri ſermonibus & aſtantium patebit, & ex cauſis prægreſſis, vel à cœliaca affectione vel dyſenteria. Si ab aliis membris particularibus, omnia dignoſcere & haud ægrè interſtinguere licebit ex prædictarum partium affectarum ac prædictorum affectuum dignotione, per enarrata in propriis locis ac capitibus ſigna. Vt ſi ab iliis, lumbis, ſtomacho, inteſtinis, ex ventris fluxibilitate, ſiue ſtomachus fuerit læſus ſeu meſenterium. In ſtomacho fit fluxus cibalis; vel lientericus in inteſtinis, præcipuè ſi adſit oppilatio in meſaraicis, chyloſus, & aliquando ſanguinolentus. ex parte etiam doloris ventris, ſtomachi, vel inteſtinorum, qui non remouetur cum fluxu. A renibus, ex lumborum dolore, grauitate, frigid. calid. aquoſitate regurgitante ad inteſtina; ex abſceſſibus vel vlceribus eiuſdem. Ita & ſi ſit à ſplene, ex propriis ſignis & colore fuſco; ex proprio capite de obſtruct. & ſcirrho lienis. Ita ſi cauſæ primitiuæ prægreſſæ, vt ex potu frigido; tum aliis, ab aſſiſtentibus & ægro dignoſces. Quantum ad ſigna ſpecies diſtinguentia, facilè quoque percipientur. Nam quæ affectus demonſtrant, ſatis ad ſenſum patent. Tympania enim percuſſa ſonum edit: gracilia remanent extrema, nec tument, & iacenti corpus diſtentum manet, etiam reſupino. At in aſcite fluctuationem aquæ æger ſentit; & hoc ipſum intuitu percipimus, quoniam tumorem in latus iacentis perpetuò ſequi videmus: adde, quòd recto ſtanti, ad ima ventris plurima moles fit & tenſio, aquæ deſcenſu: at iacenti venter ſentitur mollior; & tument breui crura.

A toto.

Ab aliis mēbris particularibus.

Signa ſpecies diſtinguentia.

In Hypoſarca moles vniuerſa tranſmutatur; ac propriam formam amittunt, albentq́ toti. Sed dum vniuſcuiuſque ſpeciei exempla plura adferemus, hæc omnia lucidiora euadent: & antequam ſigna merè prognoſtica explicemus, aliud hîc exemplum priùs adferemus.

Observatio xxx.

De hydrope à muliere empirica & mendica excitato, qui poſteà curari non potuit.

Qvidam extra vrbem in Caſtro habitans, cùm tertiana febre intermittẽte laboraret, neque remediis opòrtunis vti vellet, cùm tamen facilè pellatur, & non diu duret, muliercula mendica cùm præ foribus ſtipem peteret, neſcio quibus herbis ſanitatem eidẽ pollicebatur: qui cùm annuiſſet, neſcio quibus herbis, iisq́ue permultis, tam frigidis quàm calidis (maximè verò vrtica) conciſis & decoctis, potionem ex iiſdem paratam obtruſit, & intra diem ſubitò venter inflatus eſt, febre quidem illum relinquente, ſed in atrocius malum incidente; ita vt aſcitem incurrerit. Collectio autem huius humoris aquoſi plurima exiſtit inter membranam peritonæum appellatam & inteſtina, vt verè vtris modo membrana ipſa repleta eſſe videatur. Spatium etenim, quod inter peritonæum & partes ei ſubiacentes eſt, aquoſo humore impletur, Gal. teſte 5. de loc. affect. aliquando verò, vbi peiùs habent ægri, vſque ad femora tumor producitur, vt Aëtius aſſerit, quod huic poſteà etiam euenit. Quòd aſcites eſſet, his notis depre-

deprehendi: primùm quòd multum vrinæ in illo generabatur & reddebatur; ſed paulo poſt ſupprimebatur, & in venis remanebat, & grauitatē & pondus faciebat. Cùm verò corpus vulneraretur, ſentiebatur aqua fluens veluti per canalē. Si enim abdomen impelleremus; aut ipſemet corpus in alterutrum latus prouolueret, fluctuantis humoris ſonus obaudiebatur: fluctuationes enim ſi excitentur in aſcite, fit ex humore, qui veluti in vtre quodam contentus circumuoluitur. Vrina admodùm pauca erat; eaque ferè craſſa & rubicunda, cùm præſertim morbo initium iecur dediſſet, vt hîc factum videbatur, febre ſubitò conſopita; & hepate refrigerato tandem atque læſo. Erat autem huic aluus tumida, eleuata, vt rumpi videretur: quam quum manu percutiebam, aqua, vt in vtre collecta, ſonabat: vt meritò morbus iſte aſcites ab ἀσκῷ, id eſt; vtre, denominationem duxerit. Verùm licet hic morbus etiam febricitantibus contingere poſſit, id potiùs hîc à medicamento perperam adminiſtrato euenit, iecore tandem & ipſo oblæſo, ſanguificationis officio intercidente. Ad hunc, cùm Alcmariæ hoc tempore habitarem, ſæpe euocatus ſum, & cùm medicamentis aptis vti nollet, venter ad ſummam molem excreuit; vt poſteà neceſſitate coactus, ea admiſerit hydragoga medicamēta, quibus venter detumeſceret. Verùm rurſus ab iis in totum abſtinendo, luna potiſſimùm accreſcente mirum in modum malum accreuit per plures menſes. Sed inter reliqua pharmaca nullum magis iuuabat quàm ſequens medicamentum; quod vnà cum altero

 medico

medico Harlemenſi apud eundem agentes præſcripſimus: ℞ ſucci ireos ℥ ß. aquæ caſei ℥ ij ß. mellis crudi ℥ ij. (aliquando ℥ j. ß.) fiat horum leuis ebullitio, & coletur; cui colaturæ adde, & in ea diſſolue ſpicæ nardi ℈ ß. cinamomi ℈ j. diagridij gr. iij. miſce. detur in aurora. Ex eo ſemper habebat ad minus octo ſedes valdè aquoſas. Verùm poſteà hic planè omnia remedia contempſit, vir ſui cerebri; ita vt lecto omnino decumbere per multos menſes coactus fuerit, vt in eius natibus ac cruribus vlcera ſuborta fuerint, quæ in hydropicis difficulter curantur, à quibus magna copia aquæ effluebat per lectum, etiam ſolaria tranſeundo. Tandem, poſtquam per octo menſes lecto miſerè decubuiſſet, & miſeram vitam abſq. medicamentis traxiſſet, vltimum diem obiit.

SCHOLIA.

INFERIORA tum pedes huic inflabantur, at ſuperiora areſiebant (vt in aſcite fieri aſſolet, cùm & femora tum pedes inflentur, & aliquando in ſcrotum deſcendat humor:) in fine tamen aliquando contingit, morte inſtante, manus quoque inflari, quod peſſimum ſignum eſſe volunt, debilitatem cordi communicatam eſſe; vnde cor non poteſt defendere manus ab inflatione. Signa prognoſtica. *Sed quod ad ſigna prognoſtica attinet, cauſarum prius diſtinctio ponenda eſt, & præcipuè obſeruanda, cùm ex iis grauitas morbi coniiciatur. Hinc communis opinio* Quæ ſpecierum ſit peſſima. *habetur, quam & Donatus ſequitur, quòd tympanites periculoſus ſit, minùs eo aſcites: ſarcites quoq; aliquando curabilis ſit, per ea quæ cuti adhibentur humorem detrahentia ac reſiccantia pharmaca, vt Aëtius inquit.*

Iacchinus

Iacchinus aliter ſentire videtur, cùm ita ſcribat: Soluenda autem nobis (inquit) quæſtio eſt, quam iuniores mouent, quæ harum affectionum ſit deterior. Alij enim, vt Auerrh. 3. Colliget, tympaniam dicunt: ratio, quia non eſt hæc ſine calore, nec poteſt ſine calore flatus diſcuti: vnde duplex incommodum in cura ſequitur, & augmentum ſcilicet flatuum, & augmentum dyſcraſiæ calidæ. Videte quantum proficiat ars ſine experientia. Nec enim diſtinguit veram ratiocinationem à falſa. Miror Brachatos hos medicos primùm non eſſe experientiæ innixos ad problema ſoluendum, mox rationibus certaſſe: ſed nimis addicti erant ſcriptoribus, ita vt nihil ab artis operibus vtilitatis aſſumerent. Ego verò (inquit Iacchinus) à iuuenta perpetuò euentus omnes ægrorum obſeruaui: vidiq́ue, cæteris paribus de ætate & robore, hydropas, qui anaſarcæ dicuntur faciliùs curari: quòd ſi contendere ratione oporteat; quia cauſa minùs eſt rebellis: nam proximè hi ad ſanguificationem accedunt, nec vires adeò imbecillas habent. At in cæteris membra alimento destituuntur, & omnia imbecilliora. Adde quòd ſæpiùs hic caſus euenit ex mala victus ratione, vt crapula, cum dimiſſo exercitio, aëre humido, & craſſis cibis: & ſic videmus pueris aliquando cõtingere. At hæc faciliùs ſanatur, vt veritas & Galenus teſtantur. Alij curatu faciliorem dicunt: ſignificatur enim robur naturæ, cùm ad omnes partes diffunditur id quod noxium eſt. Quòd ſi tympaniam compares aſciti, faciliùs curam hæc recipit. Ratio dictat, quoniam à minori defectu fit, 4. aph. 11. quia humida ſubſtantia ſine calore aliquo in flatus non vertitur: quare & vires minùs imbecillæ factæ ſunt. Sed & alia eſt cauſa, quoniam vt diximus, malum à ventre ortum habet: & ſic non eſt

Medici Brachati taxantur.

tanta læſio principis partis. Aëtius tympaniam periculoſiorem facit; ſed nullam cauſam affert, niſi quòd inciſio adhibetur iuuans. Ad Auerrhois verò rationem dico, veram fuiſſe, ſi ex intemperie calida fieret. At non ſequitur, Ex maiori calido fit; ergo ſimpliciter ex calido. Sed in veritate, ſi de prauitate morbi rectè diiudicare debeamus, à fortitudine cauſæ inchoandum. Stat ergo, Tympaniam à ſcirrho ventris factam vel meſenterij, multo deteriorem eſſe aſcite à frigore iocinoris facto, ob cauſæ naturam, & fixionem. Ideò qui comparat cætera omnia, comparare debet paria, de cauſa, de ætate, & aliis, quæ poſſunt vim morbi & periculum augere.

Vtrum aſcites fiat à cauſa calida.

Altera quæſtio eſt: quoniam poſuimus aſcitem à cauſa frig. hepatis ſemper fieri, ex Galeno; ideò quærendum venit, num & à cauſa calida, vt poſuit Auic. quem ſectantur iuniores omnes, ponentes hydropem à cauſa calida. Similis ſententiæ fuit Auerrh. 3. Coll. Sed & veriſimile eſt, hos vidiſſe multos calidis morbis laborantes, qui hydropici forent; vt cùm intemperie iecur laboret nimiùm calida, vel phlegmone. Et quidem nos vidimus hydropicos, quibus aderant ſigna caloris in iocinore. Confirmatur hoc, quia ſæpe ſuffuſi flauo colore apparent, & vrinæ coloratæ valdè colore rubro, vel flauo. quare ſtabit cum calida iocinoris intemperie hydrops. Quòd ſi ratione contra hos contendere velis; quoniam generatio aquæ vel flatus eſt à calore diminuto, & ita neceſſariò ex frigiditate, reſpectu naturalis temperiei; reſpondebunt, increuiſſe extraneum calorem, & morboſum; imminutum verò naturalem, cuius vis eſt concoquere: & ita refrigeratum iecur eſſe calido innato; ſed calidũ calorę extraneo. Quòd verò hoc ſit, patet, quoniam ad acutas febres ſequitur; non alia ratione, quàm

quàm quia extinguitur calor concoquens. Hæc quæſtio neceſſaria eſt, quoniam noſſe oportet, num opus ſit ſemper procedere cum calfacientibus in hydrope: an aliquando ſit refrigerandum. Profectò ego non video quomodo poßit à calida intemperie gigni aqua. Scimus enim quòd omnis immoderata intemperies deiicit opus & facultatem, 3. de ſympt. cauſ. 1. & ita omnis vitiat coctionem: Sed diuerſimodè, vt Galenus ibi ait. Nam frigida frigidos ſemper affectus parit; calida calidos; quod eſt aſſare & in bilem vertere, & ſiccare. Quamuis ergo calor natiuus ſit debilis, aget tamen iecur calore quem habet, in cibos: & hic eſt calor acris, & mordax & exurens. ergo plurima bilis gignetur, dum ea viget intemperies: ſed ceſſante ea, & reſtincto calore præter naturam, cùm etiam imminutus ſit calor qui ſecundum naturam, erit iecur frigidum: & ita frigiditas eius ad calidos morbos poteſt ſuccedere per reſolutionem. Ad ea verò experimenta quæ adducebantur, dico primò, non eſſe inconueniens de hydrope tympanite, quòd fiat ex calido circa viſcera vehementiore; dum in ventre, & inteſtinis copia adſit pituitæ: quod aliquando euenire poteſt, vbi homo calidi iecinoris vſus fuerit victu apto pitüitæ generandæ. Scimus enim quòd ratione materiæ fit à vegeto calido flatus, 14. meth. cap. de priapiſmo. Reliquis verò morbis calidis ſuccedet quidē aſcites aliquando, ſed non comitabitur. Poteſt etiam contingere, vt in calido iecinore ſcirrhus eueniat; vt lienis vitio, vel exuſtione alimenti & ſanguinis, vnde refrigerentur meſaraicæ venæ, & ſimæ iecinoris, & obſtruantur venæ illæ: vnde alimentum crudum & aquoſum permaneat, & exudet in ventrem. Sed ſemper à frigido fiet, vt patet. Quod verò additur de vrina, nihil eſt: ipſi enim

 exiguum

exiguum mingunt; & vrina diu detinetur, vnde ruf-ſeſcit. Gal. tamen 2. Prog. 2. hydropem ponit factum ex inflammatione lactium & ieiuni. Sed vult fieri tympaniam, quia crudum alimentum deiicitur per inteſtina, & à calore loci in flatus vertitur; & manet in ventre, ob excretricis imbecillitatem. Sed & de ea, quæ ex iecinoris inflammatione fit, cap. 3. loquitur. Fieri verò, ait, quoniam alimentum, & potio detinetur in lactibus; indéque reſudat. Quod verò in iecur permeat, torretur; vnde bilioſum fit, ex inflammatione. Quod verò inſuper addunt, à ſicca intemperie & humida fieri, falſum eſt. Nam ex his non vitiatur concoctio, id eſt, alteratio alimenti, niſi vbi iunguntur frigido vel calido: quod ego ſuprà ex Galeno monſtraui; ſed alias noxas inferent. Hactenus Iacchinus. Non deſunt tamen præter illos qui Auicennam ſequuntur, iuniores, vt Rondeletius, aliiq; viri doctiores, qui hydropem à cauſa calida fieri volunt. Et ſic etiam in vtramq; partem diſputari quoque poſſet, quæ nam ſpecies ſit deterior. Memini enim, cùm Louanij in ſcholis de hac re fieret diſputatio, quòd ego contra Licentiatum, qui gradum Licentiæ accepturus erat, ſuſtinerem hypoſarcam omnium ſpecierum peßimam eſſe, cùm plura membra in eo læderentur; quam poſitionem tunc contra præſidem Leonardum Hieremias doctißimus defendebat, cumq; acutus eſſet in diſputando, ita vt Leonardus paulò calidior in diſputando euadens, diceret, Ego Galenum legi antequam eſſes natus; cui ſubridens Hieremias, vt erat facetus, inquiebat, Plura quidem legiſti, ſed pauca animaduertiſti. Cæterùm aliter diſputatur in ſcholis, aliter in praxi re ipſa demonſtratur. At omiſſa hac altercatione, demum ad Prognoſtica reuertamur. Omnes autem inueterati hy-

dropes,

dropes, & qui habitum corrumpunt, ſunt periculoſi; vt etiam Aëtius fatetur. Iam quoque experientia edocti ſumus, aliquas cauſas eſſe prorſus inſolubiles, vt ſcirrhum, ſi in viſcere eo ſit; ſi verò in liene, ægrè ſolubilem. Alij à tumore duro iecoris vel etiam lienis, inſanabile malum eſſe volunt: ſed & quando iam aquam intercutem facit, prorſus inſolubile, ſiue in liene, ſiue in vtero, ſiue in lactibus ſit; diu enim duraſſe & confirmatum eſſe oportet. Sæpe verò hoc malum, vt nunc diximus, per ſe incipit; ſæpe alteri vetuſto morbo, maximéque quartanæ, ſuperuenit. Inter initia tamen non difficillima curatio eſt, vt exemplo vnius Obſ. 28. præcedentis oſtendimus. At ſi malum inueterauerit, non ſine magna moleſtia diſcutitur, Celſo auctore, faciliusq́; in ſeruis (ſi nondum radices egerit) quàm in liberis tollitur: quia cùm deſideret famem, ſitim, & mille alia tædia, longamq́; patientiã; promptiùs his ſuccurritur, qui facilè coguntur, quàm quibus inutilis libertas eſt. Sed ne hi quidem qui ſub alio ſunt, ſi ex toto ſibi temperare non poſſunt, ad ſalutem perducuntur; vt idem refert Cornelius. Difficilè verò ſoluitur habitualis frigida intemperies: attamen non eſt impoßibilis. Facillimè curantur, qui ex obſtructione, vel ex victus ratione oriũtur: vt ex cibi multitudine: poſt hos illi qui à ſuppreßis menſtruis. Curam etiam recipiunt illi qui ex profluuio ſanguinis: ſed quia raro fit ſine ſcirrhis, ideò rari euadunt. Omnis item aqua inter cutem, ſi ex acuto morbo exiſtit, mala eſt, vt liquet apud Hippoc. 2. Prog. non enim ſedat febrem, ſed dolorem admodùm infert, ac mortem, vt ipſe inquit. Huic quoque affectioni non minùs fœminæ, quàm viri fiunt obnoxij: pueri verò vt plurimùm ab hydrope ſarcite apprehenduntur; quæ quandoq; curabi-

lis ſit. Sed quæret hîc aliquis, quod ad ætatem attinet, quínam meliùs euadant? an iuuenes, quorum naturæ morbus eſt aduerſus; an ſenes, quibus eſt affinis? At experientia monſtrat pueros aliquos euadere; ſeniorum verò nullum. An eodem propoſito genere cauſæ morbificæ, magis periclitantur pueri, quàm ſenes? quia magnitudinem cauſæ commonſtrat. hæc enim eſt cauſa 2. aph. 34. Sed licet ſenes de vita non periclitentur, rariùs tamen morbo liberantur, ob vires defectas: quoniam branchi in valdè ſenibus non maturantur. Non admodùm formidabilis eſt aqua illa quæ nullo antecedente morbo cœperit; deinde quæ longo: omnium periculoſiſsima, vt iam diximus, quæ ex acuto naſcitur; & quæ à ſcirrho confirmato, non curatur; ſic etiam vix à reſiccato nimis hepate: ab hydatidibus maximè. Phthiſici quoque magna ex parte eo quòd iecori malum communicetur, hydropem incurrunt; eluuies enim ſanioſa atque virulenta viam inueniens, in iecoris ſubſtantiam diffuſa aliquando obhæret, eiuſq; ſubſtantiam corrumpit. Quòd verò aqua inter cutem laborantibus vlcera in corpore facta difficulter ſanentur, idem Hippoc. ſcriptum reliquit aph. 8. lib. 6. & aph. 14. eiuſdem: quod fit propter nimiam humorum abundantiam: Hydrope correpto (inquit) ſi aqua è venis in ventrem defluxerit, ſoluitur morbus: quemadmodum malum eſſe, ſi eiſdem tuſsis ſuperuenerit, decretum eſt ab eo apho. 35. 6. vel quòd deſperati, vt liquet aph. 47. 7. Signum tamen peſsimum eſt, vbi vacuata vel ſpontè vel arte materia, malum redit; cauſa enim pertinax eſt. Ergo quod ſcribitur aph. 14. lib. 6. Hydrope correpto, ſi aqua è venis fluxerit in ventrem, morbum ſoluit; non eſt perpetuum. Multis enim ſpontè vel arte commoto ventre,

tre,

tre, & aquoſis multis inde purgatis, non ſuperfuit ſalus: quomodo ſectis mors contigit, ſiue aqua fuerit in ventre, ſiue in thorace. Hoc in thorace annotauit Hipp. lib. de morbis; quod & experientia confirmat. Sed licet aqua ſponte vel arte expurgetur, ſi viſcera corrupta vel ſyderata ſint, celeriùs moriuntur. Multos obſeruauit Holerius, & etiam nos, qui ex alui profluuio meliùs habuerunt: ſed paulo poſt, manente cauſa, morbus rediens interitum attulit. Aliquando etiam in nimia effuſione humoris vnà ſpiritus effunditur: quod Hippoc. monet in his qui ſecantur & vruntur. Ob id oportet integris viribus eſſe: & priuſquam viſcera corrumpantur, remediis vti purgantibus; deinde & aliis. Sed hæc ad curationem ſpectant: de quibus dicemus cùm de ſectione latiùs loquemur.

OBSERVATIO XXXI.

De Leucophlegmatia, cum alui profluuio vehementi curata.

SCRIBIT Hippocrates, ſi quis Leucophlegmatia detineatur, & fortis ventris fluxio ſuperuenerit, à morbo liberatur; vt patet aph. 29. lib. 7. Namque (vt Gal. inquit) ex forti, ſeu diuturno alui profluuio, ſoluitur albæ pituitæ ſuperabundantia. Hoc modo noui Alcmarianam mulierem, ad quam curandam accitus fui, hydrope aquoſa ſeu Leucophlegmatia laborantem: quæ cùm in alui profluuiũ vehemens incidiſſet, mox ab hydrope & totius corporis mole inflata, miraculi inſtar, omnibus admirantibus, liberata eſt.

SCHO-

SCHOLIA.

AVICENNA *contrarium de hydrope in generali dixiſſe videtur, quòd fluxus ventris in hydrope ſit lethalis. Sed hoc ita diſtinguunt: in aſcite lethalem eſſe, in qua virtus ferè debilis eſt. & ſic Auicennam intelligendum eſſe volunt. Alioqui in hypoſarca, cum virtutis conſtantia & robore, aliiſq; bonis ſignis, etiam ſi à natura fluxus factus fuerit regulariter, & non ſymptomaticè, vtilis eſt. Hinc & Rhaſes 7. Continentis, tum Auicenna ipſe, potiùs laudant in aſcite ſiccitatem quàm ventris lenitatem. Attamen in hydrope anhelandi difficultas perniciem minatur: vt & ſi cita pariter aluus ſuperuenerit, qua nec venter obiter reſideat. Hydropicis aliquando nauigatio profuit: Nam Iohanni Blanché negotiatori Pariſienſi, apud Holerium, in Angliam profecto, hyeme tumor cum miraculo quodam ſubſedit; euanuitq; morbus, nec rediit. An quòd integro, aut non ita laſo viſcere aqua partim calore natiuo excitato, partim aëre marino reſoluta fuerit? Cuidam per ſudores ſponte excitatos, & quaſi diſtillantem aquam, curatio: Alteri mors, cùm multo alui profluuio tumor ſubſediſſet, redeunte morbo. Cuidam ad viuum reſectis vnguibus pedum, exercitio & frictionibus paulatim humor illuc defluxit; & conualuit.*

Hiſtoriæ quædam hydropicorum ab Holerio obſeruatæ.

Oribaſius tuſſim ſignum eſſe mortis pronuntiauit, ad apho. 35. lib. 6. Verùm hoc diſtinctione quoque eget. Si videlicet id fiat adaucto morbo, & aquæ ratione, quæ iam pulmonum arterias aſperas occupet, vnde tuſſis: nam ſi aliunde, non ita mala. Sic quoque, iuxta Gordonium, à fluxu ventris ſi non ſequatur alleuiatio hydropicis, malum. & iuxta eundem, vrina bicolor in hy-

drope lethalis; ſicut cùm eſt ruffa inferiùs & liuens ſuperiùs; aut rubra ſuperiùs, & nigra inferiùs. Ita egeſtio hydropicorum tanquam ſanguis coagulatus, mortem propinquam decernit: ita & anhelitus conſtrictio, cum ſolutione ventris, & vlcere oris, gingiuarum, & totius corporis: vti euenit Domino de Schagen paulo ante eius mortem. ita & religioſæ morti proximæ vlcera multa in corpore apparuere. ita in aſcite ſeu hypoſarca carbunculi quaſi peſtiferi ſuperuenientes, aut anthraces, mortem vicinam prænunciant. Omnis hydrops ſequens peripneumoniam, lethalis.

OBSERVATIO XXXII.
De quibuſdam ab hydrope curatis.

PVER 12. annorum, ex hydrope decumbens Bononiæ in noſocomio Vitæ dicto, à præceptore meo Elideo ita curatus fuit: ℞ pul. ſoldanellæ ʒ ij. aquæ cuſcutæ, agrimoniæ añ ℥ j. quod illi exhibuit: & quamuis parua doſis profuit in puero. Deinde ℞ ſy. byzantini, de quinque rad. añ ℥ ß. aquar. cuſcutæ, eupatorij, cichor. añ ʒ vj. miſce. Deinde iterùm moderatè purgatus eſt cum rhab. & ſoldanella, cum aqua agrimon. Rurſus ſyr. præparante vſus. Mox ſoldanellam puer denuò cepit: & conualuit. Alter Mediolani decumbens, curatus eſt hoc modo: ℞ caſſ. rec. tract. ℥ j. trochiſ. de viol. ſine ſcammon. ℈ ij. pul. ſoldanellæ ʒ j. miſce, cum zach. fiat bolus: ℞ rad. petroſ. fœniculi, dauci añ ℥ j. ß. ſem. fœnic., aniſi, dauci añ ℥ ß. caſſiæ ligneæ, cinamomi electi añ ʒ. j. centaur. minor., pulegij, calamenthi añ m. ß. rad. cucum. ſyl-

cum. ſylueſt.℥ ß. in vino maceratæ per noctem & ita expreſſæ addatur liquor aliis, rad. azari ʒ ß. granor. iuniperi gr. iiij. bulliant ſimul omnia in ſ.q. vini albi odoriferi, ad conſumptionem medietatis. Deinde fiat horum omnium colatura; cui adde ſy. de byzant., de quinque rad. aῆ ℥ j.ß. exhibebatur omni die ℥ vj. vel iiij. Continuatū ſeptem diebus; ſed in homine fortiori. Priùs tamen poteſt addi rad. cucum. ʒ ij. Deinde ſi neceſſe ſit, doſis augenda. Poteſt & macerari in aceto. Vide Dioſ. Deinde capiebat ſoldanellæ ʒ iij. cum aqua vel ſucco conuenienti. Intermedio tempore ſumebat ʒ j. diacur. ante cenam & prandium. Sed & hoc puluere vtebatur in cibis exiccantibus: ℞ pul. ſeminis aniſi, fœnic. aῆ ℥ ß. pul. ireos, ſulphuris viui & extincti multoties in aqua agrim. aῆ ℈ j.ß. Abſtinebat à potu quantum poſſet. Quibus curabatur. Vbi non ſuccederet, fortius exhibebatur: addendo ſupradictæ decoct. ſoldanellæ ʒ ij. ſauinæ m.ß. cantharidum gr.j. ℞ ſyr. byzant. de eupatorio aῆ ℥ j. aquæ agrim., caſſutæ, abſinthij, fœniculi aῆ ℥ j. miſce. ℞ trochiſ. de eupat. de rhab. aῆ ℈ ij. cum ſy. de mentha. fiant pil. detur vna. & ſuperbibat ex ſyr. Si non cedat morbus, ætate ferente reiteretur decoctum & purgans conueniens: & intermedio tempore detur diacurc. & poſt tres dies huius pul. ʒ ij: ℞ centaurij minor. ʒ iiij. ſem. fœniculi, aniſi, carui aῆ ℈ ij. miſce. Si videbitur neceſſarium, decocto adde ſecundum, imò etiam tertium, granū cantharidum. Et ſi fiat corroſio ex dictis, iniiciatur talis clyſter: ℞ lactis recentis ℥ vj. axungiæ hircinæ ℥ ij. axungiæ porcinæ,

cinæ,olei communis & dulc. añ ℥ iij. ceruſſæ ʒ ij. ſang.drac. ʒ j.ß. aquæ conſolidæ maior. ℥ ij.miſce. fiat clyſter. Hoc modo iam præſcripto vnum curatum ſcribitur, iiſdem ſæpe repetitis. Cum cautione tamen cantharides imponantur:nam in eodem noſocomio Bononiæ vidi in muliere plus obfuiſſe. quamuis in paupere & fortiore etiam hæc profuere: ℞ caſſ. rec. extractæ ℥ j.trochiſ.de viol.ſine ſcammon. ſoldanellæ añ ℈ ij. pul.liquir. ℈ j.fiat bolus cum zacch. ℞ rad. fœniculi, dauci, petroſ. añ ℥ j. ß. ſem. fœnic., aniſi,dauci,añ ℥ ß. pulegij,calamenthi, ſabinæ añ m.j. rad. azari ʒ ij. gran.iuniperi ℈ ij. cantharid.gr. iij. fiat decoct.in vino ſecundum artem. capiebat omni manè ℥ vj. Deinde iſtis pilulis: ℞ pilul. maſtich., aggregat. añ ℈ j.elaterij optimi ℈ ß.cum ſyr. de eupat. fiant pilulæ v.quieſcebat deinde per quatuor,quinque, aut ſex dies; quibus vtebatur pul. ſem. aniſi in cibo,aliiſque ſuprà repetitis. Et his æger ſanitati reſtitutus fuit. At ego potiùs cantharidibus minimè vtor; propterea quòd ab iis viderim corroſiones; quamquam non dubitem in valdè robuſtis prodeſſe. Hæc quidem vehementiſſima non niſi cum cautione, in robuſtis, & cognita natura, per vices adhibenda.

SCHOLIA.

CVM autem ex prædictis conſtet omnem hydropis curationem difficilem eſſe, & plurimo artis auxilio opus habere: tamen iuxta Aëtium, inter initia non ita difficilis habetur: Celſo quoque auctore. Curationis verò prima & principaliſſima pars ratio victus exiſtit, non

non ſolùm in aqua inter cutem, verùm etiam in omnibus affectibus, & potiſſimùm periculoſis, Alexandro teſte. Et ideò in omni hydrope inprimis ſtudebimus, iuxta omnes auctores, roborare virtutem hepatis digeſtiuam, ac ipſius ventriculi; vitando cibos nocentes. & ideò in omni hydrope omnes virtutes ac membra principalia, præcipuè hepar & ventriculum; roborabimus cibis rebusq́; odoriferis, moderatè ſtipticis: & mandabimus vt moderatè cibis euchymis & leuis digeſtionis vtantur, mixtis aromatibus roborantibus, idq́; ſemel in die. quæ omnes hydrope laborantes egregiè iuuant: Sed hoc meminiſſe oportet, ſi quis hydrope ſimul & febre corripiatur, quòd tunc poſt dimiſſionem febris, vel tempore minoris afflictionis cibi exhibendi erunt; atque tunc etiam remedia commoda adminiſtranda.

Victus ratio communis ſingulis aquę inter cutem ſpeciebus.

Eaq́; de re communem omnibus ſpeciebus aquæ inter cutem victus rationem inſtituemus: & quaſi vniuerſalem priùs aggrediemur; deinceps cuiuſque particularem curationem. Ideò loci ſalubritas inprimis quærenda eſt: montana loca, marina (ſic quidam hydropicus inflatus ventre, manibus pedibusq́; & facie, à medicis deſtitutus, & tamquam deſperatus, adiit littus marinum, & nauicula per aliquot miliaria aſcendit in altum maris: & prouocato vomitu: & poſt vomitum exercitio vtens, ſanitati reſtitutus eſt) aprica ac ſicca regio inhabitāda. Propterea aër eligatur ad calidum & ſiccum vergens: moderata autem ſit, & probè temperata ipſa domus, ſecundum anni tempus, vt inquit Aëtius. lectus non valdè mollis ſit, iis præſertim, qui anaſarca laborant. Subſternantur etiam arundinum folia, & herbæ reſiccantes; velut eſt vitex, pulegium, calamintha & ſimilia: tegumenta etiam ipſa, quibus teguntur, apparentur duriora: mi-

Ex vomitu in mari, ab hydrope quidam curatus.

rum

rum eſt enim quantum huiuſmodi per ſomnum reſiccent; vt conſtat iam quoſdam frumenti aceruis obuolutos & abſconditos, à ſomno ſurrexiſſe firmos ac reſiccatos, vt liquet ex eodem Aëtio. Somnus eiſdem competit moderatus, aut paulo breuior conſueto: namq; vigiliæ moderatæ non minùs conferunt: digerunt etenim, vt liquet ex Galeno 12. meth. med. Motus inſuper, ſi quid aliud (vt Trallianus refert) hydropicis conducit; præcipuè qui fit per mare, equum & lecticam. Iis autem, qui viribus conſtant, etiam ambulatio eſt vtiliſſima. Pariter frictiones hydropicis adhiberi debent: namque exteriores corporis meatus rarefaciunt, humores extenuant, ac diſcutiunt, eodem Alexand. teſte. Celſus quoque multùm inambulandum, currendumq; aliquando eſſe præcipit; quanquam idem inter initia quietem, ſitim ac inediam pro affectus curatione probauerit. Addidit etiam, quòd ſuperiores maximè partes ſic perfricandæ ſunt, vt ſpiritum ipſum contineat: euocandus eſt ſudor, non exercitatione tantummodò, ſed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, ſimilibuſq; aliis: maximè vtiles naturales & ſiccæ ſudationes ſunt, quales ſuper Baias habemus in myrtetis, vt ipſe refert; modò autem vulgo ſudatorium Trituli fortè (vt Donatus putat) appellatur. At clibano vti volunt; non eo tamen modo quo Cydone quædam è plebe muliercula cachecticum filium ſeu hydropicum temerario auſu dempto pane (vt ſcribit Benedictus Veronenſis medicus doctiſſimus lib. 15. cap. 25. de curatione in communi; & de ſiccis ſudationibus) ſubiectaq; tabula in furnum coniecerat, inuitum ac reclamantem, vicinis ad eam medelam opem ferentibus; nam in caput puerum intulerant: qui vapore occluſo ſpiritu protinus

Sudatorium Trituli.

Exemplum imprudens audacis mulieris.

ſuffocatus eſt. remedium conferre indicio matri fuit, quòd protinus conticuiſſet. ſtabat ante furnum læta, ſudoris deſiderio: paulo poſt puerum percunctari cœpit, nunquid calor prodeſſe videretur. Cùm ille nihil reſponderet, ſuadentibus vicinis vt puerum quieſcere pateretur, ad dicacitatem rediit: paulo poſt cùm puerum extraxiſſet, exanimatum vidit, furni remedium, ſuamq́ & vicinarum temeritatem execrando. At nos tutò has ſiccas ſudationes excitamus in lectulo humili, clibani modo, lateritiis lapidibus modicè accenſis & vino albo extinctis, pannisq́ inuolutis, ne fortè lintea ſuccenderentur: atque ita ordine ab humeris ad pedum plantas eos lapides circumponimus, leuitér candentes, exerto ac immuni à vapore capite; tecto tamen ſindone: tum ſudores ter aut quater interdum miro modo euocamus. Pares ſudationes idem Veronenſis vtiles tradit, in ſpecu, in Mylo inſula, ſæpe ſalutares; vbi vapor tantùm quæritur, ſicuti ſuper Baias inueniri tradit Celſus; vti paulo ſuperiùs diximus. Iuxta Aponi fontes, ac in pluribus Italiæ locis; & in Bononienſi agro ac Statilienſi, pares ſudationes facilè conſtitui poſſunt, rapto in corpora vapore, quoniam balnea, & humores omnes damnauere. Verùm neque ſudor euocandus, aut corpus valde exercitandum, niſi priùs corpore perpurgato. Cibus autem debet eſſe ex media materia, ſed tamen generis durioris, (vt refert Celſus;) tamen concoctu facilis & ſufficienter coactus. Alexander laudat panem furnarium probè fermentatum, qui ſemina flatibus diſcutiendis apta contineat, vt aniſi, aut cumini, aut fœniculi, cuius etiam copia vitari debet. & ſit optimus clibanites; qui ſalem, ammium, & fœniculum habeat admixtum, iuxta Aëtium. Ex auibus conueniunt perdices, turtures,

Cibus qualis eſſe debet.

phaſiani,

phaſiani, turdi, merulæ, ſturni, & reliqui minuti paſſerculi, qui pingues non ſint: interim & non improbantur gallinæ, ac gallinacei pulli, quamquam feræ aues manſuetis præponi debeant, vt teſtatur idem Trallianus. Ex quadrupedum item carnibus moderatè comedant; & eas potiùs, quæ non ſunt pingues, præcipuè ferinas, vt ceruinas, aprinas, & caprearum ac leporum: quarum ius cum extenuante cibo paretur, apio videlicet, petroſ., dauco, pulegio, caucalide, eringio, paſtinaca, porro capitato, ac alliis; præſertim hominibus ruralibus & nautis. His eaſdem maximè aſſas, ſi grata ſunt, aſſumere ipſos alienum non eſt. Verùm tam aſſatis, quàm elixatis ſemper aromatica quædam redolentia adiicias, præſertim cinnamomum, aut garyophyllos. Ex piſcibus guſtari poterunt cancri, locuſtæ & erinacei recentes. A leguminibus abſtineant in totum. Inter bellaria concedendæ ſunt palmulæ, nuces, amygdalæ, vuæ penſiles, vua paſſa, mala punica, pyra cocta, ac caricæ: omnia tamen moderatè, neque omnia quotidie. In vniuerſum tamen maximam ciborum partem in cœna accipiant. Quandoque etiam aſſatas cochleas, atque oua inſuper aſſata guſtare poterunt, vt Aëtio viſum eſt. Pro potu ſit vinum tenue, præſertim vetus, itemq́; illud quod vrinam ciet. Aqua in vniuerſum vitanda eſt. Verùm quoniam incommodus eſt eis plurimus potus, tantum præbendum erit, quantum ad infringendam aliquo modo ſitim ſufficit. Namque potio non vltrà danda eſt, quàm vt vitam ſuſtineat; optimaq́; eſt, quæ vrinam moueat, vt Celſo placet. Si tamen ſitis intenſa inſtet, parum quid delibandum dabimus; ſolatij tamen gratia. Inedia quidem in hydrope faciliùs fertur; ſitis verò difficillima eſt, nec ſuſtineri poteſt. propterea Metrodorum ferunt

Epicurei diſcipulum, cùm hoc morbo tentaretur, neque æquo animo ferret intolerabilem ſitim, vbi diu abſtinuiſſet, bibere ſolitum, ac deinde euomere: nam quòd ſi redditur quicquid receptum eſt, multum tædio demit, alioquin morbum auget: ideoq; in quolibet tentandum non eſt id remedij genus: ideò vinum auſterum quidam dandum præcipiunt cum cibo præparcè quam tenuiſſimum, nec vltra quàm vt vitam ſuſtineat; & vt talis ſit potus qui vrinam tantùm moueat. Dulcia verò vina & vinum mulſum vitanda ſunt; namque ex his ſitis non ſedatur. epotum tamen acceptum optima eiſdem medela eſt, vt liquet 1. de ſimpl. med. facult. Quòd ſi velint factitiis vinis vti, id ſit abſinthites, præcipuè quod ſpicam nardi copioſiorem recipit; vel apiatum: aliis autem abſtineant, ex Alexandri Tralliani teſtimonio: &, vt ſummatim dicam, (cum Galeno 4. de rat. vict. in morbis acutis,) quàm minimum habere & quàm plurimùm laborare prædictis confert: nempe talis viuendi modus caleſacit & exiccat. Hæc quo ad communem victus rationem attinent dicta ſunt ſatis.

Communis medicamentorum ratio.

Quantum verò ad medicamentorum rationem pertinet, communis etiam omnium curatio ab euacuatione incipienda eſt, Paulo & Alexandro teſtibus. Ideò ſciendum quòd in omni hydrope conferant res euacuantes, incidentes, exiccantes, tam interiùs adhibitæ quàm exteriùs admotæ. Et quamquam vniuerſalis methodus ſit in omni hydrope, vt materia quæ morbum faciat, euacuetur, vti aquoſitas; tamen in aſcite per ſoluentia, quæ hepati minimè inimica ſint, eſt procedendum: ideò cathartica vehementiora damnantur, præterquàm in hypoſarca, quæ vehementiores ſuſtinet potiones, modò vires adſint & ætas ferat. In tympanite verò magis per digerentia.

Ita

Ita in hypoſarca purganda eſt materia pituitoſa; & ea danda quæ aperiant & vrinam prouocent; idq; magis in aſcite & hypoſarca. Sic & hepatis intemperies corrigenda, ac roborandum ſemper hepar, ſiue per conſenſum, ſiue per ſe fiat. Sic & reſolutio ventoſitatum & humiditatum; & meatuum internorum & externorum apertio (materia priùs præparata & per euacuationem expulſa) ſaltem cum frictione ad ſolem vel ignem cum ſtuphis ſiccis, vel aliter, vt ſuperiùs dictum eſt, omnibus ſpeciebus hydropis curabilibus videntur iuuamentum præſtare. Sed hoc quoque ſciendum, quòd quæuis medicamenta quæ aquoſos humores expellunt, atque diuretica ſunt, ſi in puluere ſumantur, ſubtiliſsimè trita cum aquis vel decoctionibus propriis adminiſtranda erunt, vt faciliùs penetrent. Præterea & hoc obſeruandum, ne tædio afficiantur multis remediis, quòd medicamenta ſæpiùs ſint mutanda, & varia forma adminiſtranda, ne natura aſſueſcat vni præſidio; ne medicamentum fiat uti cibus, non autem vt medicinæ. Et ſic quoque medicamenta laxantia, roborantia, ſiue aperientia, quamuis ſint diuerſarum ſpecierum, non ſunt continuò adhibenda: ſed vtile erit modò vnum, modò aliud adminiſtrare; ſubinde verò & ex toto quieſcere, vt natura cibo ac potu refocilletur, à multis remediis ſubinde laſſata. Et ita quoque inter duo ſolutiua ventris, præſtat aliquid deoppilans aut aperiens medicamentum præbere, vt meatus aperiantur, & hydragoga commodiùs operentur. At vnicè ſtudendũ vt abſtineamus à venenatis potionibus, vt euphorbio, coccognidio, quantum poſsibile: & numquam ad mezereon, laureolam, niſi cum cautione, accedendum; cùm meſereon apud Perſas vocetur rapiens vitam, & ab aliis faciens

 viduas;

viduas; ideò, niſi coacti, iis non vtemur. Vide de hac re hiſtoriam apud Gradum de Franciſco Sfortia Duce Mediolanenſi, qui tamen erat robuſtus hydrope laborans, & bene tolerans medicamenta vehementiora: ſed eius vſu ita fuit debilitatus cùm ea accepiſſet, vt iurauerit ſe nunquam talem medicinam accepturum. Ideò, vt paulo anteà diximus, talia vehementiora cathartica non laudarem, niſi in hypoſarca, & in fortioribus ac robuſtis; cùm & hæc valdè calida ventrẽ acriùs perturbent, & iecori inimica ſint: quòd ſi danda ſint, ea quidem correcta exhiberi debent; ſed tutiùs ab iis abſtinebimus. & ideò ſi fortiora ſint propinanda, ſemper roborantia aliqua addemus, quæ iecur & ventriculum roborent. & proptereà ſtatim à potionibus laxantibus roborationi hepatis incumbendum, vt vis eius & conſeruetur & roboretur. Obſeruabimus quoque vt cauſam ipſam quæ hydropem efficiat, auferamus: quamobrem ſi ab hepate eiusq; apoſtemate, abſceſſu, ſcirrho, opilatione hydrops originem traxerit, talis affectus primò tollendus erit ex propriis locis, ac diligenter hepati prouidendum erit. Quòd ſi per conſenſum hic affectus fiat, cauſæ omnium primò occurrendum erit, ſiue ex liene fuerit, ſiue ex aliis partibus; nam cauſarum quoq; ratio habenda. deinde ad id quod genitum eſt, erit deueniendum. Sed quia aqua collecta morbum facit & auget, ea tamquam cauſa primùm auferenda eſt; ac ne augeatur, victus exiccans, vt nũc diximus, inſtituendus. Sed & diſtinctio remediorũ à varietate cauſæ ſumenda: nam alia conueniunt in frigida, alia in calida, vt apud Rondeletium videre licet, tum alios auctores. Curationem itaque Græci, vt Paulus & Alexander, ab euacuatione incipiunt: quamquam aſcites & tympani-

tes

tes purgans medicamentum dumtaxat, quod aquam educat, requirant: anaſarca verò interdum venæ ſectionem, vt ipſi referunt. quin imò hic ſolus hydrops, cùm incipit (Galeno teſte 4. de rat. vict.) interdum ſanguinis detractione indiget, cùm ſcilicet ex retentione, vel hæmorrhoïdis vel muliebrium, vel ex quapiam quæ ita plethorica ſit cauſa inceperit. Tympaniam verò & aſcitem (vt ipſe inquit) nullus per ſanguinis miſsionem ſanare eſt auſus. At in deiectione ventris & hoc quoq; obſeruandum; materiam priùs præparandam, & meatus aperiendos: mox aluus emolliendâ: imò in ſingulis hydropicis aluus ſeruanda lenis eſt, ſi non natura, ſaltem aut clyſteribus lenientibus aut glandibus. Quæ verò per aluum infunduntur, cæteris hydropis ſpeciebus prodeſſe traduntur, præterquam anaſarcæ; præſertim cùm cathartica aut vomitiones minùs iuuant. Quidam vomitum ante cibum & poſt in omni hydropis ſpecie, morbi initio laudauere; præſertim in aſcite: ſed ab imbecilliori inchoandum iubent. Verùm vbi vires nõ ſunt, id remedij genus relinquunt, nam proterit pluriſmùm vires. Cientia vrinas iuuant etiam in aſcite, ſi admoueantur; etiam in hypoſarca, per potum, cùm in ambitu corporis aqua exiſtat. At illa quæ ſudorem prouocant, non multùm proſunt in aſcite, quia pauca aqua eſt in ambitu corporis: in anaſarca valde prodeſt. In tympanite, inquit Paulus, cathartica quæ corpora colliquant vitanda ſunt, & quæ vrinam vehementer ciunt: nam ea meliùs mouetur cibis quàm medicamentis. Verùm, ſi res cogit, ex iis aliquid quod id præſtat cibo aut potui admiſcendum eſt; qualis eſt iris, nardus, crocum, cinnamomum, & alia quæ Celſus ex præclaris auctoribus adfert; qualia & Paulus ferè commemorat. Ha-

 ctenùs

ctenus communiter de omni ſpecie dictum ſit, poſteà ad curationes ſpeciales tranſibimus; exemplo hoc priùs adhuc interpoſito.

OBSERVATIO XXXIII.

De duabus mulieribus hydropicis caſu curatis, vmbilico perrupto & aqua effluente; quæ poſteà tamen ex recidiua vitam finiebant.

MVLIER quædam in Theſſalia inſula, (non autem Græciæ, ſed noſtræ Batauiæ) hydrope ad deſperationem laborabat, ventre ita prominente vt diſrumpi videretur. Cùm autem hæc vſa eſſet multis remediis, præcipuè empiricorum conſilio (qui ad eiuſmodi inſulas confluere ſolent,) nec quicquam opis aut iuuaminis ſentiret, tandem pro deplorata habita eſt. Sed paucis deinde diebus, perrupto vmbilico, ex ingenti mole aquæ, ſuo pondere ventrem prementis, magno impetu aqua puriſſima effluxit priùs; poſteà & paulatim vſque ad congios ferè 12. aut plures, vt ipſa nobis narrauit. atque ſic, abſque opera medicorum, vmbilico denuò occluſo, præter ſpem multorum conualuit. At tunc nihil remediorum iecori adhibuit, ne denuò recidiuam pateretur: & poſt plures annos, cùm praua victus ratione vteretur, iterum venter in molem excreſcere cœpit; neque eadem fortuna vt anteà curata eſt; imò remediis tunc nihil iuuantibus, ab hydrope infelix tunc obiit. Idem contigit mulieri Delphenſi, ita vt quaſi facto abſceſſu in vmbilico, aqua effluere per vmbilicum eo reſerato cœperit; ſed

non ita pura nec alba vt in præcedente;ſed admodùm rubra,poſteà etiam inſtar carnis loturæ.ideò me,tum Cornelium Heydium,collegam meum, tum dùos chirurgos,vocari ad ſe iuſſit: adhibitiſque optimis remediis, ab hydrope cùm euaſiſſe videretur,poſteà tamẽ cùm ſtillatim rurſus aqua rubra efflueret, vt in matulam vitream reciperetur vmbilico appoſitam, tunc remediis chirurgorum tantùm vtens, tandem & hæc (licet à nobis ſatis curata,) poſtea (vt à chirurgis nobis relatum fuit) obiit anno 1562.

SCHOLIA.

ACCIDIT *interdũ caſu & fortuna ſanari nonnullos,quos medicina curare non poteſt:vti huic priori mulieri euenit; quamquam poſt multos annos facta recidiua,& iterum in hydropem prolapſa, eodem malo obierit. Altera quamuis fuerit quaſi curata, cùm tamen ex vrina etiam videbantur viſcera putrefacta, poſteà etiam obiit. Puer tamen, de quo priùs dictum eſt, apud Beniuenium, curatus fuit. Et ſic vt idem refert,mulierem ſcimus, quæ dum aqua inter cutem adeò laboraret; vt nulla de ſalute eius ſupereſſet ſpes, neſcio quo ſpiritu impulſa, de eminenti quodam loco ad terram deuoluitur, & vtero ad lapidem eliſo diſiectoq́ʒ, ita prorſus omnis effuſus eſt humor, vt quæ puerum octimeſtrem geſtare videbatur, enixam crederes. Sed nec multo poſt aut tempore aut labore idoneis ad hãc rem adhibitis præſidiis penitus ſanata eſt mulier. Rectè dixit Argenterius ille doctiſſimus medicus(vt aliàs quoque diximus) tria eſſe per quæ officia medica fiunt, per naturam,medicum, fortunam ſeu caſum. Sed quæ* Beniuenius cap.109.de abditis cauſis morborũ.

 caſu

caſu fiunt non ſubiiciuntur præceptis, vt de his qui ex vmbilico ex ſe rupto ab hydrope liberantur: quamuis ſimile quid his accidit, quod aſciticis, quibus diſſecto abdomine aqua emittitur, de quo Paulus Ægineta lib. 6. cap. 1. Huius exempla poſteà adſeremus, nunc ad anaſarcam ſeu λευκοφλεγματίαν, & eius curationem accedamus: deinceps & aliarum ſpecierum particularem curationem proponamus.

Observatio XXXIIII.

De virgine ex menſibus ſuppreßis in anaſarcam incidente: & de alia quæ poſteà ad empiricos prolapſa obiit.

Virgo quædam ſatis annoſa, 40. annos nata, cui menſes longo tempore reſtricti fuere; tandem cachexiam incurrebat: mox vniuerſa caro huic, atque adeò totius corporis moles, ſpongiæ inſtar laxa ac madida euaſit, ac toto corpore colore quidem mortuo, ac adeò intumeſcente, vt vix procedere poſſet, illâ nempe ſpecie hydropis correpta, quam anaſarcam ſeu leucophlegmatiam appellamus. Ad hanc curandam acciti: cùm hîc multus crudus ſuccus in vniuerſo corporis habitu abundaret, hûc neceſſe erat vel concoqui, vel vacuari, vel vtrumque fieri, vt methodus curandi exigit. Sed antequam illa fierent, videndum num adhuc cauſam habeat fouentem: eam priùs remoueri oportet. Sunt autem cauſæ quæ perſiſtunt, menſium ſuppreſſio; aut praua victus ratio, tum in qualitate cibi, tum in quantitate: ſimiliter & quæ debilitant iocinoris cōcoctionem,

nem, præter ſcirrhos, aut obſtructiones magnas, & difficiles: quæ vltimæ cauſæ etiam in aſcite fieri poſſunt præcipuè. Cùm ergo ex retentis menſibus fuerit (vt hîc erat) vel hæmorrhoïdibus, iuxta Hippoc. aph. 6. & 12. vbi oſtendit Galenus hoc fieri: quoniam prauus ſanguis & multus vitiatus frigido vitio, retinetur in venis. Sed & cauſam reſpicimus: de quo affectu Gal. loquitur in libro contra Eraſiſt. cùm hydropas ſanguine miſſo ſanatos eſſe ait. Sed maximè vires animaduertere opus eſt, vt habeant, & vt habituræ ſint à miſſo ſanguine. Nam ſi conſtare videntur, ſignum eſt tantam crudorum copiam non eſſe, quæ prohibeat venam ſecari, auctore Galeno in lib. de venæ ſectione. Non aliter 4. de ſanit. tuenda, in crudorum multitudine prohibetur venæ ſectio, vbi multùm remota eſt multitudo à ſanguinis natura; idque ob virium robur. Sed & modus ille ſeruandus erit, de quo Gal. meminit in lib. de venæ ſectione, vt ſcilicet iteratò fiat: atque interim ea, quæ humores ad alterationem præparant, propinentur, id eſt incidentia, & calfacientia & ſubtiliantia. Meminit verò ſanguinis miſſionis ſolùm in anaſarca Gal. 4. de vict. & in hac ſolùm locum haberé ait. quæ præſertim interdum ſanguinis detractione indiget; cùm ſcilicet ex retentione vel hæmorrhoïdis vel muliebrium, vel ex quapiam quæ ita plethorica ſit cauſa inceperit. At in tympania & aſcite ſecundum eundem (vt anteà quoque diximus) nullo modo vena ſecanda. Ideò & nos in talo venam aperire iuſſimus, ſanguine moderatè extracto: quamuis

ex ea

ex ea ſectione venæ menſes nõ fluxere. Propterea rectè dicunt medici illuſtriores; quòd miſſo ſanguine ſtatim cogitandum erit, vt humoris frigidi copiam educamus. Id verò cùm multiplici fiat via, nempe per aluum, per vomitum, per vrinas, per inſenſibilem tranſpirationẽ, per chirurgiam, & per ea quæ ex accidenti corpus exiccant; ab iis eſt auſpicandum; victu ſcilicet, vtpote in morbo longo, (omnibus verò vtendum ideò quòd in variis partibus continetur humor, & eſt per proxima euacuandus:) quem generatim ita inſtituimus: talem nempe victum qualem ſcholio Obſ. 31. præcedentis deſcripſimus: & quod ad quantitatem attinet, talem qui vires non deiiceret: & quod ad qualitatem, vt ſiccaret corpus; nihilque graue concoctu, ob caloris infirmitatem, glutinoſum, vel craſſum propter obſtructiones; humidũ actu vel poteſtate, ob humoris copiam; non frigidum, non flatuoſum: omnia enim hæc lædunt hydropas eiuſmodi. Quamobrem effeci vt conditure ciborum optimæ eſſent, ex aromatis vrinam cientibus, & ea quæ ventrem ſubducunt quotidie familiaria. Potu quidem quàm exiguo vt vteretur mandaui: nempe vino albo tenui, prout ſumptus ferre poſſet; & non adeò adſtringenti: & ſummatim vt parcè viueret. Multi cùm forti animo per menſes aliquot ſolo pane alti potu abſtinuiſſent, curati ſunt; adhibito reliquo victu ſiccante per exercitationes, quas ferre poteſt per aërem ſiccum. In medicamentorum genere primùm deiicientia aluum præſcribunt medici. hæc enim præcedere debent: quæ cùm

multa

multa ſint, ea tamen eligenda, quæ experientia nota fuerint conuenire: ſæpiùs enim hæc iteranda veniunt: poteſtque prudens medicus facilè experiri. Conſtat autem curatio his intentionibus; vt plurimùm operentur abſque ægri moleſtia:& ita vtimur potione & clyſmate. Hîc igitur cùm cruditates abundent ſæpiùs circa primas venas, quidam hieram eligunt, cui ineſt ſolutio modica & confortatio. Modò vtuntur infuſo rhab.& agarici in optimo vino: quæ in hac ſpecie plurimùm laudantur; aliquando radic. turbith addentes. Sed his vehementiora ſunt quædam ſimplicia; de quibus ſermo erit in aſcite: nam & his quoque aliquando in hypoſarca vti poſſumus: è quibus ſunt ſquàmma æris, æs vſtum, lathyris,ſoldanella,iris,ſambucus,vrina iuuenis vel capræ,eſula. Verùm in hac noſtra puella & virgine, cùm ex menſibus reſtrictis hanc ſpeciem hydropis incurriſſet, cùm ex vena tali pertuſa menſes non aperirentur, totum ſcopum curandi ad anaſarcam cõuertere decreuimus (hepate iam refrigerato) vnà cum iis quæ ad menſes facerent; primò humores aquoſos concoquendo, incidendo & ad expulſionem præparando, deinde euacuando. Primò exhibuimus ʒ j.pilul.hieræ ſimplicis, ad materiæ minorationem. Deinde hunc ſyr.℞ ſyr.de abſinth.,eupat.,de artemiſia,oxymel. ſimplicis añ ℥ j.ſyr.de duabus rad. ℥ j.ß. aquæ abſinthij,apij,meliſſæ (ob matricem) añ ℥ iiij.arom. cum ʒ ij.cinamomi electi,& ſpicę nardi ℈ ij. (hæc enim conſtringendo modicè roborat,& aperiendi facultate prædita eſt) miſce pro quatuor doſibus.

bus. Poſteà exhibui ʒ j. pilul. de rhab. deſcrip. Meſuæ, conficiendo pilulas v. conferunt initiis aquæ inter cutem. Deinde hoc apozema præſcriptum eſt: ℞ quinque rad. aperitiuar. commun. maceratarum in vino albo, añ ℥ j. cuſcutæ, agrimoniæ, pulegij, (ad menſes etiam euocandos) chamæd. chamæpit. añ m. j. abſinthij, matricariæ, artemiſiæ añ m. ß. ſem. aniſi, apij, fœniculi, dauci, petroſ. añ ʒ j. ß. flor. ſambuci (ſi habeantur, vel eius loco folior. ſambuci) p. j. polypodij quercini, medullæ carthami, vel ſeminis parùm contuſi añ ℥ ß. coquantur in aqua communi, pro lib. j ß. colaturæ adde ſy. de eupat. de artemiſia, oxymellis ſquillitici añ ℥ j. arom. cum ʒ ij. ß. cinamomi, ſpicæ nardi ʒ ß. & depuretur ad modum clareti. de quo bis in die capiat. Deinde capiat has pilulas: ℞ pilul. de agarico ℈ ij. pilul. fœtid. rhab. optimi pul[ti]. añ ℈ ß. cum aqua agrimon. fiant pilulæ v. Deinde omni manè capiebat ʒ iij. confectionis in tabulis, hoc modo paratæ: ℞ ſpecier. dialaccæ, diacurcumæ añ ʒ j. ſpecier. diarrhod. abb. ʒ ß. diſſolut. in aqua artemiſiæ, adiectis zacch. albiſſ. ℥ ij. fiat confectio in tabulis, vt artis eſt. Mox illam ita purgauimus: ℞ diacarthami ſolutiui in tabul. ʒ iij. electuarij indi, catholici añ ʒ ij. ſy. de artemiſ., de eupat. añ ℥ ß. miſce. cum decoct. ſupraſcripti ℥ iij. ſumebat in diluculo. & multa aquoſa deiecit: & cœpit moles corporis detumeſcere; cùm & apozema ſupraſcriptum iterum caperet, adiecta ℥ j. folior. ſenæ, & ʒ iij. rad. turpeti, & cinamomi exiguum. Crura inflata inunximus, tum ventrem, cum vnguento infraſcripto: ℞ vng[ti] Agrippæ ℥ iij.

ſucci

ſucci ſambuci ℥j. bulliant in duplici vaſe, ad conſumptionem ſucci; & fiat vnguentum. Intereà lino ventrem quotidie metiebamur, num decreſceret. id quidem commendat Benedictus Veronenſis, medicus doctiſſimus, lib. 15. cap. 26. ſic ſcribens: Commodum eſt ventrem quotidie lino metiri: & qua comprehendit aluum notam imponere: poſtero die, videre ſi plenius corpus ſit, an extenuetur; id enim quod tenuatur, remedia ſentit. Nec alienum putant, & potionem & vrinam metiri: nam ſi plus humoris excernitur quàm aſſumitur, ita demum ſecundæ valetudinis ſpes eſt. Sed quod ad vomitum attinet, cùm eum per interualla ciere decocto rhaphani, ſecundum aliquos, optimum ſit; (idque à cibo, in quo aceto condita comederit;) cùm hæc ſubinde nauſeam haberet, id ſemel aut bis commodè tentauimus. Sed poſteà cùm ægrè vomeret, à vomitu abſtinuimus. Et licet clyſmatis ſiccantibus quidam vti iubent, & aquoſitates ducentibus, & ſimul flatus, qui ſemper adiungi ſolent; & ſic decoquunt carthamum, polypodium, cum ruta, & calamentho, & addunt vini Cretici, & vrinæ iuuenis aliquid, & clyſteris modo iniiciunt: Verùm cùm hæc virgo clyſteres non admitteret, & quia maxima pars humoris erat in membris, & vlterioribus venis; ideò per alia ingenia dicta reliquam curationem maximè perficere ſtuduimus. ac primò ea quæ vrinas ducerent, (quæ non minùs commoda ſunt ad menſes aperiendos,) non modò in cibo quotidie exhibuimus, ſed etiam vt medicamenta: qualia ſunt azari decoctum, quod vnicè prodeſt;

præ-

præſertim ſi cinamomi aliquid adiungamus: & fortiter coquemus vnà, & cardamomum & ſabinam herbam (quæ præcipuè aperit menſes) & iuniperi baccas, & rubiæ radicē: huiuſmodi ſunt & dialacca,& diacurcuma, & trochiſci de eupatorio,de rhab.,de roſis; quibus & ſubinde vtebamur. Sudores etiam prouocare inſtituimus. & quamuis hîc multa laudentur, vt ſuperiùs diximus,vt ſunt ſtuphæ, membra ſepeliri calefactâ arenâ ex marino littore;imò & Paulus iubet tales aquis calidis naturalibus immergi, ceteris verò balneis abſtineri vult. At ſi lauari placuerit, nitrum, ſalem, ſinapi, & ſimilia quidam inſpergi iubent: de quibus latiùs in ſcholio ſequenti. At nos,cùm ægræ ʒ j.theriacæ veteris,cum pauco vino dediſſem, atque egregiè ſudaſſet; & per interualla ſubinde cepiſſet diacurcuma per ſe, modò dialaccā ad ʒ ij. manè; ad aperiendos menſes hoc ſequēs balneum vtile propoſuimus: ℞ artemiſiæ, nepetæ,meliſſæ, lauandulæ, folior. lauri, ſabinæ, matricariæ, florū chamomillæ, meliloti añ m.vj. thymi m.j.rad. valerianæ, apij, petroſelini, ebuli añ ℥ iij.florum ſambuci,vel folior.eiuſdem m. iij. coquantur in aqua, pro balneo; idque manè,vmbilico tenus: & in eo aliquantiſper immoretur. atque pars herbarū decoctarum ponatur in ſacculo quadrato, quem habeat ſupra pectinem: & ab egreſſu balnei, ſudore & madore calidis pannis deterſis,venter inungatur inter vmbilicum & pectinem; & pars poſterior, & renum regio,tum inguina ipſa,hoc vnguento ſequenti: ℞ muccaginis althææ ℥ iij. muccaginis ſeminis lini, fœnu-

græci aſi ℥ j. olei ſabinæ, irini, meliloti, lilior. albor. cheirini, medullæ cruriũ vituli, butyri recentis ana ℥ j. miſce. Eodem tempore in exitu balnei, cùm calidum lectum intrant, valet ſumpta ʒ j. diacurcumæ, cum ℥ iiij. iuris cicerum rubrorum. ac ſudore euocato, & cùm bis hoc balneo quædam vſæ ſunt, (tum viri quoque) moles corporis, tum crura ipſa multo magis detumuere. At noſtra puella eo non vtens, ſed ſupradictis, menſibus apertis paulatim conualeſcere cœpit, adhibitis iis quoque quæ & hepar & ventriculum roborarent.

Memini quoque Chriſtinam Hugonis, virginem Delphenſem, in hydropem aſcitem ſeu citrinum, incidiſſe; (quæ ſimul leucophlegmatia ſeu anaſarca laborare videbatur:) & multa remedia tum medicorum tum empiricorum accepiſſe. cui cùm ℥ ß. diacart. ſolutiu. cum citro, dediſſem ſingulis ſeptimanis; menſes fluxêre, & corporis moles detumuit. Sed poſt aliquot menſes malo redeunte, prolapſa ad Empiricos, eodem malo obiit.

SCHOLIA.

QVOD autem anaſarca curetur victu & exiccante & extenuante, apud omnes medicos celebriores in confeſſo eſt; & quòd in hac ſpecie, iuxta Galenum, etiam ſubinde conueniat venæ ſectio. Et licet ex ſanguine frigidiore naſcatur, & frigiditatis ratione venæ ſectione non indigeat; tamen quoniam copiæ detractio naturam leuat, vt hæc minorem illam effectam facilè ſuſciperet: non alienum, ſed rationi conſentaneum eſt venæ ſectione vti. de quibus plura vide apud Dona- Venæ ſectio.

N *tum*

tum & Alexandrum Trall. Et ſic venam ſecant, ſi vires & reliqua permiſerint, ex interna cubiti vena; alioqui meliùs ex talo, ſi menſes vel hæmorrhoïdes reſtrictæ cauſam mali dederint. Hæmorrhoïdes fluentes ſæpe profuiſſe conſtat. Ita enim Iohanni Scrieckio (vt aliquando ad me ſcripſit Henricus à Bra, medicus Doccumanæ reipublicæ) pharmacopolæ Campenſi hydropico ſuperuenerunt hæmorrhoïdes: quibus abundè profluentibus conualuit; an quòd corpora cachexia laborantia ſanguine aquoſo abundant, quem per hæmorrhoïdas reiiciunt, per diapedeſim? Habuit idem in cura ſua ruſticum, cui aquæ inter cutem ſpecies ea quam anaſarcam vocant in fœdiſſimam ſcabiem totius corporis conuerſa eſt; & ſanatus eſt. Cæterùm ſi ex menſibus vel hæmorrhoïdibus ſuppreſſis hypoſarca ortum duxerit, rectè medici venam in talo ſecant. Intereà nec vnica vice ſanguinem detrahi, ſed iterari ſectionem volunt, pro virium ratione. Alioqui vbi vires non permiſerint, ſed imbecillæ ſint; aut ex quauis alia cauſa, quàm ex iam dictis, anaſarca originem duxerit, ſanguinis miſſio vitari debet, vt in ſequenti alio exemplo poſteà docebimus.

Purgatio. *Sed copia pituitoſi excrementi per vniuerſum corpus redundantis, purgante medicamento vacuari debet. Sic etiam vbi opus fuerit facta venæ ſectione, eadem purgatione vtare; quæ iterum per vices tentanda erit, ex ſententia eiuſdem Alexand. Tralliani: à leuioribus incheando, & demum ad ea, quæ paulo valentiùs purgare queunt, tranſeundo; priùs tamen humore ipſo præparato, ac viis reſeratis, per ea medicamenta, quæ extenuandi, incidendi ac meatus aperiendi vim habent. ea ſunt ſyr. ex abſinth., eupat. de byzantiis, oxymel ſimplex ac ſcillinum, ſeu ſyr. ex hyſſopo, qui exhibeantur*

Quæ incidũt extenuant & meatus aperiunt.

cum aliquo etiam extenuantium ac aperientium medicamentorum decocto, vt de obſtruct. iocinoris, & de eiuſdem imbecillitate diximus: quibus ſæpiùs adhibitis, purgans medicamentum tribuendum erit, vt ex hiera, agar. trochiſ., rhab. inde pilulis confectis. à quibus & ſyr. ex pluribus infuſ. roſ., cum aqua roſ. propinandus; & posteà valentiùs purgandum, multisq; vicibus, prout vſus postulabit: iiſdem adiiciendo quæ iecori robur adferant, vt rhab., myrobal. & chebulas præſertim; & paſtillos de rhab. de abſinthio, de eupatorio; idq; per vices; & cùm à purgantibus abstinebunt, per interualla & arom. roſ., dialaccam, diarrhodon, diacurcuma ad ʒ j. cum vino albo, aut aqua abſinthij, vel eius loco mithridat. aut theriacam. atque ea præbenda quæ vrinam cient: velut est daucus, ſeſeli, cardamomum, rad. aſparagi, aut trifolij decoctum, triſſaginis, vel ʒ j. rad. eringij ſiccæ vel ſem. viticis, cum vini cyathis tribus, ex Aëtio; vt ſequenti etiam exemplo clarius euadet: quibus & eodem auctore vomitus aliquando prodest. Etiam extrinſecus adhibebimus ea remedia, quæ vim immodicum exiccandi habent, eodem Aëtio teste. Quapropter, præter ſales theriacales, ad inſenſilem tranſpirationem veteres ſudores prouocabant; non ſolùm exercitiis ſub ſole, & loco aprico factis, (cum cautione tum conuenienti, vt ieiunio, & velato capite, ne repleatur attractione calidi;) ſed & arenarum vſu, imò in puluere volutationibus. Aliquando enim arena probè à ſole ignita, aut pellibus ſimiliter à ſole feruefactis, ægrum occulebant; capite tantùm velato, & facie cum ſpongia aſsiduè exterſa, eodem Aëtio auctore. Sepeliebant itaque robuſtos viros in littore maris, cùm ſol maximè ferueret, vſque ad tolerantiam: posteà in lectulo reclinabant:

Vrinam cientia.

Vomitus.

Quæ extrinſecus admouenda.

habant: Fluuiatiles etenim ac marinæ arenæ communem vim poßident omniũ lapidum: ſiquidem exiccant carnem tumentem ab aqua inter cutem; ægroto videlicet in eis excalfactis decumbente, ex Galeni auctoritate 9 de ſimpl med facul. Nos in domum adferre poſſumus arenam, & calfactam inſpergere. Aliqui in tritici aceruis (vt antè dictum eſt) ſub ſole calefactis ægros reclinarunt. Poſt hæc aqua marina, aut aluminoſa, aut ſulphurea lauentur ægri: etenim aliquibus, qui ad eiuſmodi lauacra aſſueuerunt, eæ ipſæ aquæ, tum ad deterendum morbum, tum ad habitum valentiorem reddendum, ſuffecerunt. In hunc vſum & ſulphureis aquis vti, & luto ſulphureo proderit: cuiuſmodi apud Italos in Patauino agro & Volaterrano reperitur. Prodeſt & ex marina aqua lotio, quæ nobis ex Oceano vicina eſt; vel aliter ſalſa, qua nos ſæpe commodiſsimè vſi ſumus. Lege Paul. lib. 1. cap. 52. Gal. 1. ſimpl. 7. qui potum & lotionem in his aquis laudat. Quidam iis infeliciter vſi ſunt, quòd ſine delectu omnes etiam inſanabiles curare volebant: vt & alij ligni decoctum tentarunt; idq; inutiliter, quoniam ſine delectu. Optimè etiam conuenit & his cataplaſmatum admotio; eorum præſertim quæ reſiccare ſimul & viſceribus firmitatem addere poſſunt; quemadmodum ſtercus bubulum reſiccatum, non ineptè cum poſca, aut aceto mulſo imponitur, infarcta ſulphuris quarta parte: ſimiliter & cochleæ crudæ, tritæ & impoſitæ: agglutinantur etenim, neque diſcedunt priùs quàm vniuerſus humor diſcedit, iuxta Aëtium. & de his vide Gal. 10. de ſimpl. medic. Alij cataplaſmata apponunt. de quibus vide apud Rondel. & alios auctores, & Aëtium. Sed corporum ratio habenda: in pueris, tum aliis qui mollem carnem

habent,

habent, magis reprimentia conferunt, ex malicorio, rhu culinario, malo cotoneo, myrti baccis, & vitis pampinis; per ſe, vel mixta cum aliis medicamentis reſiccantibus. Verùm vbi prædictis affectio non ceſſerit, efficacius auxilium adhibendum, quod chirurgia præſtat; fixuras inquam circa internum talum infligere oportet, in loco quatuor digitorum ſpacio ſupra talum eminente; ea profunditate, qua quis in venæ ſectione vtatur; ita vt per aliquot dies, per eaſdem humor frequens feratur; quemadmodum Celſo & Aëtio viſum eſt. Neque periculum vllum hîc verendum eſt; vel in hydropis aſcitæ pertuſione; non enim coaceruatim humores illi euacuantur: & ſi quis velit excretione plurima facta eam cohibere, nihil vetuerit in talibus ipſas fixuras linamentis obturare, ligamentisq́; conſtringere: atque vbi rurſus prodire quid velimus, laxatis ligamentis, & ablatis linamentis, geſtatoq́; ac moto ægro excretionem irritabimus, vt idem inquit Aëtius. Poſtremò itaque medicamentis vel chirurgia vlcera infligenda ſunt; quæ cùm non ſaneſcant niſi ſanato toto, fit vt multum aquoſitatis emittant. Fiant ſupra talum (vt iam diximus) parte interna, per digitos quatuor. Quidam & ſupra cubiti iuncturas, & ſupra hypochondria & femora infligunt: atque in hunc vſum nonnulli flammulæ illius, quæ & clematis dicitur, acerrimæ herbæ germinibus vtuntur. Sed hæc omnia poſteà exemplis lucidiora fient.

OBSERVATIO XXXV.

De muliere ex abundante & longo menſium profluuio in anaſarcam prolapſa, & curata.

MVLIER apud Delphenſes, cùm longo tempore menſium profluuio laboraſſet, in anaſarcam valdè difficilem prolapſa eſt. Omnibus modis hîc ſtudium adhibuimus vt materiam aquoſam ad renes, per ea quæ vrinas mouent, deduceremus; atque nequaquam valde aperientibus, ne menſes magis mouerentur. Hoc iulebo igitur primùm vſi ſumus: ℞ ſy. de abſinthio ℥ iij. aquæ abſinthij (quia aperit & adſtringit) aquæ graminis, betonicæ añ ℥ iij. cinamomi ſelecti, ſpicæ nardi añ ʒ ß. (aperit & ſtringit) depuretur, ac ori iucundus reddatur: & fiat iuleb pro iij. doſibus. Modò etiam hoc decocto vel eius æmulo vſi ſumus: ℞ rad. aſparagi, graminis, fœniculi, petroſ., apij añ ℥ j. agrimoniæ, cuſcutæ, foliorum ſambuci, capill. ven. polytrichi, ceterach añ m. j. iunci odorati, nardi, azari añ ʒ ij. ſeminis viticis ʒ ß. cicerum rub. ℥ j. fiat decoctio in aqua communi, & vino Rhenano, part. æqual. pro lib. j. ß. addendo ſy. de quinque rad., de byzantiis añ ℥ j. ß. arom. cum ʒ iij. cinamomi, & fiat apozema inſtar clareti. poſteà etiam addendo rad. ebuli. Purgauimus cum ℥ j. ß. ſy. ex infuſ. roſ. pallid. addendo ℈ j. ß. rhab. pul[ti]. diſſoluendo cum ℥ iij. decocti ſupraſcripti. Exhibui quoque ʒ j. theriacæ, cum vino generoſo, pro ſudore euocando; aliquando

&

& diacurcuma, & pòſt decocta aperientia & vrinam rurſus cientia. Ita eandem purgaui pilul. de agar., de rhab. añ ʒ ß. cum aqua abſinthij; fiant pilulæ vij. Dedi quoque vinum abſinthites. Venam nullo modo huic ſecari iuſſi, cùm debilis eſſet. nam licet menſium profluuium, quod diu durauerat, ceſſaſſet, cùm & in hydropem hanc inciderit, poſteà cum iis quæ & vrinam prouocarent & aquam educerent, curationem abſolui. quale hoc eſt: ℞ ſeminis hyperici ʒ j. detur cum vino: quod etiam ab Aëtio probatur. Capiebat etiam conſer. abſinthij, adiectis ſpeciebus diarrhod. abb. ad roborat. hepatis regione inuncta hoc vel ſimili vnguento: ℞ olei nardini, abſinthij, amygd. amar. añ ℥ ß. ſpicæ vtriuſque, ſchœnanthi, aſari añ ℈ j cyperi, ſantali rub. añ ℈ ß. ſeminis apij ℈ ß. vngti. ſantalini ʒ j. ceræ modicũ; fiat vnguentum. Crura cùm valdè inflata eſſent, lauari mandauimus cum aqua marina, in qua decocta erant ſambucus, ebulus, lauri ac iuniperi baccæ: modò fomento & balneo deſcripto ſub finem Obſ. 24. huius libri. Quibus paulatim crura detumeſcere cœperũt. & ſupradictis decoctionibus, tum purgationibus, aliiſq. roborantibus aliquando repetitis, ſanitatem & hæc conſequuta eſt.

SCHOLIA.

D*ICTVM eſt priùs, quòd in hac, ſicuti in aliis ſpeciebus, cauſa ipſa auferenda ſit. & ideò ſi ex menſibus retentis ſit hypoſarca, faciliùs curatur, quàm ſi ab iiſdem aut hæmorrhoïdibus nimium fluentibus contingat. & ideò cauſæ obuiandum, per ſuum contra-*

 rium;

rium; & eadem auferenda, antequàm ad coniunctam accedamus. Ita, vt priore exemplo oſtendimus, ſi menſes retenti, aut hæmorrhoïdes reſtrictæ in cauſa fuerint, ſanguinem ex talo, ſi vires ferant, demittimus, menſesq́; tum hæmorrhoïdes euocamus; hæmorrhoïdes quidē panno aſpero fricando, aut ficuum folio, vel cæpis; menſes faciliùs medicamentis, quæ vnà menſibus euocandis ac hypoſarcæ ſatisfaciant. Verùm ſi hypoſarca ortum habeat ex nimio menſium profluuio, aut ab hæmorrhoïdibus nimium ſanguinem fundentibus (ex hac enim cauſa hoc pathema ſubinde contingit, vt de cauſis dictum eſt) in hoc malo curando medicum ſolertem eſſe oportet. Nimio enim aut menſium aut hæmorrhoïdum fluxu ſpiritus diſſoluuntur, imbecillumq́; redditur hepar; quare & hæc paſſio, quæ inde naſcitur, à cauſa eſſe frigida dicitur. Et ſic quæ ſiſtendis menſibus aut hæmorrhoïdibus conueniunt, hypoſarcæ obſunt: & rurſus, quæ hypoſarcæ conferunt, ſanguinis fluxum promouent, augent, & huic nocent. Videndum igitur vtro ex affectu plus periculi impendeat. Vtemur tamen aperientibus, propter hydropem; mediocriter verò aut parùm aperiendi vi præditis, ob ſanguinis fluxum. Intereà ſi fluxus menſtruorum valdè irritetur, vtemur remediis topicis conſtringentibus, ex capite proprio deſumptis. Ita & ſi hæmorrhoïdes magis ex aperientibus & aquam educentibus fluant, hoc vel ſimili modo reprimemus: ℞ olei myrtini ℥ j. olei cydon., maſtichini añ ℥ ß. miſce. inungantur hæmorrhoïdes manè & veſperi. Aut ſic: ℞ balauſt. pſidiæ, gallarum, rhois obſonior., baccar. myrti añ ℥ j. hypocyſt., oxyacanthæ añ ℥ ß. coquantur in vino rubro & pauco aceto ad tertias: deinde chalybs multis vicibus in eo decocto ardens extinguatur: fumus

Diligentem medicum requirit curatio hypoſarcæ ex nimio menſtruorū aut hæmorrhoïdum fluxu.

autem per anum recipiatur. Alia ex propriis locis poſteà dicemus. Cæterùm quod ad hypoſarcam attinet curandam, materia aquoſa per aluum purganda eſt, & etiam per vrinam cientia, vt iam ſatis oſtenſum eſt. Quantum ad medicamẽta topica attinet, quæ exteriùs adhibentur, reſiccantia, de quibus paulo antè diximus, quæ membris tumentibus exteriùs admouentur, etiam diſcutiendi vim habentia, qualia ſunt ſambucus, ebulus, vrtica, & elleberus albus, in aqua lixiuij modo decocta laudantur, expreſſa emplaſtri modo impoſita; vel decocta ſi ſæpe iis abluantur. Imò folia ſambuci per ſe in tegula candente aſperſa vino, impoſita & alligata, valent. Prodeſt & lixiuium ex cerri ac vitis cinere, in quo lauri ac iuniperi baccæ efferbuerint, addito nitro. Cataplaſmata quoque ab Aëtio commendantur, ex fermento & ſale aut pane, cum puluere hyſſopi, aut fabacea farina, aqua marina, & melle cocta; pari abſinthij modo adiecto. quale & hoc eſt: ℞ caric. & fermenti añ ℥ j. farinæ hordeaceæ, fabar., loliaceæ, fœnugræci, & ſeminis lini ana m. ß. rad. & folior. ebuli, ſambuci, abſinthij añ m. j ß. hyſſopi & origani añ ʒ iiij. ſulphuris ʒ v. miſceantur, & cum poſca aut oxymelite fiat cataplaſma. Vide plures & varias formulas apud alios. Sed mirabilis eſt hiſtoria vetulæ mulieris ab hydrope curatæ, quam Cornelius ille Roterodamus medicus qui ante me Romæ agebat apud Giſsbertum Horſtium, hoſpitalis Mariæ conſolationis medicum, præceptorem noſtrum, mihi communicauit; nempe quòd vetula quædam hydropica, à medicis deſtituta, ab altera vetula edocta capiebat ranas rubetas dictas, eaſq; viuas in ollam nouam coniiciebat, ſuper-infuſo oleo oliuarum; illuſq; ſic decoctis, eo oleo ventrẽ inungebat, deducendo manus verſus inferiora,

Diſcutientia. Topica.

Hiſtoria vetulæ ab hydrope curatæ.

inferiora, à ſtomacho incipiens verſus inguina; idq́; calidè: & ſecundo die tumor deſcendit ad inferiora; ita vt mirum in modum intumuerint pedes. ſed cùm proſequeretur inunctionem, tertio die penitus delituit tumor, cum nulla ſenſibili euacuatione. Laudat Gradus capite proprio, ſi in balneis arte paratis imponantur ranæ viuæ; mirabiliter ad ſe attrahere aquoſitatem. & refert ruſtici hiſtoriam, qui ſuo tempore, cùm peſtis graſſaretur, anno 1450. ranas viuentes ſciſſas, & non ſciſſas, venenoſis apoſtematibus applicabat; & ilicò ranæ moriebantur, & apoſtemata foras educebantur. & ita extracto veneno omnes liberabantur, quod audiui, inquit Gradus, à fide dignis, verum eſſe. & ita non eſt mirum, ſi aquoſitatem ad ſe attrahant; idq́; etiam in aſcite. Sed topica non adminiſtranda, niſi præceſſerint vniuerſales purgationes. ita ego frequentiſsimè vtor inprimis diacarthamo ſolutiuo in tabulis. Quo ipſo memini me vſum fuiſſe in Cornelia, vidua Frederici Ottonis, quæ in foro Delphico habitabat, cuius ædibus Mechlinia pro inſigni erat, vetula, cui pedes ac crura vlcerata erant, quibus medebatur chirurgus: quæ, cùm facilis ſolutionis eſſet, ſingulis ſeptimanis ſi ʒ ij. tantùm acciperet, pluſquam ſexies multa aquoſa per aluum reddebat. Aliis dare ſoleo ℥ ß. vel ʒ vi. pro vice, qui robuſtiores ſunt. Sic matrona quædam nobilis hypoſarca affecta, his remediis curata eſt: ℞ Abſinthij, agrimoniæ, centaurij, naſturtij hiemalis & aquatici an̄ m. j. ſem. aniſi, fœniculi, cumini an̄ ʒ ij. rad. fœniculi, petroſ., inulæ ana ʒ vi. baccarum lauri 9. ſem. geniſtæ ℥ j. ſoldanellæ m. ß. coquatur in duobus poculis vini Rhenenſis, ad conſumtionem tertiæ partis. zacharo dulcoretur, vel melle: ℞ ſucci ireos cochlear vnum, detur cum cyatho vno

Ruſtici hiſtoria.

tho vno

tho vno decoct. ſupraſcriptæ. Veſperi eiuſdem diei, cùm ſuccum ireos ſumpſiſſet, capiebat ℥ ij. confect. mithridaticæ. aliquando ſumebat ℥ ß. vel paulo plus diacarthami ſolutiui in tabulis. Quibus & hæc conualuit. Sed ſi febris adeſt (quod rariùs contingit in hypoſarca, ſed magis in aſcite) aliter procedendum eſt ratione febris; vt obſeruatio ſequens monſtrabit.

OBSERVATIO XXXVI.

De anaſarca, cui in principio febris admixta erat.

FRANCISCANVS monachus, cui nomen Iohannes erat, de Sancta Trudone, annos 30. natus, Alcmariæ anno 1557. ex chronico morbo priùs, & fluxu ventris quaſi in hecticam febrem incidit, cum putredine: nam & ſumpto cibo incaleſcebat. cui & difficultas ſpirandi aderat, ſimiliter & tuſſis. Tandem morbi diuturnitate, quæ hieme præcedente durauerat, ad cachexiam deuenit, & ad hydropem hypoſarcam, & lienis aliqualem duritiem: ita vt primò pedes intumeſcerent, ac œdematũ modo molliores ac laxiores fierent, & poſteà facies ac totum corpus tumidum euaderet. Ad hunc accitus ſub finem Aprilis, cùm pro deplorato quaſi haberetur, infraſcriptis tamen remediis, præter aliorum monachorum opinionem, curatus eſt. Tertio autem die Aprilis, anno 1557. cùm tuſſis ac febris illum adhuc vrgerent, ecligma etiam ad hecticam aliquo modo conueniens omnium primò præſcripſi: ℞ ſyr. iuiubini ℥ j. ß. ſy. viol. (ob hecticam, ad maiorem humecta-

humectationem, licet minùs anaſarcæ conueniret) ℥ß. ſpecier. diatrag. frig. in tabul., zach. penid. añ ʒ j. miſce, pro eclig mate. hoc ſæpiùs reiterato, tuſſis (quod mirum videbatur) ferè in totum ceſſauit. Intereà, cùm febris ad ſecundam ferè ſpeciem hecticæ, progreſſa eſſet, cum putredine tamen, ideò purè refrigerantibus & humectantibus non opus erat, ſed ſimul deoppilantibus, quæ & putredini reſiſterent. Et quia iam fluxus ventris, qui anteà eidem aliquot diebus adhæſerat, paulo ante noſtrum acceſſum ceſſauerat, pro febre, hepatisque deoppilatione, & lienis duritie, ſequens decoctum præſcriptum eſt, quod & tuſſi non obeſſet, quæ adhuc exigua aderat: ℞ corticum rad. fœniculi, cichorij, dentis leonis, petroſ. ireos añ ℥ß herbæ hepaticæ, vngulæ caballinæ (ob tuſſim) agrimoniæ, end., cichorij (ob febrem & deoppilationē) bugloſſæ añ m. j. fumariæ m. ij. ſem. fœnic. ʒ iiij. fiebat decoctio in ceruiſia tenuiori, pro lib. j ß. & zacch. candi ad dulcedinem condiebatur: quo bis in die vtebatur. Hoc autem decocto, in ſe complectente indicationem curandi, mixtam magis & tam ad febrem quàm hypoſarcam, calor ille febrilis ceſſare cœpit; ſimul & tuſſis, ac ſitis, quæ vehementior erat. Ideò poſteà ad materiam minorandam, & leuiorem materiæ expurgationem, ne fortè iterum fluxus, quo ante noſtrum acceſſum afficiebatur, rediret, decocto ſupraſcripto adieci folliculorum ſenę ℥ j ß. ex quo omni manè ſumebat ℥ iiij. vel v., quotidie aluum moderatè deponens: dolore quoque hypochondrium dextrum, propter duritiem & oppilationem

nem aliqualem, nonnihil occupante, paulatim etiam euaneſcente. Et quamuis febris & calor, ac ſimul tuſſis, ſedarentur, cachexia tamen magis accreſcebat, & hydrops anaſarca, vt crura indies magis magiſq. in maiorem molem attollerentur, & corpus ipſum, tum facies ac palpebræ, ſimul inflarentur. Quamobrem, poſt decoctionẽ vnam atque alteram magis extenuantẽ & digerentem, iterum decocto ſimul expurgante, cũ foliis ſenæ, vſus ſum: & 14. Maij hanc confectionem ſubſequentem præſcripſi: ℞ ſpecier. dialaccæ, diacurcumæ an̄ ʒ j. ſpecier. triaſanti, diarrhod. abb., trochiſ. de rhab. an̄ ʒ ß. diſſolutis in aqua fœniculi, adiecto zacch albiſſ. q. ſ. fiat confectio in tabulis. ſumebat omni manè ʒ j ß. poſtea ʒ ij. & deinde paulo plus. 15. Maij, cùm aluum non redderet, hoc balneo vſi ſumus: ℞ pul. hieræ picræ ſimplicis ℈ j. diacridij, pul. colocynth. an̄ gr. iij. mellis ℥ j. ſalis paruum; fiat balanus; quo ſatis aluum depoſuit. 18. Maij. febre declinante, remanente tamen maxima inflatione pedũ & femorum, ventris, ac totius corporis, magis tamen pedum, etiam ſiti eundem infeſtante, ex hoc apozemate ſumpſit bis in die cyathum vnum: ℞ corticum rad. cichorij, fœniculi, petroſelini an̄ ℥ ß. rad. ireos ʒ iij. rad. liquir. ℥ ß. agrimoniæ, capill. ven., marrubij, cichorij, end. an̄ m. j. ſcolopend. abſinthij Romani ana p. j. ſem. fœniculi, aniſi an̄ ʒ j ß. ſem. 4. frig. maior. an̄ ʒ ß. vuar. paſſ. ab arill. mund. ℥ j. fiat omnium decoct. in aqua communi pro lib. j. ß col*. adde ſy. de cichor. Nicoli, cum rhab ℥ ij. ſy. de duabus rad., oxyzach. ſimplic. (ob calorem) an̄ ℥ j. depu-

retur

retur cũ oui albumine;& arom. cum pul. ſpecier. diarrhod.abb., diacur., dialaccæ añ ℈ j.miſce. fiat apozema. 21. Maij, & hoc præſcriptum eſt: ℞ rad. ireos, ebuli, petroſ., fœniculi, apij, cichorij añ ℥ ß.herbæ hepaticæ,capill.ven., ſcabioſ.,ſcolopendriæ,ceterach,agrimoniæ, marrubij, cichorij, end.añ m.j. hyſſopi, vngulæ caball. añ m.ß. ſem. fœniculi,aniſi añ ʒ j.ß.follicul.ſenæ ℥ ß.epithymi, polypodij querc. añ ʒ ij. medij corticis ſambuci m.ß.fiat omnium decoct.in ij.partibus vini Rhenenſis,& vna parte aquæ,ad lib.j.ß.colaturæ adde oxymell. compoſiti (nam calor ſitisque iam magna ex parte ceſſarant) ℥ j. ß. zacch. candi ℥ j. arom.cum ℈ ij.ſpecier.dialaccæ & diacurc.ſumebat bis in die cyathum vnum ; & quotidie habuit quatuor aut quinque ſeceſſus,valdè aquoſos,cum maxima aquæ euacuatione, & diminutione tumoris totius corporis. 24. Maij lienem & ventrẽ tumidũ inungi mandauimus ſolo vng. Agrippæ: & accipiebat radic. iridis contuſæ & exiccatæ ℥ ß.aliquando ℥ j. herbæ lenticulæ aquæ momentum; ligentur in nodulo, & pendeat nodulus in ceruiſia ſua,& exprimatur : ea ceruiſia vſus eſt ad tres ſeptimanas,cũ magna vtilitate, cùm & multi hoc ſolo conſilio muliercularum curari dicebantur. Poſteà & crura inungi iuſſimus bis in die vng. infraſcripto : ℞ vnguenti Agrippæ ℥ ij.vng^ti. martiati ℥ j.miſce.& iterum reiterata fuit confectio in tabulis,priùs deſcripta 14. Maij. Intereà ſuborta eſt magna teſtium inflatio . pro qua depellenda cataplaſma præſcriptũ ex puluere corticum lignorum quercus (coriarij vulgo *Rin* appellant)

pellant) flor. chamomill., meliloti, roſ. rubear., decoctis in vino Pictauienſi, addita farina fabarum, ad modum cataplaſmatis: quo equidem ilicò ceſſauit teſtium inflatio ac ſcroti. 1. die Iunij rurſus reiterata decoctio 21. Maij deſcripta, abſque folliculis ſenæ & epithymo, cùm per ſe quotidie ſemel aut bis aluum copioſè deponeret. Vtebamur & vnguentis ſupraſcriptis: quibus tandem, ac potionibus iã dictis aſſumptis, tumores ventris ac pedum ceſſare cœperunt; etiam balneis ac fotibus ſequentibus adhibitis: ℞ florum chamomillæ, meliloti, furfuris, artemiſiæ, ſatureiæ, parietariæ, cumini, fabarum cõtuſarum, foliorum lauri añ m. j. fiat decoctio pro balneo in aqua marina, quæ facilè ex mari adferebatur, miliari tantùm vno ab vrbe Alcmariana patria noſtra diſtante. vnde & Alcmariam dictã quidã putãt, quòd non procul à mari Oceano diſtet; vel quòd ſit prope alecum lacum. At Adrianus Iunius, medicus doctiſſimus, & noſter familiaris, exiſtimat ab vniuerſitate lacuum ſic dictam, quos lingua Cimbrica *Meeren* nuncupamus, ac ſi dicas *Al meer*: quam & ab Agillo quodam viro pio filio Radbodi conditam opinatur. Vide eius hiſtoriam Batauiæ. Sed ad noſtrũ ægrum redeamus: Cùm non poſſet ob œdematoſa crura valdè inflata, humiditatem balnei ferre; iubebam ſpongias in hoc decocto immergi, ac denuo exiccari, & exiccatas apponi: & imperabam fieri fortes ligationes cum faſciis circa crura: quibus tandem detumuere. Oedemata etenim in cruribus, quæ plurimùm hydropicis, ac tabidis & cachexia laborantibus

contin-

contingunt: & ſi ſymptoma eiuſmodi ſuperueniat, ſæpe nulla nec propria cura indiget: nam ſi morbi præcedentes rectè curentur, ſola aliquando deligatione curari poteſt, vt nos ſæpe experti ſumus, faſcias priùs aqua marina madidas, & demum exiccatas, cruribus circumadiiciendo. Ita & hîc deligationes, præter linimenta iam dicta, egregiè profuêre: ſimiliter & abſtinentia potus, quam eidem quoque iniunxeramus. Intereà licet crura planè detumeſcerent, 13. Maij ad roborationem hepatis, tum aliorum viſcerum, hæ tabulæ denuò præſcriptæ ſunt: ℞ ſpecier. dialaccæ, diacurcumæ, trochiſ. de rhab. añ ℈ ij. ſpecier. diarrhod. abb. ℈ j. diſſolutis in aqua hyſſopi & fœniculi, adiecto zacch. albiſſ. q. ſ. fiat confectio in tabul. ſecundum artem. Reiteratisque decoctionibus ſupraſcriptis, ab hypoſarca curatus eſt; magno cum noſtro honore. Sed rurſum nono die Iulij pes ſiniſter cœpit inflari, ac valde in tumorem attolli; ideò hoc linimento denuò vſi ſumus: ℞ vnguenti Agrippæ ℥ j. vnguenti alabaſt., vnguenti dialthææ añ ℥ ß. miſce. 20. Iulij die hoc ipſum reiteratum eſt. Verùm cùm videremus quòd facilè denuò recidiuam incurreret, eò quòd pes ſiniſter non detumeſceret, ac venter qui facilè ſolubilis erat priùs, nunc nonnihil conſtringeretur; 23. Iulij hoc decoctum ſequens præſcripſi: ℞ rad. apij, petroſ., fœniculi, ireos añ ℥ ß. rad. ebuli, bryoniæ, inulę, corticum rad. cappar. thamariſci añ ʒ ij. rad. eſulæ minoris, folliculorum ſenæ alexand. añ ʒ j. ß. agrimon., caſſutæ, ceterach, ſcolopendriæ, centaurij minoris, end. abſinthij Romani, cichor.,

ni, cichor., hepaticæ, añ m.j. ſem. carthami parùm contuſi, aniſi, carui, ameos, folior. braſſicæ marinæ ſeu ſoldanellæ añ ʒ j.ß. ſem. fœniculi ʒ iij. vuar. cum arill. ℥ j. fiat omnium decoctio ſecundum ordinem in ceruiſia communi, ad lib. j.ß. ſtentque infuſa per noctem ſupra herbas: deinde colaturæ addantur ſyr. de byzantiis, de cichor. Nicoli cum rhab. añ ℥ j.ß. miſce, pro apozemate: de quo modò ſemel modò bis ſumebat in die: & quotidie, cùm facilis eſſet ſolutionis, ſemper ad minus quatuor habuit ſeceſſus, cum maxima alleuiatione. Poſteà cùm crus ſiniſtrum œdematoſum neque fomentis neque linimentis in totum detumeſceret, ſola deligatione forti per faſcias à me deſcripta, probè & egregiè hic præter omnium opinionem curatus fuit; cùm crura in inæſtimabilem magnitudinem, tum venter, inflata eſſent. Verùm iſtis ſupradictis diligenter adhibitis, ac diæta conuenienti imperata, perfectè ſanatus eſt: & deinde ſanus exiſtens abſq. vllo morbo, in annum 1561. commodè ſe habuit: ſed tunc in hieme rurſus prolapſus in eandem hydropé, in vrbe Leodienſi tunc degens, quod & admiratione dignum eſt, à medicis præſentibus ibidem cùm ſanari non poſſet, fortè frater eius, etiam eiuſdem ordinis monachus, ad me Delphos venit (nam eo tempore & ipſe Delphis agebam, nempe anno 1558 in principio enim illius anni eò veneram, honorario publico & ſtipendio condecoratus) & orauit vt fratri eadem remedia, quibus anno 1557. per me curatus fuerat, tranſcriberem: quæ & tunc penes me conſeruata erant. Tranſcripſi autem eadem:

tamen hac cautione, vt medici diligenter obſeruarent, num eadem hypoſarca, vt priùs, laboraret. Quæ quidem cùm fideliter & transſcripſiſſem, & ad medicos miſiſſem, iiſdẽ vſi ſunt, cum tanta felicitate (vt frater eiuſdem poſteà nobis narrauit, hîc in cœnobio Minoritarum Delphis agens,) vt cùm pro deplorato ab aliis medicis haberetur, denuò noſtris remediis ac præſidiis iam dictis integræ ſanitati reſtitutus fuerit.

SCHOLIA.

QVOD medici Leodienſes hunc monachum, cùm ſecundò in hanc ſpeciem hydropis incidiſſet, curare non potuerint, in cauſa fuiſſe puto, quòd fortè præter cauſam coniunctam, antecedentem & præcedentem, tum præſentem, minùs animaduerterint, nempe aliquam cauſam calidiorem: vnde vtentes fortè ſolùm calfacientibus, & ad anaſarcam tantùm facientibus, febre illa relicta, minùs ægrum ſanauerint: potuit enim eandem hecticam, vt priùs, coniunctam habuiſſe. Quare denuò cùm vterentur noſtris remediis præſcriptis, æger ſanitati rurſus reſtitutus eſt; quamuis nos præſentes non fuerimus. Verùm cùm nos hunc monachum præ manibus haberemus, mihi in mentem venit illa animaduerſio: nempe ſi cum aquâ inter cutem febris quoque complicetur, quòd admodùm calidis auxiliis non ſemper ſit vtendum, neque in cibis neque in potibus, aut purgationibus, aut antidotis, vt rectè admonet Alexand. Trallianus. Nullum enim valdè calfaciens ipſos iuuare poteſt: nam eiuſmodi medicamenta ſitim ipſorum augent, & febrem incendunt, & cauſas inflammantes magis adhuc exurunt, intenduntq́; malum. Quare

Aquæ inter cutem cum febre curatio.

aqua inter cutem ex acutis morbis profecta, non poteſt non inflammationes habere in ipſa perſeuerantes. Nibil enim adeò interuallorũ expers eſt, vt febris: at mirum, quòd neque aqua inter cutem ipſis oboriens, calorem ægrorum extinguat, neque febris omnem aquam inter cutem exhauriat: ſed ab aqua ſimul & igne ambo contineantur; vt vndique dubia fiat curatio, ſiue calefacere, ſiue refrigerare quippiam velis. Quippe neceſſe eſt, vt refrigerantia omnino aquam inter cutem adaugeant: calefacientia rurſus febrem. Satius igitur eſt huiuſmodi mixtam curationem adhibere, & ei quod magis vrget, quatenus licet, inſiſtere. At vbi febres vehementiores apparent, tunc refrigerantibus potiùs vtendum eſt; nec metuendum ea tunc exhibere. Quomodo enim finietur febris, niſi à contrariis? Imò neque aqua inter cutem ceſſauerit vnquam, niſi priùs calor præter naturam deſierit. etenim is ſi diutiùs immoretur, aquam inter cutem parere poteſt. Omnis namque ſiue calida intemperies, ſiue frigida, ſi longiùs protrahat, ſuperetq; vires, deiicit & nutritionem. Itaque cùm ægri alimentum, quod diſtribuitur, non ampliùs in ſanguinem tranſmutant, neceſſe eſt, vt in vaporoſam quandam & prauam ſubſtantiam conuertatur. Porro quòd aqua inter cutem etiam ex colliquatione naſcatur, diuiniſſimus quoque Galenus confitetur, vt liquet 3. de cauſ. ſympt. Videmus autem colliquationem à calore potiùs, quàm frigiditate oboriri. Quare omnia & quæ præceſſerunt morbum, & quæ nunc adſunt, obſeruanda putamus: ac vbi præſentem intemperiem internoueris, ita ad curationem audacter accedas; non autem vulgarium opinionem ſequaris: nempe, Aqua inter cutem laborantes quouis modo calefaciendos eſſe. neque enim hoc ve-

Hydropici interdum refrigerandi.

rum eſt. Nam ego pleroſque (inquit idem Alexander) etiam à refrigerantibus medicamentis interdum adiutos conſpexi; atque id euenire poſſe conſtat. Cùm enim omnes particulæ à caliditate præter naturam orta ad bonam temperiem reuertuntur, neceſſe eſt, vt etiam iecur probum ſanguinem generet, nullatenus impeditum. Quemadmodum igitur dixi, ſemper conandum eſt vt ſpeciem morbi inueſtigemus, & cauſam quæ aquam inter cutem efficit, accuratè deprehendamus. Nam quæ Hippocraticæ artis methodi vocantur, hæ ſunt: nempe Contrária contrariorum ſemper eſſe remedia. Propterea & nos ſubinde frigidis vtebamur, mixtis cum aliis, vt endiuia, cichorea, hepatica id eſt lichene. Neque metuendum eſt, vt iam diximus, vbi febres vehementiores apparuerint, refrigerantia tunc potiùs exhibere. Sed quia hîc febris non erat vehemens, eadem coniunximus iis quæ ad hydropem facerent. Nam vbi inuicem copulantur morbi; eatenus habebunt communem curationis indicationem, quatenus copulabuntur; nobis ſcilicet ad id quod magis vrget obuiantibus; non tamen alterius cura omnino poſthabita, quemadmodum Gal. comm. aph. 16. 1. lib. (de eadem aqua inter cutem cum febre complicata verba faciens) ſcriptum reliquit. Poſtquam igitur omnibus aqua inter cutem laborantibus victum vnicuiq; aptum præſcripſeris, tunc ad ea accedito, inquit idem Alexander, quæ ipſos purgare poſſunt; non confeſtim & vna vice, ſed paulatim. Ex frigida quidem intemperie aqua inter cutem affectos calefacientibus, imò neque hos cibis nimium ſiccantibus, aut medicamentis acrioribus ſtatim curare; ſed per vices, & à mediocribus primùm inchoari oportet: deinde ſic ad valentiora, & ea quæ magis calefacere & ex-

tenuare

tenuare poſſunt, progredi. Nam calefacientia nimium, ſi vniuerſa ac vna vice aſſumantur, totum potiùs habitum colliquant, quàm abundantẽ humorem euacuent. Ita verò etiam ſi refrigerantibus vti oportebit, à mediocribus incipiens, particulatim naturæ adiicere conatur. atque hoc pacto ad magis refrigerantia accedito. Poſtquam igitur ipſos purgaueris, vt conuenit, etiam ad balnea & motus mediocres ducito. Sed pituitoſos & temperatura frigidiores ſatius eſt naturali balneo committere: graciles autem, ſiccos, & febricitantes, potabilis & dulcis aquæ lauacro, vnctione, mutatione aëris, & omni hilaritate recreare oportet. Ita namq; accidet, vt congruo vtentes victu, ad priſtinam rurſus temperiem reuertantur; vt etiam iecur non ampliùs aquam, ſed benignum ſanguinem, in poſterum generare queat. Alioqui ſi hypoſarca, vt plerumque fit, ſit ſine febre & caliditate aut intemperie calida, tunc victu & aëre exiccante vtendum, vt priùs docuimus. Refert Nicolus Florentinus, de quodam comedente tantùm alaudas (Gatenaria hoc vix credente) petroſelino impletas, cum pane biſcocto, & modico vini ſubtilis, & veſperi cum pane puro infuſo in vino, & puluere ſequenti aſperſo, ab hydrope curato. puluis talis erat: ℞ cinamomi electi ℥ ß. garyophyl., galangæ, macis, aniſi, amomi, laccæ ablutæ ſeu lotæ ana ʒ ß. miſce. Nocte verò ſine potu degebat. & ſic curatus fuit. Quod ad medicamenta attinet, duas rurſus intentiones habet; vnam ad materiam coniunctam, alteram ad hepatis malam diſpoſitionem, ne noua materia aggregetur. Prima quidem rurſus abſoluitur medicamentis ſolutiuis, materia priùs digeſta, nempe melle roſ., oxymel. ſimplic., ſyr. de duabus rad., cum aqua hyſſopi, cuſcutæ, abſinthij, fœniculi,

Hiſtoria Nicoli.

per 5. dies. Mox materiã euacuabimus, vt iam dictum eſt; ſed iis quæ hepati non noceant, cùm & hepar in hypoſarca debile ſit, vitando colocynthidẽ & helleborum; iisq́ etiam per interualla adhibitis quæ hepar roborent; minimè contenti vnica euacuatione, cùm materia rebellis ſit. Primò dant hieram ſimplicem ad ʒ vi. per ſe, vſque ad ℥ j. vel ℥ ſ. cum ʒ j. agarici trochiſ. vel cum pilulis de rhabar. de quarto in quartum diem. quibus Nicolus ſe multos curaſſe fatetur, ex mente Guilhelmi; vel elect. diaphœnico aut indo. Vide reliqua apud Gatenariam. *Malam intemperiem amouemus cum ʒ ij. diacurc. cum aqua abſinthij, eupatorij, & cuſcutæ, cum hepate lupi, & rhab.* *In calida vtimur ſyr. de byzantiis, de cichor., confect. diarrhod. abb. vel ſi timeamus caliditatem, trochiſcis de rhab. adiungimus diarrhod. abb. vt Gradus fecit in principe Sfortia, qui ab hac ægritudine curatus fuit.* *Cauſa enim ipſa ſemper auferenda: vt ſi à frigiditate hepatis naturali fiat, reducenda ad temperamentum, calidis electuariis & vino generoſo. ſi ab obſtructione, hepar aperiendum, vt cap. De obſtruct. eiuſdem. ſi ab apoſtemate, curetur apoſtema, vt dictũ eſt: ita & de oppilatione ſplenis, & ſcirrho: ſi inde oriatur, curandum vt poſteà cap. proprio dicemus. ita quoque vt prius dictum eſt, ſi ex potu aquæ frigidæ vel eiuſdem balneo fiat, vtatur cibis calidis actu & potentia, vino veteri aromatico, aliisq́ calidis iam dictis. Si ex fluxu ventris, recurratur ad caput De debilitate hepatis ob laxitatem ſuæ ſubſtantiæ, & ad caput De fluxu hepatico.* *Nunc ad propriam curationem aſcitis veniamus.*

OBSER-

OBSERVATIO XXXVII.

De Aſcite.

ASCITE quidã laborabat iſtis diebus, cuius venter tumidus erat, & adeò eleuatus vt rumpi videretur: quem cùm manu percuterem, aqua vt in vtre collecta ſonabat. Sed cùm virtute ſatis conſtaret, & rectè ad oblata adhuc ſe habe-ret; neque febrem pateretur, & ex frigida cauſa ortum haberet, calidiorem victus rationem huic, & egregiè exiccantem, præſcripſi; & humorem ſeroſum ſtatim euacuare decreui, cùm ab euacua-tione initium curationis inſtituatur; venæ ſectione omiſſa. Quamobrem omnium primò hunc ſyru-pum propinaui: ℞ ſyr. de quinque rad., de eupat. capill. ven. añ ℥ ij. aquæ decoct. abſinthij, agrimo-niæ, florum ſambuci lib. 1. vel aquæ earundem herbarum, ſi habeantur, añ ℥ iiij. miſce, depuretur, adiectis cinamomi ſelecti ʒ ij. ſuauiore ſapore & odore reddatur; ſumat 4. diebus in diluculo. De-inde ℞ diacarthami ʒ iij. diaphœnici, catholici añ ʒ ij. ſyr. de eupat. ℥ j. cum decocto ſambuci, ab-ſinthij ℥ iij. fiat potio, ſumenda in diluculo. De-inde conſului vt hoc vel ſimile apozema caperet: ℞ rad. Ireos, ebuli, apij, petroſ., fœniculi, aſparagi, bruſci añ ℥ j. agrimoniæ, filipendulæ, pentaphylli, capill. ven., pimpinellæ veræ, vulgò benernellæ dictæ, ceterach, caſſutæ, abſinthij añ m. j. azari, caſ-ſiæ ligneæ añ ʒ ij. pul. cicad. ʒ ij. ß. (has Fontano-nus maximè laudat) ſem. apij, fœniculi, dauci, petroſ. añ ʒ j. ß. ſem. geniſtæ ʒ j. cicerum rub. m. ß. florũ ſambuci & geniſtæ añ p. j. ſoldanellæ m. ß.

polypodij quercini, medullæ carthami, vel ſeminis eius contuſi añ ʒ vj. rhab. ſelecti ʒ j.ß. ſpicæ, ſchœnanthi añ ℈ ß.coquantur in duabus partibus aquæ communis, & vna parte vini Rhenenſis, pro lib.j.ß.colaturæ addendo ſy. de eupatorio, de rad.añ ℥ ij.arom.cum ʒ ij.ß. cinamomi; & vtatur quatuor diebus manè. Purgaui hunc cum pilulis ſequentibus: ℞ pilul.de agar. ℈ ij. ß. pilul. de mezereo ℈ ß.cum aqua agrimoniæ; fiant pilulæ v. dentur in diluculo. Poſtridie verò: ℞ theriacæ veteris, ſpecier. diacurc. añ ʒ ß. conſeruæ capill. ven. ʒ j.ß. Deinde omni manè ſumebat ʒ ij. vel iij.diacurcumæ in tabul. Poſteà interpoſitis diebus,etiam illud quod ſequitur: ℞ ſucci ireos ℥ j. mellis roſ.colati ℥ j.cinamomi ℈ j.bulliant,& deſpumetur cum ℥ ij.aquæ florũ ſambuci, vel ſambuci decocti; detur vnica vice; modò tantùm ſumendo ℥ ß.ſucci ireos. Poſtea ventrem inunximus vng. Agrippæ, martiato, & dialthæa ſimul mixtis:impoſito etiam emplaſtro ex ſtercore bubulo,cum oleo irino & vnguento Agrippæ. Crura verò tumida lauari iuſſimus lixiuio ex cinere vitis,in quo folia ebuli & ſambuci decocta erant. Vomitum non prouocauimus: qui licet in principio aliquando conueniat,tamen quia malum aliquando progreſſum, eo minùs vti licet. ſed eius loco pilulis ſupraſcriptis vt vteretur vtile duximus;ſubinde & his vel ſimilibus: ℞ pilul.de rhab. ℈ ij. aggreg. ℈ j.ß. elaterij gr. iij. cum ſucco rad. ireos;fiant pilulæ viij. His quoque tabulis: ℞ ſpecier. diarrhod.abb.,dialaccæ,roſ. nouellæ,trochiſ. de rhab.añ ʒ ß.zacch.albiſſ. in aqua eupat. & cichorij

chorij diſſoluti; fiat electuarium in tabulis: doſis ʒ ij. vel iij. Hoc cataplaſma quoque, vel ſimile, vt ventri apponeretur propoſuimus: ℞ folior. ſambuci m. ij. flor. chamomill. m. j. ß. rad. ebuli ℥ j. ß. rad. bryoniæ, ireos an̄ ℥ j. baccarum lauri ʒ vj. ſeminis aniſi, cumini an̄ ℥ j. coquantur in aqua & vino q. ſ. ad mollitudinem; addendo rebus tuſis farinæ lupinor. ℥ ij. ſulphuris ℥ j. ſtercoris vaccini vel caprini ʒ vij. vnguenti Agrippæ ℥ ß. mellis q. ſ. fiat cataplaſma. atque his vel ſimilibus ſæpiùs cum ſumma ſalute plurimorũ ægrorum vſi ſumus; quibus & ſanitatem conſequuti ſunt, ſi ſtatim in principio ea rectè adhiberentur.

SCHOLIA.

Aſcitis curatio propria.

ASCITIS affectum licet periculoſum diximus, curatio huius tamen tentanda; nam non pauci ex ea euaſere, multi verò tamen ſuccubuere. Quod ad propriam eius curationem attinet, ſi ex frigiditate ſola iecinoris conſiſtat, vt ex frigidæ, vel frigidi medicamenti vſu nimio, vel ex aliqua parte affecta, cui iecur conſentiat, tūc cura tentanda eſt: atq; inprimis ad materiam proximam reſpicere debemus, mox ad cauſas remotas, id eſt, affectus, quibus vel primariò, vel ſecundariò afficitur. Quod ad materiam attinet, intentiones curatiuæ eædem ſunt, ſcilicet vacuatio. Sed alteratio hîc expectanda non eſt. Nam ſeroſus ille humor materia ſanguinis eſſe nequit: ideò vt toto genere præter naturam vacuandus. Sed vacuandi modi non iidem: nec enim hîc ſanguis mitti debet: ſed inter vacuationes maximè conuenit purgatio, ob purgandi excrementi vicinitatem. Vrinatiua etiam conueniunt, quòd facilè

Purgatio.

Vrinam cientia.

aliquid aquoſi humoris per renes traducitur, cùm tamen in eos, tum in cauam venam reſudat. Prætereà faciunt ad diſtributionem in iecur; ex qua impedita dicebamus maxima ex parte colligi in ventre aquas: Sudores minùs conueniunt: quoniam non eſt in extimam corporis ſuperficiem humor diſtributus. Sat ergo erit exercitiis moderatis vti, ad excitandum calorem: & reliqua victus ratio omnis ſimilis ſit hypoſarcæ. Balnea quoque & potiones ſulphureæ minùs his conueniunt; tum quia his vires imbecillæ reſoluuntur maximè, tum quia ſudoribus non multùm iuuantur. Iuuantur igitur purgatione, vrinis, cataplaſmatis, inciſione. Ac primùm de purgatione agendum. Hæc autem per potiones fit; aut medicamentis quæ ad ventrem applicantur, aut clyſmatis. Cùm autem hæc multiplicia ſint, ea afferam quæ hodie in vſu ſunt, & experta. Materia verò eorum, quæ aquoſos humores ducunt, hæc eſt: In primis ſquama æris, vel æs vſtum, quo Iacchinus ſe primum, quod ſciat, noſtra ætate vſum refert: cùm tamen Baeſdorpius anteà eo vſus ſit in Imperatore Carolo V. hydropico, cùm alij medici deſperarent; qui ſe vnum remedium habere profitebatur Carolo Imperatori, ſed eo ſe potiùs malle vti in ruſtico, quàm in Imperatore. Cui Imperator reſpondit, (vt nos à fide dignis accepimus,) Cogita te ruſticum præ manibus habere, modò Imperatorem ita curaueris. atque eo vtens illum ipſum ſanauit. Rhazes quoque eo vſus eſt, vt refert Gradus. Addit Iacchinus, Vtrumq; optimè debet conteri, atq; in catapotia confirmari ex melle. Doſis à ℈ j. ad drachmã vnam cum dimidia. Admiſce garyophyllũ vel cinnamomum. Aliud vſitatum remedium eſt, cortex radicis ſambuci in ſuccum redactus, doſis eſt ad vncias duas, & tantun-

Sudores cur minùs conueniant in aſcite.

Quibus aſcitici magis iuuantur.

Squama æris, aut æs vſtũ.

dem vini odorati. Benedictus Veronenſis, radicis ſambuci corticis ſuccum ad quaternas drachmas quoſdam dediſſe ſcribit. Alij radicis ebuli ſuccum acetabuli menſura quotidie nouem diebus dederunt, decreſcente luna; atque ita ſanarunt hydropicos: vel vnciam vnam; egregiè enim aquam trahit. Vti etiam facit cortex medius ſambuci. Nicolus vna vice dat ℥ vi. decoct. ſambuci corticis mediani. idem dat ex ſucco ſambuci à ℥ ij. ad iiij. & ſucci ebuli, à ʒ iiij. ad ℥ j. Quidam ſuccum ex ſambuci cortice medio cum oxymelite propinarunt. ſed ſi ſurſum verſus (vt quidam autumant) è ligno abradunt, vomitiones concitari; ſi deorſum verſus, per inferna deduci tradunt. Aliud eſt iridis ſuccus, ex radice expreſſus: datur cum zacchare, quod faucibus aſperitatem facit: doſim idem Iacchinus circiter ℥ ij. vel iij. eſſe vult. vncia vna ſæpe ſatis fuit in robuſtis, vt Obſ. ſequenti conſtabit. alij ℥ ß. dant, ſed purum. nullam ferè vim habet ſi decoquatur. Purus eſſe debet, abiecto ſedimento: ex zacch. vel ſyr. violato aut ouo ſorbili delicatiùs ſumitur; & præſtantiſſimum illud remedium habetur. Aliud vſitatum eſt ſoldanellæ, ſiue ſaldanella, braſſicam marinam dicunt: frequens eſt in Zelandia, & copioſè ad nos fertur: nos frequenter in decoctis m j. vel m. ß. ponimus. Hanc malè quidam putant eſſe eam herbam, inquit Iacchinus, quæ appellatur Cachile ab Arabibus: illa enim alia ab marina braſſica, & ſimilis vſneæ: & inuenitur æſtate in noſtro littore: qua in hunc vſum hodie aliqui vtuntur. Soldanellæ ſuccus, vel potus, vel etiam folia ſiccata, & in puluerem redacta, dantur. Scio quoſdam, inquit Iacchinus, & aqua extillata vſos: ego verò non ſum vſus. Holerius tamen refert lib. 1. cap. 37. de hydrope, Aqua extillata è purpureis floribus

Radicis ebuli ſuccus.

Succus iridis.

Saldanella.

ireos

ireos data ʒ vj. vel ℥ j. quantitate, cum ℈ j. elect. triaſantali, & gr. VIII. cinnamomi, efficaciſſimè aquam hydropicorum ducit. Doſis ſucci, ſecundum Iacchinum, ſunt ℥ iiij. ad vj. pulueris ʒ ij. manè, cum exiguo vino vel mulſa. Donatus huius vſum non facilè admittit, cùm mirificè ventriculo aduerſetur: & ipſe pluries experientia vidit noxam inferre, potiùs quàm auxilium aliquod hydropicis præſtare; imò quoſdam citiùs periiſſe obſeruauit. Sed quia hìc frequens, nos tamen commodè hac herba vſi ſumus. Præceptor meus Benedictus Fauentinus, in hunc modum dabat: ℞ abſinthij ſicci, eupatorij ſicci, ſoldanellæ ſiccæ añ ʒ ij. ſpicæ ℈ ij. fiat pul. detur ʒ j. manè, cum aqua rad. ſambuci. Elideus præceptor meus, etiam Bononiæ dabat, modò cum rhab., modò per ſe, cum aqua agrimoniæ. magna cum experientia in noſocomio Vitæ vtebatur ſoldanella cum rhab. & paſſulis: & mulieres citiùs quàm viri curabantur; credo propter ſymbolum, quia frigidiores ſunt, & calidiora medicamenta meliùs ferre poſſunt. Laureola. *Aliud eſt, Laureolæ folia ſiccata in vmbra, & mox aceto affuſa, per diem vnum vel duos, & rurſus ſiccata, & in puluerem redacta; ac conformatis melle vel ſucco cotoneorum pilulis, duæ ſumantur ad ciceris magnitudinem. Aliud* Eſulæ radix. *eſulæ radix eſt, cuius cortex ſiccatus teritur: & vtimur ſcrupulo vno ipſius; addendo maſtichem & rhabar. cum ſucco roſ., fac pilulas pro vna doſi. Alia verò, quorum ſcriptores meminere, hodie (inquit Iacchinus) in vſu non ſunt: & profectò ſi hiis, quæ diximus, non ſatis vacuatur, inanis erit cura. At cucumer agreſtis in frequenti vſu fuit & Græcis & Arabibus: quo ſic vtendum: ℞ corticis rad. cucumeris agreſtis ℈ j. infriatum inſperge mulſæ. Sine moleſtia (vt Holerius quoq; refert)*

fert) pituitam ducit, nec ſtomachum lædit. Abominabilis licet ſit vrinæ potus, tamen maximè probatur medicis. Tolerabilior, ſi ex puero impube diſtilletur cum melle, & aliis diureticis. Quod ad clyſteres attinet, etiam acres adhibendi, niſi venter ſua ſponte humeſcat. tunc enim exiccare ipſum magis conuenit, vt inquit Paulus. Clyſteres fiant ex decoct. mercurialis, polypod., flor. chamæmeli, ebuli foliis, & rad., & caricis: cuius ℞ lib.j. adde mellis deſpumati ℥ ij. olei anethini, rutacei, chamæmel. an̄ ℥ j. hieræ picræ ʒ vij. benedictæ laxat. ℥ ß. ſalis communis ʒ iij. Vel ℞ mercurial., betæ, pariet., an̄ m.j. braßicæ marinæ, vel thymelææ, vel chamælææ m.ß. vel ſennæ oriental. ℥ ij flor. hyperici, geniſtæ an̄ p.j aniſi, apij, petroſ. an̄ ʒ ij. cartami ℥ j. fiat decoct. & in lib.ß. colaturæ diſſol. benedictæ ℥ j. Alij componunt ex rad. ireos, cucumeris ſylueſt., ex cyclamine, vel ſucco, cum vrina hominis, vel cum ſero caprarum; & ſine oleo iniiciunt, vt Rondeletius facit.

Clyſteres.

De vrinatiuis diximus. aliqui dant polium, vel ſampſuchum in vino decoctum, vel iunci odorati, nardi, aſari ex vino; vermes terreſtres, vt Aëtius, vel erinaceum terreſtrem excoriatum, eiusq́; carnis in ſole exiccatæ ʒ j. ex vino tritam præbent. Paulus exhibet cochlear vnum ſtercoris bubuli vſti, ex vino potum quotidie; ſtrenuè auxiliatur. quibus adiice ea, quæ de anaſarca diximus.

Vrinatiua.

Vtimur quoque ſolutiuis exteriùs, ſi æger debilis ſit, aut valdè lædatur: ſic & ſi puer ſit, & medicamēta recuſet. Hæc facile eſt componere ex materia vehementer ducentium aquas. Sed elaterium, & cyclamini rad., & lathyris, inter hæc primas partes tenent, cum grano Cnidio; & vnguentum de arthanita maius: quale hoc eſt: ℞ ſucci thymelææ, cucumer. agreſt. & braßicæ ma-

Solutiua exteriùs applicanda.

rinæ

rinæ añ ℥ ij. ſucci ariſtolochiæ ℥ j. ſpicæ nardi, ſenæ, añ ʒ iij. excipiantur farina orobi vel lupinorum, & applicentur ſupra vmbilici regionem. vermes quoque necant, etiam vrinas mouent. Alij eadem ſupra veſicam, ex oleo rutaceo, & vrina pueri, ac ſucco pedis columbini parant. ea enim quæ vrinas mouent, aliquid faciunt: ideò his vtendum eſt. ſed non vehementer inſtandum, vt in hypoſarca, ob dictas cauſas. Vnde & Rondeletius, Mouent, inquit, vrinas. Quare illud debet fieri, cùm ſuprà dicta remedia vrinam prouocantia dabuntur. Rhaſes tamen minùs probat illa laxantia emplaſtra, cùm maiorem inflammationem inducant in membris, quàm medicinæ debitè correctæ, & in debita doſi adminiſtratæ. Verùm vbi febris abeſt, & ſit materia frigida, iis vti poſſemus, vt docti faciunt. Poſteà ad cataplaſmata, quæ emplaſtra vocãt, deſcendimus: ac primũ ex cochleis conſtat, antiquum ſanè. Oportet priùs per aliquot dies humore excrementitio repurgatas ſumere, & cum teſtis contundere, & leuigare: poſteà inſpergere florem aſii lapidis, calamenthi ſicci, & rutæ ſiccæ aliquid: ſinere donec ſpontè decidant; idq́ toti ventri adhibendum. Eligantur marinæ cochleæ: ſin minùs, quæ in montibus paſcuntur geniſta herba. Aliud, ex ſtercoribus, caprino, bubulo, columbino: ſiccentur priùs modicè, neque admodùm vetuſta ſint: poſteà componatur emplaſtrum cum ſapa, addendo ſulphur viuum, cyminum, lauri folia. alij addunt ſpicæ nardi, ſchœnanthi, vel aſari, vel valerianæ exiguum. Vltimò verò ad chirurgiam, ſi prædictis non curentur, deueniunt; vel ad cauteria vel inciſiones: de quibus poſteà. Nunc aliud exemplum aſcitis adferamus.

Topica & cataplaſmata.

OBSER-

OBSERVATIO XXXVIII.

De aſcitico malè tractato ab empiricis, qui poſteà aptis remediis curari non potuit.

PETRVS Candidus dictus, calcearius, ex hydrope aſcite cùm diu decubuiſſet, vir craſſus & obeſus, magnus, vt ſi quis alius, & robuſtus; Delphis variis vſus eſt remediis empiricorum; cui tandem ab empirico famoſo (cui Egberto nomen erat;) qui illi ſanitatem pollicebatur, exhibita fuere colocynthis & præcipitatum, ita vt indies ad maiorem deſperationem ſuæ ſalutis deuenerit, hepate ab eiuſmodi medicamentis ſine correctoriis, iiſve quæ viſcera roborare debeant, plurimùm oblæſo, indies peiùs habere cœpit; ita vt malum in hepate confirmatũ fuerit. Vnde poſteà organo ſanguificationis magis affecto, ſupra modum aquoſa materia adaucta, venter non ſolùm in molem excreuit, vt in homine craſſo & corpulento diſrumpi videretur; ſed vt etiam ad crura deſcenderit, & tandem in ſcrotum quoque aquà prolapſa, in herniam aquoſam inciderit, adeò ingentem vt talem vix in vita viderim. Eo autem tempore, vtebatur opera Cornelij medici illius ſenioris Delphenſis. Verùm cùm indies burſa teſtium ita excreſceret, & malum augeretur, & medicus dictus illum pro deplorato reliquiſſet, qui eundem ad aliquot tempus tractaſſet, facta eſt conſultatio, & accitus eſt Cornelius Ericius collega meus, ac Hugo Nieuenius medicus Haganus; atque me in tertium medicum amici adoptarunt. Propoſita autem fuit inciſio ipſius ſcroti

ſeu

ſeu burſæ teſtium, vt aqua hoc modo euacuaretur: inter reliqua multæ ac variæ rationes adductæ ſunt, vti & illud quod Iohannes Langius ſcribit lib. ſecundo epiſtolarum, epiſtola 32. Præſens illud ex ſalis (inquit) ſubſidio, Hippocratis & Leonidis ac Archigenis in hydrope remedium, animo memori reconde: qui ſupra internum cruris, œdemate turgentis malleolum, quatuor digitorum ſpacio, ſcalpello, paulo quàm in venæ ſectione altiùs, & in orbem cucurbitulæ adacto, ex vulnuſculis ſale confricatis, ne ſanguis vel ipſa concreſcerent, inde iugi ſcaturigine aqua guttatim emanante, totã hydropis aquam inter cutem in aluo ſub peritonæo, vel in teſticulorum oſſe reconditam, ſenſim educebant. idq́. verum eſſe, mea experientia comperi. Idem & Aëtius Serm. 10. cap. 30. & de ſale lib. 6. de phlebotomia reiteranda. Alij autem in aſcite, vbi aqua copioſè colligitur in peritonæo, punctura vtuntur, per quam aqua euacuatur, quæ per aliam regionem perfectè non poteſt euacuari. Nec adeò periculoſa eſt ventris apertio (vt cenſebat Rondeletius) modò rectè fiat. Nam videmus eos quibus vulneratus eſt venter, euadere; niſi vulnus penetret gracilia inteſtina. Præterea vtilem conſtat eſſe ex euentu. Quibus enim caſu per vmbilicũ aqua erumpit, hi ſunt curati, vt aliàs & nos quoque antè exemplis docuimus. Quòd ſi quis obiiciat, hoc remedio tentato multos interiiſſe: huic reſpondebimus, id contigiſſe, vel quia facultas hepatis in illis erat emortua, vt poſteà ſanguinem bonum gignere non potuerit: aut quia remanſerit ſcirrhus hepatis,

patis, aut lienis; vel quia natus erat morbus ex pulmonis vlcere (phthiſici propemodum omnes in hydropem incidunt) vel quia in thorace fuerat etiam collecta aqua, quæ vacuata non eſt; quod ex tuſſi deprehendi poteſt. Hos deſperatos eſſe dicit Hippocrates: ſed ſic intelligendum eſt, niſi vtraque pars pectoris aperiatur. In deploratis, qui ad extremam virium imbecillitatem deuenerunt, qui ſcirrhum in hepate confirmatum, aut liene, aut vlcus in pulmonibus habẽt, ac denique in ſenio confectis, non debemus hoc remedium experiri. Dum venter pungitur, non eſt ſpectandum ex qua parte, dextráne, an ſiniſtra, malum cœperit, vt quidam religioſiùs obſeruant. Nam nihil refert, vtram partem ſeces; cùm ex vtraque poſſit commodè vacuari aqua. Verùm hîc cùm maxima pars aquæ in ſcrotum vel burſam teſtium confluxerat, potiùs in ea inciſio facienda erat, vt docet Arculanus cap. proprio de hydrope. Verùm cùm vires in hoc ægro debiles eſſent, ac malum iam confirmatum foret, tandem concluſum eſt, vt non fieret inciſio, ſed potiùs euacuatio humoris aquoſi per conuenientia medicamenta, vt ſuccũ ireos, & ſimilia. Præparatoriis & attenuantibus remediis etiãm præcedentibus, & euacuatione peracta, decretum eſt vt ad localia medicamenta perueniremus. Sed, quod pænè omiſeram, tres dies antequam fieret conſultatio, priùs vocatus fueram, cum Guilhelmo de Dalen chirurgo lithotomo: ac euacuatione vſi ex decocto attenuantium, adiectis foliis ſenæ, & agarico, pro ſcroti inflatione fomenta adhibuimus ex decocto

P flor.

flor. chamomil., meliloti, abſinthij, roriſmarini, anethi, flor. roſ. corticum quercus, & ſimilibus, & euaporatione ex prædictis ſub ſella facta, paulo meliùs habere viſus eſt, antequam alij medici acciti eſſent. Idem affligebatur inſigni dolore in ano, ex hæmorrhoïdibus & apoſtemate: pro quo ſymptomate mitigando, & dolorem ſedando, vnà cum chirurgo hæc infraſcripta adhibuimus: ℞ olei amygd. dul., pinguedinis gallinæ, butyri recentis añ ℥ ß. miſce. quo locus dolens inungebatur. mox & hoc fotu vtebamur: ℞ caput vueruecinum integrum, vnà cum oſſibus & cerebello, florum chamomil., meliloti, folior. tapſi barbati, folior. maluæ, viol. añ m. j. rad. althææ ℥ ß. ſem. maluæ, althææ añ ʒ j. ß. ſem. fœnug. lini añ ʒ ij. coquantur omnia in aqua cõmuni q. ſ. ad perfectam mollitudinem; colatura fortiter expreſſa, calidè locus dolens fouebatur; & hæmorrhoïdes apertæ ſunt, & apoſtema quod erat in ano, ruptum eſt, multo pure exeunte, adeò vt dolor ibidem omnis ceſſauerit; intùs etiam aſſumpto ad deterſionem hordei cõmunis decocto cum melle. Repurgato deinde apoſtemate bene habuit. Scrotum tamen inflatum permanſit. vnde alij medici prædicti vocati, poſtpoſita inciſione, ob cauſas dictas, in homine quinquagenario, iam diu hydropico exiſtente, Hugone medico tunc diſcedẽte, infraſcripta vnà cum Cornelio Ericio, collega meo, anno 1562. 22. Nouembris præſcripta ſunt: ℞ florum chamomil., meliloti añ m. ij. ß. ſummitatum abſinthij communis, florum roriſmarini, ſummitatum anethi añ m. j. flor. roſ. p. j.

rad.

rad.althææ ℥ iiij. (ob duritiem quæ aderat) ſem. althææ ʒ ij. coquantur omnia in vino Pictauienſi, ad mollitudinem; & expreſſo humore, leuiter omnia hæc contundantur; cui addantur ſtercoris bubuli m.iij.corticum quercus, ſubtiliter contuſ. & cribro exceptorum m.j.farinæ fœnugræci, ſem. lini an̄ m.j ß. farinæ fabar. m.ß. pul. cumini præparati & cribrati m.j. omnia miſceantur, pauco liquore decocti adiecto, & oleo anethino, ad cataplaſmatis conſiſtentiam. profuit egregiè. Interim 23. Nouemb. infraſcriptum apozema fieri mandauimus: ℞ quinque rad. aperitiuarum an̄ ℥ ß. ceterach, capill. ven. agrimoniæ, cuſcutæ an̄ m.ß. ſem.geniſtæ ʒ ß. ſem. fœniculi, aniſi an̄ ʒ j. ſem. petroſ.; carui, ameos an̄ ʒ ß. corticum rad. thamariſci, glycyrr. an̄ ʒ iij. vuar. paſſ. enucleat. ℥ j folior. ſenæ ʒ vj. agarici optimi leuis & fœminini ʒ ij. zinz. ℈ j. ſoldanellæ ʒ ß. fiat omnium decoctio in aqua communi, & vino Rhenenſi q.ſ. ſtent infuſa per noctē. manè huius fortiſſ. expreſſ. accipe ℥ ix. arom. cum pul. ſpecier. diarrhod. abb., ſpecier. diacurc., dialaccæ ana ℈ j. addendo ſy. de eupatorio ℥ j.ß. ſy. de byzantiis ℥ j fiat apozema pro iij. doſibus. quibus optimè aluus ſoluebatur, cum detumefactione ventris & teſticulorum. Vtebatur autem victu extenuante, exiccante; & abſtinebat à potu, tantummodò parum vini Rhenenſis ſumebat, cùm ſatis diues eſſet, licet calcearius. Poſteà capiebat ʒ j.ß. vel ij. ex hac confectione: ℞ ſpecier. diarrhod. abb. (nam vrina tincta erat, & vix videbatur liber à febre) ʒ j. diacurcumæ ℈ j. dialaccæ ℈ ß. diſſolu. in aqua fœniculi, adiecto

 zacch.

zacch.optimo q.ſ. fiat confectio in tabulis ſecundum artem. 26.Nouembris hæc præſcripta ſunt: ℞ rad. quinque aperit., rad. ireos aн ℥ ß. capill. ven., ceterach, agrimoniæ, hyſſopi, cuſcutæ ana m.ß. ſe.aniſi, fœnic.aн ʒ iij.ſem.geniſtæ ʒ.ß. vuar. paſſul.enucle.℥ j.folior.ſenæ ℥ ß. agar.leuis & optimi ʒ j. ſoldanellæ ʒ ij. folior. mezereonis ʒ ß. zinz.℈ ß.ſchœnanthi ʒ ß. fiat omnium decoct. in vino Rhenenſi, & aquæ petroſ., fœniculi part. æqualibus; & coquantur in balneo maris,& ſtent infuſa ſupra herbas per noctem, pro lib. j. fortiſſ. expreſſ.adde ſy.de eupat.℥ ij.ſy.de byzantiis, ſine aceto (quia parum tuſſiebat) ℥ j.miſ. capiat omni die modò ſemel,modò bis:& egregiè operabatur. 28.Nouemb.,cum cyatho vno decoct. ſupraſcriptæ ſumebat ſucci ireos ℥ ß.pul.ſoldanellæ ℈ j. in diluculo:& habuit ſex ſedes admodum aquoſas; ventre tum teſtibus detumeſcentibus: Facta tamen pro burſa teſtium euaporatione, ex floribus chamomillæ, meliloti, corticum querc.; adiectis aliis iam ſupradictis, & emplaſtro ſeu cataplaſmate præcedente admoto. 22. Nouemb. hac ſola inunctione contenti fuimus; & hernia illa aquoſa,bis exhibito ſucco ireos egregiè curata eſt abſque inciſione:℞ olei anethini,chamęmel.,meliloti aн ℥ ß.miſce. poſteà ad aſcitem curandam & aquam depellendam,2.die Decemb. hæc præſcripta ſunt: ℞ rad. quinque aperit. aн ℥ ß. rad. ireos ʒ ij.ceterach,capill.ven.,hyſſopi aн m.j.ſem. geniſtæ,aniſi,fœniculi aн ʒ j.ſem. petroſ.ʒ ß.cort. rad.thamariſci ʒ j.glycyrr.ʒ iij.paſſul.enucleat.℥ j. folior. ſenæ ℥ ß.agarici fœmin., ſoldanellæ aн ʒ j. zinz.

zinz.℈ j.ſchœnanthi, ſpicæ an̄ ℈ ß.fiat decoct. in aqua fœniculi,petroſ.,& vini Rhenenſ. q. ſ. ſtent per noctem infuſa; cuius expreſſionis accipe ℥ ix. addendo ſy.de eupator.,de byzantiis an̄ ℥ j.arom. cum ſpecier.diarod.abb.diacurc. dialaccæ an̄ ℈ j. miſce.detur, vt dictum eſt, omni mane. Poſteà ℞ ſucci ireos ʒ vj. pul. ſoldanellæ ℈ j.detur cum cyatho vno decoct. ſupraſcriptæ; deiecit meràm aquam citrinam decies.egregiè venter detumuit, cum maxima alleuiatione. 4. die Decemb.cùm aliquantulum tuſſiret, hæc præſcripta ſunt: ℞ ſy. capill. ven. ℥ ij. ſpecier. diapenid. ℈ ij. ß. ſpecier. diaireos ſalomonis ℈ j.ß.zacch. penid.℥ ß. miſce, pro linctu. ſumat cum baculo liquiritiæ ad libitum. 8.Decemb.ſequens ſumpſit:℞ ſucci ireos ʒ vj. pul. ſoldanellæ ℈ j.ß. dabatur cum decocto vltimò præſcripto. optimè ad miraculùm eduxit aquam. Interim diebus ſequentibus, pro roboratione viſcerum vtebatur ſequenti elect.in tabulis:℞ ſpecier.diarrhod.abb.℈ ij. ſpecier. diacurc., dialaccæ, diaireos ſimpl. an̄ ℈ j. diſſolut. in aqua agrimoniæ, adiecto zacch. albiſſ. q.ſ. fiat elect. in tabul. Cœpit indies tunc venter detumeſcere, tum crura ipſa; ac paulatim meliùs habebat. 16.die Decemb. rurſus ex hoc decocto ſumebat: ℞ rad.quinq. aperitiuar., rad. ireos an̄ ℥ ß. capill. ven.,polytrichi, ceterach, agrimoniæ an̄ m. ß. ſe. aniſi ʒ j. ß. folior. ſenæ ʒ vj. ſoldanellæ ʒ ij. vuar. paſſul. enucleat. ℥ j. liquir. raſæ ℥ ß. coquantur in aqua communi, pro ℥ ix. forti expreſſioni adde ſyr.de eupat.,de byzantiis an̄ ℥ j. miſce. Sed tunc crus excoriatum eſt, & maxima copia aquæ quo-

 tidie

tidie effluebat. Pecia lini cum vng. albo ſuperinducta apponebatur, ob excoriationem. Eo decocto abſumpto, iterum ℥ vj. ſucci ireos pul. ſoldanellæ ℥ ß. cum decoct. cepit: deinde iterum elect. in tabulis; & pedes detumuêre, & quaſi curatus videbatur. Verùm cùm homo eſſet admodùm craſſus, merè ruſticus, & inſignis ceruiſiarum potor, iterum largiùs ceruiſiam bibens, à qua diu abſtinuerat, cùm iam aliquot diebus curationem vlteriorem intermiſiſſet, iterum venter mirum in modum inflari cœpit; & crura denuò in maximam molẽ excreuere: adeò vt iterum 16. Ianuarij nos vocauerit, anno 1563. Cùm verò adhuc robuſtus videretur, vnà cum Ericio hanc potiunculam exhibuimus: ℞ ſoldanellæ ℥ j. ß. mezereonis ℥ ß. ſem. aniſi, carui, dauci, fœniculi añ ℥ j ß. bulliant in vino Rhenenſi, ſtentq. per noctẽ infuſa. manè huius fortis colaturæ accipe ℥ iij. ß. adde ſucci ireos ℥ vj. miſce. Exhibita fuit manè potio in diluculo: ex qua ſemel vomitũ habuit. ſed poſteà per diem & noctem ſequentem copioſiſſimè hæc ipſa aquam eduxit: ita vt venter omnino detumuerit, tum crura ſubſiderent. Hoc tamen medicamentum forte eſt, quo non vtendum niſi in robuſtis, quorum naturam cognitam habemus: Nam & hic vir quadratus & robuſtus, bene tulit, & optimè profuit. Huic rurſus & confectiones elect. in tabulis exhibitæ, ad viſcerum roborationem: & denuò benè habere cœpit: & tunc rurſus à medicamentis abſtinuit. Deinde cùm videret iterum crura inflari, denuò ſequutus eſt muliercularum conſilia, quæ pedibus applicarunt & cruri-

cruribus bolum armenum, cum aliis repercuſſiuis: vnde tam peſſimè habuit, iterum facta recidiua, multo peiore præcedente; adeò vt crura tandem in tantam molem excreuerint, vt ad eum vterque rurſus accitus, in vita maiora numquam ſpectauerimus, in homine licet magnæ ſtaturæ & valdè craſſo. imò ex nimia mole cute ſuppurata, ſub poplite vlcera valdè putrida cum putrefactione ſubſequuta ſunt: quæ nullo modo poſteà curari potuerunt. & poſt tres ſeptimanas magis rurſus intumeſcente ventre, tum cruribus, ſubſequuta eſt febris, licet lenta & leuis. ita vt præhabito prognoſtico 17. die Februarij eiuſdem anni è vita diſceſſerit.

SCHOLIA.

RECIDIVAM *ipſa radice, diximus in lib. Obſ. noſtrarũ De febribus, multo peiorem eſſe; & hîc præcipuè: nam poſtquam mulierculæ illa repercuſſiua femoribus applicuiſſent, ea ipſa ſtatim cum tanto dolore intumuerunt, vt nullo modo ſedari poſſent. mox ſubſequenti ſuppuratione ſub poplite, deinde & febre, ventre ſemper magis increſcente, tum cruribus, hic aſciticus parum in fine curationis obſeruans victus rationem, è vita deceſſit. Semper enim aſcitis grauis & ſuſpectus morbus eſt: & hîc periculoſior factus, primò ab empiricis, poſteà in fine etiam à mulierculis. Nulla præſidia, licet videbantur hominem iam anteà reſtituiſſe, poſteà viribus deiectis vllo modo iuuare potuerunt. Quibus modis curetur aſcitis, iam ſatis dictum eſt: ſemper habita intentione ad cauſam coniunctam, nempe hydropem; & ad remotam, nempe malam diſpoſitionem*

ipſius hepatis. Nam fruſtrà, vt diximus, hydropem curamus, niſi malam intemperiem hepatis remoueamus; alioqui citò redit aquoſitas. Multa ſunt quæ hic commendantur à medicis: vt hepar lupi, trochiſ. de rhab., de quibus vide Nicolum, Gatenariam, Arculanum, & alios auctores, qui maximè Auicennam & Arabes ſequuntur. Quomodo autem curetur à Græcis, iam ſatis quoque dictum eſt.

OBSERVATIO XXXIX.

De aſcite, ex hæmorrhoïdibus conſtrictis & lienis oppilatione orta.

NOBILIS matrona, Barbara Zuzia, vxor Iohannis Heuteri, mēſe Octobri, anno 1578. poſt hæmorrhoïdes longo tēpore reſtrictas, quæ conſuetæ erant fluere, incidit in oppilationem lienis: & ex ea tandem in hydropem aſciten. Venter huic tum pedes tumebant. Poſt multa adhibita remedia, ad eandem ſæpe accitus ſum in Hagam-Comitis, vbi tunc habitabat, & poſt pacificationem è Traiecto eò venerat: capiebat ſubinde pilulas vij. ex aloë lota cum aqua ſaluiæ, ad hæmorrhoïdes aperiendas, præcedentibus decoctis aperitiuis. & ad aquam educendam capiebat pilulas tres exiguas ex mezereo, deſcriptionis Donati (de quibus latiùs in ſcholio agemus) ab Altomari cap. proprio de hydrope; quas idem pro aſcite expertas habet. Dat autem ipſe ʒ j. vel ℈ ij. pro vice qualibet: ſed quia hæc matrona debilis erat, capiebat tātùm tres pilulas; & egregiè aquam ſoluebant. Gualtherus pharmacopœus Traiectenſis,

ctenſis, vt nobis tunc referebatur, ſimili morbo laborabat, nempe hydrope ex hæmorrhoïdum obſtructione, quæ priùs illi naturaliter fluere ſolebant: verùm hic ſingulis ſeptimanis capiebat pilulas ex aloë lota, deinde etiam iſtas pilulas ex mezereo, deſcript. eiuſdem Donati. quibus ſolis remediis fuit ab hydrope curatus; & hæmorrhoïdes denuò eidem fluere cœperunt, mox ventre detumeſcente. Noſtra verò matrona poſtquam bis accepiſſet tres pilulas dictas ex meſereo, hæmorrhoïdes fluere cœperũt, poſt magnam liquidorum humorum aquoſorum euacuationem. Poſt decocta aperitiua & pilulas ſumptas, his nodulis in vino ſuſpenſis & expreſſis capiebat vinum, nempe cyathum vnum bis in die: ℞ zarſæ parillæ ℥ ij. ligni ſancti ℥ j. tamariſci recentis m. j. ceterach, chamæd. an̄ p. j. cort. rad. cappar. ʒ ij. cinamomi confracti ℥ ß. fiant tres globuli ſeu puppæ: ℞ ligni ſancti ℥ iij rad. fœnic. bruſci, aſparagi, ononid. an̄ ℥ j. chamæd. ſaluiæ an̄ p. j. rad. aſclepiæ ſeu hirundinariæ ℥ j. granor. iuniperi, baccarum lauri an̄ ʒ j. ß. rad. garyophyllatæ, polypodij quercini an̄ ℥ ß. comæ abſinthij m. ß. fiat magnus globulus ſeu puppa; quæ cõiiciatur in quartam partem cupæ ceruiſiariæ: qua ceruiſia vtebatur pro quotidiano potu, tam pro lienis obſtructione, quàm hydrope. Huic matronæ priùs benè per pilulas dictas repurgatæ, poſt aliquos fotus conuenientes pro cruribus inflatis, ſequens etiam cataplaſma cruribus ſupra modum inflatis appoſuimus: ℞ rad. ebuli recentis m. vj. rad. bryoniæ lib. j. corticum exteriorum ſambuci m. iiij. folior.

 cucume-

cucumeris aſinini m.ij. caulium rub.m.vj. folior. maluar. m.ij. folior. althææ m. iij. furfuris macri m.v.florum chamomillæ m.iij.flor.meliloti m.ij. abſinthij exiccati m.iij.decoquãtur in aqua communi q. ſ. piſtentur,addendo vnguenti Agrippæ ℥ iij. farinæ hordei lib.ß. fiat cataplaſma, vt artis eſt. Hoc cataplaſmate crura inuoluebamus vſq. ad genu: quo multa aqua effluxit, abſq. corroſione. eſt egregium, & pro arcano retinendum. Hæc præſcripta ſunt in principio Decembris. 6. verò die & hæ tabulæ præſcriptæ: ℞ ſpecier. dialaccæ,diacurcumæ añ ʒ ß.ſpecier. arom. roſ. ſpec. diacinamomi añ ℈ j.diſſolutis in aqua agrimoniæ q.ſ. zacchari albiſſ. ℥ iij. fiat confectio in tabul. Lieni applicabatur emplaſtrum de meliloto: & venter inungebatur vng. Agrippæ.quibus bene ſe habere cœpit. Ceterùm in principio Ianuarij, anno 1579.cœpit peiùs habere, curatione paululum intermiſſa. Tunc eam acceſſit quidam chirurgus Haganus, qui pollicebatur eidem ſanitatem: at vir eius Iohannes Heuterus, prudens, ei auſcultare noluit. præter alia remedia quæ intùs exhiberet, etiam propoſuit veſicatoria ponenda eſſe ſub poplite,in parte domeſtica; de quibus latiùs in ſcholio,idque in vtroque crure, cùm crura rurſus valdè intumeſcerent. Cuius cauſa ego denuò accitus, in ea re illi aſſenſi, modò non eſſent cauteria potentialia, & cutem vſque ad carnem adurentia; ea enim ſolent in cruribus œdematoſis vlcera difficilia inferre, & ſubinde gangrænam, vt experientia in multis vidimus. Ideò veſicatoria leuia conceſſi; quæ adhibuit, & veſica illata

illata inciſa fuit: ex qua multum aquæ effluxit; eaque deinde per ſe conſolidata eſt. Cæterùm poſt aliquot dies puſtulæ per ſe in cruribus obortæ, inſignem pruritum induxerunt; & me inſcio, abſque etiam conſilio chirurgi, caules rubros appoſuêre: vnde puſtulis perruptis, & veſiculis effractis, in ambobus cruribus ſubſequuta eſt magna corroſio, & tandem vlceratio: & effluxit continuò aqua, vt vires paulatim deficerent. Ad 14 Ianu. rurſus ad eam vocatus ſum: maritus denuò voluit exhibere pilulas de meſereo; ſed inhibui, ob vires nimiùm debiles. intereà propter vlcerationem, ne accederet gangræna, imperauimus crura lauari cum vino, in quo decocta erant folia vngulæ caballinæ, aliquid maſticis, myrrhæ, thuris, & lithargyrij; etiam folio vngulæ caballinæ (quod ſiccatum aderat, & recens nunc non inueniebatur) loco vlcerato impoſito, ne fluxio omnino impediretur, neque nimium flueret. Vlcera deinde paulatim cœperunt meliùs habere, & dolor mitigabatur: quamquam illa ſemper in peius, quo ad vires, (licet venter aliquo modo detumeſceret ſubinde) vergebat; ita vt eam tandem morituram prædixerimus. Cæterùm vinum illius decoctionis, efficiebat ne fieret gangræna in cruribus. Crura verò eo decocto & lauabantur & inuoluebantur, ſuper vnum locum appoſito folio vngulæ caballinæ, ne fluxio in totum reſtringeretur. Intereà hoc apozemate vtens, videbatur quaſi curata: ℞ rad. ireos viridis ℥ j. rad. fœniculi, petroſ. añ ℥ ß. agrimoniæ, caſſutæ, ceterach, chærefolij, ſoldanellæ añ m. j. flor. trium cord. añ p. j.
ſem.

ſem. aniſi, fœniculi, carui an̄ ʒ j.ß. ſem. cartami contriti ℥ ß. medianorum corticum ſambuci m.j. folior. ſenæ ℥ j. turpethi optimi ʒ ij. rhab. ſelecti, agarici albi fœmin. leuis an̄ ʒ j. ſpicæ, ſchœnanthi, zinz. albi an̄ ℈ ß. vuar. paſſul. ℥ j. liquir. raſ. ʒ iij. polypod. querc. ʒ ij. fiat omnium decoctio in tribus partibus vini Rhenenſis, & vna parte aquæ petroſ. ad ℥ ix. clarificetur & arom. cum ʒ iij. cinamomi ſelecti; addendo ſy. de eupat. ℥ iij. fiat apozema, pro iij. doſibus matutinis. ex prima doſi habuit vij. ſeceſſus: ex ſecunda, poſt tres dies aſſumpta, habuit enormes ſeceſſus, cum magna angustia, vt putarent illam morituram. At poſt ſeceſſus, continuò per plures dies reddidit lotium; & venter ad miraculum detumuit, & pedes; & præter ſpem multorum videbatur curata, & liberata ab hydrope. Verùm anno eodem 1579. in Septembri iterũ venter intumeſcere cœpit. Poſt præparationem materiæ, & aſſumptis bis térve pilulis de mezereo conſuetis, 13. Septemb. iterum hoc apozema præſcriptum eſt: ℞ rad. ireos virid. ʒ vj. cort. rad. fœniculi, petroſ. an̄ ℥ ß. agrimoniæ, caſſutæ, ceterach, chærefolij an̄ m. j. ſoldanellæ m. ß. flor. trium cord., cort. medianor. ſambuci an̄ p. j. ſem. aniſi, fœniculi, carui an̄ ℈ iij. ß. ſem. cartami ʒ ij. ß. folior. ſenæ, abſq. ſtipitibus ʒ vj. ß. turpeti optimi ℈ iiij. ß. rhab. ſelecti, agar. albiſſ. an̄ ʒ ß. ſpicæ, ſchœnanthi, zinz. albi an̄ ℈ ß. vuar. paſſul. enucle. ℥ j. liquir. raſæ, polypod. quer. an̄ ʒ ij. fiat omnium decoctio in iij. part. vini Rhenani, & vna part. aquæ petroſ. circiter ℥ viij. infuſis per noctem. & manè fortiſſimè expreſſis adde ſy. de

cupat.

eupar.℥ ij. clarificetur,& arom. cũ ʒ ij. cinamomi ſelecti, pro ij. doſibus matutinis. Vtebatur deinde dialacca,& diacurcuma in tabulis. 26. Septembris etiam purgata eſt cum diacarthami ſolutiui ℥ ß. aliquando ʒ vj. in tabulis etiam hæc tragea præſcripta eſt: ℞ ſem. aniſi, fœniculi, cumini añ ℈ iiij. ß. ſpecier. diacalamenthæ ʒ j. ſpecier. diacurcumæ, dialaccæ añ ℈ j. trochiſ. de cappar. ℈ ß. cinamomi ſelecti ℈ j. baccarũ lauri num. v. pulu. ſubtiliſſimè; & adiecto zacch. albiſſ. ad pondus omnium, fiat tragea: doſis ſit ʒ j. Rurſus 14. Nouemb. huic matronæ nobili venter ex hydrope valdè intumuit; & rurſus accepit tres pilulas ex mezereo, deſcript. Donati. & intermiſſis aliquot diebus hæc præſcripſimus: ℞ ſpecier. diacarthami ℥ ij. zacch. albiſſ. ℥ j. ß. fiat cõfectio in tabulis, doſ. ℥ ß. ſingulis ſeptimanis; & ex vna doſi quinque vel ſex aquoſos ſeceſſus ſemper habebat, aliquando & nouem ſeceſſus, ſine torminibus. Has tabulas valdè laudabat. Intereà quotidie accipiebat manè cyathum vnum paruum huius vini ſequentis: & hora quarta pomeridiana alterum: ℞ cineris totius fruticis geniſtæ cochlearia duo. infunde in pinta vna vini albi Rhenani optimi: ſtent hæc infuſa calidè ſupra cineres calidos per noctem: manè per manicam Hippocratis coletur, idq́ue ſæpiùs; & fiat claretum. & rurſus exhibita ℥ ß. diacartami in tabulis, habuit quatuordecim ſedes aquoſas liquidas pituitoſas: & non malè inde habebat. Poſteà, cùm videretur aliquo modo meliùs habere, curationem non proſequebatur, numero remediorum tædio affecta. Sed 19. Feb.

anno

anno 1580. denuò ad eam accitus ſum. & cœpit tunc peiùs habere, ventre magis intumeſcente, & aqua ad diaphragma aſcendente, & pulmonem comprimente; vnde etiam difficultate anhelitus corripiebatur, tuſſi tamen non accedente. & quia tunc ſatis ſeceſſum habebat; abſtinuimus ab vſu diacartami. Bibebat tunc vinum Rhenanum bis in die, in quo decoctæ erant radices eringij, ebuli, ireos, aſparagi, adiecta exigua quantitate cicerum rubrorum; & ſummitatum geniſtæ iam priùs pullulantis. & menſe Martio procedebamus cum iiſdem remediis, aliquando & ſupradictis. 19. Aprilis & hoc linimentum præſcriptum, pro ventre: ℞ ſucci ireos, ſucci rad. ebuli, & radicis ſambuci, ſucci bryoniæ añ ℥ j. vnguenti Agrippæ ℥ iij. bulliant ſimul ad conſiſtentiam vnguenti mollioris. Rurſus præparata materia cum decocto rad. ebuli, aſpar., vt priùs, 25. Aprilis ita eandem purgauimus: ℞ rad. ebuli, vel eius loco, ſi deſit, rad. ſambuci, aſparagi, ireos, añ ʒ ij. agrimoniæ, euſcutæ, ceterach añ m. ß. ſoldanellæ ʒ j. flor. cord. p. j. ſem. aniſi, carui, dauci añ ʒ j ß. vuar. paſſul. enucleat. ℥ ß. liquir. raſæ ʒ ij. coquantur in aqua cõmuni & vino Rhenenſ. & in ℥ v. huius decoct. infunde per noctem, facta priùs leui ebull. folior. ſenæ abſq. ſtipitibus ℥ ß. turbith gummoſi ʒ j. ß. rhab. optimi ʒ j. zinz., ſquinanthi, ſpicæ, cinamomi añ ℈ ß. manè fortiſſ. expreſſ. adde diacartami in tabul. ʒ ij. ſy. de eupatorio ℥ j. miſce; fiat hauſtus breuis. detur manè in diluculo. euomuit hanc potionem, quamquam adhuc ter plurima aquoſa depoſuerit. Rurſus vtebatur tabulis roboranti-

bus

bus ſupraſcriptis. Intereà dum aliquando redirem, & cùm remediis vix vteretur, ac tædio præſidiorũ afficeretur; & ſemper in peius posteà procederet, vt vix ambulare poſſet, Heuterus eius maritus nobis oſtẽdit literas ab Antuerpia tranſmiſſas, de muliere hydropica ab omnibus medicis derelicta, hoc modo ab hydrope curata: m.j. mediani corticis ſambuci abraſi, modò in poculo vno ceruiſiæ, modò in vino tantùm infundebat, abſque decoctione. quo quidem vino continuò vtebatur. adhibito quoque veſicatorio, ad rotunditatem palmæ manus, ex fermento, cum ij. catharid. in parte ſilueſtri cruris. Quibus duobus tantùm præſidiis hæc ipſa mulier Antuerpiana curata erat, præter omnium ſpem. Hæc tamen nullo modo hanc iuuabant. & à priore potione iam dicta, materiâ ex lumbis ſupra pubem prolapsâ, non poterat bene reddere lotium. ſed cùm puluerem oculorum cancri ſumpſiſſet, cum exiguo vino, ad cochlear vnum, cœpit meiere. Poſteà, cùm ſecundò ſumeret potionem prædictam, cœpit plurimum mingere; ita vt ſexies copioſiſſimè minxerit: & deinde ter quotidie aluum deponebat, limoſa putida excernens, ſed in minori copia, quaſi cum teneſmo. ſed paulo poſt meliùs excreuit, ſemel globulo excrementitio exeunte calculi inſtar durioris. Cæterùm poſteà menſe Martio, cùm ampliùs medicamentis vti nollet, venter ſemper in maiorem molem excreuit: & quamquam nulla ſpes ſupereſſet, imò ante duos annos prognoſticon feceramus apud maritum & amicos, eam ab hoc hydrope aſcite morituram;

turam; attamen variis remediis, hydropica exiſtens, cùm vſa eſſet, vltra duos annos & tres menſes vitam produxit: partibus ſuperioribus, nempe brachiis, ita exiccatis & macilentis, vt corpus cadaueroſum & præcipuè facies, ante mortem cerneretur, ventre ſupra modum prominente, vt rumpi videretur, & femoribus ac cruribus valdè craſſis & inflatis: & quamquam aqua quotidie ex cruribus efflueret, nihil tamen iuuaminis inde habuit; ita vt tandem vij. die Iunij anno 1580. è vita deceſſerit. Maritus quoque poſteà, anno 1582. in autumno eodem malo correptus, vitam miſerè vſque ad annum 1583. ætatis ſuæ 57. protrahens, licet aptis adhibitis remediis vtens, tandem interiit in autumno, cùm per integrum annum hydrope laboraſſet.

SCHOLIA.

PILVLÆ *ex mezereo, etiam deſcriptionis Meſuæ, licet ſeroſum excrementum valenter purgant, ſeu aquas, & ob id hydropem iuuant; tamen illæ quibus nos ſæpe feliciter vſi ſumus, aliter componuntur, iuxta Donatum ab Altomari; quarum experientiam ſæpiùs & ipſe habuit, (vt refert cap. de hydrope:) quæ & citra noxam pluries ſingulis ſeptem vel decem diebus exhiberi poterunt: mirabiliter etenim ſeroſos purgant humores, citra aliquod nocumentum notatu dignum. Conficiuntur autem hoc modo:* ℞ *foliorum plantæ, quam communiter ſeplaſiarÿ mezereon appellant; & propriè eius, quam nuncupat Dioſcorides chamæleam,* ℥ *ij. vel iij. infundantur per viginti quatuor horas in ſufficienti quantitate aceti vini albi, in quo priùs*

Pilulæ propriæ & expertæ.

mala

mala cydonia fuerint decocta: demum in vmbra exiccentur; & iterum parato decocto ex pomis dulcibus, & acetoſis, in eodem aceto vini albi prædicta folia infundantur; & eiſdem adiice hieræ picræ ſimplicis tantundem: & cum ſucco radicis iridis fiant paſtilli, & ſeruentur: quorum doſis eſt ʒ j. vel ℈ ij. pro qualibet vice: interim verò ʒ ß. agarici trochiſcati, aut rhabar. vigorati, & tantundem trochiſcorum ex myrobal. chebulis adiicere poteris. eiſdem namque catapotiis, Deum teſtor (inquit idem Donatus) me nonnullos hac ſpecie (nempe aſcite) aquæ inter cutem laborantes, ſæpiùs per interualla eis exhibitis, perfectè curaſſe. Nec etiam parùm conferunt pro curatione aliarum aquæ inter cutem ſpecierum, vbi eadem purgatione indigeant: quemadmodum hoc in anno 1557. obſeruauimus, in illuſtriſſimo Petro Antonio Sanſeuerino, Piſignani Principe; qui cùm aſcite ſimul atque anaſarca laboraret, adeò vt ferè à cunctis pro deplorato haberetur, vbi ter aut quater dicta catapotia per interualla deuorauit, liber euaſit: teſtes ſunt nonnulli cùm medici, tum magnates, qui ipſum aqua inter cutem laborantem, ac demum abſolutum, & liberatum inſpexerunt: quamquam non exiguam etiam huic opem tulerit ſudatorium Trituli hodie vocatum, cuius ſuprà meminimus. Cæterùm quia hîc ab hæmorrhoïdibus reſtrictis & liene obſtructo hydrops inceperat, hæmorrhoïdes primò aperuimus cum pilulis ex aloë: deinde pilulis de meſereo cùm vſa bis eſſet, apertæ fuerunt hæmorrhoïdes: alioqui vſus fuiſſem illo remedio, quo frater Domini de Sprang in Haga-Comitis vſus fuit, cùm hæmorrhoïdes reſtrictas haberet: detergebat enim anum cum foliis ficuum: & aperiebantur. Hoc remedium deſcribitur à Leonello cap.

Q *proprio:*

proprio: Medicamen, inquit, rumpens hæmorrhoïdas: Accipe folia ficuum, tempore quo habentur; & fricentur primò illa folia ſupra linguam, quouſque exeat lac: & poſtquam ſic fuerint præparata, tunc cum eis fricentur hæmorrhoïdes; ſcilicet loca hæmorrhoïdum: rumpuntur enim cum facilitate. Plura apud eundem egregia habes de curatione hæmorrhoïdum. Sed de his ſuo loco. Verùm cùm hic hydrops quoque originem haberet à vitio lienis, propterea etiã quædam peculiaria eligebamus lieni conferentia, tam in decoctis, quàm in purgationibus: & etiam in iis quæ extrinſecus admouebantur: ita vti tamaricis decoctum in vino probatur, ſic & ceterach, rad. capp. & ſcolopendrium adiecimus, vt agnum caſtum, tum alia; & rad. ebuli, cùm ſola radix ebuli ac cort. ſambuci ex vino decocta tam lieni quàm hydropi conueniant. Extrinſecus modò emplaſtrum de meliloto, modò ammoniacum diſſolutum in aceto, cum puluere ceterach & aliis lienem reſpicientibus, lieni impoſuimus. Et quia hæc matrona melancholica erat, eò quòd diu extra patriam ob bellum Traiecti agebat, etiam multis amiſſis bonis, diu laborauerat lienis duritie; quæ magis confirmata, ſubſequente aſcite minùs curari potuit. Quod & marito eius diu melancholico, ob eandem cauſam etiam euenit, qui ſimili hydrope interiit.

OBSERVATIO XI.

De aſcite ab ictero originem habente.

IDA, vxor illius Petri Cornelij cereuiſiarij, in cuius cupis tres Glandes quercuũ pro inſigni erant, mulier quidem craſſa & obeſa, anno 1580.

ſub

ſub finem Februarij, cùm in dolorem dorſi verſus hypochondrium dextrum incidiſſet, & ventoſitatem eſſe putaret; qui magis magisque intendebatur: decoctum florum chamomillæ in ceruiſia ſumpſit. ſed eo dolore minimè ceſſante, multa billioſa euomuit. Tertio die tota crocea euaſit, vt ex obſtructione hepatis tum veſicæ fellis, dolor ille originem haberet, excrementis tum albis tum durioribus exiſtentibus. Cùm verò & hæc aluum difficulter ſolubilem ſemper haberet, quod aliàs in illa experti eramus, iſchiade aliquando laborante, vt ſuo loco dicturi ſumus; cumque dolor hic non ſolùm dorſum, ſed & ventrem totum nec non & hypochondrium dextrum occuparet; ſtatim apozema ſequens præſcripſimus, ad eam acciti 29. Feb. ℞ folior. maluæ m. ij. parietariæ, abſinthij communis añ m. ß. flor. chamomil., flor. cord. añ p. j. ſem. aniſi, fœniculi, carui añ ʒ j. ß. prun. damaſ. num. ix. vuar. paſſul. enucleat. ℥ j liq^r. raſ. ʒ ij. folior. ſenæ ʒ vij. agarici leuis femin., rhab. ſelecti ana ʒ j. ſchœnanthi, zinz. albi añ ℈ ß. polypod. querc. ℥ ß. ſem. carui ʒ j. fiat decoct. in aqua communi: & huius fortis expreſſionis accipe ℥ iij. ſyr. ex ſucco roſ. ſolut. & ex infuſ. roſ. añ ℥ ß. miſce. fiat hauſtus. Altera doſis maneat in infuſ. Euomuit, & vix retinuit. & cùm non ſolueret, glande acuta iniecta ſquibalas tantùm eiecit. & cùm clyſterem nō admitteret, 3. Martij hoc ſequens præſcriptum eſt: ℞ rad. cich., dentis leonis añ ℥ ß. capill. ven., polytrichi, fumariæ, folior. viol. añ m. j. (aderat enim & calor in hepate, cum obſtructione) marrubij m. ß. flor. cordial. p. j. ſe. aniſi, fœni-

 culi,

culi,dauci añ ʒ j.ſem. carthami ʒ ij.ß.ſem.melon. ʒ ß.prun.damaſ.num.ix.paſſul.enucle.℥ ß.folior. ſenæ, abſque ſtipitibus ℥ j.polypodij querc. ℥ ß. rhab.ſelecti ʒ j.ß.ſquinanthi ℈ ß.fiat omnium decoct.in aqua communi, pro ℥ viij. huius fortiſſ. expreſſ. accipe ℥ iij. addendo ſy. de ſucco roſ., de abſinth. (vt potio minùs dulcis eſſet: nam ipſa metuebat vteri ſuffocationem, in quam leui ex cauſa vel dulcedine incidebat) añ ℥ ß.fiat hauſtus breuis: altera doſis maneat in infuſ. Rurſus euomuit; & à meridie tantùm vnam ſedem habuit, albam, duram, & non liquidam, dolore ſemper augeſcente. ob quam cauſam & venam aperuiſſem: ſed quia menſes fluębant ſatis copiosè, abſque tamen alleuiatione,à venæ ſectione abſtinui: & licet ex glande nihil excreuerit,tamen icteritia in lotio apparere cœpit, eratque lotium craſſum, citrinum. Cùm & alteram doſim etiam euomeret, ſexto Martij die hanc purgationem accepit: ℞ elect.de ſucco roſ.ʒ vj.vix per horam retinuit, & multa bilioſa cum anguſtia euomuit. & glande nihil quàm ſquibalam vnam depoſuit:& cùm dolor ſub noctem magis intenderetur, tandem clyſma ſequens admiſit: ℞ rad. althææ mund.℥ j. mercurial., betæ, maluæ, viol., flor. chamomil., meliloti ana m. j, marrubij m. ß. prun. damaſ. num.xiij.vuar.paſſul.enucl.℥ j.ſem.aniſi,fœniculi, carui añ ʒ j.ß. ſem. lini ʒ ij. coquantur in aqua communi,pro lib.j. colaturæ adde caſſiæ pro clyſteribus ℥ j.benedictæ laxat.℥ ß.diacathol.ʒ ij.olei chamomil.,amygd.dulc.,anethini añ ℥ j.vitellum vnius oui, ſalis gemmæ ʒ j. ſalis communis ʒ ß.

miſce, fiat clyſter. non bene recepit: & vix totum intrauit; & non habuit inde ſeceſſum. Altero mane, ægrè tamen, rurſum admiſit clyſterem: & impoſuimus benedictæ laxat., caſſ. añ ℥ j. diacatholici ℥ ß. ex quo habuit ſedem ſatis magnam, ſed non liquidam, at albam & duram. & menſes adhuc copiosè fluebant. 7. Martij hæc præſcripta fuêre: ℞ rad. fœnic., petroſ., cichorij, dentis leonis añ ℥ ß. marrubij, capill. ven., polytr. agrimon. cuſcutæ, dentis leonis añ m. j. flor. cord. p. j. ſem. aniſi, fœnic. añ ʒ j. ß. ſe. end. ʒ j. prun. damaſ. num. xiij. vuar. paſſ. ab arill. repurg. ℥ j. liquir. raſæ ʒ ij. folior. ſenæ abſque ſtipitibus ℥ j. ß. polypod. querc. ℥ ß. rhab. ſelecti ʒ iij. ſchœnanthi ℈ ß. bulliant in aqua communi, pro ℥ ix. & fortiſſ. expreſſ. adde ſy. de byzantiis, ſy. ex ſucco roſ. ſolut. añ ℥ j. ß. miſce, fiat apozema pro iij. doſibus matutinis. cùm vnam ſumpſiſſet, denuò euomuit; quamquam ex illa habuerit vnum ſeceſſum: & poſteà multa & plurima bilioſa per vrinam excreuit. Menſes debito ordine fluentes, poſteà ſubſtiterunt. Verùm, quia dolor in hypochondrio dextro permanebat circa ſtomachū, hoc fotu vſi ſumus: ℞ rad. althææ ℥ j. ß. fol. maluæ, viol. flor. chamomil. meliloti añ m. j. flor. roſ. rub. p. j. ſummitatum abſinthij p. j. ſem. maluæ ʒ j. ß. coquantur in aqua communi, pro lib. j. ß. expreſſioni adde aceti roſ. ℥ ij. aquæ roſ. ℥ ß. ſpecier. diarrhod. abb. ℈ j. ß. fiat fotus cum ſpongia. cùm parùm iuuaret, & menſes nunc non fluerent, venam iecorariam in brachio dextro incidere fecimus, ſanguine moderatè extracto: & ſenſit leuamen. At poſteà ad-

 huc

huc dolore circa præcordia hærente, alteram doſin decoct.vltimò præſcriptæ exhibuimus:ſed vix per horam retinuit. ideò glande acuta impoſita ſeceſſum habuit; & die ſubſequente per ſe excrementa deiecit, licet adhuc alba, & minùs liquida. 14. Martij his tabulis vtebatur, pro dolore, & ventoſitatibus circa præcordia hærentibus: ℞ ſpecier. diacumini, diacurcumæ añ ℈ j. ſpecier. diarrhod. abb. trionſant., dialaccæ añ ℈ ß. diſſolutis in aqua flor. chamomil., adiect. zacch. albiſſ. q.ſ. fiat confectio in tabul. Tertiam doſim decoct. cùm ſumpſiſſet, benè excreuit, & dolor ceſſauit, cùm ſemper plurima craſſa & valdè citrina mingeret. Intereà hoc globulo in ceruiſia, qua quotidie vtebatur pro potu, pendente expreſſoque vtens conualuit: ℞ marrubij exiccati m. ß. rhab. ſelecti ʒ ß. croci orientalis gr. vij. ſchœnanthi gr. ij. fiat globulus ſeu puppa. Verùm cùm hæc conualuiſſet, ad colorem citrinum per totum corpus permanentem depulſandum, varia muliercularum conſilia huic mulieri propoſita erant: vti lac cum ſemine cannabis, croci paululo adiecto: verùm illud vulgare remedium mihi non arridebat, cùm Dioſ. referat lib. 3. cap. 141. quòd ſemen huius in cibo largiùs ſumptum genituram extinguat, & ex Gal. 1. de aliment. facul. concoctu difficile ſit, ac ſtomacho & capiti noceat, & praui ſit ſucci. ideò, iuxta Matthiolũ, comment. in 3. Dioſ. lib. cap. 188. grauiter errãt mulieres Italicæ, cùm pueris comitiali morbo laborantibus cannabis ſeminis decoctum exhibeant; quo tantum abeſt vt morbum curent, vt etiam augendi occaſionem præbeant.

Secun-

Secundum erat aliud vulgare remedium radix vrticæ decocta in ceruiſia; qua & plurimi ſanati dicebantur: licet Matth. in lib. 4. Dioſ. cap. 89. & Gal. 6. de ſimpl. tantùm folia & ſemina in vſu eſſe ſcribunt. Tertium empiricum erat radix chelidoniæ, etiam in ceruiſia decocta: quæ magis mihi placebat, ex Dioſ. lib. 2. cap. 176. cùm dicat quòd radix chelidoniæ maioris, cum aniſo & vino albo pota, regio morbo medeatur: & Gal. 7. ſimpl. ea vtitur ad morbum regium iecoris, in vino albo cum aniſo. Brabantina quædam mulier, longo tempore icterica, cùm decocto rad. chelidoniæ maioris ad aliquot tempus vſa fuiſſet, aliis tamen medicamentis prægreſſis, & à me deſcriptis, tandem ab ictero egregiè euaſit. Verùm hæc altera ægra, de qua nunc loquimur, iterum 28. Martij circa præcordia anguſtiam quandam ſentiebat: quæ his pilulis exhibitis ceſſauit: ℞ pilul. aggreg. ℈ ij. pilul. de rhab. ℈ j. diag. gr. ij. fiant pilulæ vij. egregiè excreuit, cum alleuiatione: & rectè habuit. Verùm hæc eadem mulier, cùm curata eſſet, & iterum foras prodiret, denuò incidit in febrem: & tunc bilioſa euomuit, & bilioſa excreuit per ſe: & cùm peregrè eſſet profecta, incidit in maximã debilitatẽ. quare ad eam accitus 17. Aprilis, cùm omnia medicamẽta reſpueret, ex hac mixtura capiebat: ℞ cõſer. folior. acetoſæ ℥ ß. manus Chriſti cum perlis ʒ vj. conſeruæ borag. ʒ ij. ſy. de limonibus ℥ j. miſce. & febris eam reliquit. Sed non diu poſt iterum icterus illam inuaſit, cum hepatis obſtructione. Hoc infuſo adhibito, denuò conualuit: ℞ marrubij m. j. bulliat

in aquæ cichorij ℥ v. & in hac decoct. infunde fo-lior. ſenæ alexand. ℥ iij. ſeminis aniſi ʒ j. rhab. ſele-cti ʒ j. ſchœnanthi ℈ ß. facta vnica ebull. manè fortiſſ. expreſſ. adde ſyr. ex ſucco roſ. ſolut. ℥. j. miſ. habuit quinque ſeceſſus, quia tunc erat debilis: & denuò rectè conualuit. Sed poſt vnum aut alterum menſem rurſus ictero affecta, ex iecoris obſtructione, poſteà menſe Septembri ex illo ictero præcedente in hydropem aſciten periculoſiſſimã incidit: adeò vt pro deplorata haberetur. atque hoc malo vltra octo menſes detenta, mirabiliter tamẽ per me ab hydrope aſcite, cùm ventrem in maiorem molem excreſcentem haberet, tum crura adeò inflata, præter opinionem curata fuit, iiſdem remediis quibus in Heutera vſi ſumus; in decoctis ſemper adiecto marrubio, eò quòd hoc malum ab ictero & obſtructione originem traxerat. Sed huic veſicatoria vtrique cruri in parte ſilueſtri apponere iuſſimus ſub genu: quæ poſteà vlcerabantur; & effluxit perpetuò paulatim aqua, vt inde curata fuerit, cum maximo noſtro honore, & omnium hominum admiratione; quamquam vlcera illa ita inducta tandem etiam ægrè quidem curata fuerint.

SCHOLIA.

RECTE *priùs diximus, cùm de ictero ageremus, in ſignis prognoſticis, quòd icteritia diuturna plerumque hydropem minatur, quæ difficillimè curatur, cùm adſit obſtructio hepatis ſimul; verùm hepate nondum in ſcirrhum permutato. Hic hydrops (aſcites inquam) quamuis periculoſiſſimus, & curatu difficillimus;*

Si hydrops coniungatur icteritiæ vel

mus; tamen magna noſtra induſtria fuit curatus. Praſium ſeu marrubium benè olens in hac curatione magnam prærogatiuam habet: quo etiam in decoctis ad hydropem facientibus ſemper vſi ſumus. Vbi enim ab ictero contingat, vel ſimul icterus cum hydrope coniungatur, Nicolus Florentinus valdè commendauit ſuccum praſsij depuratum, cum vino albo, & zaccharo vel melle: exhibet autem ſtomacho ieiuno, fecibus priùs ab inteſtinis eductis. Illud idem Gerardus de Solo ſuper 9. Almanz. in pauperibus hydropicis dat: ſed ſpeciatim valet quando hydrops coniungitur cum icteritia, vel eam ſequitur. Refert idem Nicolus, duas ſe curaſſe mulieres hydropicas, à cauſa frigida cum tuſsi, quarum ventres in maximam molem excreuerant, tum crura ac coxæ; exhibendo eis omni manè ℥ iiij. aquæ praſsij, & eiuſdem aquæ ℥ ij. ante cenam per horas duas; purgando eaſdem de quarto in quartum diem cum ſucco ireos. quæ ita ſanatæ ſunt. eam ſequatur, quomodo curetur.

OBSERVATIO XLI.

De muliere aſcite laborante, cui pedes ſeu crura ac femora fuerunt ſcarificata.

POST vniuerſalia remedia in hydropicis, crura œdematoſa aliquando à veteribus ſcarificari ſolebant. At in Anna, muliere, hoſpita Delphenſi, cùm aſcite laboraret, & multa illi remedia per nos tum alios adminiſtrata fuiſſent, medicus quidam cùm in hoſpitio per vnum aut alterum diem detinebatur, iuſſit hunc in modũ crura tum femora hinc inde verberari & flagellari cum ramuſculo viridi aquifolij aculeati (noſtri vulgari

lingua appellant *bulſt:*) nam ita cute vndiq. manè in diluculo flagellatâ, vulneratâ ſeu ſcarificatâ, aqua è cruribus & femoribus ſtillatim emanabat;& demum crura ita ſcarificata aqua tepida abluebantur: deinde folia plantaginis aquaticæ applicabantur, faſciis lineis circumductis. Flagellabantur autem ita manè, & poſt meridiem hora quarta, ad quatuor dies: ita vt crura tum femora detumeſcerent mirum in modum, tum venter ipſe. Interim bis in die bibebat vinum Pictauienſe, confectum cum cinere ſtipitum fabarum & geniſtæ, quod per ſaccum clarificatorium, inſtar clareti ſæpiùs transfundebatur. quo remedio aliqui dicebantur curati. Quamuis hæc mulier annoſa, malo in hepate confirmato, etiam dudum facto per me prognoſtico, quòd non curaretur, licet primò videbantur remedia iuuare; attamen malo ingraueſcente, poſteà cùm multis menſibus decubuiſſet, tandem obiit.

SCHOLIA.

INTER *topica contra hydropem remedia, quæ minimè ſunt adminiſtranda ante vniuerſalem curationem & euacuationem, præter emplaſtra ſuperiùs dicta, balnea, thermas, euaporationes, etiam ſacculos è macris furfuribus, milio, panico, ſale, ſulphure, calidos, & ita appoſitos, tum ſacculos ex arena & ſabulo vel cineribus calefactis, ſæpiùs appreſſos; præter cataplaſmata alia, de quibus ſuperiùs diximus, & de quibus auctores perlegere poteritis; nonnulli & ſinapiſmis (vt Holerius) & diaſpirato ex ſtercoribus animalium confectis vtebantur, & perſeuerante malo ad phœnigmos ex*

radice

radice ſcrophulariæ, ranunculorum, & ſimilia empla-ſtri modo impoſita, vel ad veſicatoria perueniebant; & veſicas configebant, & vlcera aperta conſeruabant, ſuperimpoſito folio braßicæ, vncto butyro vel oleo, permittentes aquam effluere ad ſexaginta dies. Alij ſcarificatione vtebantur, vt Scholio Obſ. 33. huius libri diximus. Aliqui & cauteria ventri inducebant in ambitu vmbilici, & quibus partibus tumor erat. Nam & ſcarificationes quoque conueniunt: ſed ſi nihil proficerent his remediis, ad extremum præſidium, nempe Paracenteſim accedebant: de qua vnum exemplum, temerariè tamen adhibitæ, adferemus.

OBSERVATIO XLII.

De paracenteſi perperam in aſcitico quodam adhibita.

IOHANNES Bokelli, vir quadraginta annorum, cùm ebrius & vino ſatis oppletus ex menſa ſaltaſſet, vena magna aliqua ei perrupta fuit: vnde in vomitum ſanguinis enormem prorumpebat, & copioſiſſimum ſanguinem tam infrà quàm ſuprà deiecit. ad quem tunc accitus ſum. Et licet tunc temporis, præter ſpem multorum, cùm ad deſperationem veniſſet, à me curatus fuerit; poſteà tamen inordinatè viuens, in hydropem aſciten incidit: multiſque adhibitis remediis vexatus eſt à quodã Paracelſiſta, qui eundem tunc curabat, & ſanitatem ei promittebat. Verùm poſteà, eò malum progreſſum eſt, vt Paracelſiſta relicto, alium medicum & chirurgum ac me vocârint. Medicus autem & chirurgus pro-

proponebant paracenteſim; & ægrotum & aſſiſtentes eò perduxerunt, vt illum hoc modo ab hydrope perfectè ſanatum iri crederent: idque magnis promiſſis iactabant. cuius cauſa conſultatio facta eſt. Ego verò tunc certas rationes in medium adduxi: nempe quòd vires iamdudum ex nimia ſanguinis profuſione proſtratæ eſſent; & quòd inde hepate refrigerato, originem traxerat hydrops, in homine nigro, & extremè macilento, etiam ante hydropem; & nunc tanto magis, cùm ſeſe nullo modo erigere poſſet, in lecto decumbens, difficultate anhelitus laborans: & quòd ideò in ſyncopen facilè incideret: & ob hæc nullo modo paracenteſin in hoc ægro conuenire. Hac quidem meâ opinione explicatâ, à curatione excludor, eò quòd veritatem protuleram: nam poſt duos menſes, cùm eandem paracenteſim peregiſſent, poſtquam ex profuſione larga ſanguinis in hydropem incidiſſet, atq. ea vltra ſemiannum nunc laboraſſet, aqua ſubitò effluente, altero die (quod etiam cuidam in aurem dixeram, poſtquam audieram paracenteſim peractam, quòd 24. horas non ſuperuiueret) cum ignominia illorum æger extinctus eſt, anno 1579. menſe Ianuario.

SCHOLIA.

Paracenteſis. *De paracenteſi magna olim controuerſia, aliis medicis eam omnino reprobantibus, aliis approbantibus. Vtriuſque ſectæ argumenta colligit Aurelianus 3. Chronicon cap. de hydrope. Illos enim deterrebat, quod ferè moriuntur omnes, qui puncti fuerint: Hi verò re-*

rò remedium temperabant, neque in omnibus vtebantur; atque ita ſeruabant aliquos. Tempeſtiua autem eſt punctio, priuſquam in cachexiam morbus abierit, firmis viribus, corpore iuuenili, ſi atra bilis hydropem non induxerit, ſi validus ſtomachus, ſi æger non febrit; aut ſi febrit, remiſſionis tempore. Ideò diligenter cauent, ne pungantur inteſtina, cùm facultas hepatis eſt emortua, ſcirrho, aut ſplenis tumore, aut cùm vlcere pulmonis, aut infirmis viribus, aut ætate ſenili æger laboret. Hæc omnia prouidenda ſunt, priuſquam de paracenteſi decernas. Alioqui temeraria via eſt, etiam ſi hæc adſunt. Quæ cùm hic adeſſent; nempe in homine extremè macilento, atrabilario, cùm ex macie niger eſſet, tanquam oſſa tantùm reſtarent, etiam antequam in ſanguinis profuſionem inciderat, & facultas hepatis emortua eſſet, & vires ad extremum deiectæ; ideò temerariè facta fuit in illo paracenteſis. Eraſiſtratus apud Celſum cap. 21. lib. 3. reprobat ſectionem hydropicorum, quia ſemel effuſa aqua, & affecto hepate, poſteà regeneratur. Si tamen priuſquam putreat materia, & vires concidant, grauiuſq́ affectum hepar & partes aliæ fuerint, adhibeatur, optimè nutrito priùs ægro, & confirmato, nihil peccatur. Sed extremum remedium eſt, & non niſi vrgente neceſſitate vſurpandum, & cum magna medici prudentia. Ideò demptis iis de quibus paulo antè diximus, minus eſt periculi, cùm natura ſæpe moliatur viam aquæ per vmbilicum, vt anteà oſtenſum eſt: & quibus vulneratus eſt venter, niſi vulnus ad gracilia inteſtina penetret, omnes euadunt. Præmonendi tamen ſemper ſunt amici ægrorum, quãto cum periculo remedium tentetur. Tentariq́ debet, modò illa non adſint de quibus diximus; vbi aliis remediis nihil profe-

ctum

ctum eſt. Longè tamen tutior eſt ſcarificatio cutis totius ventris, ſecundum aliquos, ad aponeuroſes muſculorum, paruis ſciſſuris; quibus per ventrem ſerum reſudet. Galenus, Paulus, Albucaſis, Meſue in aſcite pungunt ad latera vmbilici; qua parte illa vacua & inania ſunt, & propemodum excarnes muſculi. Alij quidem dextra parte, ſi lien; ſiniſtra, ſi hepar in vitio eſt: alij verò ex eadem parte, qua viſcus eſt, à quo malum primùm ortum eſt. Rondeletius, vt paulo antè meminimus, ex vtraque parte commodè poſſe fieri, & aquam vacuari putat. Si verò inteſtina in cauſa ſunt, (vt quidam ſentiunt) pungunt quatuor digitis ſub vmbilico; ſed paululùm reducto phlebotomo in latus. Hippocrates intercutaneos pueros incidit, in libro De locis in homine. Aurelianus conſenſu veterum, in intercute magis, quàm aſcite paracenteſim probauit. In aqua inter cutem Aſclepiades quatuor digitis ſupra talum, tibiam compungit, interiori parte; ea profunditate, qua vena inciditur. Qui locus compunctus ſi parum aquæ reddit, femora, ſcrotum, pudenda, ſi quidem intumuerint, loca etiam ſupra manum & articulos, incidenda ſunt, ex Leonide & Hippocrate. Formulam verò punctionis, ex lib. 6. Pauli & aliis collige. Hippocrates non ſolùm paracenteſim, ſeu ſectionē, ſed vſtionem etiam probat; puto, vel pulmone affecto, vt in ſuppuratis; vel vt paretur via ſcalpello: quemadmodum etiam docet Holerius, Hippocratem id præſtare in eo libro, cuius initium eſt, ἢν ὁ τοῦ πλεύμονος ἀρτηρίη: Vbi ſuppuratos, qua parte pus ſe prodit, in dorſo & pectore vrit aut ſecat, alioqui enutritos priùs lacte. In hydropicis verò venas in ſcroto craſſiſſimas ſecat: paulò poſt in ſcroto, femoribus, ac tibiis frequentia vlcuſcula ſcalpello

pello incutit. Deinde qua parte magis fluctuat aqua, aut tertiam coſtam ab vltima ad os, ex quo terebra caua τρυπάνῳ τρυγλητηρίῳ *perforat, donec exeat aliquid aquæ: ex quo linamentū indit è lino crudo, ſpongiamq́ mollem alligat, ne excidat linamentum. Quotidie ſemel aliquid expurgat, ad dies 12. Decimotertio die reliquum aquæ emittitur: via relinquitur, vt quod ſupernaſcitur, effluat; venter cibis reſiccatur. Si femur & ſcrotum intumuerint, vulnuſculis audacter configito. Sæpe hepate maximo, & priùs lacte nutrito ægro, non metallo, ſed alia materia, inurit, octo inde cruſtis factis. Nonnulli id faciendum cenſent buxeis fuſis, feruenti oleo tinctis. Libro de locis in homine, tenuiſsimis ferramentis circa vmbilicum vrit; ac tantum aquæ quotidie trahit, quantum vires ferant. Hoc ſemper obſeruato, vrendum aut ſecandum priùs, quàm pituita corrumpatur, aut viſcera grauiùs lædantur, & vires cōcidant: deinde vacuationem paulatim, id eſt, 12. diebus, vt priùs faciendam. Galenus paracenteſim in hydrope laudat; vſtionem in ſuppuratis: duplicemq́ affert rationem, cur periculoſa ſit vniuerſa vacuatio in hydropicis: extinctionem ſcilicet caloris natiui, ſimul cum humore effluente ſpiritu: & pondus viſceris, quod cùm non ampliùs ſuſtentatur ab aqua, ſeptum & reliqua thoracis viſcera trahit deorſum. Plura ſunt apud Albucaſim, Aurelianum, Paulum, lib. 6. cap. 44. Recentiores tutiùs progrediuntur. Viam parant cauterio potentiali, deinde actuali. Hinc ſcalpello perforant; & cannula caua, commodiore, quàm linum crudum Hippocratis, ſenſim educunt aquam. Aculeato ſcalpello vtuntur, vt minor fiat perforatio; locumq́ eligunt, vbi aqua deorſum in imum ventrem tendit, relicto hepate & hypochondriis,*

chondriis,

chondriis, in medio muſculorum obliquorum epigaſtrij. Partem materiæ medicamentis purgant, topicis diſcutiunt, ſiccante victu abſumunt; vires diligenter fouent. Minùs metuunt à peritonæo perforato, quàm à membrana ſuccingente coſtas. Diligenter etiam cauent (vt paulo antè diximus) ne pungantur inteſtina.

OBSERVATIO XLIII.

De tympanite.

RVSTICVS quidam Alcmariam acceſſit, tympanite laborans, vt à me curaretur: cui venter ſupra modum intumuerat, vt concuſſus tympani ſonum redderet: reliquæ verò corporis partes macilentiores erant. Ideò huic omnia flatulenta inhibuimus, & vt exercitio vteretur quantum poſſet; & vt famem ſitimque ſuſtineret: mirificè enim hæc proſunt, cùm curatio præcipua conſiſtat in roborandis partibus, coquentibus, & in offerendo ea, à quibus minimè flatus expectantur. ideò primùm talem victum eidem inſtituimus, panem & obſonia minimè flatulenta: & condimenta, quæ ad flatuum iuuant diſcuſſionem, & concoctionem faciunt; cuiuſmodi ſunt aniſum, cyminũ, liguſticum, imperatoriæ ſemen. Potus illi erat tantus vt non fluctuaret; omnino parcus, quamuis non extremè, vt in aliis. Verùm hæc ſpecies ſimiliter purgantia medicamenta, & quæ vniuerſum corpus emaciant, atq. etiam quæ vrinam ciunt, exigit. Similiter & quę extenuare & digerere ſpiritus flatuoſos poſſunt, tum extrinſecus tum intrinſecus adhibere oportet. Etenim verendum

tendum non eſt, in hac aquæ inter cutem differentia, ſimul cum flatuoſo ſpiritu ſeroſos quoſdam humores ac tenues redundare; qui in flatuoſum aërem à diminuto calore tranſmutantur: quin imò vanum eſt, ac intellectu carens, ſine vllo humore ſuperfluo laborantem hydropicum vocare, Cælio Aureliano teſte. Hinc quoque celebriores auctores eiſdẽ purgantibus medicamentis pro eius curatione vtuntur, quæ pro aſcitis curatione præcipiuntur; eiſdemque redundantem humorem præparantibus; atque etiam vrinam cientibus: perpetuò tamen prædictis adiiciendo ea quæ flatum diſſipant, vt ſemen fœniculi, aniſi, cumini & ammi: ſimiliter & prædictis antidotis diacuminum, aut dianiſum commiſceatur. Cùm autem hîc circa ventriculum & vmbilicum dolores tamquam colici hærerent, cùm hoc vitium ex ventriculo ferè originẽ primam habeat; ideò materiam illam crudam priùs purgaui cum pilulis aromaticis, & de hiera ex ʒ j. pilul. de hiera, quæ materiam minorabant. Deinde hunc ſyrupum præſcripſi: ℞ ſyr. de end. compoſ., de quinque rad., de eupator. ſy. acetoſ. compoſ. añ ℥ j. ß. aquæ apij, end., cichorij añ ℥ iiij. depuretur & arom. cum ſpecier. diarrhod. abb., cinamomi electi añ ʒ j. pul. diacumini ʒ ß. fiat iuleb ad modum clareti; pro quatuor diebus. Deinde ℞ pilul. de hiera ſimpl. rhab. ſelecti, de agar. añ ℈ j. cum aqua agrimon. fiat pilulæ vij. ſumantur circa noctis dimidium. Poſtea hoc decoctum ſumebat: ℞ menthæ ſiccæ, hyſſopi, betonicæ, abſinthij, folior. ſambuci añ m. j. cichorij, end. agrimoniæ añ m. ß. flor.

chamomil.anthos añ p.j.ſem. aniſi,carthami ana ℥ß. ſe. apij, petroſ. añ ʒ j. ſem. dauci, ſem.4.frig. maior. añ ʒß. folior. ſenæ orientalis ℥ j.ß. agarici albi femin.,rhab.ſelecti añ ʒ j.ß. ſpicæ, ſchœnanthi,zinz.añ ℈ j.vuar.paſſul.ab arill.repurg.℥ j. fiat omnium decoct. in duabus partibus aquæ & vna parte vini,pro ℥ ix.colaturæ adde ſy.de byzantiis, de eupatorio,ſy.ex infuſ.roſ.añ ℥ j.miſce.fiat apozema pro tribus doſibus matutinis. Deinde detur elect. in tabulis, modò diacyminum, modò diacurcuma. & capiat ſæpe ex hoc puluere ante paſtum: ℞ ſem. aniſi, fœniculi, carui, cumini in aceto maceratorum ana ℥ j. fiat pul. ſumat ex eo ʒ ij.per horam ante prandiũ, & poſt cenam duabus horis. Poſteà etiam has pilulas ei exhibui: ℞ pilul.mezereonis,deſcr.Meſu.℈ ij.trochiſ.agar. ℈ j.cum ſyr.de byzantiis;fiant pilulæ v.capiat poſt mediam noctem, libenter ei dediſſem clyſterem, modò admiſiſſet, (nam in hoc malo maximè commendantur clyſteres) in hunc vel ſimilem modum paratum: ℞ folior.ſambuci, mercurialis, rutæ, origani, pulegij, calaminthæ, furfuris ana m.j.flor.chamomillæ p.j.ſoldanellæ,folior.maluæ añ m.ß.ſem.aniſi,fœniculi,carui,dauci añ ʒ ij.coquantur in aqua communi,pro lib.j.colaturæ adde olei rutacei ℥ iij. benedictæ laxat. ℥ j.electuarij de baccis lauri ʒ j. vitellum vnius oui, ſalis communis ʒ iij. zacch. rub. ℥ j. ß. miſce. fiat clyſter. Quemadmodum enim eiuſmodi clyſteres, ita & glandes egregiè auxiliantur, ſi ex foliis rutæ, cumino,ac caricis exiguoque ſale figurentur. Vel ℞ mellis deſpumati q.ſ.ſem. aniſi, fœniculi,cumini

añ ʒ j.

añ ʒ j. agarici, ſalis gemmæ, pul. hieræ añ ℈ iiij. miſceantur, & fiant balani. Reliquos clyſteres tum balanos inuenies, quando loquemur de colicis doloribus, qui & hic valde laudantur. Cùm autem cum ſucco ireos, tum aliis, adiecto ſemper aliquo puluere diacymini, ſatis purgatus eſſet, etiam iis de quibus paulo antè de aſcite diximus; extrinſecus quoque adhibuimus vnguenta, emplaſtra, cataplaſmata, in hunc vel ſimilem modum parata: & quia circa ventriculum dolebat ſubinde, appoſuimus ceratum ſtomachicum Galeni: & hypochondria inunximus, tum ventrem, hoc vng. ℞ olei rutacei, anethini, vng.ti Agrippæ añ ℥ j. ß. ſucci rutæ, abſinthij, ſucci ſambuci añ ℥ ß. vini optimi ℥ j. coquantur leuiter in duplici vaſe, ad conſumptionem ſuccorum; adde ſeminis apij, petroſ., cumini añ ʒ ß. ceræ exiguum; fiat vnguentum. & tempore inunctionis adde parum vini maluatici; vel, ſi deſit, vini albi. Ventri apponebatur emplaſtrum de baccis lauri, primò cingulo conſtricto, vel faſcia. Poſteà & hoc emplaſtrum, aut ei ſimile: ℞ ſtercoris vaccæ lib. j. pulueris cymini, & rutæ añ ℥ j. cùm vrina pueri incorporentur. In proceſſu iubebam vt adderentur ſalis vel nitri, vel ſulphuris ℥ ß. His autem tum aliis remediis ſæpe repetitis, tandem hic ruſticus meliùs cœpit habere. Sed cùm non progrederetur in curatione, iterum venter intumuit: & domum rediens, tandem mortuus eſt. vti & alius ruſticus Scorelianus, etiam tympanite laborans; qui ſanationis gratia ad nos venerat: ſed cùm non diu maneret apud nos, remediis aptis non ſub-

leuabatur; curationemque relinquens, idem & tympania mortuus eſt.

SCHOLIA.

Curatio tympaniæ.

PLVS flatuum in tympanite, & minus aquæ ſubeſt, vt de ſignis huius mali diximus: non tamen eſt ſine aqua; ideò iiſdem ferè remediis vtuntur auctores, quæ ad aſcitem valere tradunt; adiunctis ſemper iis, quæ flatus diſcutiunt. Oportet igitur laxare & aperire mediocriter, & diſcutere, tam ſumptis quàm admotis, præſertim in cauſa frigida. Nam in cauſa calida, minùs calidis vtendum. Et ſic ſi ſine febre aduenìat, vel ea exigua, & ſola conſiſtat, aliam curam exigit: nempe vt flatus etiam diſcutiamus, & bonam concoctionem procuremus ventris & inteſtinorum, cum iis quæ partes roborent, & benè concoquantur, & flatus minimè gignant. Robur quoque ventri addimus, ex his quæ ſuprà ſunt poſita vnguentis, ceratis, emplaſtris: quibus & hypochondria comprehendere vtile erit. Quidam hic pilulas aromaticas & ſebelinas in principio commendant, vt Rondeletius, ſyrupos magiſtrales, tum opiata, qualia apud illum inuenies. Qui Arabum decreta ſequuntur, vitant ea quæ ventoſitatem generant; atque iis vtuntur quæ eandem reſoluunt: vitæq́ inſtitutum ad calidum & ſiccum vergendum docent. mox intentionem curandi ad materiam coniunctam conuertunt, eam reſoluendo: poſteà ad cauſam remotam oculos habent, remouendo malam diſpoſitionem hepatis, & aliorum membrorum. coniunctam cauſam abolent ſolutiuis, non tantùm iis quæ expellunt ventoſitates, verùm etiam quæ euacuant aquoſitatem. Incipiunt, iuxta Auicennæ præceptum, à lenioribus, vt hiera in

in cauſa calida, cum aqua apij, fœniculi, cichorij, & ſimilibus: in frigida, cum decocto carminante ex aniſo, cymino, & potiſsimùm cum clyſteribus carminantibus iam dictis, ex hiera, polypod., oleo rutaceo, ſale & ſimilibus. Iohannes Arculanus ſingulare remedium aſſerit, ſi in clyſteribus adiiciantur elect. de baccis lauri ℥ iij. Ad reſolutionem verò competunt, diacalamintha, diacyminum, dianiſum, diagal. & elect. de baccis lauri, & alia, de quibus egimus de dolore ventriculi ex ventoſitate. Exteriùs verò apponunt ſacculos, qui flatus diſcutiunt, iuxta Rhaſem, ex milio, panico, ſulphure, ſale, cinere calido, vt etiam Nicolus facit. Alij malunt lixiuium, vel decoctum ex vino albo, flor. chamomil. origan., calamentha, & aliis reſoluentibus, cum ſpongia aut veſica impleta, vel panno, per modum fotus ventri apponere. Nonnulli emplaſtrum de baccis, quod habetur paratum, toti ventri imponunt: vel illud quod ad Ariſtarchum refertur à Meſue. Intereà etiam aliorum membrorum ratio habenda eſt; nempe à quo membro præcipuè originem trahat, vel num per conſenſum afficiatur, ſiue fuerit hepar, lien, vel ventriculus: ſolet enim tympanites generari modò ex aqua frigida, modò ex vino multa aqua infracto; vel ex aliis inflantibus quæ comeduntur; ex quibus inconcoctio ſtomachi ſequitur, aut iocineris: ſed ſtomachi (vt quidam ſentiunt) peculiare malum eſt; ſicut aſcitis ſecundæ digeſtionis, & hypoſarca tertiæ vitium eſt. Ex ea enim digeſtione vapor ac ventus ab inualido calido excitatur ſtomachi, aut inteſtinorum, in quibus generatur. Ex capite item, ac aliis membris defluit materia, quæ in fumum facilè conuertitur ab infirma caliditate iecoris. Inconcoctus à ſtomacho ſuccus, ab imbecillitate iecoris, in ſummum ſeu ad

caput facilè aſcendit, & iterum defluit. Euenit interdum in acutis febribus, ex innaturali feruore, cùm antequam digeratur à naturali calore, naturali opere in ventum verti neceſſe ſit. Iam etiam tympanites vtplurimùm inflato liene euenit; quoniam membrum rarum eſt, fungoſum, humoris inconcocti receptaculum. In ventre eodem modo continetur, vt in aſcite humor; nec ſine aqua is ſpiritus inuenitur: ſub peritonæo enim fumus ille partim in aquam cogitur, partim ſub forma fumi remanet derelictus. Cæterùm robur ventri addimus, ex his quæ ſuprà ſunt poſita de ventriculi imbecillitate, & de eiuſdem ventoſitate. Hepar roboramus cum diarrhod. abb. & diacurcuma. quæ ad lienem faciunt dicemus lib. ſequenti De vitiis lienis. Quòd ſi ab vtero radix ſit inflationis, vt ſæpe fit, remedia præcipuè ipſis fiant, quæ ſpeciatim de vteri inflatione dicturi ſumus. In ſumma, peſſis vtemur, ex gallia muſcata, ladano compoſitis & zibetto. Vtemur & ſeſſionibus earundem virium, & fotu. Si ex febre fiat, vel ea ipſa adſit, modò febris modò hydropis rationem habere oportet, vt ſcholio Obſ. 35. huius libri abundè ex mente Tralliani & aliorum docuimus. Sed & illud de hydropis curatione obſeruandum, quòd ſæpe miſti ſunt affectus, ac miſcere curandi rationes oportet, vt aliquando omnium notæ miſtæ apparent: perpetuò tamen alicuius ex his notæ apparent. Ideò Rhaſes inprimis curationem ponit aſcitis, quæ cum affectu calido iungitur: atque exigua quidem adfert remedia, hanc ob cauſam, vt arbitror, quòd eandem omnino difficilem vel planè deſperatam iudicat. Remedia tamen vehementia adfert, vt pilul. de rhab. nimis fortes, ob thymelææ folia & fructum. Si verò talia ſigna non ſunt, dat pilulas de mezereo di-

ctas;& emplaſtro vtitur ad ventrem: & ea propinat, quæ vrinas mouent. Poſtremò tympaniam curat victus ratione; & electuaria & emplaſtra adhibet, & clyſteria. Quidam in tympanite vehementia cathartica vitanda eſſe volunt, quibus venter augetur: aquam tamen, quam vnà cum flatu permiſtam aiunt, per aluum educendam volunt: qui ſpiritus inde generatur. & laudant pilulas ſagapenas, quæ valdè aperiunt, & ad ventoſitates faciunt, & menſes promouent. Quod ad extrinſeca remedia attinet, alij ſacculos toti ventri apponunt: qualis hic eſt: ℞ milij, ſalis, & furfuris añ m. j. ſem. aniſi, apij, fœniculi, dauci, cumini añ ℥ ij. flor. chamæmeli, meliloti, & fœnug. añ ℥ iiij. folior. rutæ, lauri, pulegij añ m. ß. contundenda contundantur; & fiant ſacculi, qui calefacti in latere ignito, vino albo inſperſo, applicentur, & ſæpiùs iterentur. Prætereà etiam cucurbitulas leues crebrò toti ventri affigendas eſſe volunt, vt Paulus quoque iubet. mox & cataplaſmata, de quibus diximus (& mox etiam oſtendemus in Obſer. ſequentibus) quæ flatus diſcutiunt, commodè apponunt.

OBSERVATIO XLIV.

De inteſtinis in ſcrotum prolapſis, cum hydrope.

RVPTVRAM adeò ingentem patiebatur pauper, inteſtinis in ſcrotum prolapſis, ferè per menſes duos; ita vt nullo modo inteſtina in locum reduci poſſent, multis tentatis remediis, iiſque diuerſis etiam à vulgaribus adhibitis. purgationibus quoque variis ad rem non facientibus vſus: adeò vt venter in inſignem molem excreuerit,

rit, tamquam diſrumperetur. Torquebatur autem inſigni dolore, non ſine febre: inquietus erat, vt nullo modo ob ventris extenſionem atq. torſionem dormire poſſet. Tandem æger ad reſtim deductus, aduocat chirurgum. Chirurgus verò me vocat, cùm nihil auxilij ſupereſſe videretur. Eundem accedens, repperi ventrem tympani modo inflatum, nõ ſine hydrope. Cæterùm quicquid ſumebat per os, reiiciebat: aluum pluribus diebus non reddiderat. Cùm parum ſpei ſupereſſet, ſequentem clyſterem, vt ſtatim iniicerent, iubeo; qui & in hunc modum 3. die Octobris anno 1594. paratus erat: ℞ rad. althææ mund. ℥ j. foliorum mercurialis, parietariæ, maluæ, betæ añ m.j. flor. chamomillæ, meliloti, ſummitatum anethi añ p.j. ſem. aniſi, fœniculi, carui añ ʒ j ß. coquantur in aqua communi q.ſ. huius colaturæ accipe lib. j. adde benedictæ laxat., diaphœnici añ ℥ ß. diacatholici ʒ ij. ß. olei chamomil., anethini añ ℥ j. ß. ſalis communis triti ʒ j. ſalis gemmæ ʒ ß. miſce. fiat clyſter. Bis ex eo ventrem depoſuit, fecibus tantùm eductis, & ſimul multis ventoſitatibus reiectis. Vnde dolor ventris nonnihil fuit ſopitus; ita vt nocte ſequenti meliùs dormierit. At ventris moles nullo modo detumuit. Die verò ſequenti rurſus dolor hominẽ multo grauiùs torquebat & conficiebat. Quare rurſus clyſter iniectus eſt, quamuis eundem non retinuerit, & is vltro effluxerit, ſtercore adhuc retento: Mox alio immiſſo, quem retinuit, aluum poſtea mediocriter excreuit; at non copioſè. Die quinto Octobris potionem ſequentem ſumpſit: ℞ diaphœnici

ʒ ß.

℥ ß.aquæ florum chamomillæ,agrimoniæ ana ℥ j. miſ.fiat potio. at nihil eduxit; niſi ſub veſperam, glande ſequenti immiſſa: ℞ pul. ſpecier.hieræ picræ ℈ j.trochiſ.alhandal ℈ j ß. ſalis parum; mellis q. ſ. fiat ſuppoſ. Intereà & totum ventrem hoc vnguento inungebat: ℞ vng^ti. Agrippæ ℥ j.ß.ſucci ſambuci ℥ ß. ebulliant in duplici vaſe, ad cõſumptionem ſucci;& fiat linimentum. Sexto Octobris ſequens apozema præſcripſimus, & ſimul fotum pro ſcroto; vt meliùs inteſtina reducerentur: ℞ rad.ebuli, iridis, petroſ., fœniculi,aſparagi añ ℥ j.agrimoniæ,caſſutæ, capill. ven. polytrichi, ceterach añ m.j. folior. ſambuci m.ß. ſoldanellæ ʒ j.ß.folior.ſenæ à ſtipitibus repurg.℥ j.polypodij querc.ʒ vj. ſem. cartami parùm contuſi ℥ ß.ſem. aniſi,fœniculi añ ʒ j.vuar. paſſ.mund.℥ j.ſem.cucumeris, melonum añ ʒ ß. fiat omnium decoctio in aqua communi, pro ℥ ix. colaturæ adde ſy. de eupatorio ℥ j.ß. ſy. de byzantiis ℥ ß.miſ. fiat apozema prò iij. doſibus. Fotus verò hic erat: ℞ rad. althææ mundatæ ℥ j.ß. caput vnum lilij albi, florum chamomillæ, meliloti, maluæ añ m.j. ſem. lini ʒ iij.ſem. maluæ ʒ j.ß. fiat decoctum in aqua communi,pro lib.ij.pro fotu ſeu fomento. Cùm duas doſes decocti ſupraſcripti accepiſſet, nihil quicquam excreuit, at tertia doſi ſumpta, & ſimul glãde impoſita, ſeptimo die Octobris, aluus ita enormiter ſoluta eſt, vt priùs ſtercora dura, mox liquida reddiderit, ventoſitatibus ſimul emiſſis;& vt tam magnam copiam aquæ per inferiora profuderit,idq. continuò,vt tandem venter detumuerit miraculi inſtar, præter omnium

 aſtãntium

aſtantium opinionem, cùm morti proximus videretur. & inteſtina in locum reducta fuere. & ita hic homo à ſepulchro quaſi in vitam eſt reuocatus. Tale erat ſuppoſitorium: ℞ trochiſ. alhandal ℈ ij. pul. hieræ picræ ℈ j. ſalis parum, mellis q.ſ. fiat ſuppoſitorium tenue oblongius. Fece igitur dura educta, cùm iam ter potionem ſumpſiſſet, demum venter ita enormiter ſolutus eſt. At inteſtinis reductis in ſcrotum, imperaui vt ſubligaculo ferreo continuò vteretur, ne ampliùs inteſtina in ſcrotum prolaberentur. Aqua ita copiosè per ſeceſſum effluente, moles ventris in totum ſubſidit: & curatus eſt.

SCHOLIA.

IN ſimili caſu, & præcipuè in hydrope, longa experientia didici folia ſambuci in decoctis eiuſmodi adiecta, egregiè aquam ducere: quod & ebulus quoque præſtat, teſte Dioſ. lib. 4. cap. 165. Eadem, inquit, vtriſque vis, & vſus exiccans, aluo detrahens aquam, ſtomachô inutilis. Folia olerum modo coquuntur, ad pituitam bilemq́; detrahendam, caules teneri in patinis cocti, eadem efficiunt. radix in vino decocta, & in cibis data, hydropicos adiuuat. Soldanella quidem, ſeu braßica marina, ſtomacho inimica, acris, vehementißimè aluum mouet in cibo cocta. coquitur propter acrimoniam, cum pingui carne: flauas enim & hydropicorum aquas & pituitas educit. Copiosè apud nos naſcitur in Zelandia.

OBSER-

OBSERVATIO XLV.

De tympanite, multo tempore perdurante, & tandem mortem inferente.

VXOR Petri Theodorici lanionis Delphenſis, cùm vltra duos annos tympania laboraſſet, variiſque remediis tam muliercularum quàm empiricorum vteretur, tandem cùm nulla præſidia iuuarent, & indies magis venter extuberaret, noſtram opem implorauit, nunquid præſidij ſupereſſet. Ad quam cùm intraſſem, hæc ſigna cùm aduerterem adeſſe, ſanitatem nolui promittere, ſed tantùm meam diligentiam, cùm malum adeò progreſſum eſſet, vt vix aliqua ſpes in tam magno malo recuperandæ ſanitatis adeſſet. Venter enim in magnam molem excreuerat, vt vix ſimilem caſum in vita viderim: erat enim mulier vtcumque procera, & venter ita eminebat, vt diſrumpi videretur: cutis ipſius ventris arida plurimùm intendebatur, & tympani modo venter manu mea impulſus ſonabat: vnde & huic malo (vt anteà oſtenſum eſt) nomen inditum. Cætera membra arefacta, & ſupra modum extenuata ſqualebant. Deinde & huic mulieri ructus crebri, & ventris crepitus, qui plurimùm videbantur ex parte iuuare, licet venter iis tamen non detumeſceret: & iacenti corpus diſtentum manebat, etiam reſupinæ. Ex quibus ſignis facilè cognouimus tympanitem eſſe, ſed iam confirmatam, nam longo tempore hoc malo detenta fuerat, vt malum extirpari eò minùs poſſet. Verùm illa inſtan-

inſtante, tum amicis ipſis, hæc infraſcripta remedia præſcripſimus: inprimis, cùm minimè febricitaret, victum attenuantē, ad calidum & ſiccum mediocriter inclinantem: & vt ab iis abſtineret obſoniis, quæ flatulenta eſſent, aut flatus inferre poſſent: quem victum ægrè ad longum tempus obſeruare potuit. 28. Septemb. anno 1577. ad eam accitus, hoc decoctum deſcripſi: nam licet ſpiritus flatuoſus ſuperabundaret, nō erat tamen abſque aqua; quæ per aluum deducenda erat, ita vt etiam ſimul ad ventoſitates expellendas cōduceret: ℞ rad. ireos ℥ j. corticum rad. fœniculi, petroſ. apij, añ ℥ ß. agrimoniæ, calaminthæ, cuſcutæ, meliſſæ, ſoldanellæ, ceterach, ſcolopend, vulg. añ m. j. flor. chamomillæ p. j. ſem. dauci, fœniculi, carui, petroſ. añ ʒ j ß. folior. ſenæ alexand. ℥ j ß. turbith ſelecti gummoſi ʒ ij. ß. ſem. cartami parùm contuſi, polypod. querc. añ ℥ ß. rhab. ſelect. ʒ j. agar. fœmin. albi leuis ʒ ß. ſchœnanthi, zinz. albi, ſpicæ añ ℈ ß. vuar. paſſul. enucleat. ℥ j. liquir. raſæ ʒ iij. coquantur in tribus partibus vini Pictauienſis, & vna parte aquæ communis, pro lib. j. ſtent infuſa per noctem. manè fortiſſ. expreſſioni adde ſy. de eupatorio ℥ iij. arom. cum ℥ ß. cinamomi electi; & fiat ad modum clareti, pro iij. doſibus matutinis. quibus multa aquoſa reddidit, vnà ventoſitates expellendo, vt venter aliquo modo diminueretur. Poſteà iteratum fuit decoctum, impoſitis ℈ ij. folior. mezereonis præparatorum. Intereà ſumebat omni manè ante cibum ʒ ij. vel iij. diacymini: & fuit hoc modo rurſus purgata: ℞ diaphœnici ʒ vij. diſſolue cum ℥ iiij. decocti

vltimò

vltimò deſcripti: & habuit plus quàm octo ſedes valdè copioſas, cum maximo iuuamine. Deinde rurſus ſumebat ex diacumino. Poſtea 8. die Octobris ita demum fuit purgata: ℞ diaphœnici ℥ j. diſſolu. cum ℥ iij. aquæ flor. chamomillæ, addendo ſy. de eupatorio ℥ j. miſce. egregiè profuit. 9. Octob. hoc elect. in tabul. præſcriptum: ℞ ſpec. dialaccæ, diacurcumæ, ſpecier. diacumini añ ℈ ij. diſſolu. in aqua agrimon., adiect. ℥ iij. zacch. fiat confectio in tabulis. doſis omni manè ante cibum & ante cenam ʒ iij. vel ℥ ß. 11. Octob. hoc decoctum præſcripſimus: ℞ pulegij, ſabinæ, ceterach, agrimoniæ, cuſcutæ, ſoldanellæ, añ m. j. rad. ireos ℥ j. corticum rad. fœniculi, apij añ ℥ ß. rad. lappæ ℥ j. ligni ſancti, ſeu hagioxyli ℥ j. ß. ſem. aniſi, dauci, carui, fœniculi añ ʒ j. ß. ſpicæ ʒ j. vuar. paſſul. enucleat. ℥ j. coquantur in aqua communi, pro lib. j. colatura arom. cum ʒ iij. ß. cinamomi electi; addendo ſyr. de eupatorio ℥ iij. miſce. fiat apozema, ad modum clareti. 14. Octob. hæ tabulæ præſcriptæ: ℞ ſpecier. diacalaminthæ, diacymini, dialaccæ añ ℈ j. diacurc. diaireos añ ℈ ß. diſſolutis in aqua flor. chamomill., adiecto zacch. albiſſ. q. ſ. fiat confectio in tabulis. Rurſus præſcripto decocto ſuperiori, & exhibito diaphœnicone, cùm venter aliquo modo laxaretur, breui rurſus in tumorem increſcebat. Libentiſſimè clyſteres adhibuiſſem, maximè huic hydropi accommodos; ſed noluit admittere: & tandem tædio medicamentorum affecta eſt; quamquam etiam ventrem inunxerimus vnguento infraſcripto: ℞ vnguenti martiati, emplaſtri de meliloto,

olei

olei coſtini an̄ ℥ ß. miſce. & tale cataplaſma toti ventri imponeremus, quod conſtabat ex emplaſtro de baccis lauri, cum triplo pondere cyperi; etiam adiuncto ſtercore bouillo q. ſ. ad formam emplaſtri, quod toti ventri apponebatur interſutum cerati inſtar. Poſteà nulla remedia ampliùs admittere voluit: & quamquam longo tempore ſuperuixerit, tamen, vt prognoſticum feceramus, tandem obiit. Sic quoque ex tympanite, anno 1580. interiit Hadrianus Alowinus, Delphius cereuiſiarius, quum vnà cum Bontio profeſſore apud Lugdunum Batauorum, mortem amicis prædixiſſemus. Quare etiam æger nos reliquit, aſſumptis duobus Paracelſiſtis iactatoribus, eidem intra 14. dies ſanitatem promittentibus. atque ita idem poſteà 13. die, magna cum illorum confuſione obiit: viris quibuſdam conſularibus hoc tempore dicentibus, Nunc videbimus quid Paracelſiſtæ præſtent, quod Galeniſtæ præſtare non poſſent. quibus tamē reſpondebamus, quòd verè viderent ægrum non diu ſuperuicturum. Et ita, breui morte ſubſequente, Galeniſtas, quos priùs contempſerant, & debito honore fraudauerant, in arte ſua verſatos eſſe iudicarunt.

SCHOLIA.

TYMPANITEM *omnium ſpecierum periculoſiſſimam eſſe, communis ſchola medicorum rectè iudicauit; præcipuè vbi diu perdurauerit, vti huic mulieri euenerat; quamquam vltra tres annos hoc malo laborârit, antequam ex eo moreretur. Videbatur aliquo modo emplaſtrum ventri appoſitum iuuare: ſed hoc*

hoc præſidiū, quia erat tædioſum, ſicuti & alia omnia, reſpuebat. Aëtius hunc in modum cataplaſma componebat: ℞ ſtercoris caprini ſextantem, tantundemq; ſtercoris bubuli, & columbini; farinæ fabaceæ ſeſquiunciam, calaminthæ, ſalis nitri, ſeminis apij, ſeminis dauci, ſem. fœniculi & cumini, cuiuſque vnciam vnam, panis aridi quadrantem, mellis ſeſquiunciam, therebinthinæ quadrantem: miſce, & vtitor. Alia vide apud auctores. Interim magna ex parte hoc malum lethale eſt, ſi diu durauerit: quemadmodum etiam euenit Heinrico Aimo Conſuli Delfenſi, vti nos vnà cum Bontio illum tractantes prædixeramus. Aëtius.

OBSERVATIO XLVI.

De tympanite ab vtero originem habente, & caſu admodùm mirabili.

SIMONIS Iohannis, typographi Delfenſis, vxor, quæ in foro piſcario vel prope forum habitabat, poſt duplicem quartanam, qua per totum autumnum & hiemem laborauerat, & à me curata erat (mulier ſi quæ altera valdè obeſa & craſſa) benè poſteà valebat, ac prægnans putabatur: nam & ipſa motum fœtus ſe ſentire dicebat; imò obſtetrix illa ſagax, & magni nominis hoc tempore apud diuites mulieres Delphenſes, cui Salutaris nomen erat, etiam eandem grauidam eſſe pronuntiabat; quamuis paulo poſt hæc ipſa de imprægnatione dubitauerit. Ingens moles ventrem totum occupârat, ſaltus maximus aderat, & murmur quoddam inſtar flatus hinc inde exaudiebatur aliquando: atque mulier hæc ipſa quotidie

tidie magis magisque obeſa & craſſa euadebat, quamuis propria natura, vt paulo antè diximus, valdè corpulenta eſſet; tamen in immenſum & enormem tumorem venter excreuit. Verùm tempus imprægnationis & pariendi cùm præteriiſſet (decimum enim menſem iam exceſſerat, quòd ſe grauidam & partum in vtero ſeſe habere crederet) tandem & hæc ipſa inordinatè febricitauit: ita vt ad eam accedens, cùm ventrem adeò tumidum, vt rumpi videretur, cernerem, eumque durum & tympani modo ſonum reddentem animaduerterem, ſi percuteretur; &, quod mirum alicui eſſe poterit, euidens ſaltus non ſolùm ſentiebatur, ſed etiam oculis ſpectabatur, vt etiam in lecto iacenti tegumenta eleuarentur: & id magis in imo ventre, cum murmure quodam ac rugitu audiebatur, qui equidem nil aliud erat quàm ſpiritus flatuoſus, qui ſurſum aſcendebat, ac cor premebat. Ego molam ventoſam in vtero eſſe ſuſpicabar, & vnà tympanitem adeſſe, cùm totus venter intumeſceret tympani modo, non ſine tamen materia aliqua aquoſa, vel potiùs flatulenta, cum putredine quadam inſtar molæ, quæ vterum primò occupauerat, mox totum ventrem, & tandem hepati quoque læſionem inferebat. Nam hoc tempore, cùm eandem acceſſiſſem, vndecim menſes præterierant, quòd menſtruæ conſuetæ euacuationes non fluxerant neque apertæ fuerant. Tunc denuò per me accerſita obſtetrice, iuſſi vt os vteri tangeret, atque tentaret num durum eſſet: ea autem reſpondebat, nec durum eſſe, & quoque affirmabat ſe dubitare, quòd grauida

uida non foret, quamquam illud priùs affirmauerat. Cùm venter vndique in tantam molem excreuiſſet, vt maiorem in vita numquam viderim, & multo maiorem quàm in præcedente, in vrbe inter plebeias mulierculas varia de hac muliere opinio ſubſequuta eſt; vna referente quòd monſtrum páreret; alia verò quòd arbor in ventre excreſceret. deliræ mulierculæ, vt ſolent, eiuſmodi ſomniabant. Cæterùm, quamquam venter durus erat, ſi tamen fortiter tractaretur, non ſolùm ex tactu validiore manus, venter tremebat, ſed & omnia viſcera ita mouebantur, vt non ſolùm venter aliquando videretur attolli, ſed operimenta ipſius lecti (vt paulo antè diximus) imò & lectus ipſe in quo decumbebat: & erat talis ſaltus in corpore, ex ſpiritu flatuoſo (vt opinabar) irruente, tam enormi, vt ſimile quid in vita non ſpectauerim. Verùm, vt paucis rem ipſam abſoluam, cùm hæc omnia à mola ventoſa fieri iudicarem, vel à ventoſitate inſtar tympaniæ, ita vt in ſiccam hydropis ſpeciem confirmatam incideret; tandem medicamenta oportunè adhibita, meam opinionem poſteà confirmarunt; ita vt ab iiſdem præſidiis priſtinam ſanitatem, omnibus admirantibus, recuperauerit. Præſcripſi multa carminantia in decoctis, quibus quotidie vtebatur; toto corpore priùs euacuato. præcipuè & hoc ſequens: ℞ ſeminis aniſi, fœniculi, carui, ammi, cumini ana ʒ ij. ſem. anethi ʒ j. ß. bulliant in aqua artemiſiæ; cuius colaturæ accipe ℥ viij. addendo ſy. de artemiſia ℥ ij. miſce pro duabus doſibus. Conti-

S nuò

nuò quoque pro potu quotidiano vtebatur ceruiſia communi, in qua flores chamomillæ decocti erant: quæ ceruiſia adeò profuit, vt admirari ſatis non potuerimus. Eam quoque per interualla etiam priùs, antequam ſupradicta ſumeret, purgauimus cum decocto ſimili carminante & purgante; adiectis foliis ſenæ; ſubinde cum diaphœnico. Ventrem autem primò inungi mandauimus oleo chamæmelino, & anethino; poſteà & circa pubem etiam oleis & vnguentis calidioribus, poſtquam à purgatione paulatim & febris illa inordinata ceſſaſſet. Poſtremò ad vteri apertionem dedimus puluerem dominatum, ſcilicet ʒ j. cum ℥ ij. aquæ artemiſiæ, & ℥ j. ſyr. artemiſiæ. Iſtis remediis ſæpe iteratis, menſes aperti ſunt, & fluxere. Deinde tabulis infraſcriptis cùm perpetuò ferè vteretur, miraculi inſtar venter paulatim detumuit, multasque ventoſitates per ructus plurimos ſuperiùs emiſit, etiam inferiùs per ventrem; etiam bombis, quod dictu mirum videtur, ex vtero emiſſis, qui vnà cum murmure ac ſtrepitu erumpebant. & cùm menſes aperti fuerunt, multa putida & ex parte corrupta excreuit; etiam quædam aquoſa: idque longo tempore. Tabulæ verò confectæ, tales erant: ℞ ſpecier. diacymini, diacurcumæ; ſpecier. arom. roſ. ana ʒ j. cum aqua meliſſæ; adiecto zaccharo optimo q. ſ. fiat confectio in tabulis ſecundum artem. Quibus cùm vteretur per duos menſes, & aliis remediis ſupradictis ſæpe repetitis, præter opinionem omnium, magna cum noſtra laude euaſit: &

ſit: & adhuc ſana viuit, etiam hoc tempore, cùm pluſquam viginti quatuor anni præterlapſi ſunt, cùm hæc denuò recolligerem, nempe anno 1592. menſe Iunio.

SCHOLIA.

SIVE *fuerit mola ventoſa matricis, ſiue tympanites, ex ventoſitate ab vtero ob menſes reſtrictos originem habens, eandem curationem requirebant: nempe præter vniuerſalem curationem, carminantia, quæ etiam conueniunt in colico ventoſo per interius & exterius adminiſtrata; in potu enim conferunt calida ſubtiliantia; & poſteà etiam emplaſtra quæ ſimul emolliunt, & menſes educunt. Quòd ſi in principio fuiſſem accitus, cùm menſes detinebantur, aperuiſſem venam in talo, nempe ſaphenam. Sed potiùs aliis remediis vſus ſum, quæ ad menſium retentionem faciebant; cùm & balnea hîc conferant, ab vmbilico infrà, in aqua decoct. maluæ, althææ, fœnugræci, rutæ, ſauinæ, iuniperi, menthaſtri, naſturtij: & ante introitum balnei, per duas horas, exhibeatur ʒ j. trochiſ. de myrrha. nobis ſatis fuit pul. dominarum, cum vino albo veteri etiam exhibitus, poſtquam eum dediſſemus cum aqua artemiſiæ, & ſyr. artemiſiæ. Et licet mola carnea difficilioris ſit curationis, quàm ventoſa, verumtamen inflatio ſi perduret, curam non recipit, cùm ſæpe remaneat per totam vitam: & ſi malitia illius ad vltimum progrediatur, hydropem, nempe timoroſum tympanitem inducit; vti hîc euenit: tamen fuit optimè curata, etiam à tympanite, nondum tamen*

 con-

confirmatâ, vt aliæ tympaniæ de quibus paulo antè diximus. Et ita abſoluimus omnes ſpecies & differentias aquæ inter cutem: & quibus modis vnaquæque ſpecies curetur: quod & exemplis nonnullis oſtendimus. Atque ita affectibus iecoris abſolutis, hunc librum finiamus, & ad Lienis vitia, morbos, & affectus tranſeamus.

Finis Libri XIX.

OBSER-

OBSERVATIONVM ET CVRATIONVM MEDICINALIVM

Liber vigeſimus,

DE LIENIS MORBIS, VITIIS, AC AFFECTIBVS:

PETRO FORESTO *Alcmariano, Reip. Delphenſis medico, auctore.*

OBSERVATIO I.

De quodam ſplenico ſeu lienoſo.

VIR admodùm niger, hirſutus, melancholicus, ſubtriſtis, à quartana lienem durũ habebat, grauitatemq. in parte ſiniſtra quandam percipiebat: ſitis eidem vehementior aderat, ac oris ſiccitas; cui acceſſit anhelitus difficultas: poſteà & circumſcriptus tumor in hypochondrio ſiniſtro apparuit, & valdè durus, ex humore melancholico; mox & pedum inflatio, atque etiam pudendorum circumſpiciebatur, colorque plumbeus: cui & decubitus in ſiniſtrum latus grauis, & durities oblonga extabat; grauis quoque dolor ad

iugulum ſiniſtrum vſque tendebat; noctuque ſudor grauis apparebat, & anima fœtebat, ac pudenda turgebant: ſanguis huic etiam, vt in ſcurbuttis, ex gingiuis erumpebat, vt etiam gingiuæ dentesque magis corrumperentur in ſiniſtra parte; & venæ ad lienem nigricabant, cum cute ſqualidiore; vlceraq. maligna in tibiis, & potiſſimùm in ſiniſtrâ tibiâ, naſcebantur, & cicatrices nigræ in cruribus fiebant. (imò aliquos tales nouimus, in quibus ob eandem cauſam pediculi in corpore ſcatebant.) Hunc autem lienoſum, ſplenicum, vel ſpleneticum iudicauimus: nam horum aliqua vel omnia ſplenicos oſtendunt. Poſt bolum exhibitũ, ex caſſia & catholico añ ℥ ß. pul. ceterach & cinamomi electi añ ℈ j. zacch. aſperſo: altero die venam ſaluatellam in manu ſiniſtra ſecari iuſſi, mediocriter nigro educto ſanguine. à ſanguinis detractione hoc decoctũ vel ſimile præſcriptum: ℞ rad. petroſ., cichorij, fœniculi, apij, macerat. in aceto añ ℥ ß. cort. rad. cappar., thamariſci añ ʒ ij. ceterach, capill. ven. añ m. j. cochleariæ m. ß. flor. toriſm., hyperici, geniſtæ añ p. j. ſem. agni caſti, end., ſcariol., portul. acetoſæ, ſem. frig. maior. ana ʒ ß. rad. ſalicis, fraxini, geniſtæ añ ʒ ij. (Hæc enim omnia iam dicta peculiariter conueniunt lieni; præter ea quæ de oppilatione hepatis conſcripſimus: & in liene abſtinendum ab iis quæ nimiùm calefaciunt, niſi frigidis temperetur; ideò ſem. frig. incidentibus addenda.) polypodij querc. ℥ j. fiat decoct, in aqua communi, pro lib. j. ß. colaturæ addendo ſy. acetoſ. ſimpl. capill. ven., de duabus & quinque rad. de fumoterræ, de ſcolopend.

ana

ana ℥ ß. miſce, pro apozemate. Deinde, eundem purgaui ſæpiùs cum decocto epithymi, foliis ſenæ, adiecta confectione hamech. Frequens vſus huic erat capparum, aſparagorum, & caulium cinaræ, & crethami marini muria conditi, & capparum ex ſem. geniſtæ. Quidam & hîc commendant lienem bouis crematum in vaſe teſtaceo ad ʒ j. cum oxymelite exhibitum, aut potionibus inſperſum. Poſt purgationem commodè exhibui decoctum bekabungæ & cochleariæ, cum ſy. ſceletyrbico noſtro, ex ſucco earundem herbarum cum ſacch. parato (cuius vſum nos primò inuenimus) in ſero lactis; ex cuius continuo vſu meliùs habere cœpit; liene quoq. inuncto hoc linimento: ℞ olei de capparibus ℥ j. medullæ vituli, pinguedinis anatis, ammoniaci in aceto diſſoluti añ ʒ ij. aceti exiguum, ceræ q. ſ. fiat vnguentum. Deinde impoſito emplaſtro de meliloto, & emplaſtro de ammoniaco ſimul permixtis, rectè habuit; & vlcera remediis intùs ſumptis, ſæpeque iteratis, facilè ſunt conſolidata.

SCHOLIA.

L*IENIS naturam, & eius vſum, in præfatione expoſuimus, & in lib. noſtro De vrinarum incerto iudicio. Eſt enim atræ bilis ſedes, & melancholici humoris repurgatorium. Vbi autem lien inefficax efficitur, & lutoſum à ſe ſanguinem nequit expellere, tunc turget ſupra modum; vnde lienici vel ſplenetici dicuntur: vel ſi attrahere non poßit, cachexia ſubſequitur: facilè enim lien quoque inflatur, incluſo vento, aut ſenſim atro ſanguine craſſo intùs conſtipato, vnde obſtructio:* Affectus lienis.

 facilè

facilè quoque obſtruitur & induratur; ſubinde & inflammatur, ſed rariùs, & in abſceſſum permutatur. doloribus quoque afficitur, modò ex calida cauſa, vt phlegmone, quod rarius eſt; modò ex flatibus, quod frequentius: flatus autem hi aliquando ſoli ſunt, aliquando verò adiunctum habent ſuperfluum humorem frigidum; id eſt, qui vinci à calore non poßit. Sine dolore verò, vel exiguo, ſcirrhoſis tumoribus prehenditur. Etiam nuda intemperie affligitur, vt Aëtius docuit, lib. 10. cap. 7. ex Philagrio: potißimùm verò frigidam & humidam ſuſtinet. In frigida, omnis cibus & potus efficaciter refrigerans ſplenem lædit: conſtitutio aëris frigida tum alia præcedunt, & aqua frigida admota, vel lotiones frigidæ frigidam arguunt ſplenis intemperiem. Frigiditatem quoque oſtendunt, cibi tædium, inteſtinorum murmura, quæ in ructus acetoſos commouentur; eamq; intemperiem omnia calida conſolantur. Si intemperies calida, ſolatio eis ſunt omnia refrigerantia: ſitis adeſt, lingua arida, flauus corporis color: adeſt inflammatio in parte ſiniſtra: ira concitata dolent. In ſiccâ omnia arida nocent, vel deuorata, & aquæ marinæ præcedentes, aluminoſæ & ſulphurulentæ, & pharmaca exiccantia. In humidâ ſplen increſcit, vt ad ventrem pertingat ac hepar. Calida citra tumorem ſimplicißimis pharmacis, ac fomentis & irrigationibus corrigitur, ex roſaceo, melino, & ceratis refrigerantibus: frigida calidis, vt vng. nardino, cyprino, decocto pulegij, ſcordij, &c: tum aliis medicamentis apud Aëtium poſitis. In humida adhibet ſalis florem. Reliqua vide apud eundem cap. 7. & 8. ſer. 10. & apud Benedictum Veronenſem lib. 17. de lienis affect. cap. 2. vſque ad cap. 8. in quibus non ſolùm explicatur intemperies nuda, ſed & cum

Ex ſola intemperie.

materia,

materia, & quibus modis curentur; & præcipuè lib. 8. cap. 10. apud Alexand. Trallianum; in quo cap. expreſſè de omnibus affectibus lienis agit. Cæterùm, cùm exemplum cuiuſdam à vitiò lienis curati adferat compendiosè Beniuenius cap. 105. à noſtro iam dicto parum differens, his adiungere nobis viſum eſt: Lienis (inquit) vitiò afficiuntur quamplurimi: horum ſiniſtra pars tumens ac durior prementi renititur. Quòd ſi diu perſeuerat (nam interdum perpetuum id malum eſt) tumeſcunt crura: & ſi vlcera præterea innaſcuntur, vix ſaneſcunt. Multos nos tali vitio affectos curauimus: inter quos vnum, quem, cùm ſeptennio hoc morbo vexatus, fruſtrà multa conſilia, ac penè infinita præſidia expertus fuiſſet, ſolo tandem cappari, qui tali ægritudini aptiſſimus cibus eſt, ſolaq; vi aquæ, in qua faber ferrarius ſæpè candens ferrum extinguit, annua potione liberauimus: tanta ſcilicet in eiuſmodi aqua contra hoc vitium ineſt vis atque virtus. Vnde & compertum eſt, animalia quæ apud fabros educantur, perquàm exiguos habere lienes. Cæterùm cùm & illi lienici dicantur, in quibus vires ipſius lienis quædam aut omnes vitiantur; inde & lienicus quis fieri dicitur; ſicuti ſtomachici & hepatici dicebantur communi nuncupatione: propriè tamen quidam eos ſic appellant, ex Galeno, quibus durus lien eſt.

OBSERVATIO II.

De lienis obſtructione, cum tumore eiuſdem.

MELANCHOLICVS humor ſi non expurgetur, facilè craſſeſcit, ac obſtructionem venarum & arteriarum gignit: tunc quidem ſola

grauitas hypochondrij ſiniſtri, interdum & lienis dolor ægrum exercet. Verùm excedens, non tantùm venas, ſed & lienem vniuerſum implet atq. diſtendit; diſſipataque tenui illius portione, craſſior ſubſidet, & lien totus obſtruitur: & quia lien ſubſtantia rarus atque laxus, leui occaſione diſtendi poteſt, quumque ſanguinis feci excipiendæ deſtinatus ſit, hanc omnemque impuritatem admittit: hac imbutus tumet multo quidē quàm iecur frequentiùs; ac plerumque ſine ſcirrho. Quod quidem euenit nobili matronæ, cui Heſter nomen erat, vxori Guilelmi Sonneueldij, cognati noſtri; quæ cùm obſtructione lienis, tum leui tumore, non admodùm duro laboraret, conſultandi cauſa anno 1546. me acceſſit. Cui conſului, vt inprimis aërem ſerenum quæreret, & temperatum, curaſque omnes ex animo expelleret; deambulationes ante cibum admitteret; ſomnumque in dextrum latus temperatum: verùm vt vitaret ventum ſeptentrionalem, auſtrinumque, craſſum & pluuioſum frigidumque, mœrorem & continuatam mœſtitiam, ſomnumq. ſupra ſiniſtrum latus: talis enim tumidum reddit lienem. ſuaſi quoque vt à cibariis abſtineret, qui ex legumine, milio, panico, & tritico impuro conſtant: hæc enim damnantur: quemadmodum & oryza, paſtilia quæcumque farinacea, placentæ, lens, cicer, faba, ac cicercula piſumque. Inter obſonia, bubula vetus caro, ceruina, ſuilla, ac hircina, vetusq. lepus, anſeres, anates, columbi palumbique vetuſti, turturesque veteres, & lac omne ferè, caſeusque vetus, ſalſus, & ex iis condimenta; ouaq.
dura

dura ac butyro fricta,piſceſque paluſtres & mollis cutis,ſine ſquamis,duræque carnis,lienicis nocent:ſicuti clibano vel craticula inaſſata; fructuſque ſtiptici,acerbi ac pontici. Caſtanearum vſus, cydoniorumque offendit. Muſta inflant lienem, & quæcumque craſſa ſunt, ac dulcia turbulentaque;& ſi quod nimium auſterum ſit: ita & aquæ potus nocet; maximè verò à balneo, & labore, magiſque gelida vel niue iniecta,omniaque mellita, dulciaria ac zaccharea, vel in condimentis. Conceſſi auiculas montanas, pulloſque gallinaceos,phaſianos, perdices, paſſerculos,& alaudas, ciboſque concoctu faciles,attenuantes ſuccumq. tenuem generantes: talia enim obſtructiones eximunt,ac detergunt. tum acida ipſa conueniunt, vti & vinum non valdè vetus,ac cappares præcipuè. Quod ad medicamenta attinet,hæc infraſcripta adminiſtrata ſunt: ℞ end., cichor.cũ rad. ceterach,capill.ven. caſſutæ, ſcolopendriæ vulgaris,ſeu linguæ ceruinæ añ m.j. ſummitatũ lupul. m.ß.corticum rad. cappar., thamariſci añ ℥ ß. ſeminis agni caſti ʒ ij.ſem.aniſi,carui añ ʒ j.follicul. ſenæ ℥ j.ß. epithymi ʒ iij. vuar. paſſul. ab arill.repurg.℥ j.fiat omnium decoctio in aqua cõmuni, pro lib.j.ß.adiectis ℥ iij. aceti in decoctione: coletur. col^{æ} adde oxymellis ſimplicis, ſy. de quinque rad.& de ſcolopend.añ ℥ j.miſce. Deinde ſecta eſt vena lienaris, in manu ſiniſtra; quod egregiè profuit. Poſteà denuò purgata eſt cum decoct. ſenæ,ceterach & epith. & ſimiliter etiã cum confectione hamech,adiecto ſyr.de epithymo, & ceratum ex ℥ j.ß.empl.de meliloto,adiecto pul.rad. thama-

thamariſci,cappar. ʒ j. gummi ammoniaci diſſoluti in aceto ʒ iij.& olei de cappar.valdè exiguum; ad modum cerati lieni impoſitum eſt. & pilulæ tres ex ammoniaco aceto diſſoluto adhibitæ:& ſtatim poſt pilulas deglutiendo oxymel.ſquillitici ℥ j.ß. Hoc ſolo vidi præceptoré meum Elideum Bononiæ in noſocomio Vitæ curaſſe quendam ſpleneticum, tribus annis eo malo detentum. Iuſſi quoque vt vteretur vino decoct. rad. filicis; quo & idem præceptor meus vti ſolebat. idem dedit Amatus,cent.6.cur.39. ad ſplenis duritiem, poſt vniuerſalia remedia,ad 20.dies.minuit enim lienem: vti & fotus aceti acerrimi, in quo lapis pyrites, marcaſita dictus, candẽs & ignitus extinctus fuit; quod acetum ſpongia vel filtro exceptum,ad Galeni mentem optimũ eſt remedium. Priùs tamen, cùm hæc mulier eſſet pituitoſa & alba, inunxit lienem iis quæ tumorem laxiorem reprimerent,nempe oleo rutaceo, & de cappari-bus,& nardino: verùm poſteà, cùm durior lien videretur,vtebar ſupradictis,inſequendo veſtigia præceptoris noſtri: vt ℞ ammoniaci in aceto ſcillino diſſoluti ℈ j. fiant pilulæ iij. ſuperſorbendo oxymel.ſimpl. ℥ j.ß. poſteà ℈ ij. & ℥ ij.ß. oxymel. ſcillini ſuperſorbendo. Vtebatur in noſocomio etiam hoc vnguento & cerato: ℞ ſucci bryoniæ, ſucci cyclaminis, ana lib.j. dialthææ, ammoniaci in aceto diſſoluti,olei de cappar. olei amygd. dul. añ lib.ß. omnia in duplici vaſe bulliant: & adde ceræ q.ſ.fiat vng. Subinde addebat præceptor meus & hæc ſequentia:pingued. anſeris, muccil. althæę añ ℥ j.pul.thamariſci,ceterach,rad.cappar. rad.

rad. filicis añ ʒ j. reſinæ colophoniæ ℥ ij. ceræ, reſinæ pini añ q. ſ. fiat ceratũ. Commendabat puluerem thamariſci in furno exiccati cum cinamomo, in cibis. & in potu dabat puluerem radicis filicis. Quibus & hæc noſtra matrona vtens egregiè ſe habuit, tum continuo capparum eſu cum aceto. Noui vetulam quandam (cùm viginti annis ſplenetica fuiſſet) tumore lienis duriuſculo laborantem, ſolo continuo eſu capparum conualuiſſe.

SCHOLIA.

Meatus lienis obſeſſi & obſtructi.

SÆPE autem vena quæ à iocinore ad lienem ducit, magna ex parte obſtruitur; vel illa quæ ad os ſtomachi fertur, exilior, ex craſſo humore vel craſſo vento, vel ſanguine ipſo craſſo diutiùs ibidem, vel in ſplene, retento; ex retentrice robuſta, aut expultrice infirma: cùm enim eo ſanguine alatur, & in membri ſubſtantiam conuertatur, quandoq; ita intùs inſpiſſatur, vt in miram creſcat magnitudinem.

Cauſæ oppilationis.

Cauſæ huius oppilationis multiplices, viarum anguſtia, humoris craßities, aut viſcoſitas, vel eius exuberantia. Fit & ex prægreßis cauſis, nempe caſtaneis, fungis, palmis, ficis, melle, muſto, piſcibus, aqua paluſtri, legumine, braßica, paſtilibus farinaceis, exercitationibus à cibo, balneiſq;, menſibus aut hæmorrhoïdibus ſuppreßis; ex ſanguine melancholico, bile notha, & pituita craſſa.

Signa communia.

Signa communia habentur ex ſanguine vitioſo per vniuerſum corpus diſtributo; ex colore nigro, vlceribus immedicabilibus, grauitate hypochondrij ſiniſtri, duritie, tumore, ſpiritus difficultate, mæſtitia melancholica, turbulentis inſomniis, dolore lateris ſiniſtri. Lienicis enim, iuxta

iuxta Æginetam, os graue olet, gingiuæ putreſcunt; neque in cruribus vlcera perſanantur, vt priùs dictum eſt. At attractricem offendit, ſi iecoris vena ad lienem fuerit conſtipata; ſi verò ſuperior vena ad os ſtomachi, expultricem lædit. ſi enim vis digerendi lædatur, in omnibus partibus oppilatio contingit: ex ea enim compoſitæ febres, hepatici morbi; nam eo pariter affecto hydrops haud dubiè oritur. Aliquando adeſt oppilatio ſine febre, & ſine tumore: tunc totius corporis grauitas, ac magis in ſiniſtro percipitur latere, non ſine aliquo dolore. Hic aderat etiam leuis tumor. Ita quoque ſi oppilatio orta ſit ex febribus, vel ſi diuturna fuerit, ſub ſiniſtris præcordiis apparet durior: tument pedes, ac cutis exulceratur; ac poſt cibum intenduntur præcordia, ſequitur anhelitus difficultas, ac tuſsicula. Ex lienis verò magnitudine corpus macie conficitur: quod in collo euidentiùs apparet: ex ea iocinoris habitus corrumpitur, & digeſtiua præſertim virtus; oppilata vena ad iecur: corporis totius hilaritas & ſplendor vitiatur, & alia ſymptomata praua ſequuntur. Quæ verò ad os ſtomachi pertinet ſi obſtruatur, nullum adeſt cibi deſiderium, vomunt atram bilem, acetoſam, ſumma tellure ebullientem ac ſpumantem, aceti acerrimi modo. vrina ſæpe ſani ſimilis emittitur, qui ſi aliquando fatigetur obſcuram reddit. Quòd ſi ex aliis humoribus, vt bile, vniuerſum corpus calet, etiam ſi abeſt febris, oculi & vrinæ per bilem coloratæ aderunt; ſitis, cibi faſtidium; & vigiliæ; & frigida appetunt. Si à pituita, color albus; non ſitiunt, niſi ſalſa pituita fuerit: cibum faſtidiunt, & pocula magis amant: alioqui vrina craſsior & turbidior emittitur, ructuſq; cum multa ſaliua aquoſa, facies decolor; aluus humida; ſæpe & membra defatigata à cibo:

Functionum offenſio.

Oppilatio ex febribus.

Mala ex magnitudine lienis.

Ex vena ad hepar oppilata.

Ab aliis humoribus.

A ſan-

A ſanguine, inter appetentiam ciborũ & faſtidium medio modo ſe habent: reliquis magis languent, venæ ſanguine plenæ ſunt, & vrinæ ſubfuluæ, etſi non parẽ viſceris tumorem habent. Sed hîc magis contingit ex ſucco melancholico; ita vt fuſco colore viſantur: quibus ſubinde aluus ſicca exiſtit; tenuis aliquando vrina conſpicitur: ſed cùm humor ille ad iecur retrograditur, tum vrina craßior emittitur, ſordidior; lien extenditur, grauia membra ſentiuntur, atro colore ſuffuſa; & acida eructant, & ſi ex innaturali melancholia, à cibo maior grauitas, inconcoctæ ructationes, ventriſq; torſiones, excrementa ſpumoſa cum crepitu multo erumpũt; tum alia antedicta adſunt. Si attractrix malè habet, coloris decor amittitur, album oculi languidè fulget. At ſi facies rubore aliquo ſuffuſa decolor facta fuerit, cum cibi tædio, ac in liene calor ſentiatur; & ſi vrina ſpißior ac rutila reddatur, caliditatis notæ ſunt. Contrà ex frigiditate facies oculiq; obfuſcantur, & plumbea facies cernitur: parum appetunt, lien ipſe frigidior ſentitur: vrina, quæ in ſummo clara eſt, in imo turbulenta ſubſidit. De auguriis lienicorum: Lienicus ſi dolet (vt ait Hippoc.) adhuc ſpes eſt: nam à parte ægra non ſentitur dolor, ſed à ſana, vt ſcribit Auerrhois. Lienicis ſi ſuperuenerit dyſenteria, in bonum cedere iudicauit Hipp ſi iudicialiter eueniſſe cõſtat; tum enim paulatim lien reſidet atque ſpontè diſcutitur, alioquin hydrops ſequitur pernicioſus, nimio frigore corpus occupante: plurimum enim refert an dyſentericus ille fluor melancholicus fuerit. Clamat idem auctor, pernicioſiorem fieri, ſi diarrhœam diuturnã dyſenteria longa ſequuta fuerit: & hydrops ſubinde intercedat, aut lienteria; tum letiferum haberi: ſi ſpleneticis quoq; profluuium acceſſerit

Prognoſtica.

ſanguinis

ſanguinis, ac ſine dolore albeſcentes veſicas extulerint, cum cibi tædio, ſecundo die interitum augurari. Intereà, ſi ex ſplenis oppilatione febres fiunt, peſsima ſymptomata generantur ex ea, niſi ſubitò curetur: cùm enim iecur pariter afficiat, hydrops haud dubiò oboritur. At catarrho obnoxij rarò ſplenetici fiunt: nam materia aquoſa fluida duritiem non efficit: fit enim durior ſplen ex materia craſſa & melancholica; & quo durior, eò periculoſior: cùm & inueterata durities, vt poſteà docebimus, inſanabilis habeatur.

Curatio.

Quod ad curationem attinet, & victus rationem, ſatis conſtat ex obſeruatione præcedente quæ vitanda & quæ conueniant. Quod ad reliqua medicamenta attinet; quæ iocinori ſubueniunt, eadem fermè lieni medentur; verùm vehementiora conueniunt, ac aſperiora. Sicuti enim membrum ſine metu manu comprehendimus, ita remedia tanquam ſeruili membro & abiecto imponimus: ſine vllaq; æſtimatione omnium experimentis expoſitus eſt lien: iecur verò medicamentorum vires reformidat acutas, ſicuti aceti acrimoniam; ſpleni verò conducit oxyporis additum. Cauendum eſt ne ab alienis remediis obuio iocinori iniuria non parua fiat.

Negligentiã maioré medici fert lien quàm epar.

Licet tamen lien initio facilè ſanatur; verùm ſi negligitur, ita vt obſtruatur, aut indureſcat, curationem difficilem facit. Opus igitur eſt (teſte Galeno) attenuantibus, nec tamen nimium excalfacientibus, ne craſsior intùs humor fiat, ac inextirpabilis; nam ſtiptica admixta iuuant, qualis eſt capparis radix, & aſplenion. tale abſinthium iecori exiſtit: eadem cum oxymelite ſumpta, tumorem lienis diſcutiunt: miro modo valet & acetum in quo decocta ſunt. bibitur eadem quoque ex vino cocta; & imponitur quoq;: ita & abſinthium: portulacæ ſem. ʒ ij.

ex aceto ſumptæ, & plantag. acetum ſcillinum; & capparis radix in vino pota. Rectè itaque dixit Rondeletius, quòd tot & tales morbi fiunt in ſplene, quot & quales in hepate; vt intemperaturæ, inflammationes, tumores duri, obſtructiones, & morborum ſimilium ſymptomata; vt icteri, hydropes. Quare cùm fiant ſimili modo, etiam ſimili methodo, & ferè eadem materia medica curantur. In hoc tantùm differunt, quòd morbi ſplenis valentiora medicamenta deſiderant, incidentia, non ob ſubſtantiam partis (eſt enim tenuis & rara) ſed ob materiam terream & craſſam, quam in ſe continet. In aperiendo minùs vtimur aſtringentibus, quia pars minùs eſt principalis, & minùs ſui conſeruationem indicat; quod de remediis internis velim intelligas. Nam quum ad ſplenis affectus fortiſſima remedia inſtituuntur, ad iecur etiam perueniunt, idq́ue lædunt nimis fortiter aperiendo, vel diſſoluendo. Differunt & in hoc, quòd melancholia in ſplenis affectibus præcipuè expurgatur; bilis in hepatis; in vtriuſque verò obſtructione, pituita, quoniam magna ex parte facit obſtructiones ſua craſſitie. Quare eadem medicamenta curabunt intemperiem hepatis & lienis. Inflammatione laborantibus his partibus, in ſanguinis miſsione differunt indicationes, ob ſitum partis; atque in topicorum admotione. Nam in hepate admouentur in dextra parte circa poſteriora, ſi in gibba ſit affectus; ad anteriora verò, ſi in caua; in ſiniſtra & infra nothas coſtas applicantur ſplenetica. In curatione obſtructionum & icteri ſola medicamentorum vehementia differunt. Quare & fortiſſima ad obſtructiones & ſcirrhos lienis præſcripta, erunt ſplenetica. item quæ cappares & acetum recipiunt, quæq́ue minùs adſtringunt, ſpleni magis ſunt accommodata.

Morbi lienis magnam ſimilitudinem habent cum morbis hepatis, & ſimili ferè modo curantur; niſi quòd ſplen validiora deſideret.

quare ſuperfluum eſſet, ea hic repetere. Id tantùm adnotare hic oportet, limaturam chalybis, increſcentem lienem minuere; vt & aquam fabrorum (de qua priùs diximus) & ſemen portulacæ; cùm ob eius facilem relaxationem intumeſcit. Quæ enim conſtringunt cogendo, ſubſtantiam raram minuunt. Aliud etiam notandum eſt, quòd in tumoribus & doloribus ſplenis, flatus diſcutientia, vt agnus caſtus, ſeſeli, apij & petroſ. ſemina, ſuccus rutæ multùm iuuant. Colon inteſtinum ſpleni alligatur & incumbit; quòd flatibus diſtentum, & ægros & medicos ſæpe fallit. ſed hac nota diſcernuntur, quòd ſpleniticus dolor grauis ſit; colicus verò diſtendens, acutus & mobilis; ſpleniticus in parte vna fixus eſt: in colico totus venter à flatibus diſtentus; in ſplenis verò affectibus, ſola pars ſiniſtra. Sed hæc omnia exemplis particularibus multò clariora euadent, rurſus aſſumpto exemplo De obſtructione lienis.

Quæ lienem minuunt.

Colici à ſplenitico diſtinctio.

OBSERVATIO III.

De obſtructione lienis.

ISTIS diebus quidam cùm dolorem fixum in loco lienis, nempe parte ſiniſtra, haberet; & valdè melancholicus eſſet, atque grauitatem in liene ſentiret, cibiſque melancholicis vſus eſſet, & mæſtitia melancholica, ſomniiſque turbulentis vexaretur, homo niger & hirſutus; facilè obſtructionem in liene eſſe cognouimus. Cùm plenitudo totius corporis adeſſet, vireſque permitterent, & trigeſimum annum ageret, tempore autumni, quo melancholia magis viget; huic poſt ventris ſolutionem ex caſſia, nempe ℥ j. in bolo, adiecto

adiecto ℈ j. trochiſ. de capparibus; altero die venam iecorariam vel potiùs ſpleneticam, in cubito ſiniſtro ſecari iuſſimus; lata venæ diductione, vt ſanguis craſſior efflueret, quemadmodum etiam in altero in manu ſiniſtrâ ex ſaluatella fecimus; cùm in cubito minùs appareret. Deinde per triduum hoc decoctum ſumebat: ℞ rad. cappar. ℥ j. quinque rad. commun. aperit. in aceto maceratarum an̄ ℥ ß. ſummitatum tamaricis, hemionitid., ceterach, chamæd. chamæpit., bugloſſ. cum rad. ſummitat. lupul. capill. ven. polytrichi an̄ m. j. vuar. paſſul. ab arill. repurgat. ℥ j. ſem. portulacæ ʒ j ß. ſeminis viticis, fœniculi, aniſi, ſileris, apij an̄ ʒ ij. ſem. 4. frig. maior. an̄ ʒ ß. florum geniſtæ p. j. florum cord. m. ß. follicul. ſenæ ℥ j. ß. polypod. querc. ʒ vj. coquantur in aquæ chalybatæ (lienis enim duritiem dirimit) q. ſ. ſcilicet pro ℥ ix. colaturæ adde ſy. de ſcolopend., de duabus rad. an̄ ℥ j. ß. miſce, pro iij. doſibus matutinis. Poſteà purgatus eſt, in hunc modum: ℞ catholici ʒ vj. confect. hamech ʒ iij. ſy. ex infuſ. roſ. pallid. cum foliis ſenæ, & ſyr. de ſcolopend. an̄ ℥ ß. aquæ fumariæ ℥ iij. miſce. Altero die manè ſumebat theriacæ veteris ℈ ij. conſer. bugloſſ. ʒ ij. dabatur ſex horis ante cibum. Deinde rurſus aſſumpto decocto ſupraſcripto, purgationem ſumpſit ex pilulis infraſcriptis: ℞ pilul. indarum ʒ j. cum aqua bugloſſ. fiant pilulæ vij. ſumendæ circa noctis dimidium. Intereà adhibuimus præſidia corroborantia lienem, eiuſque obſtructiones tollentia, tam intùs quàm extrà; vt puluerem diacapp. cum vino; & has vel ſimiles tabulas: ℞ pul. ſpecier. diarrhod.

abb.℈ ij. diacappar. ʒ ß. ſeminis portulacæ, ſeminis viticis, pul. rad. filicis añ ℈ j. zacch. q. ſ. diſſoluti in decocto ſummitatum tamaricis; fiat confectio in rotul. ponderantibus ʒ ij. vna ſumatur tribus horis ante cibum. Mox & hunc fotum lieni adhibui: ℞ flor. chamæmeli, meliloti, florum geniſtæ añ p. j. ſummitatum anethi m. ß. ceterach, rutæ añ m. j. ſeminis viticis ʒ ij. coquãtur in aqua, vino albo & aceto æquis portionibus, pro lib. j. ß. atque in hoc decocto madefacta ſpongia & expreſſa, regio lienis bis terve manè & veſperi ante paſtum fouebatur: atque demum exiccata, hoc vnguento inungebatur: ℞ olei de cappar. irilior. añ ℥ ß. olei rutæ, amygd. dulcium & amar. añ ʒ ij. bdellij, ammoniaci diſſol. in aceto añ ʒ ij. ſeminis agni caſti pul^ti. ceterach, ſeminis port. pul^torum añ ℈ j. croci ℈ ß. aceti & ceræ exiguum; fiat vnguentum. quo inungebatur regio lienis calidè, manè & veſperi, mox à fotu; hoc cerato ad linguæ bouis figuram etiam impoſito: ℞ emplaſtri de meliloto, diachyli ireati añ ℥ j. ß. cortic. cappar., ceterach ſicci & pul^ti. añ ʒ ij. ſeminis viticis, rad. tamaricis añ ʒ ß. cum oleo lilior. q. ſ. fingatur ceratum. Quibus hic optimè ſe habuit: vti & iuuenis in parte Orientali, his & ſimilibus curatus eſt.

SCHOLIA.

In obſtructione lienis circumſpiciendum, num obſtructio ſit à craßis & frigidis humoribus, ſine tumore: tunc à venæ ſectione abſtinendum; & materia digerenda cum decoct. chamæd., ceterach, agrimoniæ, cuſcutæ, hyſſopi, calaminthæ, rad. irid. cappar. tamariſci, beton-

betonicæ, agni caſti, dulcoretur cum zacch. & acetum adiiciatur vel oxymel; & purgetur cum hiera Ruffi, vel decoct. ſenæ & polypod., adiecto agarico. Si materia ſit calida, & adſit plenitudo, vena ſecanda erit, ex ſaluatella, vt quidam iubent, iuxta Rhaſ. etiam ex præcepto Galeni, vel interna ſiniſtri brachij: de qua re latiùs agemus de phlegmone lienis. Conuenit & ſyr. acetoſ., cum aqua cichorij, ſcolopend. end. Et aluus ſoluenda cum infuſo rhab. & catholico: & tunc videndum num adſit febris; cuius ratio quoque habenda. Hîc valet & oxyzach., cum decoct. end., ſcariolæ, ſcolopend. fumariæ, ceterach, & ſimilibus; & aluus ſoluenda cum cathol. & thamarind. ac rhab., vel ſero caprino, in quo epithymus maduerit. Vbi verò tumor laxus adeſt, fortioribus diſcutientibus & aperientibus, cum adſtringentibus calidioribus opus erit; etiam exteriùs. Sed in duriore tumore magis erit emolliendũ, vt poſteà de ſcirrho dicemus. Vide plura de externis remediis, tum euaporationibus lieni obſtructo conuenientibus, & potionibus ad lienem oppilatũ valentibus, lib. 17. cap. 12. apud Alexandrum Benedictum Veronenſem.

OBSERVATIO IIII.

De ſplenis inflatione ac tenſione.

PEDISSEQVA cuiuſdam matronæ nobilis, dolorem ex ventoſitate lienis patiebatur, poſt eſum leguminum, caſtanearum & ficuum. Cùm enim inflatio, iuxta Trallianum, ex ſpiritu generetur, quemadmodum & in aliis corporis partibus, ita in liene tumor naturæ contrarius excitatur: id quod accidit ex leguminũ, aut bulborum,

aut palmularum, aut caſtanearũ eſu, aut ficuum, vel malorum, vel mellis dulcis, vel vini vſu. Hæc enim omnia non modò lienem inflant ſpiritu; ſed etiam colum, meſenterium, ventrem, & ſtomachum flatibus diſtendunt. Facilè autem deprehendere licet, an ex cibis tantùm inflatio excitetur. nam ſi ex his nihil aſſumptum fuerit, ad aliam cauſam morbus referri debet. Quòd ſi lien flatibus diſtendatur, & in amplum tumorem attollatur, & æger interrogatus id ſe citra pondus & loci ipſius grauitatem ſuſtinere dixerit; tunc ex cibis frigidis malum accidere cognoſces. Quod huic pediſſequæ contingebat, cùm tumor loci impoſita manu ad tactum cederet, & diſtenſionem loci inferret, ac cùm manu premerem, intùs ventus murmuraret. Cùm autem ex leui cauſa id malum excitetur, facilè etiam vincitur. & ideò dedi huic decoctum florum chamomillæ, cum puluere diacymini, cum vino generoſo: & fotum exteriùs adhibui lieni, in hunc vel ſimilem modum, ℞ florum chamomil. meliloti, ſummitatum anethi, ſamſuchi, rutæ añ m. j. rad. iridis, cyperi añ ℥ ß. baccar. lauri num. vij. ſeminis apij, petroſ. cymini añ ʒ ij. ſem. fœnugræci ℥ ß. coquantur in vino Rhenano, aqua & aceto, añ partibus æqualibus, ad lib. ij. & fiebat fotus cum ſpongia. Deinde inungebat vng. ſequenti: ℞ olei liliorum, rutacei, amygd. dulc. añ ℥ ß. olei de capparibus ʒ ij. ceræ exiguum; fiat vnguentum molle. Nam & altera mulier ſola hac inunctione ſanata eſt, ſumendo per horas duas ʒ ij. huius pulueris, cum vino: ℞ diacymini ℥ ß. trochiſ. de cappar. ʒ ij. miſce. & vix

per

per tertiam inunctionem fuit curata. leuem hæc duritiem, & oppilationem quandam ſplenis ſentiebat: ſed non aderat materia. alioqui illam purgaſſem. Pharmacopœo cuidam poſt quartanam curatam remanſit in liene tumor, cum inflatione in latere ſiniſtro, ab hypochondrio ad vmbilicum vſque; ita vt ſe hydropicum putaret: cui hic ſacculus impoſitus eſt: ℞ florum chamomillæ, meliloti añ m.iij. rutæ ſiccæ, abſinthij añ m.ij. folior. lauri m.j. ſem. lini ℥ j. aniſi, cymini añ ʒ iij. fiat ſacculus calefactus in vino Gallico, & expreſſus calidè, in quantum ſuſtinere poterat, admotus. Poſt aliquot dies tumor receſſit ex ventre, nonnihil ſub hypochondrio manens: qui tamen de loco ad locum mouebatur. ideò ſumpſit continuò ex electuario ſequenti: diapraſſij ℥ j. ß. diacymini ℥ j. quo maximam ventoſitatem emiſit: & inflatio receſſit, ac appetitus rediit; difficultate anhelitus etiam ceſſante: hoc tamen ſacculo etiam impoſito: ℞ rutæ ſiccæ m.iij. foliorum lauri, calaminthæ, flor. chamomil. añ m.ij. cumini ℥ ß. fiat ſacculus. quem cùm ter quatérve appoſuiſſet, ab inflatione omnino curatus fuit.

SCHOLIA.

SPIRITV *ſæpe lien intenditur, ſicut ſtomachus ac iecur: quæ equidem inflatio (vt dicebat Aëtius ſer. 10. cap. 9. de inflatione ſplenis) aut in ventre oborta ad ſplenem transfertur, aut in ipſo adeò ſplene generatur. At vbi lien (teſte Tralliano) ex toto flatibus repletur, fluctuationes, vbi paulo liberaliorem potum aſſumpſerit, experitur. Græci fluctuationes clydonas appellant,* Fluctuationes ventris.

quando vt in vtre aqua, ita in ventre copioſior potio ſonitum elidit, cùm agitatur. Ex frigidis autem cibis acidus ructus frequenter prouenit; & poſt cibos ſingultus. Quòd ſi nihil horum in ventre contingat, lien autem tendatur, pungaturq́, citra aliquam grauitatem, flatuoſos ſpiritus eſſe putato. Ventoſa igitur flatus generatio, eodem Aëtio teſte, ex frigiditate membrorum ipſum producentium contingit. Quare tum ventrem, tum ſplenem concalefacere oportet (præſertim his, quibus vtrumque membrum eſt affectum:) atque id tum his quæ forinſecus imponuntur, tum cibis ac pharmacis, quæ intra corpus deuorantur, perficiendum eſt. Ventri itaque auxiliabimur, ſi quidem per conſenſum ſit affectus, dioſpoliticam confectionem exhibendò, atq; etiam alias quæ huic ſimiles exiſtunt. Dioſpoliticum etiam dat Trallianus. Piper enim & cuminum calefaciunt: ruta flatus diſcutit, & partem affectam iuuat, humoresq́; pituitoſos imminuit: nitrum ventrem ſubducit: mel ſimiliter purgat calefacitq́;, & humores extenuat. Pari modo etiam medicamenta faciunt: diacalaminthes, & diatrionpipereon, eodem auctore. Nos commodè vſi ſumus & diapraſsio, quod & ſpleneticorum anguſtias paragoriſat, & omnium interaneorum vitiis prodeſt, inflationes & torſiones ab eis aufert. Panis verò ac edulia vinumq́; quod in potu ſumunt, ex petroſelino, aniſo, cuminóve ſimilibusq́; conſpergenda ſunt, iuxta Aëtium. Iam quoque melanthium, apij ſemen, aniſum, & petroſelinum trita, pani apud piſtores inſpergi debent, Tralliano quoque auctore: Eadem, inquit & ille, ex vino pota lienis inflationem tollunt. Itaque liene inflato, prædictis potionibus, & epithemate diaſpermatum, ex Aëtio & Tralliano, exteriùs vtendum; modò

Curatio.

modò non adſit durities lienis; alioqui hæc nimium deſiccarent, & maiorem duritiem excitarent. Potui verò dare eis viticis ſemen torrefactum, petroſ., melanthium, aniſum, ſiſon expedit: & ſi flatibus plenus ſit lien, dantur illa ex aceto aut oxymelite, aut poſca. Plura videas apud Trallianum, & Benedictum Veronenſem lib. 17. cap. 20. de lienis inflatione; qui & cucurbitularum vſum in lienis affectibus commendat. vehementiùs enim impactæ plurimùm iuuant, cùm ex alto ſpiritum extrahant: ſed non niſi præcedentibus remediis vniuerſalibus; ſi & humores obſtruentes adfuerint.

OBSERVATIO V.

De phlegmone lienis.

VIR ille qui æſtu quodam, tum febre continua, corripiebatur, ſimul grauitatem cum dolore & diſtenſione hypochondrij ſiniſtri ſentiebat; ita vt hîc lien procul dubio afficeretur phlegmone, ſanguine ad ipſum confluente calido, & ſatis craſſo. Ad hunc cùm intraſſem accitus, talem victum præſcripſimus, qualem ſæpiùs in aliis inflammationibus valere ſcripſimus: In principio vinum inhibendo; poſteà in fine aquoſum concedendo: in primis diebus ſolo ptiſanæ cremore ægrum nutriendo, & etiam panata. ſtatimque iuſſimus vt ſanguis ex vena iecoraria cubiti ſiniſtri detraheretur. & mox à venæ ſectione locum dolentem inunximus oleo roſaceo, & chamæmelino, pauco addito aceto. Oportet enim ſtatim à venæ ſectione aliquod reprimens apponere; ſed neque adeò frigidum, neq. valde aſtringens:

humor enim denſatur & ſtipatur facilè. ideò ea incoqui debent, cum his quæ incîdunt & extenuant humoris craſſitiem:cuiuſmodi eſt acetum; quo etiam calido vult Rhaſes foueri.Sed ſi vinum auſterum vetus,oleo dulci admiſcueris,optimum erit fomentum: vel hoc quod roſaceo & aceto conſtabit; quo nos ſæpe feliciter vſi ſumus. Verùm cùm poſt venæ ſectionem etiam ea medicamenta conueniant quæ alvo educendæ idonea ſunt,lenia tamen eligenda,ex eiuſdem Alexandri teſtimonio,præſertim per initia. Lien etenim per initia purgari poteſt. Tamen proceſſu temporis validiores purgationes exhiberi poſſunt, vt ipſe refert. Hac namque via dumtaxat lienis ſuperflua vacuari debent, nõ per renes;ſed ſupernè deiectorium adhibendũ,à ſitu ſocietateque ſumpta indicatione: quemadmodum à Gal.13. methodi ſcriptum inuenitur. quamuis venter etiam per clyſteres aſſiduè elui debeat; & maximè ſi venæ incidendæ medela relinquatur, ex Aëtij ſententia,& præcipuè in morbi initio, vel incremento,vt inquit Alexander Trallianus. Verùm antequam purgans medicamentum exhibeatur, etiam humor præparari debet ad expulſionem, cum oxymelite, ſyr. è ſucco fumariæ ſeu borag., cum decocto meliſſæ,lupul.& ſimilium. Nos verò tali vſi ſumus: ℞ rad. cichorij, dentis leonis macerat. in aceto añ ℥ j. fumariæ, ſummitatum lupul.,borag.,bugloſſ.,viol., hordei mundati ana m.j.vuar.paſſul.enucleat. ℥ ß. fiat decoct. in aqua communi,pro ℥ ix.colaturæ adde oxyzacch. ſimplicis,oxymell.ſimplicis,ſyr.è ſucco fumariæ ana

℥ j.miſce.

℥ j.miſce.fiat apozema pro tribus doſibus. Deinde illum purgaui,in ℥ iij. eiuſdem decoct. diſſoluens diacatholici, electuarij lenitiui añ ℥ ß. ſyr. roſ. ſolut. ℥ j. miſce. fiat potio. detur in aurora. Cùm autem aluũ optimè depoſuiſſet, poſt inunctionem iam dictam, hoc etiam cataplaſma vel ſimile impoſuimus: ℞ farinæ hordei ℥ ij.flor.roſ. rub.℥ j.chamæmeli,abſinthij,meliloti añ ℥ ß.cum oleo roſ.in maiori quantitate; adiecta exigua portione olei nardini:fiat cataplaſma. Verùm ſi caliditas magis intendatur, addemus ſuccum portulacæ, & folia ſalicis. Poſteà verò, vbi feruor magis conquieuiſſet,ad medicamenta plus reſoluentia tranſibam. Oportet autem in mali incremento relaxantia ſiue diſſoluentia augere, vt latiùs ſcholio ſequenti agemus. Ideò inunximus oleis ſequentibus:℞ olei roſ.,chamomil.,liliorum añ ℥ ß.miſce. Vbi enim feruor quieuerit, parùm ad medicamenta quę reſoluunt eſt tranſeundum; cauendo ſemper ne induretur, diſſoluentibus. Prætereà ſtudendum eſt vt robur eius ſeruetur. Nam ex imbecillitate,ſi non attrahat,vel non pellat,cacochymum redditur corpus totum, non ſecus atque in veſica fellea,vel renibus:ideò miſtura aſtringentium eget; ſed non æquè (vt paulo antè diximus) ac iecur. Intereà intùs vtebamur decocto ſcolopendrij,corticis ſalicis, fraxini, viticis, folior. & ſem. & rad. myricæ, cum oxymelle etiam non parùm acido, vel horum æmulis. Et vtebamur in cibis intybis coctis ex aceto, & lactucis,ob febrem,maximè in principio,cùm ampliùs eſſet refrigerandum. Poſteà febre inclinante,

mante, decoctis iam dictis vtebamur: etiam fotu, ex fœnug. ſem. lini in poſca coctis; additis rad. cappar. foliis maluæ, & ceterach, ac viticis ſemine. Quibus præſidiis dolor ceſſauit, & inflammatio reſoluta fuit à fotu, abſque ſcirrho. A fotu quoque poſteà inunximus oleo amygd. amar. cui maſtiches & ceræ parum adiunctum eſſet: & in fine oleo de capparibus: poſteà diacappar. cum oxyzacch. vel oxymelite: & ad roborationem intùs ſumendo diarrhod. abbatis. Quibus remediis ſanus factus eſt.

SCHOLIA.

QVAMVIS rariùs (*teſte Alexand. cap. 10. lib. 8.*) *quàm alia viſcera lien inflammatione conflictetur; interim tamen & ipſum inflammari contingit; vt liquet apud Gal. 6. de loc. aff. & 13. method. med. & aliis pleriſque locis. Et quamquam præcipuè fiat ex ſang. craſſo melancholico, poteſt etiam ex aliis humoribus fieri, vt ad longum docet idem Alexander Trallianus; nempe ſola ſanguinis copia in lienem confluxa: & tunc dolor cum tumore & tenſione vrget vehementer, cum multa grauitate: interim obſtructio membri tunc excitatur; vnde ſcirrhum & inflammationem plerumque contrahit: interdum etiam ſinè dolore augeſcit, duruſq; efficitur; quod tactu ſubinde cognoſcere poſſumus. quippe tangentibus facilè apparet: item cùm ex mollitie in largiorem molem deductus fuerit: attolliturq; adeò, vt ſuper muſculos qui extrinſecus incumbunt, excreſcat. Ego enim ſæpiùs vidi (inquit idem Alexander) non ſolùm ventrem, & ſtomachum, ſed etiam dextram præcordiorum partem, & pubis pectinem,*

Lienis inflammati ex ſolo ſanguine notæ.

ctinem, lienis tumore occupari. Hippocrates memoriæ prodidit, ſanguinis in liene abundantia ventrem indureſcere; corpus humoribus vigiliisq́; extenuari, & faciem emacreſcere. Nã ex liene ipſo carnes colliqueſcunt, & magna ſitis vrget. Inprimis enim lienis tumor apparet humidior; dum ſcilicet humor adbuc fluit: vbi verò collectione facta induruerit, neceſſe eſt, vt iugulum non ſentiat alimentũ, & venæ in muſculis foras prodeant, color melancholicus aut pallidus fiat, & aqua ſubter cutem ſubſequatur. Vbi bilioſus fluxus in lienem decumbit, totum corpus calidum eſſe, & ſine febri, videtur: oculi tincti ſunt; vrinæ coloratiores, acresq́; aut flauæ, aut rubræ exiſtunt: ægri ſitibundi, frigidam bibere appetunt: animo ſunt abiecto, citò furunt: os habent amarum, cibum faſtidiunt, vigiliis torquentur & ventris turbatione: linguam habent flauam; atque alia id genus ſimilia, quæ bilem teſtantur, ſuſtinent. Si humor melancholicus adſit, paulatim in his color melancholicus fieri videtur; præſertim facta iam inflammatione, cutis & vrina nigrior efficitur. In toto corpore bilis atra abundat, gingiuæ nigræ apparent, ſitis vrget; & ægri ſi frigidam potionem aſſumpſerint, magis cibum appetunt. At ſi humor pituitoſus in liene collectus inflammationem pepererit, color pallidus, aut eius naturæ ſimilis inuenitur, oculorum, linguæ, & cutis corporis: ægri non ſitiunt, ſed cibos appetunt; ſi pituita non ſalſa fuerit in liene. Hoc ergo ſcire licet, quòd ex pituita quotidiè febricitant; ex bile, tertio die; ex melancholia, quarto. Quod ad curationem inflammationis lienis attinet, primùm (vt idem docet) vniuſcuiuſque humoris ſigna conſiderari oportet: atque ſic tandem curatio adhiberi debet. Recidiua, vt videtur, non magna ſoli-

Lienis ex bilioſo humore inflammati ſigna.

Ex humore melancholico ſigna.

Lienis pituitoſi notæ.

Curatio.

citudine

citudine timenda eſt. nec pluribus verbis opus eſt. Nam vbi ſemel curata fuerit, non facilè reuertitur: rariùs enim (vt paulo antè diximus) lien inflammatione conflictatur. Hoc autem obſeruandum eſt; vt pro humoris natura, ex quo generata eſt, conueniens, non autem contraria, adhibeatur curatio. Num enim cibi potusq́; aliqui morbo occaſionem dederint, aut aliquid extrinſecus acceſſerit, omnia internoſcere oportet: ſimiliter ocioſi ne ægri fuerint, ac exercitio ac labore ſe fatigârint; an balneis frequenter, aut nunquam vſi ſint: & an ex accidente, an à parentibus hunc affectum ſuſtineant. His diligenter examinatis, ſi inflammatio lienem exercet, primùm ſanguis detrahi, deinde purgationes adhiberi, poſteà medicamenta extrinſecus imponi debent. de quibus videas eundem Alexandrum Trallianum lib. 8. cap. 10. de lienis affectibus: & Aëtium Sermone 10. cap. 10. de ſplenis inflammatione. Sed hæc omnia exemplis particularibus multo illuſtriora apparebunt.

OBSERVATIO VI.

De inflammatione lienis, ex ſanguine craſſo melancholico.

RARISSIME ex ſanguine optimo, ac mediocrem craſſitudinem habente, ipſam inflammationem in liene oriri contingit: ſed ſæpiùs ex ſanguine craſſiore excitatur, feculento, limoſo, ac craſſo: vnde & inflammationes facilè duriores fiunt, ob humorum craſſitiem: hinc & dolor ſiniſtri hypochondrij, ac etiam feruor, diſtenſio & tumor, & multa grauitas vehementer vrgens, ſtatim apparent;

appârent; & tumor ob duritiem facilè tangendo deprehenditur, ex Galeni ſententia, præſertim proceſſu temporis: vt ab hinc aliquot annis in viro quodam decumbente animaduertimus. Sed hîc ſtatim, eò quòd erat ex humore craſſo, & in alio quodam viro, ad quem acciti ſumus, etiam leuis durities apparuit. Has notas itaque conſiderantes, hoc modo curationem inſtituimus: ſimilem victum inſtituendo, quem in cæteris inflammationibus nunc vtilem diximus; etiam cremore ptiſanæ tum aliis vtens, vt in priore ægro fecimus. Venamque ſtatim ex ſaluatella manus ſiniſtræ incidere feci, cùm magis appareret. Quòd ſi venæ ſectio omnibus viſceribus inflammatis præſentiſſimum eſt remedium (teſtante Tralliano;) maximè certè in lienis inflammatione adhibenda eſt; ſi nihil contrà ſuadeat, nempe ætas, aut vires, aut locus, aut conſuetudo, aut aëris conſtitutio, aut præcedens ciborum cruditas, aut magnum ventris profluuium. hæc enim ſola in iſta cauſa dilationem ſuadent. Sin autem ætas, aut vires non prohibeant, venam brachij ſiniſtri interiorem ſecabis: ſi ea non appareat, media ferienda eſt; ſi ne illa quidem in cōſpectum proueniat, humeraria cædenda eſt; ſi nec ipſa quoque conſpiciatur, ea quæ minimo digito vicina eſt, aperiri debet. Rhazes etiam ex ſaluatella ſiniſtræ manus ſanguinem demit. Quod verò huius venæ in extrema manu exiſtentis, ſectio conferat pro lienis inflammati curatione, confirmauit Paulus. Id quod fortè innuere voluit Galenus, in libro De curatione per venæ ſectionem. Quanquam quidam

dam negatiuè literam legant: nam 13. methodi ſecat venam cubiti ſiniſtri. Etſi verò ex ſaluatella, inquit Trallianus, minus ſanguis euacuetur; tamen quantulacumque inde tentata inanitio præcipuum lieni ad ſanitatem adiumentum eſt. Cùm ſanguis fluit, attendendus eſt, valdéne rubens ſit, & purus aut liuidus. Nam ſi liuidus eſt, aut æquo rubentior, copioſior auferri; ſi purus ac ſyncerus, paucior debet. Verùm ſic extrahendus, ne vitalis facultas deficiat. Ideò præſtat aliquando non ſemel quantum conueniat extraxiſſe; ſed in duos dies id partiri ſatius eſt, vt Galenus refert. Deinde aluum altero die leuiter expurgauimus cum decocto ſenæ & epithymi: addendo caſſiæ recens tractæ ℥ ß. & diapruni ac elect. lenitiui ana ʒ ij. miſce. Mox & hunc ſyrupum propinauimus: ℞ ſy. de fumoterræ, viol., de epithymo aã ℥ j. aquæ bugloſſ., lupul., cichorij ana ℥ ij. detur duabus vicibus. Poſtea purgaui hoc modo: ℞ diacathol. ʒ vj. diaſenæ ʒ ij. diaprun. ſolutiui ʒ j cum aquæ decoct. borag., bugloſſæ, fumariæ, ſcolopend. ℥ iij. fiat potus: addendo ℥ ß. oxymellis ſimplicis. Intereà ſtatim à purgatione priori, ad extrinſeca medicamenta peruenimus, quæ citra euidentem calorem extenuarent; admixtis quibuſdam adſtringentibus, iuxta Pauli doctrinã: nam ea mixtæ qualitatis eſſe debent, non ſolùm in generatione phlegmonis, ſed etiam cùm nec affluat ampliùs quicquam: quamquam ſi quis in principio repellentibus tantùm vtatur, non peccet, Galeno auctore, 13. meth. med. Communis tamen indicatio (vt idem inquit) omnibus his parti-

partibus, quarum munus eiuſmodi eſt, vt toti corpori ſit ex vſu, eſt vt medicamenta exigant, quæ mixtæ facultatis ſint. Et propterea nec lienem tantùm relaxantibus curare oportet; cùm hic quoq. ex iocinore quicquid limoſi & melancholici eſt, expurget; propterea ſcilicet, quòd ex eo humore nutritur. quinimò ſemper eius robori conſulendum eſt, adiiciendo relaxantibus aſtringentia medicamenta, eodem Galeno & Alexand. teſtibus. Primò itaque hunc fotum, vel ſimilem, adhibui ſtatim ab initio: ℞ vini auſteri veteris lib. j. olei dulcis, olei roſ. cotoneorum, olei chamomill. añ ℥ ß. aceti optimi ℥ j. lana ſuccida excepto medicamento (vt *Aëtius* ſuadet) vel lineis linteis ſæpiùs ſiniſtrum hypochondrium fouebamus: etiam hoc linimento (vel eius æmulo) inungendo poſt fotum: ℞ olei anethini, roſacei, cotoneorum añ ℥ ß. pauco vino ac cera adiecta; fiat vnguentum. impoſito hoc vel ſimili quoq. cataplaſmate, ex Aëtio, ex hordeacea & loliacea farina, cum poſca, & mellis ac olei omnino pauciſſima mẽſura; in quibus abſinthium ac pulegium incocta eſſent. Poſteà, cùm paulo durior ſplen fieret, hoc vel ſimile cataplaſma impoſui, ex farina fœnugræci, lini, hordei añ ℥ j. caricarum aceto acerrimo maceratarum num. v. adipis anſeris, & butyr. recentis añ ℥ ß. olei chamomil. cotoneor. lilior. añ q. ſ. fiat cataplaſma; exiguo oxymelite adiecto. Quibus dolor ceſſauit: & curatus fuit; vt neque in ſcirrhum tranſmutaretur, neque ad ſuppurationem veniret, quod tamen rariùs contingit.

SCHOLIA.

VERVM, *quod iam ferè omiſſum eſt, cùm hic laboraret lienis inflammatione, & quarto die ſanguis quidem è ſiniſtra nare erumperet, magnam attulit vtilitatem. Nam quibuſcunque* κατ' ἴξιν *eruptio ſanguinis accidit, ſummum id commodum laborantibus affert; quemadmodum Hippocrates memoriæ prodidit: quibus verò contrà euenit, nihil iuuat, aut etiam interdum nocet, quòd vires citra morbi leuamen deiiciat atque exoluat, vt lib. de curand. rat. per venæ ſectionem à Galeno ſcriptũ eſt. Hæc enim ad prognoſtica ſigna pertinent, vti & hoc: Licet rariùs quàm cætera viſcera, lien inflammatione tentetur, tamen ſi in eo excitetur, magna cum diligentia curanda erit; aliàs non ſolùm praua conſequentur ſymptomata, verùm etiam temporis proceſſu perniciem cauſabit; potiſſimùm ſi eadem in ſcirrhum vertatur. ideò cauendum vt non niſi corpore euacuato calidioribus vtamur; alioqui ſcirrhi auctores, iuxta Aëtium, erimus. Quòd ſi ad permutationem in ſuppurationem repat, quod tamen rarò contingit, licet aliquando periculum adferat, adiuuare tamen eam oportet, ne plura corpora putrefiant; per cataplaſmata videlicet, quæ pus producũt, de quibus in hepatis abſceſſu manifeſtè eſt prædictum. Hepar enim frequentiſſimè abſceſſum perfert ac exulceratur; lien rariùs. hoc tamen ſemel in monacha Alcmariana vidimus, quæ abſceſſum in liene paſſa, pus per lotium excreuit, & à me curata fuit: cuius hiſtoriam poſuimus lib. 4. de feb. pag. 245. Ceterùm ea quæ de hepate diximus, ad ſplenis curationem hîc tranſumes. Euenit quoque interdum, vt iecoris abſceſſus in ſpleneticum cõuertatur: quod in bonum* Prognoſtica.

cedit;

cedit; materia enim ex nobiliori membro ad ignobilius conuertitur. At ſi è contrario contigerit, perniciosiſsimum eſt. Apoſtema quod totum lienem complet, malo eſt; è ſanguine minùs periculoſum: durum deterius; vel ſi membri ſummam partem compleuerit. Sicuti ex nare ſiniſtra ſanguinis profluuium, ita & profluuium ventris, bonum pronuntiat, ſi in die iudiciali euenerit, ac ſigna digeſtionis materiæ anteceſſerint. At ventris fluxus breuis, ex aliis pariter humoribus bonum augurium præſtat. Vrina verò fœci ſimilis, viſcoſa, dubium præſagium denunciat. Neoterici verò, & qui Auicennam ſequuntur, apoſtemata lienis penes materiam diſtinguunt, vel ex ſanguine, vel ex aliis humoribus: quamuis plerumque dura & melancholica exiſtunt; rarò mollia, pituitoſa & bilioſa: ſed ex ſanguine craſſo facilè ad duritiem permutantur; ſecundum figuram modò rotunda, lata, longa, penes ſitum. Et ita cauſæ huius apoſtematis aliæ primitiuæ, vt regimen indebitum rerum non naturalium, aër craſſus, vinum craſſum, & quæuis melancholicum ſuccum procreantia; caſus, percuſsio ſupra latus ſiniſtrum, labor ſuperfluus in æſtate, quo ſanguis aduritur, cibiq; craſsi. Cauſæ antecedentes ſunt humores ipſi: atque horum ſigna ex Tralliano adduximus. Si plura de notis diſtinctis huius deſideres, perlege caput 16. lib. 17. apud Alexandrum Benedictum Veronenſem. Vide & Arculanum. Hoc præmonito, quòd quinque modis, iuxta Arculanum, terminetur: aut enim reſoluitur inſenſibiliter, aut euacuatur ſenſibiliter, per vomitum, vrinam, aut ſeceſſum: aut induratur; & ſic perpetuò manens, aut permutatur ad hepar, aut ad alia membra nobilia vel ignobilia, ſicut ad cutem: & fit apoſtema difficilis ſuppurationis, & ſubinde

Apoſtematum ſplenis diſtinctio.

Cauſæ.

icteritia nigra. aut maturatur ac ſuppuratur & rumpitur. Signa ſuppurationis & collectionis conſtant ex iis quæ de pleuritide & abſceſſu hepatis diximus. Dum pus fit fiunt dolores & rigores; & ſuppuratione perfecta dolores deſinunt. Sic etiam phlegmone præcedente ſi dolor ac feruor quieſcant, & durior fiat tumor, ſcirrhum expectamus. de quo paulo pòſt dicemus. Quomodo autem apoſtema ſplenis ſeu inflammatio curetur, nunc ex parte diximus. Neoterici & Arculanus, veſtigia Auicennæ inſequentes, omnium primò rationem habent cauſæ antecedentis, vtentes & diuerſione & euacuatione: ſecundò verò cauſæ coniunctæ, in principio vtentes repercuſsiuis, ſed non adeò puris, ne fiat durities; in augmento vtuntur repercuſsiuis, mixtis reſolutiuis; in ſtatu & declinatione, reſoluentibus, modò ad viam reſolutionis tendat: ſin ad maturationem, quod rarò contingit, (vt diximus,) iuuanda erit: alioqui ſi ad ſcirrhum & duritiem, tunc curabitur vt ſcirrhus; cuius poſteà exempla adferemus. His adiiciunt & accidentium correctionem. Diuertendi autem & euacuandi intentio perficitur in principio cum venæ ſectione, de qua iam dictum eſt, nempe ex baſilica ſiniſtra vel ſaluatella; alioqui ſecundum quoſdam, ex ſaphena, ſi ex menſibus reſtrictis vel hæmorrhoidibus conſtrictis euenerit. At ſi aluus non reſpondeat, priùs præmittunt clyſterem, aut leniens medicamentum. A clyſtere ſtatim venæ ſectio peragenda. A leniente per os exhibito, in alterum diem venæ ſectio proroganda; quæ magis conuenit in apoſtematibus calidis quàm frigidis, in quibus hæc ipſa ſuſpecta eſt. alioqui etiam in iis, qui non ſuſtinent venæ ſectionem, cucurbitulis cum ſcarificatione natibus impoſitis, vel ſanguiſugis venis hæmorrhoidalibus

Curatio apoſtematis ſplenis.

bus admotis vtuntur. Aluum autem, quod ad purgationem attinet, de qua etiam priùs dictum eſt, molliter ſoluimus epithymi decocto, adiecta caſſia vel manna, in materia calida; in frigida agarico, adiecto electuario lenitiuo; in melancholia, diaſene & diacatholico. Et ſi digerentibus opus eſt, in iis cauemus ab illis quæ vehementer vrinam ciunt. Nec à deiectione largior potus dandus, ne ad iecoris gibbum materia trahatur; tum enim ſitire conuenit, aut ſaltem parciùs bibere. Iam aliter quoque ſyr. fieri poſſet, in materia calida ex ſucco fumariæ, ſeridis, tenerrimorum foliorum ſalicis, tamaricis, fraxini interioris corticis, & ſcolopendrij, ſem. portulacæ, corticis ramentorum cucurbitæ aridæ, cum zacchare; addito aceti momento. In frigido apoſtemate, ſalicis eiuſdem, & tamaricis tenerrimæ, fraxini, ſcolopendrij, marrubij, rad. capparis, fœniculi, apij, bugloſſi, cichorij, ſeris, fumariæ, ſem. aniſi, chamæd. adiecto zacch., & aceto; fac ſyrupum aceroſum. Plura de potionibus & purgationibus vnicuique humori deſtinatis, vide apud Trallianum, & inter neotericos Arculanum. Quod ad topica attinet remedia, Aëtius vtitur fotu ex oleo dulci, & vino auſtero in principio; & ſi maior ſit caliditas, oleo roſ. aut omphacino. Alij in materia calida filtro fouent in decocto immerſo, & expreſſo in decocto hordei, ſalicis, cum aceto; vel oleo roſ. ſolo, & tertia parte aceti. Vel inungunt cum oleo roſ. & chamæmel. In augmento addunt folia tamaricis, & ſemen agni caſti. Si magna ſit inflammatio, addunt ſuccum portulacæ vel plantaginis; vel vtuntur emplaſtro ex farina hordei, roſ. abſinthio, meliloto, ſcolopend. In ſtatu addunt ſchœnanthum, cyperum, ceterach, flores geniſtæ, & ficus, cum aceto infuſ. In declinatione oleum de cap- Topica.

par.,ping.vituli,ammoniaci,medull. & ping.anatis, & ſimilia.De quibus latiùs videas & Aëtium & Paulum, ac Alexandrum Trallianum,& Alexand. Benedictum cap.18.lib.17.quæ ipſe ex iiſdem auctoribus, tum Arculano,mutuatus eſt. Alioqui auctores,vbi prædicta non ſufficiant, ad phœnigmos & vſtiones confugiunt. Si ad maturationem tendat,vtendum diachylo: licet maturantia varianda pro diuerſitate materiæ; vt in calida maluauiſcus, farina ſeminis lini, fœnugræci, ficus pingues, oleum ſiſaminum: in frigida,rad.ireos:in melancholica, magis emollientia, & non multùm calida, vt muccag. ſem. lini, fœnugræci, althææ. Vt rumpatur, adde rad. narciſſi,cæpe. Poſt ruptionem vlcus curandum vt reliqua vlcera,& detergendum: & poſteà conſolidandum. Si ad duritiem & ſcirrhum tendat,magis humectandum & mollificandum. ſed de ſcirrho latiùs dicemus. Accidentibus verò ſuccurrunt, nempe dolori,per anodyna, vnctionibus,fomentis, ſacculis, emplaſtris,veſicis; & ſimilibus: & numquam,niſi coacti,ad ſtupefacientia perueniunt: vt oſtendemus exemplo ſequenti, tum Scholio, ad maiorem enucleationem doloris ipſius ſplenis.

OBSERVATIO VII.

De lienis dolore.

VIR quidam quadragenarius, qui à quartana dolorē ſplenis incurrebat, hoc vnguento ſequenti optimè habuit: quo vtebatur, corpore priùs repurgato ac euacuato,decocto ſenæ & epithymo,& aliis conuenientibus: ℞ olei rutacei,olei liliorum,de capparibus añ ℥ ſ.ſucci fraxini,axungiæ

giæ porcinæ añ ʒ iij. pulueris ceterach ʒ j. ceræ parum; fiat vnguentum fluxibile. Illud etiam quod ex geniſta fit, commodè adhibetur ad ſplenis dolorem; etiam ad eiuſdem duritiem. quod ita fit: ℞ florum geniſtæ lib. vj. butyri Maialis, axungiæ porcinæ añ lib. j. terantur ſimul, & ſtent in ſole; addendo ceræ parum: fiat vnguentum.

SCHOLIA.

DOLOR ſplenis, qui triſtis ſenſatio exiſtit, per membranam eiuſdem plerumque, & non per carnem ſpongioſam, contingit. Intereà hic dolor quintuplex eſſe poteſt: pungens, perforans, extendens, grauans & pulſans. pulſans magis contingit in inflammatione, ob multitudinem & magnitudinem arteriarum quæ ſunt in ipſo; & magis ad arterias pertinent hi dolores. pungens ad membranam. grauans ad ſubſtantiam eiuſdem; ex materia aliqua. extendens, ad vapores flatulentos, & ventoſitatem. perforans, ſeu mordicans, ad vlcerationem. Quidam & hunc dolorem diſtinguunt, in leuem, obtuſum, paruum, vehementem, non diu durantem, diuturnum & ægrè diſſolubilem, ex ſe incipientem aut alios morbos conſequentem, in corpore ſano, forti, robuſto per naturam, aut debili. Vel diſtinguunt penes materiam, immaterialem, vel materialem; idq; cum apoſtemate, vel ſine; modò cum febre, modò ſine ipſa. Sed ille dolor poteſt eſſe à nuda intemperie, aut à ſolutione continui, aut vtraque ſimul, vt in apoſtemate; vel ab obſtructione, inflatione, tumore. Cæterùm inflatio ingentes dolores efficit: & qui ex obſtructione fit dolor, minimè cõtemnendus eſt, cùm facilè ad apoſtema tranſeat, vel tumorẽ inducat.

Differentiæ & diſtinctiones dolorum lienis.

Tumor hic poteſt eſſe nõ apoſtematoſus ſiue humoralis, ſiue ventoſus: & non eſt quidem immediata cauſa doloris, ſed ſolùm mediante mala intemperie, aut ſolutione continui, ſequente extenſionem. Similiter eius oppilatio doloris cauſſa eſſe poteſt. Mala autem intemperies, exiſtens cauſa doloris, aut eſt calida, frigida, ſicca, ſine materia; aut cum materia, ex quocumque humore, magis tamẽ ex materia melancholica & ſanguinea, rariùs ex pituitoſa & bilioſa. Rurſus huius malæ intemperiei aliquæ cauſæ primitiuæ, aut plures ex ſex rebus non naturalibus aut extraneis: aliquæ corporeæ, & ſequentes dominium humoris, qui eſt in ipſo, aut eius oppilationem, aut vapores flatulentos. Et quandoq; fit aut fouetur per communitatem, aut à toto; ſicut in febribus, hydrope, lepra, & ſimilibus, aut à membris particularibus, vt hepate, vtero, & aliis. Ad intemperiem etiam pertinet debilitas ſplenis: nam & hæc à duabus cauſis in genere prouenire poteſt, aut à mala intemperie, aut à mala compoſitione, ſeu à laxitate ſuæ ſubſtantiæ: quamuis & debilitas fiat ob ſolutionem continui; ſed cùm medici hoc relinquant chirurgis, pauca de eo admonent. Debilitatur quoque ex apoſtemate, vlcere; præcipuè verò à calida & ſicca intemperie, minùs ab humida, niſi oppilando & extendendo. Et ſic debilitates virtutum cùm ſequantur malitiam complexionis, ſeu intemperiem, & intemperies cauſa doloris exiſtat; ideò & debilitates ſub hoc capite dolorum ſplenis concludunt illi authores qui ſupra Rhaſem ſcripſerunt. De cauſis externis manifeſtum eſt, quòd & victus ac occurſus multũ calidi aut frigidi, inducant intemperiem, & quæcumque multiplicant vapores craſſos, & inhibent reſolutionem: ita aër craſſus, vaporibus mixtus,

dolorem ſplenis infert; & ſomnus prolixior, & animi accidentia ſubtriſtia, & quicquid humorem melancholicum craſſum generat, vt legumina, faba, lentes, caro bubula, tum alia quæ de melancholia diximus, hæc ſplenem afficiunt. Quòd autem apoſtemata dolorem inferant, ſatis liquet ex ſupradictis; quamquam hæc differant à tumore & duritie per ſolutionem continui, quæ eſt in apoſtemate; & non in duritie, & tumore non apoſtematoſo. Hæc ipſa diſtinguuntur penes materiam, & penes figuram. de quibus ſatis dictum eſt, à quibus fiant, & quibus ſignis cognoſcantur, & quomodo curentur, in duobus Scholiis præcedentibus. Dolor itaque qui in apoſtemate contingit, modò cauſa ablata & apoſtemate curato, modò anodynis tollitur. Sed quod ad ſigna doloris attinet; quædam præſagiunt do- Signa præſagientia dolorem.
lorem futurum, vt omnes cauſæ potentes inducere intemperiem ipſius ſplenis, ſiue primitiuæ fuerint, ſiue antecedentes aut corporeæ, vt de aëre calfaciente vel infrigidante lienem; quæq́; oppilationem & ventoſitatem in ſplene inducunt, vt potus aquæ gelidæ, cibaria melancholica, pedum infrigidatio; ita de aliis cauſis, quæq́; ſolutionem continui vel apoſtemata præcedant. Ita percuſſioni præcedenti in loco lienis, ſubſequetur dolor. ita in autumno magis expectamus ſpleneticas ægritudines; & poſt quartanam & febres diuturnas. Signa demonſtratiua per ſe manifeſta ſunt, quia adeſt Signa demonſtratiua.
dolor in ſiniſtro latere; & triſtes fiunt, ob vapores melancholicos à materia reſolutos, & cordi vel cerebro communicatos. color quoque iis mutatur, modò ad citrinum, viridem, pallidum, vel atrum colorem, iuxta diuerſitatem cauſæ efficientis dolorem. Signa etiam Signa cauſarum.
cauſarum, ſcilicet ex nuda intemperie, ſatis liquent ex

Scholio Obſ.1. huius libri. Sic frigida patet ex cibo & potu frigido aſſumpto, aqua frigida, oſtrea, fructibus pomaceis copioſis, cibisq́; crudis: calida magis in febribus, ſanguine accenſo in æſtate, & in homine plus iuſto calefacto. de quibus vide plura apud Alexand. Trallianum, & curationem etiam ſcholio iam citato. Ex intemperie cum humore, qualis humor abundat, in Scholio Obſer.2. huius libri diximus, & ſcholio Obſ.5. cùm de phlegmone ageremus. ita vt & obſtructionis & phlegmonis ſigna ſatis dicta ſint; & vtriuſque mali, tum obſtructionis, vt Obſ.2. & 3. videre licet: & de phlegmone ſeu apoſtemate egimus Obſ.5. & 6. in ſcholiis iiſdem. Sed hoc obſeruandum, quòd oppilationem ab apoſtemate hoc modo diſtinguimus; quoniam in illa meatus omnes obſtruuntur, nec lien violenter diſtenditur, & plerumque ſine magno dolore & febre: in hoc verò, materia in vnum congregatur locum, qui violenter & acriter diſtenditur, ita vt continens materia ſoluatur vel ſcindatur. Reliqua verò ſigna oppilationis & apoſtematis, ſuperiùs dicta ſunt; quamuis & hoc in memoriam reuocandum, quòd oppilatur via per quam ſplen recipit melancholiam; tunc ſplen non erit tumidus, tumore ab humore proueniente; imò potiùs extenuatus. Quando verò oppilatur via per quam mittitur melancholia ad os ſtomachi, ſplen tumidus eſt, cùm melancholiam recipiat, & non expellat; neque fames more ſolito excitatur. Præter iam dicta, vt conſtat 2. ad Glauc., fit dolor & extenſio ex flatibus; & eſt morbus frequentiſſimus. facilè enim, vt priùs dictum eſt, Obſ.4. & ſcholio eiuſdem huius libri, à craſſa materia turbida, vapor turbidus & flatus excitantur. Rhaſes de hoc affectu egit, cùm ait, Si ſplen tenſus fuerit, & cùm

In quibus oppilatio differat ab apoſtemate.

Doloris diſtinctio ex inflatione.

tangitur,

tangitur ſentitur rugitus, id eſt ſonus flatuoſi ſpiritus collecti circa ſiniſtrum hypochondrium. Hoc modo diſtinguit Arculanus ab apoſtemate, primò quòd in inflatione nõ ſit grauitas: ſecundò quòd inceſſus & exercitium in apoſtemate, ſplenem dolore magis afficiant; in ventoſitate è contra dolorem ſedent & ventoſitatem reſoluant. tertiò, in inflatione adeſt rugitus, qui non adeſt in apoſtemate; & ructus, per quem æger alleuiatur. quartò, in inflatione non adeſt febris, quæ apoſtema comitatur. Curationem inflationis, loco citato diximus: quam & Rhaſes curat, primò diæta, quæ ad calidum & ſiccum & extenuans tendat: cibos dat minimè flatulentos, tenues, concoctu faciles. olera omnia abiicit, legumina, potum aquæ, vel vini auſteri. propinat trochiſcos de capparibus. Extrinſecus apponit emplaſtrum ventoſitatem diſſoluens. plura vide apud Arculanum, & quæ priùs ad inflationem valere diximus. Sed his & illud addendum, quòd dolor ſplenis quocunque modo fiat, differt à dolore muſculorum, per tactum externum: ſi enim muſculi dolent, etiam leuiter ſi tangantur, ilicò dolorem percipit æger. Sed in ſplene, dolor ſtatim à cibo ſumpto cõmunicatur, & color ſæpe mutatur; quod in muſculis externis non fit: quamuis difficiliùs cognoſcatur in muſculis profundioribus, quàm in iis qui in ſuperficie poſiti ſunt: hæc tamen ſupradicta non aderunt. Vnde & Bertrutius, medicos iuniores admonebat, dicens: Caue ne inflationẽ muſculorum ventris, vel inteſtini coli, tranſeuntis ſuper lienem, iudices oppilationem ſplenis, ſeu apoſtema. Diſtingue ergo per colorem corporis prædictum, & per profunditatem loci, & vrinam albam, ſubtilem, radioſam, vel rubram confuſam; quoniam iſta non apparent in doloribus inteſtinorum

Diſtinctio muſculorũ ſplenis & colici doloris.

norum vel muſculorum. Certius quoque ſignum ſumitur à ventris ſtipticitate, quæ ſequitur & antecedit tales dolores, & à ſatietate nauſeatiua. quare per reſolutionem excalfactoriis, vt plurimùm, ſoluuntur, vel cum ventris fluxu, aut alui ſolutione: quod non ſtatim contingit in apoſtemate vel oppilatione ſplenis. Dolor immaterialis, ex nuda intemperie, non ita grauitatem habet admixtam, vt materialis. Sed quibus vnaquæque intemperies, ſiue nuda, ſiue cum materia, internoſcatur, ſatis ex locis iam ſuprà citatis cognoſcetur. Reſtat, vt ſigna tantùm debilitatæ virtutis lienis breuiter explicemus, & hæc plerumque tria exiſtunt. primum eſt corruptio coloris corporis, & conuerſio eiuſdem ad nigredinem, quæ omnium primò & præcipuè apparet in oculorum albuginibus; quod equidem contingit liene ad ſe non attrahente melancholiam ab hepate, neque in eo purificante ſanguinis maſſam, cùm hoc ſit eius proprium officium. Hinc ſi attractiua virtus debilis eſt, materia melancholica in toto abundat; & fit icteritia nigra, de qua priùs dictum eſt. Secundum ſignum commune eſt, proſtratio appetitus, ob paucam melancholiam acetoſam, quæ tranſmitti debebat à ſplene ad os ventriculi, vt appetitum incitaret. Tertium eſt ablatio vel diminutio hæmorrhoïdum, quæ oriuntur à ſplene ad venas eò deriuatas. At ſi debilitas potiſſimùm attractiua ſequatur calidam intemperiem, vel ab ea orta fuerit, ſigna aderunt caliditatis, quæ ſentitur in hypochondrio ſiniſtro: & citrinitas ſeu ruffedo quædam cum nigredine, in cute corporis & albuginibus oculorum apparet: nigredo enim illa inclinat ad ruffedinem, cum quadam claritate: & deſtructio appetitus adeſt, cum vrina ſpiſſa & colorata, ſeu rubea craſſa. Si ab

Dolor materialis quo modo ab immateriali diſtinguatur.

Signa debilitatæ virtutis lienis.

Signa priuata attractiuæ debilis.

ab intemperie frigida, color liuidus erit, nigredini permixtus, nigredine inclinante ad quandã obſcuritatem circa alba oculorum, & liuiditatem. & frigiditas in latere ſiniſtro ſentitur; neque adeò deſtruitur appetitus, vt in cauſa calida. vrina modò clara, modò turbida mingitur, ſæpe & glauca; inferiùs turbida, & clara ſuperiùs. Quòd ſi eueniat ob raritatem ſubſtantiæ ſplenis, tunc cum ſignis communibus prædictis appâret priuatio ſignorum calidorum & frigidorum; & quòd ſplen facilè læditur ex quacunque cauſa, poſtquam peruenerit ad membranam inuoluentem: nam eius ſubſtantia caret ſenſu; eò quòd ſit membrum carniformè, & non neruoſum. Quòd ſi virtus nimium attrahat, tunc fit extenuatio in toto, & ſplen increſcit, vt dictum eſt: ſequitur ſæpe caliditatem vel apoſtema calidum. Si defectus ſit in expulſiua, tunc priuatur appetitu cibi, & promptitudine deſcenſus materiæ melancholicæ ad inteſtina, ſi nimium expellat. Si autem ſit defectus in debilitate ipſius in expellendo, tunc etiam deſtruitur appetitus, retenta materia melancholica in liene. Signum debilitatis retentiuæ virtutis, eſt euacuatio atræ bilis per fluxum vel vomitum, ſecundum declinationem humoris, & eius quantitatẽ; licet fieri poteſt hoc accidens ex vigore virtutis expulſiuæ: ſed tunc fit euacuatio cum alleuiatione, & pluris quãtitatis pro vice, & periodicè. Signa prognoſtica, quòd ad dolorem attinet, huc tranſferenda quæ de prognoſticis obſtructionum priùs diximus: illud addendo: Si obſtructio lienis remaneat, vel inducta ſit poſt febrem quartanam, vel etiam febrem erraticam, recidiuam minatur, niſi medicus egregiè in ſua arte verſatus ſuperueniens ſplenem rectificet. Oppilationi medendum ſtatim; alioqui hepatis infrigidationem

Signa ſubſtantiæ raræ.

Si nimium attrahat, ſigna.

Defectus expulſiuæ.

Signa debilitatis retentiuæ virtutis.

Signa prognoſtica.

tionem infert: hæc infrigidatio denuò indigeſtionem; indigeſtio autem hydropem periculoſam creat. Antiqua vix aut nunquam recipit curationem, ita nec apoſtema ſcliroticum. Oppilatio ſplenis vel hepatis, dum pungit & ſentitur, recens eſt: dum verò non ſentitur, antiqua & confirmata eſt, & non curatur. quod tamen potiùs de ſcirrho dicendum. Prognoſtica apoſtematis iam diximus. Sed quod ad dolorem attinet, catarrhis obnoxij rarò tumore ſplenis, & per conſequens dolore, afficiuntur: & ſpleneticus ſi cum duritie dolorem ſentiat, meliùs curatur quàm ſi non ſentiret. Hæmorrhoïdes fluentes, dolorem ſplenis ſedant. quibus adiungere poſſes ea quæ de lienis apoſtemate retulimus.

Prognoſtica debilitatis.

Quod ad prognoſtica debilitatis lienis attinet, ſciendum quòd debilitas ſplenis inducat oppilationem hepatis, dum ſanguinem non mundificat; & oppilatio digeſtionem prohibet, dum calorem mortificat naturalem, & humorum diſcurſum per ſua loca retardat: digeſtio verò prohibita aquoſitatem multiplicat & ventoſitatem, & ſic tandem hydropem aſcitem, vel febrem chronicam pernicioſam inducit, cum omnimoda appetitus deiectione & virtutis nutritiuæ defectione.

Curatio debilitatis.

Quod ad curationem tam oppilationis, quàm inflationis & lienis apoſtematis, ſatis ſuperq; dictum eſt; & quibus modis intemperies lienis curetur: & proptereà ſi debilitas ſplenis contingat ex intemperie calida, per contrarium alteranda: & ſi adſint humores calidi, priùs parati ac alterati educendi cum rhab. & ſimilibus; etiam in principio, ſi adſit totius repletio, cum venæ ſectione. & intemperies nuda tam intùs quàm extrà alteranda, vt ſatis dictum eſt. & ſi adſint humores calidi, poſt venæ ſectionem & purgationem, externa remedia applicanda,

da, qualia ad inflammationem valere ſcripſimus. ita quoque ſi à cauſa frigida nuda intemperies vel cum humore orta fuerit, vt in præcedentibus dictum eſt, procedendum erit. Simplex enim cum calidis tam intùs quàm extrà alterabitur: materialis non apoſtemans, ſed oppilans, digeratur oxymelite ſimpl. ſy. de duabus radicibus, & aquis apij, ſcolopend., abſinthij, & purgetur cum agarico. Remotio intemperiei completur diamoſcho, dialacca, diacurc., diacapp. & fotibus calidis, vt ſuperiùs dictum eſt. At curatio debilitatis ſplenis ob raritatem ſubſtantiæ, neque requirit ſectionem venæ, neque pharmacum ſolutiuum: ſed ſatis fuerit topica calida ſtiptica adhibuiſſe, non valdè excedentia; qualia de hepatis debilitate recenſuimus, vti eſt oleum maſtichinum, cyperus, maſtix, ſpica, nux cupreſſi, abſinthium, calamintha, cort. cappar. ex quibus fiant fotus. dentur elect. roborantia, vt diacydon. cum ſpeciebus; nutriatur æger carnibus aſſis, conditis cum vino granat., berberis, ſucco acetoſo, vino ſtiptico, capparibus conditis; & bibat vinum rubrum vel album vetus, & tenue: vtatur diacapparibus. Valet dialacca ad omnem hepatis & ſplenis oppilationem, modò febris abſit. Ad debilitatem ſplenis conducit aqua ferrata, elect. de ſcoria ferri, & de limatura chalybis. reliqua vide apud Arculanum. Quomodo dolor curetur ab oppilatione ſplenis vel inflatione, priùs diximus, tum etiam de dolore obtingente in apoſtemate: nam apoſtemate curato, & oppilationibus, tum ventoſitatibus remotis, facilè dolores dicti curantur. Intereà cùm triplex ſit cura doloris, vna per remotionem cauſæ, ſecunda per anodyna, tertia, ſed coacta, per ſtupefactionem; prima curatio manifeſta eſt: ablata enim cauſa ceſſat affectus. Sed lienis

Curatio doloris.

lienis dolor ex calida cauſa, ſalicis foliis tritis, additò ſale, ſedatur protinùs; ex frigida, iride, vel ceterach, cum aceto impoſitis. Si dolor ſit ex lapſu vel ictu, vulnere, vena ſecta ad chirurgiam confugiendum, de qua nunc non eſt noſter ſermo: ſed fortaſſe, ſi Deus me ſuperſtitem fecerit, de iis agemus. Quòd ſi dolor non ſedetur per remotionem cauſæ, tunc ad ſecundam intentionem curandi deueniendum, ſcilicet per anodyna, vtentes floribus chamomillæ, meliloti, anethi; ſem. lini, fœnug.; althæa, parietaria; quibus propria addenda, vt ceterach, cappares, tamarix, & ſimilia; ex iis conficiendo fotus, ſacculos, vnctiones, emplaſtra, & ſimilia. Quibus ſi adhuc non ſedetur dolor, tunc opus erit tertia intentione, vt perueniamus ad ſtupefacientia: attamen cum cautione, à minimis incipiendo, ſumptis & admotis; mixtis tamen cum his quæ ſpleni propria remedia exiſtunt, ne materia intùs retineatur, & ſcirrhus eueniat. Quòd ſi diuerſi affectus fiant, vt ſi ſplen frigida, venter verò calida affectione laboret, ex meatu bilario flauam bilem excipiente, bilemq́ue reiectante, tunc difficilis erit curatio, teſte Aëtio lib. 10. cap. 14. ſplene caloris fotum expetente; ventre ac vniuerſo corpore refrigeratione indigente; idq́ue eodem tempore. Tales in triſtitia, cura, ira, vehementibus motibus, inedia, à malo cibo auocemus, & bilem citra moleſtiam euacuemus; os ventris roboremus, ne quid influat. Dabimus panem cum oliuis albis, aut colymbadibus dictis, citra vllum potum. Verùm vt ſplen illæſus permaneat, conuenit primùm cibos boni ſucci & actu calidos præbere, poſteà frigidos, & os ventris corroborantes, & ſtomacho gratos, vt mala punica: & oleo roſaceo melino ſtomachum inungemus, ſpleni epithemata calida iam ſæpiùs dicta, & apud

Cautio.

ipſum

ipſum deſcripta, apponentes. Quòd ſi etiam tuſsis infeſtat, & acris deſtillatio (eodem teste cap. 15.) ſplenicis difficilis eſt curatio; ſi ex craſsis humoribus, eadem: ſed ſi acris vrgeat deſtillatio, denſanda cum theriaca recenti. Reliqua vide apud eundem. Trallianus vtitur diacodio, & ſpleni applicat epithema extenuans; & paſtillo crocode dicto, ex aceto & oleo roſaceo diluto ſinciput fouet.

OBSERVATIO VIII.

De ſcirrho lienis.

LIENEM autem oportuniſſimũ eſſe ad ſcirrhum; veluti & iecur (quamquam lien, propterea quòd rarioris ſit ſubſtantiæ; crebriùs ſcirrhoſis vitiis affligatur, propter nutrimenti quo vtitur ſpeciem) à Galeno decretum eſt lib. 13. methodi medendi. Nutritur autem (vt antè dictum eſt) craſſo ſanguine, qui veluti limus purioris exiſtit. Scirrhus autem duplicem originem habet: vel enim per ſe incipit, vel medicorum imperitia paratur; id quod crebriùs accidere conſueuit, vbi vehementer inflammationes & eryſipelata attingunt; & nimium refrigerant, vel topicis calidis vtuntur; tenui humore reſoluto, vt paulo antè recenſuimus, duro relicto. Sed vir quidam Alcmarianus, melancholicus, cùm craſſo victu vſus eſſet, & gelidã aquam bibiſſet, durus tumor paulatim obortus illi eſt in hypochondrio ſiniſtro, adeò etiam durus vt eum tactu facilè deprehendere potuerimus, cùm ad me curandi cauſa acceſſiſſet. Ante duos menſes priùs aliquem

dolorem ſenſerat;cum quadam grauitate, vt narrabat; ſed nunc malum auctum: & ſine dolore ſcirrhi initium eſſe iudicaui. Cùm enim durities lieni accidat, vt tangenti reſiſtat, nec non loci quædam intemperies appareat, copia ſubſtantiæ ſcirrhum lienis excitat. Nam eidem cùm tumor apparet cum duritia,humor ei infixus eſt,aut flatuoſus ſpiritus (vt anteà demonſtratum eſt) aut vtrique ſimul mixti: vnde lien præter modum augetur, & à naturali recedit magnitudine. Sed humorem & flatum his indiciis ex Tralliano cognoſcimus:Si flatus eſt (vt dictum eſt priùs) tactui reſiſtit pertinaciter, & lien punctionem tenſionemque experitur: ſin autẽ grauitas cum pondere in latere ipſo percipiatur, ex prædictis ſignis flatus cum humore mixtos in liene eſſe ſcias; idq. per initia. nam poſteà, morbo inueterato, humoribus frigore nimio, aut ſiccitate induratis, ſcirrhus generatur: quemadmodũ in hoc ægro euenit.Non tamen adeò inueteratus erat,vt vnà cum tumore & duritie ſub ſiniſtro hypochondrio, os fœteret, gingiuæ exederentur, & vlcera in cruribus cicatricem non reciperent, qualia inueteratis ſcirrhis (& ſplenicis appellatis) iuxta Paulum & Celſum obuenire ſolent. attamen hunc ſcirrhoſum eſſe tumorem,facilè intelleximus. Vbi enim cum renitentiâ, tumore ac duritie, grauitas cum pondere in ſiniſtro hypochondrio percipiatur, ex humore lento & craſſo (vt hîc erat) lieni indurato infixo, tumorem durum ortum iudicabimus; quem propriè ſcirrhum,ſeu ſcirrhoſum tumorem appellamus. Ideò neceſſarium erat vt huic ſtatim

reme-

remedium adhiberemus; cùm hic tumor, ex conſentiente nimirũ iocinore, potiſſimùm vbi diutinus fuerit, aquam inter cutem generare poſſet, vt liquet apud Galenum 5. & 6. de locis affect. Quapropter antequam fieret exquiſitus, in curatione laborandum erat: nam exquiſitus omnino incurabilis eſt; vt idem Gal. ſcriptum reliquit 2. de art. curatiua ad Glaucon. Pro eius curatione huic talem victum præſcripſimus, qualem de ſcirrho hepatis diximus: nam eadem victus ratio, maioris minoriſque dumtaxat ratione differens, (vt idem Galenus teſtatur 13. meth. medendi) conuenit. Capparis itaque eſum continuum, cum oxymelite, commendauimus; tanquam vtrique viſceri vtilem. quamuis nec pari modo, nec ſimiliter habeat oxymel. Nam & ipſa copioſior, & ex minùs diluto oxymelite, lieni eſt vtilior: atque hæc differentia eſt, quæ ex maioris minoríſve ratione accepta, vt idem Galenus inquit. Inhibuimus tamen dulcia omnia: nam his tum iecur, tum lien intumeſcere conſueuit. Similiter & vitioſos, maximè verò glutinoſos cibos vitandos eſſe conſuluimus; & quòd ij tantùm exhiberentur, qui concoctu faciles eſſent, ac bonum & tenuem ſuccum generárent; & vt ſimul cum iis offerrentur ea quæ extenuarent, obſtructiones tollerent, ac detergerent: acida quoque commendabam, quæ maximè Celſo auctore conueniunt. iubebam quoq. vt potiùs vino veteri (modò ſumptus ferre poſſet) aquæ permixto vteretur; in qua ferrum ſæpe ignitum ſit extinctum, vt laudat Aëtius; quàm vt ceruiſiam craſſam biberet; niſi tali aliquando vti vellet, in

X 2 qua

qua abſinthium aut folia tamaricis infuſa aut cocta leuiter eſſent. Et quia febris aberat, cùm vitium hoc quies augeat, exercitium & laborem moderatum concedebam, vnctiones, frictiones, & ſudores, iuxta Celſum: plurimum namque fiduciæ in exercitiis ponendum: quibus ante cibum vti conuenit, corpore ſuperfluitatibus non abundante: ex eorum autem genere ex ſuperabundanti faciunt deambulationes, & curſus. & noui ſanè aliquos qui ex his ſolis ab omni affectione ſint liberati, vt idem Aëtius teſtatur. Sed cùm hic ſplenicus ad me vt curaretur veniſſet, in memoriam reuocaui hiſtoriam illam Tralliani de liene indurato, quæ ita habet: Nouiſti, inquit, curatum à me fuiſſe militem: qui dum ad me veniret, totam lienis regionem barbaricis ferramentis inuſtam habebat. quem duobus tribúſve diebus medicamentis per os datis purgabam: & deinde diligenter ei curam in ſingulis conuenientibus remediis offerendis adhibebam. Ptiſanæ cremorem quotidie in cibo porrigebam, oxymelite conditum, & piſces ſaxatiles. Ex auibus autem gallinas, perdices, ac alia concoctu facilia, boni ſucci, & probè macerata. prohibebam ei quæcunque viſcoſos & craſſos humores generant: ſimiliter & carnes bouillas, ſuillas, ouillas, caprinas, & hœdinas: item aues quæ in aquis paluſtribus degunt, omnesque piſces paluſtres, & pelagios; præſertim qui duras & craſſas, non albas carnes obtinent: adhæc polypos, mulos, ſepias, orphos, oſtrea, conchas, bulbos, placentas ex melle, & chidro, & quęcunque inflant, duraque & craſſa, vel quæ cruda ſunt.

ſunt. Vinum improbatur craſſum, nigrum, adſtringens: dandum autem eſt, quale Hippoc. præcipit, quod neque craſſum neque valdè frigidum, neque calidum exiſtat. Hoc igitur modo cibus eſt adminiſtrandus. Potui verò dabam vinum, in quo capparis radicem, ſcolopendrium & myricæ radicum corticem decoxeram: initio quidem ſingulas herbas ſimpliciter adhibebam, deinde ex poſca aut oxymelite, aut ſolo aceto coctas: interdum etiam in puluerem redactas, cum ſupradictis liquoribus, citra coctionem, per interualla dabam; idq́ue non plus quàm duobus vel ternis diebus. Quin & oxymel purum per totam hyemem propinabam: nonnumquam ſupradictas ſtirpes decoctas, temperatasq́ue cum aqua calida, ante & poſt cibum, die & noctu, quandocunque volebat æger, potui offerebam. Vere primùm ineunte, cùm æger multùm ſe recollegiſſet, & lien decreuiſſet, videbatur mihi potiones medicaminum efficaciores præſtari debere, quæ lienem euacuare poſſent: qui cùm magis imminueretur, fortiora medicamenta adhibebam. Ac mox inter initia veris, ſanguinem ex brachio ſiniſtro copioſè detrahebam. & poſt viginti quinq. dies, hoc medicamento quod ſequitur vtebar: Spicæ nardi, cappar. rad., corticum myricæ, folior. aſplenij herbæ, ſquammæ ferri añ ʒ xviij. myrob. ʒ x. ammoniaci ſuffiminis ʒ xviij. polytrichi ʒ vj. ſtœchad. ʒ iiij. ſcolopend. ʒ iij. Singulos drachmam pendentes, ex oxymelite fingebam; ac vnum oxymelite dilutum potui dabam. Poſteà verò, cùm lien probè eſſet explicatus, medicamenta ad cien-

dam aluum dabam, ac ocioſos humores validioribus, nẽpe hieræ diacolocynth. ʒ iij. euacuabam. Inchoante iam æſtate, non tres drachmas, ſed quatuor exhibebam; ita vt à prædictis medicamentis nullo die diſcederem. Vbi ſanitati propemodùm eſſet reſtitutus, cyclamini rad. ʒ j. ex mulſa deinceps ſemel, aut bis poſt ſingulas potiones offerebam. Nam ea vitioſos humores ex liene per ſudores expurgat; calidis extrinſecus operimentis medicamine dato iuuãdi gratia admotis. Deinde ſæpe lienem, potione quidem ex ſcolopendrio & cappare, & epithematibus quibuſdam etiam malacticis, tum aliis, apud eundem longiore ſermone deſcriptis, vt videre poteris, corroborabat: quibus hominem eundem ſanitati reſtituit. Verùm quod ad noſtrum ægrum attinet, eadẽ victus ratione vſus eſt: venæ ſectione omiſſa, cùm non multo ſanguine abundaret, & humor magis craſſus lieni impactus eſſet. quare medicamenta aperientia, extenuantia, incidentia & abſtergentia, tam intùs quàm extrà adhibuimus, & quæ ſimúl exteriùs emollirent. & ſic pro minoratiuo primò exhibui ℥ j. caſſiæ in bolo cum ℈ j. pul. ceterach, zaccharo exiguo conſperſam. Deinde ante purgationem corpus ita præparaui: ℞ ſyr. de ſcolopend., acetoſ. ſimplicis, ſy. è ſucco fumariæ añ ℥ j. ß. ſyrupi de epithymo, oxymelitis ſcillitici (quia hæc durities ſcirrhoſa aliquandiu durauerat) añ ℥ ß. aquæ bugloſſ. ſcolopend. capill. ven. añ ℥ iij. ß. adiectis ʒ ij. cinamomi ſelecti, ſaporis gratia: per triduum in diluculo ſumantur. Poſteà eundem ita purgauimus: ℞ diacatholici

ʒ vj,

ʒ vj.confect.hamech ʒ iij.ſy.capill. ven. ʒ ß. cum decoct.communi, addendo polypod. querc., follicul.ſenæ añ ℥ ß. florum tamaricis p.j. fiat potio; ſumat in aurora. Splenem deinde inunximus vnguento ſequenti: ℞ dialthææ ℥ j.olei rutacei,de capparibus añ ʒ ij. & altero die à potione purgatoria elect. ſolidum præſcripſi, vel huic ſimile: ℞ ſpecier.diarrhod. abb. pulueris diacappar. añ ʒ ij. pulueris roſ. nouellæ ʒ j. zacch. diſſoluti in aqua bugloſſ.ſcolopendrij q.ſ.fiat elect. ſolidum. doſis omni manè ʒ iij.tribus horis ante cibum. Rurſus & hoc decocto vtebatur: ℞ rad.cappar.,tamaricæ, filicis añ ℥ ß.ceterach, capill. ven., agrimon., filipendulæ,chamæd. añ m.j. ſem. portulacæ, agni caſti, end. añ ʒ j. ß. flor. geniſtæ p.j. folior. ſenæ, epithymi, polypod. añ ℥ ß. vuar. paſſul. enucleat. ℥ j.glycyr.raſ.ʒ iij. ſem. carthami contuſi ℥ ß. fiat decoct.in aqua communi, pro lib.j.col^{x}. addendo ſy.de epithymo,de ſcolopendria, oxymell. ſimpl. añ ℥ j.ß.miſce. Deinde hoc vnguento,vel huius æmulo,inungebatur: ℞ olei amygd. dul., amar., liliacei,irini,de cappar. añ ℥ j. ſucci centaurij minoris ℥ ß.corticum cappar., myricæ añ ʒ ij. adipis anſerini, gallinacei añ ʒ iij. ammoniaci in aceto diſſoluti ℥ ß.ceræ q.ſ. fiat vng. Intereà eundem purgaui hoc modo: ℞ decoct. ſupraſcriptæ ℥ iij. adde confect. hamech ℥ ß. diacathol. ʒ iij. ſy. de pomis, oxymell. ſimplicis añ ℥ ß.miſce. Fiebat & hic fotus: ℞ rad. & folior. althææ añ m.ij. centaurij minoris,ceterach añ m.j.corticum rad.cappar.rad.tamaricæ añ ℥ ß. bulliant in aceto & olei partibus æqualibus, & cum ſpongiis fiat fotus:

quibus ſæpiùs admotis, vnguento ſupraſcripto inungatur. mox & ſequenti: ℞ œſypi, axungiæ gallinæ, olei amygd. dul. añ ℥ j. olei chamæmelini, de capparibus añ ℥ ß. miſce. manè & veſperi ante paſtum inungatur. Poſteà imperaui vt hoc arcano præceptoris mei Benedicti Fauentini vteretur ad quindecim dies; quo omnis ſplenis durities diſſoluitur: ℞ rad. filicis ℥ ß. rad. cuſcutæ ʒ ij. miſce, & bulliant in ℥ viij. vini albi potentis vſq. ad conſumptionem tertiæ partis vini: deinde coletur, & colatura patienti detur modo dicto. Intereà colophonem huic curationi imponens, vt hoc vnguento regio lienis inungeretur mandaui, quo & alij curati ſunt, & magni pretij apud me habetur: ℞ olei capparorũ ℥ j. olei lilior., amygd. dul., chamæmelini., butyri recentis añ ℥ ß. ſucci bryoniæ, cyclaminis añ ℥ ß. ebulliant olea ad conſumptionem ſuccorum; addendo ammoniaci in aceto diſſoluti ʒ ij ß. pingued. gallinæ, crurum vituli, œſypi humidæ añ ℥ ß. pul. corticum rad. tamaricæ, capparor., ceterach, rad. filicis añ ʒ j. pul. ſem. agni caſti, geniſtę añ ℈ j. ceræ parum; fiat vng.

SCHOLIA.

HIC quidam affectus leuis initio apparet, adeò vt ne medicum quidem rogent: ſæpe & multis annis perdurat. Noui nobilem quandã matronam, quæ vltra 30. annos duritie lienis laborauerat, & tamen in ſolitis operationibus non lædebatur; quod nota dignum. Vidi tamen ſæpiùs, licet multis annis perduret, tandem ex eo affectu ad febres longas deueniſſe, quæ in tabem aut hydropẽ tranſibant; & ad eos morbos nõnullos deduxiſſe,

quos

quos memorauimus ex cacochymia melancholica eueniſſe. Lien itaque facilè in ſcirrhos incidit, ſiue quòd quis ipſum infirmum habeat, quales ſæpe experimur, qui crebrò doloribus ea parte capiuntur; & leui de cauſa & errore in victu, ipſis intumeſcit: ſiue quòd plurimum melancholicum humorem quis gignit, eúmque craſſum; vnde obſtructio in eo gignitur primùm, mox tumor in vniuerſa carne: idq́; vel quia natura eius corporis talis eſt; vel quia ex febribus eſt genitus hic affectus: hinc & quartanarij ſæpe lienem durũ incurrunt, vel ex victus ratione tum in cibo & potu, tum in exercitiis. Equidem vina nigra & craſſa id faciunt: nec non & aquæ paluſtres lutoſæ. Vnde Iacchinus in ſua patria plurimum hunc morbũ inueniri dicebat, & circa maritima ferè loca. Quod & nos obſeruauimus in noſtra Batauia, plures hoc malo tentari, ob craſſum victum & ceruiſiam craſſam feculentam; & præcipuè apud noſtros nautas, qui pane nautico (biſcoctum vocant) longo tempore mucidum quid redolente vtuntur, & larido rancido, vnde & Scurbutto malo dicto ac lienis duritie afficiuntur, nimirum morbo veteribus incognito, vt poſteà de eo dicemus. Noſtrates enim plerique craſſo victu & melancholico vtuntur. Fit & aliquando ex criſi, natura ſequeſtrante in magnis morbis materiam in liene. Cur ſæpe ſunt hi tales citrini colore? An quia expurgatio hepatis debilis eſt, debilitato viſcere per conſenſum? Cauſas etenim communes habet cum hepatis ſcirrho, & generationis geminos modos, vt diximus, vel ex ſe per paulatinam collectionem, vel medicorum imperitia, ex inflammationibus malè curatis, vel nimiùm refrigeratis; & eadem prognoſtica habet cum ſcirrho iocinoris: & ideò quæ de eo dicta ſunt huc referenda.

Curatio.

referenda. Sed quod ad curationem attinet, id quoque ſciendum ex Galeno, quòd vnus ſcopus generalis ſit vacuatio; attamen ſi quis violenter inſiſtit vacuando, proficiet quidem primùm egregiè, ſed relinquetur cõtumax affectus, qui ſanari non poterit. Quamobrem neceſſe eſt vt iungamus ea, quæ calefaciunt medicè & humectant, cum his quæ diſſoluunt. Quoniam verò craſſi etiam lapides incidentibus diffringi ſolent, optimum erit & ad diſſoluendum durum tumorem illis vti. Inter hæc verò maximè acetum conducit, & ea quæ acida ſunt, vel tenuium partium, & calida; modò non adeò calore participent, vt nimiùm ſiccent. Medicamenta itaque ex ſuprascripta methodo ad ſcirrhum lienis multa nobis comparare poſſumus, tum ebibita, tum extrà applicata. Verùm priùs hic videndum, num vacuatio per venæ ſectionem conueniat. Aëtius verò commodum hoc eſſe aſſerit, ſi prædicti laborantes multo ſanguine abundant: & tunc iis interna ſiniſtri cubiti vena ſecetur, quamuis multã ſanguinis copiam auferri minimè velit. Multos id cum Iacchino facere videmus, etiam in ſaluatella, ſi hæc minùs appareat; & Galenus non videtur prohibere: qui in lib. de venæ ſectione, Neſcio, inquit, cur multi lienoſis ſanguinem mittere omiſerint. Lienoſos verò appellare eos ſolet, qui ſcirrho laborant. Sed ego cum Iacchino credo rarò conuenire: ſed potiùs purgatione egent, præſertim ſi iam cacochymi ſint. Secus eſt inter initia, vbi craſſus & melancholicus ſanguis abundat: tunc enim vena ſecta eſt opus, vt in lib. de venæ ſect. Ratio eſt; quod in ſcirrho eſt de materia appropriata, non educes, & vires debilitabis. nam iam influxus ceſſauit. Quod ad medicamenta attinet, cùm plura eſſe poſſint, ea adferemus quæ nunc magis in vſu

Venæ ſectio nunquid cõueniat.

ſunt.

ſunt. Cùm itaque primùm tumorem diſſoluere debeamus,hoc non faciemus,niſi eum priùs præparauerimus aceto mulſo,ſyr.ex ſucco fumariæ,ſeu acetoſo ſimplici, & melle roſaceo. Nam acetũ & acetum mulſum huic viſceri commoda ſunt, vtpote ſecare, & attenuare craſſos humores citra calefactionem potentia,vt inquit Galenus 9. de compoſ. medic. ſecundum locos. Vel incipiemus à potionibus: ac primùm ex ſimplici oxymelle, cum ſcolopendrij veri ſeu ceterach & betonicæ decocto; idq; per dies tres vel quatuor. Poſteà purgatione aliqua leui vtemur;vt infuſione ſenæ,epithymi, & polypodij in ſero decocto: ſint vtriuſque ℥ iij. Alij purgans medicamentum propinant,pro ratione redundantis ſucci:nam pituita redundante, illa exhibent quæ eandem expurgant: ſi verò melancholicus ſuccus redundet, quæ & ipſum expurgant, præbent. deinde potiones quaſdam, ac topica medicamenta, quæ induratũ ſplenem curant. Debent autem eſſe potiones fortiſſimæ: vt & illa quæ de foris medicamenta applicantur: Nam eas ſine moleſtia ſplen tolerat,vt 2.de art.curat. ad Glauc.à Gal.decretum eſt. E quorum numero primas partes ſibi vendicant cortices rad.capparis, & ſcolopendrium,& myricæ rad.atque germina; omnibus huiuſcemodi in aceto vel oxymelite coctis. Dabimus & trixaginis potionem, tum montanæ tum paluſtris, quam ſcordion dicunt, myricæ folia addendo;atque hæc ex acido oxymelite per plures dies. diſſecant hæc & extergunt, & ſiccant citra vehementem calorem. Attenuantibus itaque opus habet induratus lien pharmacis, citra manifeſtam caliditatem; cuius gratia valdè amara medicamenta ipſi offerimus;ac quædam ipſis ex auſteris miſcemus, vt eodem 9. de compoſ. med. ſecundum locos ſcriptum eſt.

Purgatio.

Qualia præbenda medicamenta ſint poſt purgationẽ.

Potui

Pocui denique ieiuno dari debet abſinthium incoctum, ac poſt cibum aqua à ferrario fabro, in qua candens ferrum ſubinde extinctum ſit. hæc enim vel præcipuè lienem coercet: quod animaduerſum eſt (vt anteà diximus) in his animalibus, quæ apud hos fabros educata exiguos lienes habent, vt liquet ex Celſo. Hæc aqua, in qua ignitum ferrum ſæpe ſit extinctum, febricitantibus ſola; non febrientibus verò cum vino, auctoritate Archigenis, à Gal. 9. de compoſ. medic. ſecundum locos commendatur. Conuenientiſſimum etenim ſpleni in ſcirrhum indurato remedium exiſtit ferrum, aqua, aut vino, aut poſca extinctum. Ea ipſa enim aqua, aut vinum, aut poſca in principio exhibita, iucunda & vtiliſſima exiſtit, & per plures ex ordine dies datur, Aëtio teſte. Datur autem per ſe aqua, cyathis tribus; febri verò carentibus, cum vini vel aceti cyatho vno, vt inquit Paulus. Interim verò extrinſecus humectantibus humorem fundemus; quibus & incidentia admiſcebimus: his enim maximè ad diſſolutionem humor paratur. Fiat ergo fotus ex oleo ſimplici, tenuium partium, & aceto; quibus & vini aliquid tenuis potes adiungere: & eſt facilè parabile.

Secunda purgatio.

Poſt hæc purgabimus rurſus fortiori medicamento, quale eſt ex helleboro nigro paratum; additis aniſo & cinnamomo, qualem potionē aliàs Iacchinus docuit: qui & multis diebus ſumi poterit, modò vires ægri ferant, & leuari ægrum videris. Vbi ſatis moram traxerit æger, interim victus ratione vtemur in cibo & potu, & exercitatione, vt dictum eſt: atq; ex diarrhod. aliquid dabimus; & lienem ex vnguento amygd. amar. inunges, dum à potionibus quieſcit. Mox valentiùs ſiccantibus vtemur, acidis admixtis; ſed per interualla etiam humectantibus. In potionibus itaque

oxymel

oxymel ſcilliticum erit, cum ſcolopendrij decocto, aut foliorũ capparis recentium. Quæ verò extrà admouentur, ſi quidem mollitus tumor manibus ſentiatur (hoc enim quotidie tentare expedit) erunt ſiccantia, extergentia atque incidentia; vt fotus ex aceto, in quo ferueant capparis radix, vel folia, rutæ ſemen, cyminum, myrica cum fœnugraco, & althææ radice. A fotu verò inunges oleo ex capparibus appellato. Quòd ſi interim imminui valdè videbitur, ſed durior fieri; expediet ad emollientia calida & humida verti: quorũ exemplum eſt œſypi ceratum ex compoſitis, & emplaſt. è meliloto, & è muccilag. fœnug., althææ, ficuum; adiectis medullis oſſium & adipibus. Hæc igitur iteranda ſæpiùs, quouſque metam attingas: & ſemper de recidiua timeto. Facilè enim recidunt, ob viſceris ex longo morbo infirmitatem. Sed ſi his nihil proficias, & iam malum inueterauerit, extrema remedia tentanda ſunt. At primùm potiones hæ: arida capparis folia, cum oxymelite: chalybis, quod ſtomoma appellant, potio: cui intentioni etiam ſatisfacit ex auro. ſimiliter & ſquammæ ferri potio, de qua Aëtius. Nos autem lima attrita vtimur, vel elect. de limatura ferri; quo præceptor meus Benedictus Fauentinus vtebatur. vide eius Empirica. Exercitia quoque iniungemus; interim fouendo oleo & aceto; & victu boni ſucci vtendo. Poſt hæc his, quæ extrà, vtemur; ac primùm cyclamine, cum ſuillo adipe ſubacto: habet enim vim maximè extergentem, incidentem; ſicut & ſcilla: ex qua ſimiliter emplaſtrum vel vnguentum confici poteſt. Aliud efficacius, ex ſtercore caprino, axungia ſubacto. Oportet enim interpoſitis diebus, & humido aliquo vti. Poſtremum omnium eſt ex calce viua, cum naſturtij ſemine, & fœnugraco, coctis in mulſa, Topica.

mulſa, ſimul ſubacta atque impoſita. Sunt qui cucurbitulas adhibent, atque ſcarificant, ſale inſpergentes vlcuſcula. alij cauteria affigunt. Sed qui ſuperioribus non ſanantur, his non ſanabuntur. Hiſtoria cuiuſdam eſt, qui per annum durauit; & iam ferè tabidus credebatur, qui ſanatus eſt. Qui verò prorſus ſanari nequeunt, hos in vita ſeruari oportet: ſi vere & autumno, purgentur, & congrua victus ratione vtantur. Tentarunt aliqui aquas ſponte natas: alij ligni potum. illi præſeruati ab vlteriori lapſu, non curati: hi in peius ruerunt; credo ſiccatione nimia.

OBSERVATIO IX.

De quartanario duritiem lienis habente: & de altero qui poſt quartanam in duritiem lienis incidit.

VIR quidam quadraginta annos natus, cùm à quartana liberari non poſſet, eo quòd lienem durum haberet, ad eum nos in conſilium adhibiti ſumus. & tunc nobis in mentem venit illud dictum Amati in ſcholio centur. 1. curat. 8. de curatione quartanæ, quòd quartana curari non poſſit, niſi ſplen priùs curatus fuerit. proinde ſpleni, ſi durior eualerit, & in ſcirrhum permutetur, & viſceribus ſummopere prouidendum eſt; vngendo, illinendo atque emplaſtrando, his quæ mollire ác laxare leniter poſſunt: qualia ſunt butyrum, œſypus, lana ſuccida, oleum amygdalinum, chamæmelinum, ſemen lini, fœnugræcùm, althæa, malua, adeps, medulla oſſium, cera, carica, & quæ tota ſubſtantia ſplenem iuuare probata ſunt,

ſunt, vt ceterach, tamariſcus, cortex capparis. Potentiora ſunt, quæ poſt apparentem coctionem tutò adhiberi poſſunt: ammoniacum aceto liquatum, quod leuiter decoqui debet, ne efferueſcat: bdellium molle & pingue, ſtyrax, galbanum, propolis, ſemen apij, radix iridis, cuminum, ruta, anethum, flos geniſtæ: glans vnguentaria, quam myrobalanum Græci vocant, medicamẽtum præ cæteris palmam in iuuando liene obtinens. Ex quibus poſſunt confici fomenta, cataplaſmata, vnguenta, cerota, linimenta, & ſi quæ ſunt alia, viſcera laxantia & emollientia. Sed in principio leuibus, & primo ordine citatis; ſtante verò coctione, quod eſt in morbi vigore, id eſt ſtatu, tunc potentioribus vtimur: acetum ſemper addentes, quod in omni topico medicamento adiungi debet, quia lieni acetum maximè conducit, vt teſtatur Gal. lib. 9. de compoſ. medic. ſecundum locos, & lib. 11. & 14. meth. med. & 5. de ſimpl. Acetum tamen quartanariis per os dari non debet, vt lõga oratione demonſtrat idẽ Amatus contra Arabes. Poſt purgationem itaque ex ſena, thymo, epithymo, polypodio, & fumaria, & lupulis, adiectis diaſene vel diacatholico; intereà optimo victu attenuante vtitur: iniectis herbis, vt ſcolopendrio, ceterach dicta, aut tamariſco: quamuis linguam ceruinam, dictam phyllitim, à conſortio harum herbarum etiam idem Amatus eliminandam putat, vtpote quam contrarias vires habere, ipſe credit. Nos verò hoc fotu vſi ſumus: ℞ rad. althææ ℥ iij. maluæ m. ij. florum chamæmeli, meliloti, ceterach, añ p. j. corticum capp. thamariſci

ana

ana ℥ ß. ſem. lini, fœnug. an ʒ iij. coquantur in aqua communi & aceto, pro lib. j. ß. pro fotu, cum ſpongiis vel filtro. Deinde inungatur hoc linimento: ℞ emplaſtri de meliloto, de muccilag. ana ℥ ß. olei de cappar. ℥ j. olei amygd. amar. ʒ ij. œſypi humidæ, adipis gallinacei an ʒ iij. pulueris ceterach ʒ j. ammoniaci diſſoluti in aceto ʒ ij. aceti parum, & ceræ exiguum: fiat linimentum. Mox appoſuimus emplaſtrum de meliloto, de muccilag., adiecto exiguo puluere filicis, & rad. cappar. & olei de capp. parum; cum pauca cera; fiat ceratum ſpleni applicandum. Cùm iam lien detumeſceret & minueretur, decoctis ſæpe repetitis ex carduo benedicto, ceterach, rad. cappar. & tamariſci, centaurea, borag. bugloſſ., ſummitat. lupul. & fumaria; & repetita purgatione, febris quartana miteſcere cœpit: & cùm iam Ver iniret, duritie illa lienis paulatim ceſſante cum remediis ſupradictis, febris illum breui reliquit, & ſanus factus eſt; & à duritie lienis liberatus, meliùs deinde valuit: optima tamen victus ratione obſeruata. Alius quoque qui à quartana in dolorem lienis ac duritiem inciderat, cùm iam non ampliùs quartana laboraret, iuſſi vt continuò cappares cum aceto comederet, & lienem oleo amygd. dul., lilior. de cappar. & rutæ, inungeret, & vt hoc fotu vteretur: ℞ rad. althææ mund. ℥ ij. rad. bryoniæ, tamariſci, cappar. an ℥ ß. flor. meliloti m. ij. flor. chamomil. p. j. folior. rutæ, ceterach an m. ß. ſem. maluæ, lini an ʒ ij. coquantur in duabus partibus aquæ communis & vna parte aceti acerrimi, pro lib. j. ß. & poſt fotum inungatur hoc vng.:

℞ empl.

℞ empl. de muccilag. ℥ ß. empl. de meliloto ʒ ij. olei de cappar. ℥ ß. olei lilior. ʒ iij. miſce. & hoc emplaſtro demũ impoſito: ℞ emplaſtri de muccilag. ℥ j. emplaſtri de meliloto ʒ vj. vng^u Agrippæ ʒ iij. pul. rad. cappar., thamariſci añ ℈ ij. ducatur ſupra alutam, ad formam linguæ bouis, & ſindone rub. cooperiatur, inſuatur, vt meliùs cohæreat. Intereà & diacurcuma, & diacappar. vtebatur; & durities lienis non ſolùm ceſſauit, ſed etſi metus erat de hydrope, ſanitatem priſtinam recuperauit; neque in hydropem, vt alteri euenit (qui tamen à me quoque curatus fuit) lapſus eſt.

SCHOLIA.

NON *ſolùm his myricæ ſeu tamariſci radices, verùm etiam folia, citra moleſtiam dantur, eis qui corpora habent calidiora; præſertim ſcirrho non inueterato. quibus etiam conducunt virgulta ipſius myricæ; & ſcolopendrion; & rumicis ſilueſtris, maximè verò acuti ſemen, foliaq́ꝫ & radix: probè etiam facit anchuſa, ſi rad. eius* ʒ j. *detur. polytrichon quoque & capni decoctum, ad tertias redactum, & folia ſalicis, & cortex; maximè in principio, iuxta Aëtium. A lenioribus ſemper incipiendum. Verùm inueteratis ſcirrhis, & corporibus agreſtioribus, atque eis, qui omnem corporis habitum habent frigidiorem, exhiberi poſſunt triſſago, gentianæ radix; calamintha, pulegium, cyclamini radix, ſcordium, trifolij bitumen olentis ſemen, hyperici coma, acori, aſari & eringij rad. viticis ſemen torrefactum, centaurij minoris ſuccus, etiam ſi ſit exiccatus; chamæpitys, polium: ſed non ante purgationẽ. omniaq́ꝫ iam dicta medicamenta ſimplicia, in principio cum poſca* (Inueteratis ſcirrhis, & corporibus agreſtioribus quę conueniant.)

diluta coquantur; poſteà verò meraciore: progreſſu autem temporis etiam ipſa contuſa & cribrata cum aceto aut aceto mulſo, exhibetur; modò non laborent quartana, vt Amatus volebat. Topica. *Et quod ad Topica, eadem ſeruanda methodus, quam ſeruari præcepimus cap. de ſcirrho iocinoris. ſemper etenim emollientem & diſcuſſoriam medicamentorum facultatem præcellere oportet: quibus parum quiddam eorum, quæ adſtringendi vim habent, admiſcendum eſt, Gal. auctore ac Aëtio. Niſi quòd tutior erit vſus aceti in lienis ſcirrho, etiam à principio, cùm naturaliter rarus ſit: nec eſt quod metuas, ne quis neruus eius vi lædatur: quemadmodum in tendonibus, ac neruoſis muſculi partibus, vt liquet 14. meth. med. In hunc vſum capparis cortex ex aceto contritus illitusq; confert: is enim (inquit Aëtius) admixtus aliis medicamentis, vltra hoc, quòd diſſecat & expurgat, etiam ſplenem corroborat: multisq; modis huic rei capparis aptus eſt. Nam & ipſum cum cibo aſſumere, & muriam eius cum aceto ſorbere, commodum eſt: quin etiam extrinſecus radicem contritam, vel corticem eius cum furfuribus, aut ipſum capparem cum melle contritum imponere expedit, vt Celſus inquit. Quemadmodum etiam non pauci ammoniacum cum aceto, ad luti craßitudinem redactum, lieni imponentes, eius ſcirrhum curarunt: idq; ſolum ei curando ſæpè ſatis fuit; vt liquet ex Galeno 14. meth. med. Nec non & ſalicis cortex conſimiliter illitus, & centaurij ſuccus, ac cinis fabrorum cum cruda polenta ex oxymelite illitus, aut etiã lupinorum farina, magnopere conferunt, ex Pauli auctoritate. Etiam emplaſtra, tum vnguenta ſuperiùs dicta conferunt: adiectis adipe anſerino, & medulla ceruina, ſeu vituïina; & in proceſſu*

ceſſu ſeuum tum hircinum, tum taurinum, ac etiam caprillum, adiici poteſt, & quantitas ammoniaci augeri, adiiciendo bdellium & galbanum, priùs in aceto diſſoluta: & ſtyrax & opopanax, cyclam. farina ſeminis lini, fœnugræci, ac althææ; ex quibus varia medicamenta componi poſſunt: & prout affectus exigit, tum addere tum adimere poterimus ea quæ emolliunt, attenuant, diſcutiunt, & robur addunt.

OBSERVATIO X.

De ſcirrho incurabili; cum variis ſymptomatibus.

ADRIANVS Leoninus, Leydanus, vrbis Delphenſis Penſionarius (vt vulgo dicitur) vir doctiſſimus, per integrum annum hectica febre laborauerat, & ſcirrho lienis afficiebatur, vt Obſer. IX. de hectica maraſmode lib. 4. Obſ. noſtræ de feb. abundè egimus. Sed nos reliqua illa, de febre hecticâ, prætermittentes, nunc tantùm de iis tractare decreuimus, quæ ad duritiem & ſcirrhum lienis attinent. Henricus Vergerius, medicus certè doctus, vt & Ericius collega meus, multa linimenta, vnguenta, partim emollientia partim diſcutientia, ac emplaſtra pro ſcirrho præſcripſerunt; vti hæc erant: ℞ muccilag. rad. althææ & ſeminis eius, ac ſeminis lini aā ℥ ij. pingued. anatis, anſeris, gallinæ aā ℥ j. butyri recentis non ſaliti ℥ ij. farinæ ſeminis lini m. j. ß. furfuris frumenti exactè comminuti & cribrati aā m. j. corticum rad. cappar., tamariſci aā ℥ ß. rad. cyclaminis ʒ vj. ſeminis agni caſti ℥ ß. ficuum pinguium ℥ iiij. oleor.

oleor. irini, lilior., de cappar., amygd. amar. ana q. ſ. fiat cataplaſma ſecundum artem. Poſteà præſcripſerunt & hoc linimentum: ℞ ammoniaci diſſoluti in aceto ſambucino ℥ j. ß. olei de cappar., amygd. amar., irini añ ʒ iij. adipis ceruinæ, gallinæ, anſeris añ ʒ ij. pinguedinis vituli ʒ vj. cum aceto ſambucino q. ſ. fiat linimentum. Deinde & illud quod ſequitur, abſque pinguedinibus: ℞ ammoniaci diſſoluti in aceto ſambucino ℥ j. ß. olei de cappar., amygd. amar. irini añ ʒ iij. cum aceti eiuſdem q. ſ. fiat linimentum. Mox lienem fomentarunt lapide marcaſita, cum aceto acerrimo in ollam coniecto, ebulliente, vt artis eſt. Deinde ad vnctiones & cataplaſmata redierunt: deinde ad fomentum; eo ferè modo, quo habetur 2. ad Glauconem, cap. de ſcirrho. Menſe verò Maio ad eum accitus fui, cùm anteà per integrum annum & hectica & ſcirrho lienis laboraſſet, & varia ac diuerſa remedia eſſent tentata: cui tunc ſolus aderat Henricus Vergerius, medicus egregiè doctus. Quæ ad hecticam & alia accidentia præſcripta ſunt eodem tempore, lector inueniet Obſer. 9. de hectica maraſm. lib. 4. noſtrarum Obſeruationum. Quod ad ſcirrhum attinet, de quo nunc agimus, Gal. 2. ad Glauconem cap. de ſcirrho vult vt inſiſtamus primò emollientibus, deinde diſcutientibus & moderatè emollientibus; atq. hoc ipſum viciſſim faciendum ſuadet, vt eorum vſus alternatus ſit, non ſimul; quemadmodum ibidem narrat de puero Cercilij, quem à tumore ſcirrhoſo in femore curauit: & tam diu emollientibus vtendum iubet, vt perfectè mollities

ties quædam cenſeretur, ad ruborem carnis ferè exterioris. Deinde diſcutientibus vtitur. Nam ſi altero tantùm medicamentorum ſcirrhum curare tentauerimus (vt idem dicebat) nequaquam ſanabimus. Quæcumque enim nimis digerunt, ob calorem vehementer digerentem, ſcirrhum in tophaceam duritiem concreſcere faciunt: quæ verò nimis emolliunt, non poſſunt ſolùm præſtare vt ſcirrhus decreſcat. Alternatus igitur eorum vſus moderatus, confert. Sed nec quæ emolliunt continuò affectum curant. opus enim eſt & digerentibus; non quidem vehementer, ſed quæ emolliendo id cõmodè præſtent. Hactenus Gal. At hîc in liene licet primò emollientibus ſit vtendum, tamen addenda (vt rectè fecerunt medici doctiſſimi) quæ roborant (liene hoc requirente, magis quàm femur) & diſcutiunt: quæ diſcutientia non ſine emollientibus in progreſſu magis augenda. Lienem autem ſcirrhoſum, eodem Galeno teſte 3. ad Glauc. non ſolùm adhibitis vehementibus medicamentis foris curare oportet; ſed & validiſſimis potionibus: nam & hæc lien citra moleſtiam perfert, vt anteà dictum eſt: vt eſt radix capparum, & cortex, & ſcolopendrij, & myricæ tum radices tum ramuli, in aceto vel aceto mulſo incocta. quibus etiam medici expertiſſimi in principio rectè quidem hîc ſunt vſi: ſed cùm viderent quòd æger calore magis afficeretur, & hectica augeretur, ſtatim ab eiuſmodi medicamentis intrò aſſumptis probè abſtinuere. Cùm verò in principio huic crura maculis variegata fuiſſent (vt in ſcurbutto fieri ſolet) vt medicus

præſens nobis narrabat, procul dubio & nos hoc malum (vulgo Scurbuttum dictum) adeſſe exiſtimauimus, & ob hoc medicos doctiſſimos tunc præſentes, commodè cochleariæ decoctum præſcripſiſſe. Hectica tamen magis inualeſcente, coacti fuêre talia decocta relinquere. Itaq. cùm ſcurbuttus hîc adfuiſſet, ex lienis obſtructione; obſtructio illa diu perdurans procul dubio conuerſa eſt in ſcirrhum exquiſitum, & qui iam vltra annum durauerat. Quare ego eum omnino incurabilem iudicaui; eoque magis cum hectica adeſſet. Intereà quantum ad duritiem lienis pertinebat, conſulebam vt medicamentis ſolùm externis, quibus anteà vſi fuiſſent, adhuc inſiſteremus, ne intùs aſſumpta paulo calidiora & deobſtruentia hecticam augerent. Ideò inter me & Henricum Vergerium medicum, qui tunc aderat, concluſum eſt, vt ceratum emolliens apponeremus; & deinde reuerteremur ad emollientẽ inunctionem, & ſimul diſſipantem & reſoluentem. Huic ceratum meum de ammoniaco, quo ego vtor, impoſitum fuit. cuius hæc eſt deſcriptio: ℞ ammoniaci diſſoluti in aceto ℥ j. dialthææ, emplaſtri de meliloto añ ℥. ß. furfuris frumenti optimè cribrati ℥ j. pul. rad. bryoniæ ſiccæ, pul. rad. ireos ſiccæ añ ℥ ß. pinguedinis anatis, anſeris, gallinæ añ ʒ iij. bdellij, galbani añ ʒ j. ß. olei irini ℥ j. ß. bulliant leniter in muccilaginibus ſeminis lini, fœnugræci añ q. ſ. & vt in formam debitam cerati coëant, adde ceræ ℥ iiij. terebinthinæ, & reſinæ pini ana ℥ j. ß. fiat ceratum ſecundum artem. plurimùm emollit & reſoluit duritiem ſcirrhoſam, vt hoc ipſum

ipſum pro arcano habeam, ac in officina pro me ſemper paratum inueniatur. quo primùm vſi ſumus in Godefrido Iſbrandi cereuiſiario Delphenſi, vt ſuo loco aliquando dicturi ſumus. Poſteà vnà cum Henrico Vergerio hoc ſequens etiam vnguentum præſcripſimus: ℞ ammoniaci ʒ vj. bdellij mollioris & ſubalbi ʒ ij. pinguedinis anſeris, gallinæ, cerui añ ʒ ij. interioris rad. cyclaminis, furfuris fruméti añ ʒ j.ß. ceterach, agni caſti, rad. cappar., thamariſci añ ℈ ij. ol. de cappar., irini, amygd. amar. añ ʒ iij. ſucci bryoniæ ℥ j.ß. (eò quòd deerat ſuccus cyclaminis) diſſoluãtur gummi in aceto ſcillino, & olea cum pinguedinibus bulliant, vnà cum ſucco, ad conſumptionem ferè ſucci: & ab igne ablatis adde gummi, ne indureſcant nimio calore: & tandem pulueres exactè contriti & cribrati commiſceantur; addendo ceræ nouæ q.ſ. fiat vng. mediocris ſpiſſitudinis. Deinde intermiſſis aliquibus diebus, lien fomentabatur cum aceto, cui lapis marcaſita ignitus in olla aceto plena iniiciebatur; ollam bene cooperiendo: deinde cum ſpongia huic aceto immerſa fiebat fotus. Ad hunc autem modum, teſte Galeno 2. ad Glauc. de ſcirrho, miniſtratur lapis pyrites vel molaris: Igni candens, aceto acerrimo perfunditur; & ſuper vaporem calidum, quem ſurſum emittit ſcirrhoſa pars, collocatur, ſubindeque verſatur, vt tota vaporem meliùs excipere queat. Illud autem commodè fieri poteſt in membris exterioribus, vt femore ac cruribus; difficiliùs verò in liene: ideò fotu vſi ſumus cum ſpongia aut filtro, vt præceptor meus Benedictus

Fauentinus vtebatur. A fotu mox ad vnguenta, deinde ad cerata reuertebamur. Quibus remediis æger ſe fatebatur alleuiari, quamuis non curaretur; hectica non ſolùm inualeſcente, ſed & fluxu ventris obrepente ſymptomatico & lethali. Sed paulo ante hoc tempus, doctiſſimus ille Henricus Vergerius medicus, in menſa ſedens, cùm cyathum vini bibiſſet, ſubito animi deliquio, aut ſubitanea ſuffocatione periit. Tunc itaque ſolus in curatione relictus, vtebar fotu ſequenti ad lienem: ℞ rad. althææ ℥ j. cort. rad. cappar., thamariſci an̄ ℥ ß. caſſutæ, ceterach, centaurij minoris, flor. chamomil., meliloti an̄ m. ß. ſem. lini, fœnug. an̄ ʒ ij. coquantur in aceto acerrimo, pro fotu. Poſteà rurſus facta eſt conſultatio medicorum, & Cornelij Ericij collegæ mei, & Hugonis Nieuenij, & Gerardi ſenioris medici Leydani: in quâ conſultatione quæ acta ſint, lib. 4. Obſ. IX. diximus: Hugone medico proponente vſum ligni ſancti; ad quem priùs ferè accedebat Cornelius Ericius: nos contrà rationibus innixi probauimus quòd nimium exiccaret lignum ſanctum, & hecticam augeret, neque lieni ita proficeret; cùm aliqui in ſcirrho lienis (vt doctè Iacchinus recenſet) huius vſum adminiſtrantes peſſimè ægros tractârint, ob nimiam exiccationem. Ideò hoc relictum eſt remedium. & quia fluxus cum hectica lethalis erat: tamén vt huic ægro vitam paululum protraheremus, contra fluxum dedimus conſeruam roſ. & ſemen portulacæ, quod & lienis duritiei prodeſt. & licet fluxus aliquo modo iis ſedaretur, attamen hectica poſteà augeſcente,

geſcente,& fluxu in fine magis increſcente, conſumptus hic periit: cùm ante mortem verè cadaueroſus haberi potuerat.

SCHOLIA.

SCIRRHVS *confirmatus quàm difficilè curetur, hoc vno exemplo conſtat: licet in principio, ſi nondum ſit exquiſitus, curationem facilè ſuſcipiat. Sic anno 1568. menſe Octobri, Iodocum Weruium, præfectum Brielenſem, & virum nobilem, curauimus ſtatim, cùm ſentiret in liene obſtructionem & inflationem quandam, cum magna duritie, non ſine dolore, ſumpto priùs lenitiuo & apozemate aperiente: quibus cùm parum auxilij primùm ſentiret, & in liene doleret, & nullum appetitum haberet, ob ſuccum melancholicum in liene retentum, neque ad ventriculum tranſmiſſum: vnde paucis diebus macilentus euadens, me ad ſe vocauit. Ad quem accitus cùm lienis duritiem perſentirem, cum inflatione & obſtructione, intra octo dies in principio, quod alicui mirum videbitur, his præſidiis ſanus factus eſt, ſumens omni manè duo cochlearia argentea, ex ſyr. acetoſo ſimplici & ſcolopendria, & oxyzach. quia intemperies quædam videbatur admixta. hoc decocto etiam aſſumpto: ℞ cort. rad. cichor., dentis leonis, fœniculi, apij, macerat. in aceto ana ℥ ß. rad. thamariſ., cappar. ana ʒ ij. fumariæ, ceterach, ſummitat. lupul., borag. bugloſſ. añ m. j. ſeminis agni caſti, portulacæ ana ʒ j. ß. coquantur in aqua communi, pro lib. j. colaturæ adde oxymell. ſimpl. ſyr. acetoſi ſimplicis ana ℥ j. oxyzach. ſimplicis, ſy. de byzantiis cum aceto, ana ℥ ß. miſ. omni manè & veſperi inungebat lienem oleo amygd. dulc. & de capparibus. Deinde hoc modo fuit purga-*

 tus:

tus: ℞ rad. cichorij, fœniculi, aſparag. macerat. in aceto ana ℥ ß. caſſutæ, agrimoniæ, ceterach ana m. ß. ſem. portul. agni caſti ana ʒ j. foliorum ſenæ ʒ vi. epithymi ʒ ij. cort. rad. cappar. ʒ j. ß. polypod. querc. ℥ ß. rhabar. selecti ʒ j. ß. ſchœnanthi ℈ j. ſem. end. ʒ ß. vuar. paſſ. ab arill. repurg. ℥ ß. coquantur in aqua communi, pro ℥ vi. fortiſſ. expreſſ. adde ſy. acetoſ. ſimplicis ℥ ij. miſce, pro ij. doſibus matutinis. ex vna quinquies aluum depoſuit, & cœpit meliùs habere, ac conualeſcere, appetitu redeunte. Vtebatur tamen continuò capparibus conditis cum aceto: & pro potu, vino Rhenano lymphato, cum aqua ferrata: & cœpit lien detumeſcere. Hoc condito quoque vſus eſt: ℞ conſeruæ borag., bugloſſæ ana ʒ vi. ſpecier. diarrhod. abb. ℈ ij. ſpecier. trionſantal., trochiſ. de cappar. ana ℈ j. ſem. portulacæ, agni caſti pul^torum^ ana ℈ j. ß. pul. ceterach ℈ j. cum ſyr. acetoſo ſimplici; fiat conditum. ſumebat omni mane ad magnitudinem fabæ maiuſculæ. Si lien non fuiſſet extenuatus, perueniſſem ad fortiora, de quibus in præcedentibus diximus. Habes & apud Aëtium plures compoſitiones Veterum, & malagmata, quibus vti ſolebant, cap. 11. ſerm. 10. de cura ſplenis in ſcirrhum indurati, ex Galeno & aliis. Hæc de lienis duritie ac ſcirrho dicta ſufficiunt. Nunc ad ſcurbuttum, morbum veteribus incognitum, tranſeamus; cùm hoc malum etiam ad lienem pertineat.

OBSER-

OBSERVATIO XI.

De ſcurbuto malo cognoſcendo & curando; loco exempli aliorum morborum, ad Iordanum Foreſtum & Adamum Foreſtum, qui ſeſe medicinæ addixerunt.

CAVTVM fuit aliquando in Aſclepiadarum familia, ne quis artem & induſtriam medendi, poſſeſſionem planè diuinam, à Deo ſolis ipſis conceſſam, cuipiam communem faceret, qui ab eodem non eſſet genere exortus. Id quod fuiſſe in cauſa videtur, vt peritos artis illius τῶν ἰατρῶν παῖδας, hoc eſt, filios medicorum, Græci ſemper vocarint: ac ſi fieri vllo modo non poſſet, vt legitimè quiſpiam medicinam profiteretur, quam minimè à genitoribus ſuis accepiſſet. Nec perperam quidem illi, meo iudicio, ô iuuenes generoſi, factitabant: quandoquidem vel optima quæque inſtituta (vt rectè & Lacuna doctiſſimus dicebat) vileſcunt & dilabuntur, variiſque fiunt obnoxia adulteriis, dum citra delectum vllum ab omnibus profanantur: multoque aptiores ad quamcunque artem capeſſendam exercendamq. fient ij, qui à parentibus ſuis, vnà cum generationis primordiis contraxerunt quandam veluti inclinationem, propenſionemque in eam artem, cui poſteà indulſerint; quàm quibus natura & mens, ob diuerſam genituram, ad contraria inclinatur. Rectè igitur, Iordane Foreſte, & tu Adame Foreſte, Iuuenes nobiles, ex familia antiquiſſima Foreſtorum prodeuntes, quaſi iure hereditario medicinæ

dicinæ vos addixiſtis, & mancipaſtis, non aliter quàm præceſſores veſtri fecerũt, quos etiam imitandos proponimus, vt eam ipſam medicinam virtutibus & arte veſtra exornetis. Inter Foreſtos omnium primò (quem tamen ipſe non vidi, nec noui) Petrus quoque Foreſtus nomine, medicinam magna cum laude apud Dordracenos longo tempore exercuit; vt inſignia Foreſtorum & epitaphium ſepulchro eius appoſita oſtẽdunt; quæ & ego vidi, nunc belli atrocis iniuria ablata. Secundus verò medicus in noſtra familia, quem & noui ac vidi cùm puer eſſem, fuit Theodoricus de Foreeſt, eiuſdem nominis cum tuo patre, ô Adame, Reuerendiſſimi Domini Epiſcopi Villenſis in Polonia phyſicus & chirurgus, cuius imaginem exſculptam eius filius Iacobus Foreſtus è Regiomontana vrbe, poſt mortem per filiam ſuam vnicam ad me transferri curauit. Medicus, ſi quis alter, inſignis; qui & longo tempore in Italia, deinde etiam apud Turcas Conſtantinopoli medicinam fecit; deinde apud Epiſcopum in Polonia phyſicus extitit, ac ibidem mortuus eſt. Hunc ſemel, cùm puer eſſem, apud patrem & matrem, ex Polonia reuerſum, deinde rurſus eò proficiſcentem, vidi: eoque ad medicinam me adhortante, poſteà & huic arti præclariſſimæ me totum mancipaui. At Iordanus Foreſtus, meus pater chariſſimus, nõ illiteratus, cuius tu nomen, Iordane, refers, tuus ac Adami Foreſti auus, tres filios medicinæ deſtinatos, vt in ea laborarent curauit: quorum ego ſenior primus fui, & tertius in ordine medicus ex familia Foreſtorum: & poſt-

quam

quam Louanij aliquot annis medicinæ operam dediſſem,in Italiam profectus, vt praxim addiſcerem,medicinæ titulum Bononiæ conſequutus ſum,anno 1543.die Iouis,penultima Nouembris. deinde in Italia aliquot annis hærens, in Galliam profectus medicinam feci; ac demum in patria: poſteà apud Delfenſes honorario publico condecoratus,medicinam(nunc excedens annum cùm hæc ad vos ſcriberem 69.) 46. annis exercui. Quartus in ordine eſt Iacobus Foreſtus, meus Frater,etiam veſter patruus,qui Ferrariæ inſignia Doctoratus adeptus in Italia, anno 1565. deinde in patriam reuerſus, longo tempore & ibidem medicinam fecit. Quintus in ordine erat Iohannes Foreſtus,meus frater,& veſter quoq. patruus, qui etiam medicinæ operam dedit; at poſt mortem patris iunior vxori copulatus, eò nō eſt progreſſus vt medicinam faceret: tamen in theoria egregiè profecerat. Hi omnes ex familia Foreſtorū,vt veſtri anteambulones, non alia de cauſſa à me vobis proponuntur,quàm vt eoſdem imitari poſſitis. quod vt rectè fiat, & probè aliquando praxim exercere poſſitis, inſtitui per cōpendium aliqua exempla hîc adferre de ſcurbutto, nouo morbo curando,vti aliquādo feci de eodem malo, tum de conuulſione, fratri meo Iacobo Foreſto, veſtro patruo, cùm Louanij operam medicinæ daret. Sed is profectus deinde in Italiam, illud exemplar quod ſcripſeram, cuidam Germano dedit;ac ita intercidit. Scripſeram illi, (ſi bene memini) nunc cùm theoria inſtructus eſſet,quomodo praxim exerceret:eidem proponens omnia medici

medici officia, ſcopos omnes ex quibus indicationes curandi ſumuntur. Verùm quia hæc habetis in libro meo, meaque manu ſcripto, omnes Locos medicinę Communes continente, nõ opus eſt eadem hîc repetere: nam & de iiſdem ad longum ſcripſimus in libro tertio contra Vroſcopos cap. 3. quòd certa ſit methodus ſignorum & cauſarum, tum morborum & ſymptomatũ; & quòd certi ſint ſcopi, ex quibus denuò indicationes curatiuæ ſumuntur. Id ipſum verò nunc vobis exemplis de ſcurbutto, nouo morbo, & veteribus incognito, oſtendemus. Ex qua methodo & alios morbos tum cognoſcere, tum etiã curare licebit.

Hæc omnia hominem melancholicum declarabant.

Nauta quidam Alcmarianus, anno 1555. annos 38. natus, multis menſibus Alcmariæ deploratè variis ſymptomatibus affectus decubuit: homo viribus ſatis infirmis, hirſutus, nigroque colore, hinc & per antiphraſin Antonius Albus dictus, proceræ ſtaturæ, melancholicus, cui cholera adusta admixta erat, habitu gracili, in quo amplæ venæ & vtcumque tumidæ apparebant: quamquam nunc nonnihil concidebant, ob morbi longitudinem. Hic autem ſub finem æſtatis primò incidit in quartanam, quæ per totum autumnum, ac hiemem ſequentem, vltra ſeptem menſes perdurauit: mox tumor lienis (eiuſdem obſtructione præcedente) ſubſequebatur; qui ita induruit, vt diaphragma tum pulmonem compreſſerit; febre hectica ſubſequente, tum ſputi cruenti ac quaſi purulenti excreatione ſuperueniente, cum totius corporis conſumptione. Aderat & anhelitus difficultas, ambulandi impotentia, ſcapulæ ingens dolor,

lor, gingiuarum ſanguifluus tumor, genu ſiniſtri, tum totius cruris, vehemens durities ſcirrhoſa, ac inflatio; cum cutis variegatione, & rigiditate, vt crus mouere non poſſet, nec ambulare. Medici & chirurgi, qui tunc præſentes erant, eum morbo Gallico (vt ſolet hoc genus imperitorum imò impoſtorum) laborare affirmabant. Cæterùm nos, qui vltimò ad ægrum acceſſimus, horũ omnium affectuum naturam, tum genera ipſa, differentias, cauſas, euentuſque per ſigna perfectè inuenimus; & vix homine inſpecto, eum laborare eo morbo (exceptis reliquis accidentibus) ſeu affectu, quem alij ſceletyrbem, alij gingipedium, alij, vt vulgares, ſcurbuttum, nonnulli ſtomacacem vocant, percepimus: ita vt poſteà nihil ſupereſſet quin rationem quoque agendi inueniremus, vt mox declarabimus. Nam & hoc inter interrogandum faſſus eſt, ſæpe & hoc eodẽ malo ſeu morbo ſe obnoxium fuiſſe. Cùm enim in Hiſpaniam nauigaret, in naui hac eadem paſſione ſcurbuttica dicta ſe correptũ fuiſſe narrabat, ex laridi rancidi, & carnis non benè ſalitæ ac putidæ, & panis biſcocti mucidi comeſtione. Nam hæc ægritudo, vt vſu quotidiano edocti ſumus, in Hollandorum ſeu Batauorum ac Weſt-Friſiorum nauibus graſſari ſolet; maximè verò in aëris conſtitutione calida, & aquarum dulcium penuria: aut dum corruptis aquis, in dicta aëris intemperie, vtuntur, tum craſſa diæta, hoc malo corripiuntur. Peculiaris enim ipſorum, qui hoc morbo afficiuntur, victus eſt, caro ſalſa, laridum rancidum, piſces olidi, panis biſcoctus ſubmucidus, allia, ceruiſia craſſa,

Imperitorum medicorum iudicium facile ac ineptum.

Scurbuttus.

Vbi ſcurbuttus maximè frequens eſt.

Victus melancholicus.

craſſa, mali ſucci procreatiua. Atqui infecti hoc morbo nautæ victu tenuiori tunc vtentes, tum ceruiſia abſinthite, ac eiuſmodi, meliùs valent. Ita etiam hic noſter nauta, cùm vtcumque eo tempore à ſcurbuttica paſſione euaſiſſet, domũ rediens incidit in quartanam; mox iterum in ſcurbuttum, ac reliqua ſymptomata dicta. Cæterùm, vt aliqua de hoc morbo dicamus, non ſolùm anteà incognitus fuit, ſed multi eo laborantes interierunt. Ita vt olim Martinus Dorpius, doctor Theologus Louanienſis, dicto morbo multis abhinc annis expirauerit, maximopere admirantibus ac ſtupeſcentibus medicis Louanienſibus, qui de Scurbutto, vtpote nouo adhuc & incognito malo, nihil determinauere; nec de nomenclatura, nec de eſſentia, multò minùs de curandi ratione. Nos tamen hîc plurimos curauimus: & quæ in iis obſeruauerim aliquando ſigna, paucis explicabo. Certum eſt Scorbuttũ chronicum eſſe morbum, non ſimplicẽ, ſed compoſitũ ex pluribus; ex quibus aliqui, morbi tantùm; aliqui morbi ſimul & cauſæ rationem obtinent. Id ſigna hæc pathognomonica oſtendunt, præcordiorũ anguſtia, crurum cum dolore debilitas, gingiuarũ pruriginoſa rubedo, ac dolor, faciei color in nigredinẽ vergens. Et huius principium plerumque longum eſt; & hoc cognitu difficilius, quo longiùs protrahitur, quia omnia ferè ſigna habet cum aliis communia, vti eſt totius corporis tum grauitas, tum ſpontanea laſſitudo; quæ hebetiores non ſentiunt, niſi à conſueto exercitio. At vbi cõſequitur præcordiorum aliqualis anguſtia, crurum debilitas, & exiguus dolor,

Quartana magna ex parte ſcurbüttum præcedit.

Scorbuttus morbus medicis Louanienſibus incognitus.

Scurbuttus chronicus morbus & compoſitus.

Signa pathognomonica ſcurbutti.

dolor, gingiuarum pruriginoſa rubedo ac dolor, faciei color ex pallido in fuſcum vergens, hæc inquam vbi coniunctim inuenio, ſcurbutti principium adeſſe ſuſpicor; eaque eſſe huius morbi peculiaria ſigna; etiam principij huius morbi: quæ eadem quoque increſcentia augmentum & ſtatum deſignant. Quæ vbi in principio adeſſe viderim, Scorbuttum adeſſe iudico: alioqui ſubhæſitans, quotiſq. oris graueolentia, gingiuarum laxus ſanguifluus tumor, dentes vacillantes, & crurum maculæ plumbeæ, purpureæ, nigris violis obſcuriores, lentigines innumerabiles griſeæ ſeu pullæ, aut circa os vel ſola crura ſuperuenientia ſymptomata, opinionem meam comprobarent. Quoties verò paſſio magis ingraueſcit, ſequitur & ambulandi impotentia, anhelitus difficultas, potiſſimùm dum ſe mouent aut erigunt: & ſi aliquandiu erecti ſedere conantur, quaſi deficiente ſpiritu ſemianimes deliquio afficiuntur: rurſus decumbentes reficiuntur, ac reſpirant liberiùs. In his rariſſimè deficit appetitus, frequenter cibum appetunt, & decumbentes ſe ſanos aſſerunt: ſed quia fieri non poteſt, vt ſine omni motu decumbant, eò fit vt aliquando quaſi delinquentes animo langueant: quo deliquio aliquos extinctos noui. Hoc modo prætor quidam in Caſtricomio pago obiit, quem Iohannes Gallus medicus Harlemenſis in curatione præ manibus habebat. Cuius quidem filius poſteà in prætura patri ſuccedens, etiam hac paſſione deploratè laborauit: ſed is à me curatus euaſit, magna noſtra induſtria, (vt ſequenti obſeruatione dicemus) quem-

Scurbutti principium.

Scurbutti ſigna peculiaria.

Scurbutti ingraueſcentis ſigna.

Quidam delinquentes animo ex ſcurbutto ſubitò perierunt.

Varia ſcurbutti ſymptomata.

admodum & alij plurimi. Præter hæc iam dicta in nonnullis obſeruaui motum aggrauationis quarto plerumque die;aliquibus & tertio;in paucioribus,ſingulis diebus, interpoſitis ſpatiis inordinatis. Aliqui ſimul febriunt, vt hic nauta, qui poſteà hecticam habuit. Plurimos autem priùs habuiſſe quartanam obſeruaui, quæ in ſcurbuttum tranſiit, vt in noſtro hoc etiam ægro euenit. Nonnullos quoque per totum decurſum morbi aluum conſtrictam habuiſſe animaduerti: quoſdam verò cõtinuo ventris fluxui fuiſſe obnoxios. Interdum vidi maculoſa illa crura ſic intumeſcere, vt elephantiaſim Arabum quiſpiam opinaretur:rurſus verò aliorum crura ita attenuata,vt nuda cutis deturpata oſſibus affixa videretur. Cæterùm nihil mirum eſt quòd ſæpe varia & quaſi ex diametro pugnantia ſymptomata in eodem morbo obſeruaui,& diuerſa ſigna; id enim ſcurbutto cum pleriſque aliis morbis commune. Sic in pleuritide modò ſurſum, modò deorſum dolor vergit,modò venter adſtrictus, modò immodicè fluens &c. Hactenus de ſymptomatibus:quæ cùm à ſcurbutto, tamquam à cauſa procedunt, meritò eius ſigna eſſe conſtat. Sed quo nomine hic morbus propriè appelletur,vel num apud veteres cognitus fuerit, adhuc ſub iudice lis eſt. Alij Scelotyrbem Plinij eſſe putant, alij ad alios morbos referunt; quales Auicenna tetigiſſe videtur in eo loco vbi de ſignis apoſtematum lienis diſſerit,in hæc verba: Et quandoque denigratur lingua in duritiis ſplenis, & ſentitur durities eius abſque rugitu, cùm premitur, niſi aggregetur ei

Varia etiam ſymptomata in aliis morbis eueniunt.

Proprium nomen ſcurbutti adhuc incognitum eſt.

inflatio.

inflatio. Et non eſt cum ea febris inſeparabilis. imò quandoque eſt ſecundum ordinem.& quandoque cum ea multiplicantur vlcera crurum, & corroduntur dentes, & gingiuæ, propter groſſitudinem ſanguinis,qui deſcendit in vlcera crurum, & propter corruptionem vaporis qui aſcendit in omnes partes gingiuarum & dentium. Et quandoque eſt in vlceribus crurum criſis illius. Horum pleraque cum noſtro ſcurbutto familiaria comperimus. Alij ad ſcirrhum ſplenis referunt: quod tactu facilè innoteſcit,explorato ſcorbuttici ſiniſtro hypochondrio. Celſus lib.2.cap.6. At quibus lienes magni ſunt,his gingiuæ malę ſunt, & os olet, aut ſanguis aliqua parte prorumpit. è quibus ſi nihil euenit,neceſſe eſt in cruribus mala vlcera, vt ex his nigræ cicatrices fiant. Ægineta quoque eaſdem ſcirrhi ſplenis notas ponit lib.3. cap.49. Hoc preſſis vitio os fœtet, gingiuæ exeduntur, vlcera in cruribus cicatricem non recipiunt. Alexander Trallianus ſimilia ferè lib.3. cap.23. ſed de phlegmone ex atra bile prodidit, hiſce verbis: Facta iam ex atra bile inflammatione in ſplene,laborans paulatim atrabilario colore ſuffuſus, nigricare videtur; nec tam cutis quàm vrina nigricat. Lien per ſe friget,nec increſcit admodùm,ſed dureſcit: melancholicus humor redundat in omni corpore, gingiuæ atriores videntur; & ſiti vexantur. qui ſi frigidi poculi copiam habent,plus cibi appetunt. Alij ad icteritiam nigram referri volunt. Cæterùm de nomine non multum refert, num etiam veteribus fuerit morbus cognitus,nec ne. Videte de his Balduinum

Hæc aliqua modo videntur conuenire ſcurbutto.

Quæ lienes magnos conſequuntur.

Phlegmon ex atra bile.

 Ronſſeum,

Ronſſeum, medicum doctiſſimum, veterem noſtrum amicum, in cõmentario ſuo edito De ſcurbuto. Satis eſt quòd nomen ab eſſentia cognoſcimus, ſcurbutum morbum eſſe ex vitio ſplenis aliquando obſtructi, aut intemperati; aliquando etiam cum incipiente ſcirrho, qui præpedit eius attractionem, ac cõſuetam ſequeſtrationem atrabilariæ redundantiæ, ex hepate veniſque meſaraicis: eoq. vitiante corpus, coloris humore aſpergit. ſed peculiariter craſſiore feculentia, crura; & euaporante acredine, gingiuas contaminat; vt Echtius addit in ſua epitome eidẽ libello adiuncta: cùm & eadem olim ferè ad verbum in epiſtola ſcripſerat ad Blienburchium medicum Traiectenſem, anno 1541. quam & eodem ferè tempore eruditiſſimus ille medicus Colonienſis, noſtri amantiſſimus Cronenburchius ad me miſit, & ſimul alias duas epiſtolas Blienburchij ad Iohannem Echtium ſcriptas, vnam dominica poſt Cantate, anno 1541. ex Traiecto: alteram 5. Septemb. anno 1541. Ex quibus epiſtolis quædam decerpta, olim ad patruum veſtrum anno 1558. ſcripſi, & nunc iterum eadem ad vos mitto, cùm quædam & hîc referuntur ex duabus epiſtolis illis Blienburchij de ſcurbuto, quæ nequaquam omittenda eſſe duximus: & etiã ex epiſtola Echtij: quæ poſteà in epitomen (vt diximus) redacta ſunt, & in fine libri Ronſſei etiam impreſſa. Quare rurſus redeamus eò vndè digreſſi ſumus.

Raró autẽ fit quin lien maximè afficiatur: quamquam in D. Aſſendelphio, Hollandiæ præſide, (vt nos conſpeximus) hepar maximè affectum fuit:

D. Aſſendelphius ſcurbutto laborabat.

fuit: nam in dextro crure etiam plures maculas magiſque variegatas habebat. Sæpe etiam animaduertimus in eodem morbo diuerſa ſymptomata (vt anteà diximus.) quemadmodum abhinc vno menſe in prægnante, quæ etiam varices in crure habebat, quæ per ſe in venis eroſæ fuere, & apertæ per ſe; vt ex eis vltra duas libras ſanguinis emanaſſe viderimus: & niſi noſtra ope ſanguinem profluentem reſtrinxiſſemus, actum fuiſſet de vita prægnãtis. neq. hæc poſteà abortiit. Adeſt itaque ſtatim in principio ſcorbutti, morbus in conformatione, lienis videlicet obſtructiò, cuius ſymptoma eſt præcordiorum anguſtia. Ex hoc ſequitur deinceps, tamquam ex cauſa, morbus in numero, quippe multitudo humoris melancholici in venis portæ vel mezenterij, quà lien eam materiam attrahendo ſanguinem depurare erat ſolitus; quæ homini ſecundum naturam adeſſe non debeat. igitur ſuperfluus eſt, & morbus in numero. Neque ſolùm in hiſce venis, ſed etiam in iis per quas ex liene in ventriculum melancholia tranſmittitur. Et huius ſymptoma quoque vnum eſt, vt ſuprà, præcordiorum anguſtia, ad operationem læſam pertinens; vel, ſi libet, ad qualitatem præter naturam in ſenſu tactus. Alterũ ſymptoma, eſt expultrix deprauata, quippe cùm vnà cùm ſanguine fertur humor per corpus totum, vel ad crura præcipuè: qui à liene attractus, partim ipſum nutrire, partim in ventriculum transfuſus, per ipſum euacuari debebat. Ex hoc ſymptomate aliud naſcitur, in qualitate mutata; nimirum color ille faciei ex pallido fuſcus,

Varices in crure ſimul cum ſcurbutto.

Varij affectus præter naturam in morbo ſcurbutto.

Expultrix deprauata.

Qualitas mutata.

qui in reliquo etiam corpore vel in cruribus effloreſcit. Item ex eadem expultrice deprauata, ſymptoma oris, rubedo pruriginoſa, dolorque originem trahunt: quæ omnia ad qualitatem mutatam pertinere, cùm viſu percipiuntur, tũ etiam tactu; quo ad dolorem & continui ſolutionem referuntur. Ex eadem adhuc oritur crurum debilitas, ad operationem tactus læſam pertinens. Hoſce morbos inæqualis intemperies procul dubio ſtatim ſequitur: quæ quidem intemperies ex humore prædicto diutiùs præcordia obſidente gignitur: ita reciprocatione quadam, etiam hepate malè affecto eum humorem deinceps aſſiduè gignit. Hi morbi prædicti principium ſcorbutti conſtituunt. Qui ſi ægrotorũ negligentia, curantiſve inſcitia, iam augmentum vel ſtatum attigerit (nam diligentiâ medici procul dubio, vt nos in multis quotidiana experientia experti ſumus, prohiberi poteſt, ne eò diſcriminis res adducat) ex ſymptomate gingiuarũ naſcitur vlcus earundem, ad continui ſolutionem pertinens. Ex crurum verò ſymptomate, operatio eorundem vel animalis, vel naturalis, vel vtræque ſimul auferuntur. Porrò animalis operatio, ſcilicet motus crurum, ablata, vel ſaltem læſa, comitatur morbum in conformatione; nempe in neruis, tendonibus ac muſculis tanta materia imbibita, vt vel facultati animali trãſitus intercludatur, vel membra illa ad motum inhabilia, propter humorem, etiamſi facultas prædicta tranſeat, reddantur. Huic modò adeſt magnitudo crurum aucta, modò diminuta, vt diximus. Sunt quandoque & alia

Continui ſolutio.

Intemperies inæqualis.

Principium ſcurbutti.

Augmentum & ſtatus ſcurbutti.

Magnitudo aucta vel diminuta.

alia ſymptomata crurum, conſiſtentia in qualitate mutata; vt maculæ illæ diuerſi coloris; nonnunquam & crurum durities, ad ſcirrhum pertinens. Hi ſunt plerumque affectus præter naturam qui ſcorbuttum ſequuntur. Nunc quædam de cauſis dicamus. Morbi ſcurbutti cauſam antecedentem docti illi medici ſupradicti, humorem melancholicum, in mezaraicis præcordiiſque abundantem putant; qui deinde lieni, priùs in hepate cum ſanguine procreatus, obſtructionis cauſa exiſtit. Poteſt autem vtrumque fieri, vt primò ſola craſſitie peccans lienem obſtruxerit, deindè impedita eius viſceris attractione copiam in præcordiis ac mezaraicis auxerit; vel vt primò copia ſua in hepate vel venis præcipuè portæ, deinde lienem obſtruxerit: id autem grauitas præcordiorum diſtinguet, vel hypochondrij ſiniſtri aut dextri pondus. Sed vtvt ſit, nihil aut parum ad curationem attinet, ſiue huius humoris cauſa ſit præcedens in hepate, ex malo victu eum humorem copiosè generante; ſiue in liene. Procatarctica cauſa, ſeu primitiua, vel extrinſeca, eſt victus præcedens melancholicus, aër ambiens calidus, tum alia, vt vigiliæ, labores, curæ, quæ melancholiam augent: & etiam febres præcedentes (vt quartana) potiſſimùm talia præſtare poſſunt; Galeno id confirmante 3. de locis affect. cap.6. quòd nonnulli per morbos febriles melancholicum humorem contraxerint. Quòd ſi hepar ipſum etiam continentem cauſam ſeu coniunctam facere velis, parùm laboro, cùm calidum magis humores melancholicos aſſet. Cæterùm, vt iam diximus,

Scurbutti cauſa antecedens.

Cauſa ſcurbutti procatarctica ſeu extrinſeca.

Cauſa coniuncta.

diximus, cùm diuerſa ſubinde ſymptomata habeat hæc ſcurbuttica paſſio, ad ea conuertamur quæ in noſtro hoc ægro, ſeu caſu, loco exempli adduximus. Breuiter affectus illos omnes præter naturam qui huic ſcurbutto aderant, explicemus. Qui ſex numero ſunt: primò febris hectica primæ ſpeciei: ſecundò ſputum cruentũ, & quaſi purulentũ: tertiò durities lienis, & eiuſdem obſtructio: quartò dolor ſcapulæ ingens, ita vt dormire æger non poſſet: quintò gingiuarum ſanguifluus tumor: ſextò genuum durities ſcirrhoſa, & inflexibilitas, vt ambulare non poſſet; cum colore nigriuſculo, ſed paucis maculis, quas crura affecta habebant. Hectica itaque, cùm duplex eius cauſa exiſtat, incipit nonnumquam per ſe, nullo morbo præcedẽte, cõmunem cauſam cum ephemeris habens, ex ira, laſſitudine, triſtitia, ardore ſolis, aliiſque cauſis procatarcticis: nonnumquam verò ab aliis febribus, maximè ab ardentibus; vel ex aliis longis affectionibus, vt phthiſi, empyemate, diuturnis nobilium partium inflammationibus, vt hepatis, ſtomachi, lienis; etiam ex diarrhœa, lienteria, colo, renibus, vtero, veſica, & ſimilibus: vnde totum corpus exiccatur, & præcipuè cor ipſum. Non eſt igitur mirum, quòd hîc præcedente quartana tam lõga, deinde ſcurbutto ſuperueniente, & liene ita obſtructo & indurato, hectica ſuperuenerit ad ſecundam ſpeciem tendens, tamẽ cum putredine; nam exquiſita hectica non erat. Iſte itaq. morbus intemperiem ſequitur ex aduſtione, & ex accidente totum corpus exiccante. Sputum verò cruentum & quaſi purulentum,

Affectus præter naturam in hoc ægro ſex.

Hectica.

Hectica cum putredine.

Sputum cruentum vnde or-

lentum, propter defluxum catarrhi obortum eſſe puto; ſimiliter etiam dolorem illum vehementem ſcapulæ, qui vſque ad os adiutorij tendebat: talia enim, non tantùm ratione febris quartanæ & longitudinis morbi, tum lienis affecti, quàm catarrhi, ſimiliter euenire poterant. Ratione enim longitudinis morbi, membra nutritiua, præſertim hepar, lien ac ſtomachus, debilitata fuere: vnde concoctio minùs peracta, cauſa multarum ſuperfluitatum extitit: ex quibus tandem vapores multi eleuati, cerebrum petentes, catarrhum induxerunt, ac cerebrum multùm humectarunt ac debilitarunt. & ſic facili de cauſa, materia illa catarrhalis fuit origo ſputi cruenti ac purulenti, tum tuſſis: quæ quidem partim fluens ad concauitatem pectoris, (materia etiam melancholica in liene retenta ſurſum euaporata, & demũ ad partes inferiores fluente) eius ſputi origo fuit; partim à capite defluens ad ſcapulam, dolorem auxit. *tum, tum dolor ſcapulæ.*

Et licet hîc aliquis dicere poſſit, quòd melancholia ita fluxibilis eſſe non poſſet: huic reſpondemus, quòd facilè aduratur, etiam ex bile: vnde ad gingiuas pars ſubtilior tendit in hac paſſione ſcurbuttica; & quæ magis craſſa, fœculenta, grauis exiſtit, ad inferiora, tum crura, deſcendit. Si itaq. pars leuior gingiuas petit, veriſimile eſt ad cerebrum aſcendiſſe; & mox per neruos ad ſcapulam, multo minori negotio ad pectoris concauitatem. *Quæſtio.* *Solutio quæſtionis prædictæ.*

Quomodo ſit facta obſtructio in liene, & durities ex quartana præcedente, tum craſſo humore melancholico, iam dictum eſt. Durities tamen illa non fuit legitimus ſcirrhus; alioqui fuiſſet incurabilis. *Obſtructio lienis vnde.*

Gingiuarum ſanguifluus tumor.

bilis. Gingiuarum verò ſanguifluus tumor, tum vlceratio, cauſam habuit ex acriore ſubtilioreque ſanguine melancholico, aut ſubtilioris materiæ fœcalis melancholicæ portione, quæ vel à natura criticante, poſt febrem quartanam; vel à calore ſurſum ſublata, tenera loca humidaque faciliùs erodendo depaſcebat.

Malum ipſius cruris unde ortum habuit.

Malum autem ipſius cruris vel genu, cùm ſit diſpoſitio mala, & non vnius generis; cauſam habere dicimus coniunctam, ex craſſa melãcholia in genu imbibita, quæ eius operationem impediuit: antecedentem verò redundantiam humoris in ſuperioribus membris, vt liene, venis mezaraicis, atque ad ignobiliora, nempe ad crus & genu, à natura tranſmiſſi.

Magnitudo & durities.

Magnitudo verò, tum durities, habet crurum intemperiem præſentem, ex humore ibi iam collecto, & cauſam tum intemperiem factam; fientem verò ex ſuperiorũ intemperie & humorum multitudine. tum etiam habet cauſam illa durities ſcirrhoſa ex humore glutinoſo craſſo, qui particulis induratis impactus eſt: quique tamen eò defluxit, & ibidẽ induratus difficulter ſolui poteſt. Quoniam itaque horum omnium affectuum genera, differentias, cauſas, tum ſigna vtcunq. enucleauimus, nihil reſtat niſi vt quæramus (quod in principio maximè polliciti ſumus) agendi rationẽ, & curandi; omnibus iſtis inuentis. Quum itaq. omnis medendi ratio perficiatur certis quibuſdam ſcopis, & his, quorum beneficio ſcopos illos aſſequimur; conſtat, quod ad ſcopos attinet, eos vniuerſos proponendos eſſe, tamquam neceſſarios. Videndũ enim inprimis, an agendum ſit; deinde

Scopi curandi ſemper proponendi.

deinde quæ & quot præſtanda; tertiò quid ex multis primo loco faciendum; & ſic deinceps, percurrendo nouem illos ſcopos, de quibus aliàs diximus. Redeundo itaque ad primum; hunc per indicationes hoc modo aſſequemur. Cùm enim natura affectuum de quibus nunc agimus, maximam in curando diligentiam requirat, ita lienis obſtructio & præſertim durities lienis, quæ à quartana cœperunt, tum reliqua ſymptomata, & potiſſimùm hectica, curatu difficilia ſunt. attamen nō eſt planè deſperandum, cùm etiam ſcorbutticos extremè laborantes, & plurimos ab aliis deploratos habitos curauerim: & quamquam ſciam hecticam adiunctam cum putredine, eoq. magis difficilem curatu; tamen quia nondum tranſiit ad tertiam ſpeciem, nec ſputum perfectè purulentum eſt, vnde ad phthiſim nondum peruenit; ſpem aliquam concepi ægrum ab affectibus dictis poſſe ſanari, modò præceptis noſtris auſcultaret. quod quidem fecit: & nos diligentes fuimus in cura, omnia indagantes: ſic optimè omnia, præter mentem aliorum, ſucceſſerunt.

Scopus omniū primus conſiderandus vtrum hic morbus curabitur.

Igitur cùm natura affectuum, de quibus agimus, talis ſit vt nec lethales ſint omnino & deſperati, nec tamen adeò leues, vt ſolius naturæ beneficio abigi valeant; indicant planè à medico aliquid agendum eſſe.

Concluſio ægrū curari poſſe.

Quid verò & quot præſtanda, ex differentia & numero malorum indicatur. Quoniam verò omnia illa ſunt præter naturam, indicabunt primò ſui ablationem. Sunt autem ſex potiſſimùm affectus, vel ſeptem, qui peculiarem actionem propriaque remedia indicant.

Indicationes omnes generatim ad ſcopos conſequendos indagandæ.

cant. tumor, inquam, lienis, & durities, & eiuſdem obſtructio, febris hectica, ſputũ cruentum, & quaſi purulentum, dolor ſcapulæ, gingiuarum ſanguifluus tumor, & vlcus, genuum tum totius cruris durities ſcirrhoſa, & eiuſdem inflexibilitas; & vltimò horum omnium cauſæ. Quapropter ex numero affectuum generatim indicantur neceſſaria eſſe ſeptem auxilia, quæ ſeptem malis ſuccurrant. Ex quo patet, numerum indicantium, numerum remediorum oſtendere. Nam tumor indicat, quæ illum auferant: qui quoniam durus eſt, mollientia oſtendit neceſſaria: febris, quæ refrigerent: ſputum cruentum, id quod fluit, intercipiendum; quod verò fluxit, euacuandum. Quod purulentum eſt indicat deterſionem, mundificationem, & tandem ſui conſolidationem, ſi quid exulceratum eſt. Dolor ſcapulæ mitigationem indicat. Gingiuarum vlcus, abſterſionem, conſolidationem & corroborationem, ne ampliùs humorum fiat confluxus, deſiderat. Durities cruris ſcirrhoſa, tum emollientia tum diſcutientia indicat adhibenda. Cauſæ quoque vniuſcuiuſque mali, ſua ſimiliter indicant peculiaria auxilia. ſic multitudo humoris melancholici, quod euacuet; partium intemperies, quę noxiam materiam procreat, quod illam auferat; humoris acrimonia, vt in gingiuis, quod eam obtundat; ſi quæ ſit cruditas, quod concoquat: & ita de aliis. Cæterùm cùm hi morbi ſint atque affectus ſibi inuicẽ contrariantes; ſtatim inueſtiganda ſunt contraindicantia: & quæcunque ſingulis repugnent ponenda. Primò enim morbus qui maximè pertinet ad

Septem hic eſſe præter naturam à quibus indicationes ſumendæ.

Numerus indicantium numerum remediorum oſtendit.

Dictorum omnium affectuũ generales indicationes.

Cauſæ morborum, tum ſymptomatũ etiam indicant peculiaria auxilia.

Poſt indicantia contraindicantia inueſtiganda.

ad ſcurbuttum, obſtructio lienis eſt: atque hic morbus iam factus, ſuo contrario, nempe apertione, tollitur, quæ per ſubtiliantia & abſtergentia perficitur. ſed quoniam hæc ferè viribus calida ſunt, hecticæ non conueniunt; quæ frigida & humida indicat. Secundus morbus ſcorbutti, ſcilicet multitudo humoris melancholici, ſui euacuationem indicat. Hectica contraindicat, id non tutò poſſe fieri; & propter conſumptionem, reſtaurationem deſiderat. Hæc & eiuſmodi conſideranda ſunt, antequam ad præſidia veniamus: vt poſſimus non ſolùm victus rationem, ſed & ea, quæ circa res non naturales verſantur, rectè præſcribere. Ita hîc largiùs diætandum, cùm id morbi longitudo, tum hectica, indicant; ſed per vices. Quæ autẽ victus ratio attenuat & incîdit, lienis obſtructioni conuenit. ſed hectica refrigerantẽ & humectantem victum cõtraindicat. Hæc, vt & remedia, moderanda ſunt iuxta quod affectus indicant vel contraindicant. vel quædam omittenda, quædã verò adhibenda, vel moderanda: quod in iudicio excellentis medici, & in artis operibus exercitati cõſiſtit. Propterea talem victũ præſcripſimus, qui etiam partim nutriret, partim incideret; pectus mundificaret, abſtergeret, ad lienem aperiendum faceret; abſque tamen caliditate, quæ hecticæ febri contraria erat. Vtebamur igitur aliquando hordeato, aliquando amygdalato, ex amygdalis dulcibus, quibus nõnullæ amaræ, propter apertionem, adiectæ erant; etiam ex ſeminibus quatuor frigidis maioribus, quæ abſtergunt, aperiunt, & non calefaciunt, imò infrigidant ac hume-

Quæ in his affectibus præter naturam ſunt contraindicantia.

A quibus victus ratio indicatur, nempe ab affectibus iam dictis præter naturam; & præcipua indicatio à viribus, quæ ſui conſeruationem indicant.

humectant, & ad melancholiæ aduſtioné faciunt. Vtebatur & pineis, fiſticis, quæ aperiunt, abſtergunt & nutriunt: pomis aſſatis, iuſculo pulli, iuſculo etiam aliquando piſorum, ſine leguminibus; quæ & vim aperiendi & abſtergendi habent; etiam hæc immutando, aliaque præſcribendo, iuxta indicationes affectuum præter naturam: modò exhibendo ea quæ magis inciderent, modò quæ magis nutrirent, humectarent, aut refrigerarent, ſemper indicante propoſito quod magis vrgeret. Sunt enim ſtatim ab initio ponenda vniuerſa rerum genera, à quibus auxilia omnia emanant, ſiue res naturales, ſiue medicamenta, vel alimenta, vt libet appellare. Porrò eorum genera apud Galenum quatuor eſſe conſtat, vt docuit lib. 1. de ſanitate tuenda circa finem. Vnum, inquam, quod ea continet, quæ in corpus quomodocunque aſſumuntur: aliud, quod ea comprehendit quæ extrinſecus adhibentur: tertium, ea habet quæ à nobis geruntur; vel partim à nobis, partim ab aliis: in poſtremo verò ponit ea, quæ aliquid educunt à corpore, aut in eo retinent; & horum omnium ſpecies. Et appellat hęc quatuor, admouenda, educenda, facienda, extrinſecus incidentia. Admouendorum quidem nomine, cibus, potio, & ſi quid medicamentorum intrò ſumitur, etiam aër attractus, intelligitur. Faciendorum verò, frictio, ambulatio, vectio, equitatio; denique omnis motus & exercitatio: huc etiam referuntur, ſomnus, vigilia, venus. Foris verò incidentium primus eſt etiam aër nobis circumdatus, deinde quæcumq. lauantium vngentiúmve

Ex quatuor fontibus omnia auxilia emanant.

ve cuti propinquant. Educendorum verò, quæ ex corpore aut partibus educuntur. Ab his igitur quatuor fontibus exhaurietis omnia præſidia: nec vmquam deerit quod opitulari poſſet, quantum admittit noſtra hæc facultas. Iam igitur in ſcurbutto videndum, nunquid tale reperiri poſſit, inter ea, quæ impulſu agunt, vel nos ambiunt, vel admouētur, vel appenduntur aut circumligantur, inunguntur, balneantur, & ſimilia, quæ nos ſub primo fonte ponamus, eorum quæ extrinſecus agunt: quòd ſi quid ſit, id in mediũ proferre oportet. Deinde pergemus ad ſecundum fontem, qui ad facienda pertinet: atq. ſpectabimus, nunquid aliqua actio corporis, ambulatio, & cuiuſcumque generis exercitatio, conueniat: & denique vitæ conditionem, & animi corporiſque omnes actiones expendemus, numquid huic noſtro morbo aliiſque affectibus præter naturam, qui adſunt, prodeſſe aut obeſſe poſſint. Tertius deinde ſuccedet fons, qui continet alimenta & medicamenta, quæ in corpus ſumuntur, per quamcunq. illius partem, & quocunque modo: nam quædam immittuntur, alia deuorantur, alia manduntur, alia bibuntur, alia inſpirantur; quædam lambuntur, alia paulatim deſtillantur, alia ſuguntur, alia aliter fortè in corpus ſumuntur: quorum vim perſpectam habere oportet, & ea capere quæ ad abigendos affectus præter naturam, qui adſunt, faciant. Quartus demum ſequitur fons, in quo continentur quæ aliquid è corpore euacuant ſenſibiliter, vel inſenſibiliter; æqualiter vel inæqualiter: idq. vel ab vniuerſo, vel à quibuſdam dumtaxat

Nota.

Primus fons.

Secundus fons.

Tertius fons.

Quartus fons.

taxat partibus:quod cùm educitur,vtrum vtile ſit videndum; & quid quoque retineri debeat, quid verò educi. Quibus quidem fontibus exhauſtis, protinus acquieſcet animus, tamquam nullum remediorum genus omiſerit, quod noſtra exhibeat medicina. & in his victus, medicamentorum,aëris, cibi, potus, ſomni, vigiliæ,inanitionis,repletionis,animi corporiſque motus(vt aliorum omnium) mentio fit: ſed multo ſanè fœlicius,& cum maiori compendio, vt memoriæ inhæreat, quàm hactenus quidam tantùm practici ſcribunt, quid ſit obſeruandum in rebus non naturalibus. nam etiam hæc omnia iuxtaindicantia vel contraindicantia; & quædam in principio morbi,non tamen in fine, vt aliquando diximus, conueniunt: vt ambulatio cruri ita affecto non conuenit: poſteà tamen ad diſcutiendum aliquo modo conuenire poteſt. ſed motus ſcurbutticis non conuenit, quum facilè animo delinquant.

Ex illis quatuor fontibus omnia præſidia depromenda.

Et ita de aliis omnibus erit ratiocinandum: quæ potiùs ingenio & iudicio medici exercitati,quàm calamo per ſcripturam comprehenduntur. Nam omnia illa in vnoquoque ſcopo, mente quidem tacitè percurrere oportet; & ſiue victum,ſiue remedia ægro veſtro præſcribere velitis, id numquam faciendum,niſi propoſito indicante. Stultus enim & indoctus videbitur eſſe medicus, ſi præſens apud ægrum, vel in conſultatione, vbi alij medici periti etiam conuocati ſunt, fortaſſe dicet opus eſſe adſtringentibus,vel euacuantibus, vel ſanguinis miſſione, vel calefacientibus, aut auertentibus,aut vino,vel aqua; aut alio denique præſidio

Multa ingenio medici percipiuntur, quæ calamo exarari non poſſunt.

Medici imperiti vim indicantiũ & contraindicantiũ ignorant.

præſidio; item morbos ſingulos certo numero auxiliorum abigi: ſi tamen interim nihil proponat ille, aut colligat, ex his, quid ſit quod ſuadeat illud eſſe faciendum, vel omnino relinquendum. Quod quidem fit eò quòd indicationum vis, & vſus ignoretur: ſine quibus nulla agendi ratio in medicina conſtare, nec aliquod medici officium, Galeno etiam auctore, exerceri poteſt. Igitur medicus, antequam ad conſultationes veniat, prænouiſſe debet, quæ & quot ſint, quæ indicent: quid præterea vnumquodque indicet, quid ſingulis repugnet, quid vnumquodque admittat: vt quid indicet conſeruationem, quid ablationem, præſeruationem, reſtaurationem, mitigationem; quid victum, quid remedium, quid alimentum, quid cibum, quid potum, alterantia, vacuantia; & quid in ſingulis generibus ſingula oſtendãt. Vt in vacuatione, quid ſenſibilem, quid inſenſibilem; quid ſanguinis detractionem, vel purgationem, aut aliud denique quo vacuet, inſinuet. Poſteà verò quid his repugnare valeat, tenendum eſt: vt alia, quæ coindicant & admittũt. Ex horum enim conſideratione (vt iam anteà oſtendimus) inueniemus an agendum; quid; qua materia, quali, quantaque ſit opus; quo item modo, quóve ordine & tempore, & in quo corporis loco ea vti poſſumus. Nunc itaque exemplo ſcurbutti docuimus, qui ſint affectus in eo præter naturam, & quid generatim, tum cauſæ eorundem, indicent; quid etiam ſingulis repugnet; & quæ remedia generatim præſcribenda ſint cùm ad inferiores actiones deſcendendum eſt; poſtquam affectus &

Nota pulcherrima.

Ex quibus cognoſcatur quid agendum, tum reliqui ſcopi actionum.

Cauſæ & affectus indicant remedia.

cauſæ inuenta ſunt, quæ ſua indicant remedia. Statim videndum cui priùs ſuccurrendum ſit, cui ſecundò, cuique deinceps? quod ordo malorum oſtendet: quid priùs præcedere debeat, ſine quo reliqua fieri nequeunt. Cùm itaque obſtructio indicet ſui ablationem; per ſubtiliantia & abſtergentia, & cùm illa calida ſint, nec hecticæ conueniant, neque corpori pleno tutò adhiberi poſſint, propterea multitudinem priùs amoliri tentemus. neque enim febris, nec obſtructiones, nec tumor, neç intemperies tolli poſſunt, niſi priùs multitudo humoris auferatur. Hæc autem cùm ſit morbus partim factus, partim fiens, duplicem habet indicationem, partim curatiuam, partim præſeruatiuam: Quod enim factum eſt curabitur per euacuationem; quod adhuc fit, per prohibitionem generationis talis humoris, & retentionis ſi quid fortè iterum genitum fuerit. Prohibitio autem generationis fiet per intemperiei iocinoris & lienis curationem, & per cauſarum procatarcticarum ablationem, ne talia ſumantur quæ melancholiam augere aut fouere poſſent. Retentionem verò impediemus per meatuum reſerationem, & ſplenis poſteà confortationem. Ita prohibitio retentionis, duplicem præſtabit vſum; præſeruationem nimirum multitudinis, & curationem obſtructionis. reſeratio namque, retentionis eſt prohibitio: intemperies quoque, eius quod factum eſt per contraria ablationem indicabit: quod verò fit, per ſuæ ablationem cauſæ auferetur; nimirum humoris multitudinis; & deinde per roborationem viſcerum. Et ſic etiam

Conſiderandū inuentis indicationibus quid priùs agendum ſit.

Multitudo humoris primò auferenda.

ablatio

ablatio humoris duplicé & ipſa præſtabit vſum; curationem ſui, & obſtructionis præſeruationem. Erunt itaque generatim quatuor intentiones curandi: apertio, euacuatio, alteratio, & confortatio. Inter quas ſecunda, quæ eſt euacuatio, omnium primò (ſi tutò & vtiliter velimus procedere) exequenda eſt. deinde apertio; quia magna ex parte obſtructio cauſa eſt intemperiei, deindè alteratio, vltimò verò confortatio. Hæc autem in ſcurbutto ordine iam dicto plerumque exequenda. quamquam hîc in noſtro ægro, ob hecticam admixtam, vna quaſi vice alterandum ſit, & aperiendum, cum eiuſmodi quæ magnam caliditatem non habent; vt in proceſſu curæ patebit.

Quatuor intentiones generales curandi ſcurbuttum. & quæ omnium primò exequenda.

Ex ipſius itaque Galeni & aliorum medicorum excellentium doctrina concludimus, ſcurbutticos, quo ad methodum medendi, non priùs exoptatam ſanitatem nanciſci, niſi quatuor illa prædicta præceſſerint: niſi enim plenitudo ſit amota, & obſtructio remota, & intemperies ablata, atque lien roboratus, æger numquam curabitur. quod proſper ſanitatis ſucceſſus adeò euidenter edocuit, vt illis quatuor adhibitis infinitos ferè ſcurbutticos curauerim, & ab omnibus præter naturam affectibus liberauerim: qui tamquam vmbræ poſteà ſublati abiere, vel leui negotio, vt etiam gingiuæ tum crura maculoſa perſanarentur.

Scorbuttici nō poſſunt curari, niſi plenitudo priùs amoueatur: deinde obſtructio lienis; vltimò verò intemperies; ac demum reliqua ſymptomata ſubſequentia ſcurbuttum.

Verumtamen ſubinde morbus ex morbo naſcitur, & morbus fit morbi cauſa: & eadem rurſus nunc cauſæ, nunc morbi, nunc ſymptomatis rationem obtinet. Itaque pro huius varietatis ratione, & curatiuæ indicationes variantur.

Nota.

quæ omnia ex prædictis notiora ſunt, quàm vt in præſentiarum altiùs repetere conueniat. Ad exemplum igitur curati accedam. Quoniam itaque demonſtrauimus, à vacuatione curationem incipiendam eſſe, ita indicante cauſa, quæ ſibi primum locum vindicat, de ea primùm dicendum: quoniam văcuantium plura ſunt genera & differentiæ; alia enim eſt vniuerſalis, vt ſanguinis miſſio, eique proxima purgatio; alia eſt particularis. Sed iſtis omiſſis, conſtat æquali, ac ſenſibili vtendum eſſe vacuatione; & propterea adhibenda eſſe quæ id præſtare poſſint. Igitur auſpicandum erit à ſanguinis miſſione. Hîc fortè aliquis dicet, hanc indicari à morbo, humore, ætate, viribus, regione, cœli ſtatu, corporis habitu, anni tempore, vitæ conditione, & ab aliis huiuſmodi infinitis: quum tamen ex Galeni doctrina, vnicum dumtaxat ſit quod indicat: reliqua verò omnia vel coindicare, quod eſt oſtendere id quod indicat; vel impedire primò, quod eſt contraindicare; vel ſecundariò, quod eſt correpugnare, dicantur. Propterea hæc diligenter inquiramus, & diſtinguamus: vt ſit loco exempli aliorum remediorum. Inprimis ſanguinis melancholici multitudo ſanguinem demendum eſſe indicat: atque hic vnus ſcopus eſt qui indicat. Ætas verò, venæ vtcumque tumidæ, vitæ cōditio præcedens: (nam quartana præcedente ſanguinem non miſerat, attamen conſuetus ſubinde ſanguinem mittere,) anni tempus (nam in autumno etiam hæc conuenit, quamuis meliùs in vere,) niger color, ſanguinem etiam abundare demonſtrabant, in cor-

Cauſa indicat omnium primò hic euacuationem fieri debere.

Sanguinis miſſionem præmittendam.

Confuſa diſtinguenda.

Quid indicat ſanguinem mittendum.

Coindicantia ſanguinem eſſe mittendum.

pore

pore macilento,vbi venæ etiam magis apparent, vrina craſſa, rubea. hæc inquam miſſionem ſanguinis fiendam coindicabant. Hectica verò contraindicabat. iam etiam vires imbecillæ correpugnabant. Si vires coindicaſſent,túc referendæ vires erant ad ſigna indicantium:iam verò ad ſigna contraindicantium. Corporis igitur habitus iam conſumptus ob morbi longitudinem, etiam correpugnabat. Cùm igitur vires ſint nondum planè proſtratæ, ſed infirmæ; non omnino prohibent, nec prorſus admittunt, ſed tolerant: interim tamen quia hectica non facilè admittit,pro imbecillitatis quantitate, & aliis conditionibus repugnant quantitati vacuationis,modo, tempori, loco, qualitati. Magnas enim vacuationes, & confertim factas,& magnas inciſiones venarum, per quas ſpirituoſa ſubſtantia exhalat, diſſoluiturque robur, non ferunt infirmæ vires: nec quo tempore admodùm laborant, eo admittunt detractionem fieri:ſed priùs ſui reſtaurationem poſtulant. Sic igitur contraindicantia ad rem ducenda ſunt:ac in omni auxilio, ſingulisque ſcopis ſpectandum,quid per ſe repugnet, quid per accidens,quid verò admittat vnumquodque. Habitus verò corporis, color, venarum tumor, ætas, anni tempus,oſtendunt quomodo ſint vires affectæ, docentque ſanguinem abundare, & illius qualitatem, & quo in loco redundet;& reliqua, quæ poſteà ſcopos indicant:& propterea illa tamquam coindicantia, & correpugnantia commemorantur. ſanguis itaque multus multum euacuari poſtulat, indicante ſcilicet copia humoris,

Contraindicantia, correpugnantia.

Hæc maximè diſtinguenda & in vſum ducenda.

Quantitatem indicant vel contraindicant. quantitatem ſui præſidij. Verùm licet hic abundet, parũ educi debet; nec ita abundat vt in principio, propter longitudinem morbi & quartanam præcedentem: & propterea magis aſſatus eſt & craſſus; ideò latam ſectionem indicat: nam qualitatem remedij qualitas humoris indicat. Sed omnino lata ſectio fieri non poteſt, vt diximus, ne ſpirituoſa ſubſtantia exhâlet, viresque quæ iam debiles ex longo morbo ſunt, diſſoluat. A vena autem extrahendus eſt ſanguis, quoniam in venis abundat. ſecanda autem interna ſiniſtri cubiti, aut ea quæ eſt inter annularem & auricularem digitos ſiniſtræ manus; maximè vt à liene, fomite malorum, humor educatur. Hoc enim modo locus indicantium, locum indicabit remediorum. Eo verò tempore ſui vacuationem poſtulat ſanguis, quo facilè & commodè exire poteſt. Hæc quamquam magis conueniant in principio; tamen ſi morbus progreſſus eſt, relinquere non oportet, modò vires tolerant. Et quamquam hîc quædam indicabant, quædam contraindicabant ſanguinis miſſionem; quædam verò coindicabant, quædam correpugnabant, vt iam ſatis oſtenſum eſt; hanc etiam ob cauſam ex ſaluatella ſeu vena lienari manus ſiniſtræ, quæ eſt inter auricularem & annularem digitos, parum ſanguinis admodùm craſſi & fœculenti extraximus; ſed in parua quantitate, ob vires debiliores, & morbi longitudinem, & ob hecticam cum putredine, quæ tamẽ in principio erat. profuit etiam ad ſputum cruentum, ob diuerſionem ſanguinis. Sed hîc aliquis rogabit, quare non in cubito? nam

Qualitatem indicant vel contraindicant.

Locus indicantium, locum indicat remediorum.

Quæ tempus indicant vel contraindicant.

Quid tandem ex omnibus fiendum concludatur.

Græci

Græci ferè ſemper in cubito miſerũt ſanguinem; & non in manu. Huic reſpondemus, nos ab experientia edoctos hanc venæ apertionem in ſcorbutticis maximè prodeſſe: quamquam etiam in illis in cubito quoq. miſimus. nam perinde puto, ſiue in cubito ſiue in manu fiat. Sic enim in filio illo prætoris Caſtricomij, in cubito miſimus; ac æquè contulit. Poſteà venimus ad reliqua remedia, nempe ad apertionem & alterationem, etiam leuem euacuationem; nam materia melancholica rebellis eſt, & per vices educi debet: deinde etiam ad confortationem, & ſupradictas intentiones, eodem modo indicantia & coindicantia; contraindicantia & correpugnantia perſcrutando; vt de miſſione ſanguinis: quæ quidem miſſio ſanguinis ſit loco exempli aliorũ: nam omnia repetere non opus eſt. Et cùm poſt ſanguinis euacuationem opus ſit purgatione humoris melancholici, qui craſſus eſt; priùs aperientibus opus erit: & ſic quo ad ſecundam & tertiam intentionem: quarum vna eſt apertio, primò executioni mandanda; quoniam obſtructio ex parte cauſa eſt intemperiei: deinde verò alteratio adminiſtranda; vel vtræque hæ intentiones ſimul peragendæ. Apertio autem in remediis primæ intentionis magna ex parte etiam adimpletur, vt phlebotomiâ, quæ iam præmiſſa eſt; hæmorrhoïdum apertione, ſi opus eſt; purgatione, potionibus præparantibus, ſanguinem denique mundificantibus. Si quæ autem obſtructionis adhuc reliquiæ ſuperſunt, vel ſeorſim, vel vnà cum tertia intentione principali poterunt extirpari. Tertia enim intentio

Græci ferè ſemper in cubito ſanguinem miſerunt.

In reliquis remediis eadem perſcrutanda.

Reliquæ intentiones quomodo etiam exploranda.

Apertio.

Alteratio. principalis, cùm ſit alteratio; alterabitur intemperies facta per contrariorum applicationem; fiens verò adhuc, partim in euacuandi aperiendíque intentionibus prohibebitur; partim etiam diæta boni ſucci, & attenuante, quantum ad lienis intemperiem; humectante verò & refrigerante, quantum ad febrem, alterabitur. Et dum hæc

Corroboratio. fiunt, etiam corroboratione opus erit; quæ eſt quarta intentio, quæ ſcilicet debilitatem membrorum ex intemperie propulſabit: & hæc ferè ſimul in alteratione perficitur, & poſt eam, ſecundùm viſcerum exigentiam exequenda. Nam fieri non poteſt quin ſtomachus & hepar in hoc caſu maximam confortationem requirant: tum quòd in ipſo ſcurbutto debilitantur, tum quia fieri vix potuit, vt in præmiſſarum executione intentionum nihil labefactarentur. Iſtis itaque præmiſſis, iam ad particularem materiam remediorum, ad ſingulas intentiones facientes, veniamus. Statim itaque à miſſione ſanguinis decoctum in-

Potio præparatoria ſimiliter aperiens & alterans. fraſcriptum bibendú mandauimus: ℞ corticum rad. cichorij, petroſelini, per noctem in aceto infuſarum, & leniter expreſſarum añ ℥ j. infundebamus in aceto, vt magis inciderent, & ad apertionem lienis facerent, & minùs calida forent: Glycyrrhizæ raſæ ʒ vj. propter tuſſim, & quia ſputum purulentum etiam aperit: Vngulæ caballinæ viridis m. ij. ad ſputum purulentum & cruentum valet; imò phthiſi opitulatur, & hecticæ prodeſt, & bechicum eſt: Viol. ob febrem hecticam: nam humectat & infrigidat. Capill. ven. pectori conuenit, & lienem aperit, nec calorem inducit: nam herba

herba eſt ſatis temperata: Scabioſæ: pectori enim prodeſt, vlcerationi & cuiuis apoſtemati interiori, añ m.ß. bekabungæ, cochleariæ, à proprietate valent ad ſcurbuttum. Fumiterræ; melancholiam mundificat: Hyſſopi; pectus aperit: ceterach, ſcolopendrij vulgaris: Ceterach maximè ſpleni confert: & ſcolopendrion licet non ita aperit, tamen ad lienem valere experientia conſtat, añ m.ß. flor. cord. vuar. enucleat. añ p.j. coquantur in ſero lactis, pro lib.j.ß. zacch. candi hæc potio dulcoretur, quæ fuit præparatoria. Interim pro alteratione, cùm incaleſceret, vtebatur lacte ebutirato, in quo cochlearia & bekabunga incocta erant. quando minùs videbatur febricitare, etiam hæc coquebantur in lacte dulci: & ſummo diluculo capiebat cyathum vnum. hoc faciebat ad hecticam ſimul & ad ſcurbuttum (nam plurimos ſolo vſu lactis dulcis, decocti cum cochlearia & bekabunga, qui non febricitabant, curaui,) & quoque ad ſputum cruentum. Vtebatur etiam pro potu ceruiſia tenui, in qua vngula caball. cum rad. incocta erat. nonnumquam & his adiiciebantur ſcolopendria, fumusterræ, cochlearia, bekabunga, & ceterach. Poſt potionem ſupradictam præparatoriam, eum leuiter purgauimus: & licet hectica per ſe contraindicat, nam hecticis non conuenit purgatio; quando tamen eſt cum putredine, leuis purgatio dari poteſt; idque per vices, ob debilitatem virium: etiam ratione melancholiæ, quæ rebellis eſt, & vnica vice euacuari non debeat, maximè in corpore conſumpto ob longitudinem morbi. Potioni itaque ſupradictæ adie-

Remediorum iuxta rationem affectuum variatio.

Purgatio.

cimus folior. coluteæ, id eſt ſenæ ℥ j. polypodij quercini, epithymi an̄ ʒ ij. miſce. capiebat omni manè cyathum vnum. Deinde reiterata eſt decoctio abſque ſena; nonnumquam etiam in ceruiſia communi: nam obſeruatione hoc percepimus, meliùs ad ſcurbuttos valere. Aliquando etiam ſi magis incaleſceret æger, ob hecticam, in aqua vngulæ caballinæ & communi incoquebantur.

Inunctio. Pectus autem ob tuſſim & hecticam inunximus butyro recenti, oleo amygd. dulc. & oleo violaceo: etiam vnguento pectorali noſtræ deſcriptionis, quod Alcmariæ in officina paratum habebamus. Ad ſputi facilitationem ſyr. liquiritiæ, viol., cap. ven. ſimul mixtis vtebatur; etiam tali eclegmate:

Ecligma. ℞ ſucci vngulæ caballinæ optimè depurati ℥ j. ß. ſucci bekabungæ depurati ℥ ß. ſy. capill. ven. ℥ j. zacchari penidiarum ℥ j. ß. zaccharum cum ſuccis poſt depurationem vnica vice ebulliebat, vt in loch ſeu ecligma concreſceret. Præſcripſimus etiam pullam Benedicti Fauentini præceptoris

Quæ phthiſi & hecticis conueniunt. mei, quæ valet ad hecticam & præſeruationem à phthiſi: & pro ſputo cruento, in principio decoctum portulacæ cū vngula caballina: deinde decoctum hordei mundati, & vngulæ caballinæ, & alia quædam quæ in practica Benedicti Fauentini habentur in ſua empirica cap. de phthiſi. Et tandem hectica deſiit, nec ampliùs tuſſiebat: & à ſputo cruento & purulento curatus eſt, & calor febrilis maximè ſedatus: & vrina, quæ erat valdè paſſica, ſubrubea, nigra, craſſa, fœculenta, incepit minùs eſſe tincta; ita vt febris iam euaneſceret: tunc demum ad magis lienem aperientia, & tu-

morem diſcutientia deuenimus; ſimul decocto ſuperiori addentes illa quæ viſcera & ſtomachum magis corroborarent, vt abſinthium Romanum. & hoc modo: ℞ corticum rad. cichorij, petroſ. añ ℥ ß. ſcolopend., cichorij, ceterach, bekabungæ, cochleariæ, fumiterræ, agrimoniæ, abſint. Romani añ m. ß. flor. cord. añ p.j. ſem. aniſi ʒ j. ſem. endiuiæ, agni caſti añ ʒ ß. vuar. paſſ. enucleat. p.j. corticum rad. cappar. ʒ iij. fiat decoctio in aqua communi, pro lib. j ß. colentur. adde ſy. ſceletyrbici noſtri, ſy. de fumoterræ, de endiuia, de cichor. cum rhab. añ ℥ ß. miſce. Syrupus ſceletyrbicus noſter cõficitur ex ſucco bekabungæ & cochleariæ, cum zaccharo. nullum præſtantius empiricum in ſcurbutticis inueni. D. Saſbotus conſiliarius regius Haghenſis, cùm ſcurbuttica paſſione deploratè laboraret, & medici ſui præſentes, D. Antonius Henricus Vergoir, & D. Hugo, medici Haghenſes de eo deſperarent; ſuperuenit illis Doctor Nannius, medicus Amſtelodamenſis doctiſſimus, qui inuenit eundem laborare ſcurbutto; & breui eum, præter opinionem aliorum, reſtituit. Fuit tamen ſemper poſteà huic paſſioni obnoxius, & vndiq. quærebat conſultationes. huic igitur vt hoc ſyrupo noſtro vteretur bis aut ter in ſeptimana, cõſuluimus: & noſtra ope in poſterum præſeruatus, ita vt quotannis pro eo ac aliis amicis talem ſyrupum in officinis mihi parari iuſſerim. Tabulas etiam alterantes, aperientes & confortantes (cùm ex decocto ſupradicto, cui ſenæ incoctę erant, vſus fuiſſet noſter nauta) ſimiliter ei dedimus, ita præparatas:

Decoctio magis aperiens, diſcutiens, corroborans.

Syrupus ſceletyrbicus noſter.

Tabulæ alterantes, aperientes, confortantes.

tas: ℞ ſpecier. diarrhod. abb. ℈ ij. ſpecier. trionſant. trochiſcor. de cappar. an ℈ j. diſſolutis in aqua agrimoniæ q.ſ. adiecto zaccharo; fiat confectio in tabulis, vt artis eſt. Cæterùm iſtis præcedentibus, quamquam ipſius ſcurbutti valentiora ſymptomata non ceſſarent, permanente lienis duritie, & cruris ſcirrhoſa diſpoſitione, tũ dolore ingenti in ſcapula. Autumno increſcẽte, ne ad hydropem vel cachexiam tenderet, ad dicta ſymptomata amouenda, prȩhabitis dictis intentionibus, acceſſimus; etiã ad particularia remedia deueniendo, quæ ex quatuor fontibus iam ſupradictis hauſimus. Durities enim illius lienis, tum obſtructio, poſt febrem quartanam relicta, præcipuè auferenda erat, antequam ad cruris duritiem, tum nigritiem, curandam accederemus: obſtructione enim ablata, reliqua accidentia faciliùs (vt diximus) curabuntur, tanquam ab hoc trunco procedentia: nã illa rigiditas coxæ, tũ color ad nigredinem declinans, cruris tum etiã totius corporis; non ſolùm accidit propter attractricis, quæ eſt in liene, imbecillitatẽ: verumetiam quando meatus, per quem atræbilis feculentus humor ex iecore in lienem deriuatur, obſtructus eſt, & lien in tumorem eleuatus, impurus ac vitioſus ſanguis ſubinde in vniuerſum diſtribuitur corpus, illud ipſum nigredine afficiens, ac nonnumquam immedicabilia vlcera proferens. Sed quia iſta materia fuit hîc multùm tenax & viſcoſa, potiùs rigiditatem cum nigredine, quàm vlcera in cruribus produxit: nam alioqui materia illa melancholica fuiſſet acris ac fuliginoſa. Eſt itaque, vt diximus,

Proceſſus ad lienis duritiem.

hæc

hæc obſtructio lienis,tum durities, cauſa reliquorum ſymptomatum,tum cruris, tum gingiuarum ſanguifluarum, tum doloris ſcapulæ. Igitur illa priùs amouenda præ ceteris,extenuatoriis;& propter tumorem, attenuantibus, & diſcutientibus; & propter duritiem, etiã emollientibus & diſcutientibus. Et ſic præceſſit ſanguinis miſſio, deinde potiones dictæ, ex ceterach, cap. ven., bekabunga, cochlearia, in principio pectoralibus (ob hecticam,tum ſputum) permixtæ. Sed hectica iam ablata, paulatim ad purè lienem aperientia deuenimus:ad rad.capparum, thamariſci, ad ceterach, bekabungam, naſturtium aquaticum latifolium, cochleariam, & ſimilia: & purgauimus ſubinde cum infuſ.ſenæ, aut caſſia,etiam tandem cum confectione hamech, ſecundum quod nobis videbatur vtile. demum confortauimus cum electuariis,vt ſpeciebus diacapparis,& ſimilibus. *Infuſio ſenæ, caſſia, confectio hamech.*

Exteriùs verò lienẽ inunximus oleo cappar. mox linimentis, quibus vis emolliendi, attenuandi, diſcutiendi, corroborandi aderat, hoc modo: ℞ olei amygd.dul.,olei de cappar. emplaſtri de meliloto añ ℥ v. ammoniaci in aceto diſſoluti ʒ iij. pulu.corticum rad.cappar., ceterach, añ ℈ ij. pul. ſcolopend. ſiccæ, rad. filicis añ gr. v. ceræ q.ſ. fiat linimentum,vel vnguentum pro liene. Talibus & ſimilibus procedendo per duos menſes, obſtructio & durities tandem ablatæ fuere. *Quæ lieni extrinſecus applicabantur.*

Si autem ſcirrhoſam diſpoſitionem lienis incurriſſet, fortioribus vſus fuiſſem, vt cerato noſtro de ammoniaco. valet enim ad miraculum, ad tophos minores,duros & ſcirrhoſos. & maximum hono- *Ceratum noſtrum ammoniacum.*

rem

rem ex eo ſæpe habui, & lucrum. Nam cùm zythepſæ cuidam in ſcroto, ſeu, vt barbari loquuntur, in burſa teſtium tanta durities eſſet, cum apoſtemate, vt nullo modo nec emolliri nec maturari poſſet, hoc tamen prædicto cerato effeci. In ſcirrho autem lienis, vt Galenus etiam docuit lib. 2. ad Glauc. cap. de ſcirrho, vtimur primò ſolis emollientibus, deinde diſcutientibus: nam alternatus eorum vſus prodeſt. Sed noſtris prædictis remediis, durities tum obſtructio ceſſarunt.

Quomodo ſcirrhus curatur.

Interim eodem tempore pro dolore ſcapulæ, qui ad os adiutorij tendebat, & ita vehemens erat hoc ſymptoma vt ſui quoque mitigationem ſtatim, vniuerſalibus remediis præmiſſis, indicaret, & ob defluxum humorum per nucham ad ſcapulam, nucham inunximus oleo chamomillimo & myrtino; ſcapulam verò oleo anethino & chamomillino. Sed dolor ita increuit, vt multas noctes inſomnes ageret. Inunximus poſteà noſtro vnguento alabaſtrino; ſed fruſtrà: etiam vnguento dialthæa. tandem applicuimus ſacculum quadratum interſutum, ac repletum ſale toſto, milio toſto, furfure & floribus chamomillæ: & eo ſacculo calidè admoto inſtar incantamenti dolor ſedatus eſt.

Proceſſus in dolore ſcapulæ.

Nota ſacculū.

Iam adhuc duo pathemata ſcurbutti reſtabant, ſanguifluus tumor gingiuarum, cum vlceratione: & crurum durities ſcirrhoſa. Affectus iſte præter naturam non potuit curari, niſi ſanguinis miſſione peracta, & purgatione, tum iis quæ lienem aperirent, ac cauſam ſcurbutti priùs, tum intemperiem amouerent. Illa cùm iam præmiſſa forent, gingiuas ablui iuſſimus variis decoctionibus,

Quomodo gingiuæ ſanguifluæ fuerint curatæ.

ctionibus, ex plantag., conſolida minore, roſis, cimis rubi, bekabunga & cochlearia. quibus colatis, tum mel roſaceum, tum rob diamoronis adiecta fuere. Etiam hoc puluere in pollinem redacto gingiuas poſt lotionem confricabat: ℞ alum. vſti, ſalis vſti, gallarum exiccatarum, cornu cerui vſti, ſaluiæ exiccatæ añ ʒ j. in pollinem cõterãtur. Aliud quo vſi ſumus: ℞ peruincæ, plantag. cum rad., cimarum rubi, matricariæ, ſaluiæ añ m. j. cortices arantij vnius bulliant in lib. ij. ceruiſiæ veteris claræ, & lib. j. vini Pictau. vel rubei Gallici & ſtiptici, ad dimidium ferè in olla ænea. colatis adde mellis roſacei ℥ iij. eo os abluatur, ac gingiuæ confricentur: ℞ alum. vſti ℥ ß. ſalis vſti ʒ ij. gallarum, cornu cerui vſti añ ʒ j. maceris ℈ ij. folior. ſaluiæ ſiccæ num. iiij. in pollinem conterantur. eodem modo & pulueres cochleariæ & bekabungæ exiccatarũ valent. etiam ſi gingiuæ ſolo ſucco cochleariæ confricentur: vel cochlearia & bekabunga cocta cum lacte, & eius decocto gingiuæ ſæpe abluantur. Noſter verò patiens ex ſola aqua diſtillata cochleariæ & bekabungæ, eaque abluens ſæpe gingiuas, fuit curatus. Vltimum autem ſymptoma erat totius femoris ſiniſtri, tum cruris, & præcipuè genu, tumor ac durities propemodum ſcirrhoſa, ac in lapideam materiam conuerſa. Eandem intentionem deſiderabat qua ſcirrhus curatur; emollientibus primò, deinde, diſcutientibus, & moderatè emollientibus: viciſſim iis vtendo, vt Gal. lib. 2. ad Glauc. narrat de puero Cercilij, quem à tumore ſcirrhoſo curauerat: tam diu vtens emollientibus, donec mollities

Experimenta ad gingiuas ſanguifluas in ſcurbuticis.

Proceſſus curæ tumoris ſcirrhoſi ipſius cruris.

mollities manifeſta ſentiatur,& caro exteriùs ruborem quendã oſtendat: mox ad nonnulla diſcutientia deuenit: demum ad emollientia, abſque diſcutientibus: tandem ad maiora diſcutientia: viciſſim tum his tum illis vtendo: nam ſi altero tantùm medicamentorum ſcirrhum curare tentauerimus, vt dicebat Gal., nequaquam ſanabimus. Quæcumque enim nimis digerunt, ob calorem vehementem, digerentem, ſcirrhum in tophaceam duritiem concreſcere faciunt: quæ verò nimis emolliunt, nõ poſſunt ſola præſtare vt ſcirrhus decreſcat. alternatus igitur eorum vſus moderatus confert. Sed nec quæ molliunt continuò affectum curant. opus enim eſt & digerentibus; non quidẽ vehementer, ſed quæ molliendo commodè id præſtent. Cùm itaque crus ob tumorem & duritiem ita inflexile erat, vt non niſi ſcipionibus incedere poſſet; hunc affectum vltimum præter naturam, aliis præmiſſis vniuerſalibus, hoc modo topicis & localibus medicamentis curauimus. Primò inunximus oleo liliaceo & amygd. dul. poſteà adiecimus parum olei chamomillini. deinde oleo liliaceo: & propter dolorem, etiam ad diſcutiendum, ſimul cum vnguento alabaſtrino. mox dialthæa, cum muccilaginibus, axungia vitulina & felina, aliiſque emollientibus. Poſteà fomentauimus totum crus cum decocto pedum vituli & inteſtinorum, ſpongia in eo immerſa fouentes. poſteà iterũ inunximus linimento compoſito ex oleo chamomill., & emplaſtro de meliloto. Tandem ad varia cataplaſmata, cerata, emplaſtra maximè emollientia deuenimus: idque long

Scirrhi perfecta curatio, ex Galeno.

Inunctiones.

Fomenta.

Cerata.

longo tempore. vt eſt ceratum de muccilaginibus; quo ego vtor etiam in doloribus & tumoribus duris inuiſcatis, quales etiam in Gallico morbo laborantibus apparent tophacei: etiã noſtrum ceratum de ammoniaco hîc confert. Sed iſtis omnibus parũ profecimus: quamquam illo tempore non vtebar cerato ammoniaco noſtro, cùm eius inuentionem nondum haberemus; ſed hoc Delphis noſtro Marte, & egregia obſeruatione inuenimus. Cùm autem crus æquè rigidum maneret; per multos dies per os dedimus omni manè cochleat vnum; poſteà doſim augendo, ad quatuor cochlearia, aquæ cochleariæ diſtillatæ in arena. & coxam tum femur inunximus oleo laurino. & ne nimis incaleſceret, parum adiecimus olei roſacei completi. Deinde iterum ad emollientia deueni: mox ad diſcutientia. & quotidie omni manè iuſſimus crus tum femur ac genu euaporari hoc decocto: ℞ parietariæ, meliloti, florum chamomillæ cum toto, abſinthij communis, foliorum & ſummitatum althææ, maluæ, vrticæ vrentis añ m. ij. ſem. fœnugræci, lini añ ℥ ß. rad. althææ ℥ iij incidenda incidantur, & contundenda contundantur; & coquantur in aqua q. ſ. ac ponatur pes nudus ſuper vaſculum decoctionis dictæ: & vndiq. pannis tegatur: vaporemque aſcendentem ex aqua decoctionis calida, per horam integram matutino tempore ſuſcipiat; idque per plures dies continuando, vt totum crus ſudore madeſcat & perflat. deinde abſterſo ſudore calidè obliniatur. Deinde oleo caſtorino, & deinde pannis laneis fouebatur calidiſſimè totum crus:

Aqua cochlearia mira efficacia.

Cruris euaporatorium.

Oleum caſtorinum.

 idque

idq́ue continuando per plures dies. Illoq́ue euaporatorio vtens, paulatim ad miraculum hic noſter patiens à ſymptomate dicto conualuit;& potuit tandem crus mouere: ita vt illo medicamento diuino ceſſauerit tum tumor tum durities; vt relictis ſcipionibus optimè inambulauerit. Attamen cùm iam cōualuiſſet, ac obambulare poſſet, pro confortatione iuncturarum, tum neruorum; & ad reliquias duritiei emolliendas, tum diſcutiendas, circa genu iuſſimus applicari ad tempus emplaſtrum de oxycroceo. Nigrities autem totius corporis, tum cruris, ex aſſumptione per os aquæ cochleariæ diſtillatę in arena,eiusq́ue ſolius vſu quotidiano euanuit. Sed hoc etiam addendum,quod ferè omiſeram,in decocto euaporatorio poſteà etiam adiunximus cochleariam, bekabungam & naſturtium latifolium,quod vulgares loco cochleariæ intelligunt. Et ita egregiè hunc nautam,ab aliis pro deplorato habitū, tum alios multos à ſimili duritie ſcirrhoſa crurum in ſcurbuttica paſſione perſanauimus. Ita & Cornelium Buſcopium,organiſtam Delfenſem inſignem,cui femora & crura ex ſcurbutto per totam hiemem indurata fuerant. Memini me quoque aliam mulierem à ſimili duritie ſcirrhoſa in crure curaſſe, quæ tamen parum tendebat ad œdema, ex ſcurbuttica paſſione; miſſione ſanguinis præcedente, tum purgatione,& decoct.cochleariæ, bekabungæ & ſimilibus:& his infraſcriptis duritiē poſteà curaſſe:primò totum crus inungendo (quia nonnihil incaleſcebat)duabus partibus vnguenti popul. & vna parte olei chamomil. deinde hæc quæ ſequuntur

Emplaſtrum de oxycroceo.

Alia mulier ſcurbuttica à duritie cruris quaſi œdematoſa curata.

ſequuntur cruri applicabantur: ℞ florum chamomillæ, meliloti, florũ lupulorum, florum anethi, foliorum ebuli añ m.ij. artemiſiæ m.j. cumini, aniſi añ ʒ ß. piſtentur, poſtquam cocta fuerint in ceruiſia communi ad mollitudinem extremam; & adiecto butyro recenti, in formam cataplaſmatis coeant: & cruri apponebatur. tumor ſtatim paulatim deſiit; hoc ſubſequenti emplaſtro adhuc admoto: ℞ ſtercoris bouini lib. iij. farinæ fabarum m.j. butyri recentis, olei roſacei, olei chamomillini añ q.ſ. pro emplaſtro; quo totum crus inuoluatur. idque continuando per aliquot dies, ſana euaſit: quamquam hoc malum inueteratum non eſſet: nam à quartana in ſcurbuttum, & deinde in cruris duritiem incidit. ſed præmiſſis vniuerſalibus, ab affectu cruris præter naturam breui prædictis localibus remediis conualuit. Medicamenta verò ante topica adhibita, hæc erant: Primò à venæ ſectione, ſanguine pauco demiſſo, ex vena lienari in manu ſiniſtra, in pituitoſa ac melancholica muliere, vtcumque debili; hoc apozemate hæc ipſa bis in die vtebatur: ℞ cort. rad. fœniculi, apij, petroſ. glycyrrhizæ añ ℥ j. fumariæ, ſcolopend., ebuli, naſturtij aquatici, cochleariæ, bekabungæ, caſſutæ, chamæd., chamæpiteos ana m.j.ß. florum cordialium p.j. ſeminis aniſi ʒ ij.ß. ſem. quatuor frig. maior. & minor. añ ʒ ß. cort. rad. thamariſ. cappar. añ ʒ j.ß. polypodij querc. ℥ iij. trochiſ. de cappar., de rhab. ſimul ligatorum in nodulo, añ ℈ ij. coquantur in aqua communi, ad lib. ij. ſtent deinde infuſa per noctem: manè expreſſioni adde ſyr. de ſcolopend. de fumoterræ

Emplaſtrum.

Aliud emplaſtrum.

ana ℥ j.ß.ſy.de end.℥ ß.miſce. Poſteà adhuc ſemel reiteratum fuit:& impoſita ℥ j.ß.folliculorum ſenæ. Eoque finito decocto, eundem hoc modo purgauimus: ℞ confectionis hamech ʒ iij. diacathol.,diaphœnic. añ ʒ j.ß.cum ℥ iij. vel iiij decoctionis radicis filicis; fiat potus. quo ſepties ſatis copioſè aluum depoſuit. Lienem verò bis in die inungi iuſſimus cum oleo de capparibus. Et quod ad crus attinebat, tandem ad topica ſupradicta acceſſimus. Mulier hæc, vxor erat illius Iacobi cognomento Magni, quæ ad viam vulgo dictam Lutkeonteropiam Alcmariæ decumbebat. Eodem modo & alius quidam,crus induratum habens ex ſcurbutto, vt multis menſibus inambulare non poſſet, hoc fomento tum linimento ſubſcripto, priſtinũ ſtatum recuperauit: ℞ florum meliloti m. ij. florum chamomillæ m.j. maluæ cum toto, artemiſiæ añ m.j.ß. bekabungæ, cochleariæ, fumiterræ añ m.j.ſem.fœnugræci ℥ ß. rad. althææ ℥ j. ſem. ammeos, petroſ. añ ʒ j. coquantur in aqua communi, pro fomento. Primò recipiebat euaporationem: deinde calidè lauabat crus:mox lineis pannis intinctis calidè crura inuoluebat. idque continuando per aliquot dies, demum totum crus linimento ſequenti inungebat: ℞ emplaſtri de meliloto ℥ iij. olei amygd.dul. olei lilior. olei chamomil.añ ℥ ß. miſce. atque ille ſimiliter conualuit. huic tamen,tum mulieri,præceſſit quoque miſſio ſanguinis. hic tamen non febricitabat,nec admodùm incaleſcebat,cùm ſcurbutto afficeretur. Ideò præcedentibus potionibus præparatoriis,antequam cruribus remedia apponeren-

Alius nauta à ſimili ſymptomate a nobis curatus, annorum 48. robuſtus.

Fomentum.

Linimentum.

nerentur vſus eſt, hoc modo: ℞ naſturtij aquatici, cochleariæ, bekabungæ, fumiterræ, ſcolopend., cuſcutæ, chamæd., chamæpit. ebuli cum toto, apij cum toto, fœniculi cum toto, añ m.j. flor. cordialium p.j. rad. liquir. bruſci, aſparagi, petroſ. añ ℥ ß. ſem. aniſi ʒ j ß. ſem. quatuor frig. maior. añ ʒ ß. folior. ſenæ ℥ j ß. epithymi, polypod. quercini añ ℥ ß. hellebori nigri ʒ ß. cicerum rub. ʒ ij. coquantur in ſero lactis, pro lib. ij. dulcoretur zacch. potio. ſumebat bis in die, quia fortis erat nauta & robuſtus. Deinde peracta venæ ſectio in manu ſiniſtra, poſt ij. dies, ex vena lienari. deinde eum hoc modo purgauimus: ℞ cōfectionis hamech, caſſiæ recenter extractæ añ ℥ ß. ſeri lactis ℥ iiij. ſy. ſceletyrbici noſtri ℥ ß. ſummo diluculo exhibitum. & excreuit plus octies. huic gingiuæ non erant admodùm vlceratæ: & ideò ſolo decoct. cochleariæ, bekabungæ & naſturtij latifolij curabantur. mox ea quæ diximus, cruri adeò rigido vt flecti non poſſet, applicuimus: hominemq. dictis remediis breui curauimus. Videtis quòd numerus malorum numerum remediorum oſtendat. Et quòd non ſemper in omnibus iiſdē remediis vſi ſumus.

Potio præparatoria & ſimiliter euacuans.

Purgatio.

Gingiuæ curatæ.

Numerus malorum numerum remediorum oſtendit.

Habetis itaque exempla curatorum, in aliis etiam morbis vobis imitanda; vt iam veſtro Marte, modò diligentes eſſe velitis, omnes ſcopos curandi aſſequi poſſitis, tum inſtrumenta, quibus ſcopi inueniantur; eo modo quo nos inuenimus ſcurbuttum curari per indicationes, vel etiam ratiocinationem, in his, quorum naturam & vim certò percipere potuimus. Sic per indicationem in ſcurbutto inuenimus multitudinem humo-

Quæ per indicationem in hoc morbo inuenta.

rum melancholicorum priùs eſſe amouendam, deinde obſtructionem tollendam; tum reliqua omnia per ordinem tranſigenda; affectu præter naturam, tum cauſa eorundem ita indicante. Iam etiam quædam inuenimus (in quibus indicatio locum non habuit, nec vis ipſa aut natura certò percipi potuit) per obſeruationem ſeu experientiam: vt cochleariam, bekabungam huic morbo vi quadam occulta conferre: quæ etiam à plebeis habuimus, ſed in meliorem formam redegimus, vt in ſyrupos; vel iiſdem in decoctis aut etiam in fomentis exteriùs vſi ſumus. Tertiò etiam quædã inuenimus per analogiſmum, cùm adhuc ſub iudice lis ſit ad quem morbum referri certò debeat: ita vt etiam medici præſtantiores hactenus de eius eſſentia dubitârint; præſertim qui non adeò multos ſcurbutticos præ manibus habuerunt, ac nos in noſtra regione, vbi plurimi ſcurbuttici inueniuntur, ac meliùs reſtituuntur. Ideò etiam Haghenſes medici, licet expertiſſimi, in Saſboto de ſcurbutto ne cogitabant quidem, niſi poſteà, Nannio medico Amſtelrodamenſi accedente: nam & Amſtelrodami inter nautas morbus magis notus eſt: ſic & nobis Alcmarianis. Ergo cùm naturam affectus, tum cauſam, non ita perfectè cognita haberemus, ſimilitudine affectus admoniti, hæc quæ lieni conferebant adhibuimus.

Quæ per obſeruationem.

Quæ per analogiſmum.

Habetis adamuſſim, cognati chariſſimi, vt ſpero, exemplum curandi, quod in omnibus aliis morbis imitari poſſitis, vt in expertos medicos euadatis, noſtra diligentia, qui hæc in

Ex hoc exemplo alia diſcenda.

com-

compendium collegimus. Valete. Prima ſcripta fuit epiſtola anno 1558. ad fratrem meum Iacobum Foreſtum, nunc denuò anno 1590. ad vos reſcripta.

PETRVS FORESTVS, Reipub. *Delfenſis medicus, patruus veſter.*

SCHOLIA.

IVVENES *iſti cùm inſignia Doctoratus in Academia Patauina cum honore conſequuti eſſent, anno* 1594. *menſe Iunio, feliciter & incolumes in patriam redierunt. Ita vt iam intra centum annos ſex medici ex familia noſtra Foreſtorum extiterint.*

Cæterùm ſcurbuttus morbus, fuit veteribus incognitus: de quo Ronſſeus, vetus noſter amicus, cũ quo Louanÿ quondam familiariter viximus, medicus ſi quis alius eruditiſſimus, noſtra ætate libellum edidit inſignem, de magnis lienibus Hipp. Pliniiq́; ſtomacace. At ſtomacace & ſcelotyrbe veterum, videtur eſſe ſcorbuttus. Scripſerunt autem de ſtomacace & ſceletyrbe Plinius lib. 25. *cap.* 3. *& Strabo lib.* 16. *ſuæ Geographiæ. Græcorum tamen & Arabum regioni ignotus hic morbus fuiſſe videtur, quia Pliniana appellatione nuſquam vtuntur. Sceletyrbe autem, quæ depingitur ab auctore definitionum medicarum, diuerſum omnino eſt malum ab affectibus crurum, qui in ſcurbutto viſuntur. Apud Auicennam tamen, can.* 3. *fen.* 13. *tract.* 2. *cap.* 5. *vbi differit de ſignis apoſtematum lienis, poſſimus quaſi inuenire con-*

congeriem ſymptomatum, quæ in ſcurbutto viſuntur. Et Ægineta ſcirrhi notas ponit, & Alexander Trallianus, vbi agit de phlegmone ex atra bile: quamuis nec icteritia nigra eſt; nec etiam voluulus hæmatites, vt Iohannes Langius putabat, vt etiam longo ſermone docet idem Ronſſeus cap. 4. contra Langium. Atque is vult quòd maximè accedat ad illa, quæ Hippocrates de magnis lienibus ſcripſit. Vulgares noſtri ſcurbuttum vocant, à Schorbuck, quæ dictio Danica eſt, ſed à Saxonibus etiam vſurpata, noſtra lingua vulgari Schuerbuyck appellata. Scribit Blienburchius in epiſtola ad Echtium ſcripta, de qua anteà diximus, ſuo tempore à quodam Regnerio Snoy, multæ eruditionis & exercitatæ praxis medico, vocatum fuiſſe Gingipedium, à gingiuis & pedibus corrupto ſanguine infectis; eóque ſanguinem mundificantia rectè ad curandi rationem adhiberi. Non tamen in hoc malo ſemper gingiuæ & pedes inficiuntur: quin & brachia infici poſſunt; quod in Noſocomio Delfenſi in quodam ægro decumbente ex ſcurbutto, obſeruauimus; cui brachia purpurea, violacea, plumbea & variegata erant: quemadmodum & in Cornelio Iohanne Bokello, cereuiſiario, & vrbis conſule, anno 1565. menſe Aprili conſpeximus. adeò vt etiam gingibrachium, aut πηχυτύρϐη dici poßit. Cauſæ & ſigna ex præcedentibus obſeruationibus ſatis innoteſcunt: & etiam ex parte curatio, quibus modis recta methodo perficiatur. quamuis hæc ipſa adhuc clariora euadent ex obſeruatione ſequenti, ac ſcholio etiam ſubſequente; nonnullis ſimul exemplis adiectis eorum, qui probè curati fuerunt.

OBSER-

OBSERVATIO XII.

In qua agitur de quinque ægris à ſcurbuto curatis.

PRÆTOR Caſtricomius, annorum triginta, vir admodùm crapulę deditus, ſine vxore viuens, Veneri valdè addictus, & egregius potor ceruiſiarius; victu vtens inordinato, ceruiſiis admodùm craſſis, fæculentis, & diæta corrupta; poſt quartanam in ſcorbutum incidit. Huius enim mali cauſæ procatarcticæ ſunt (vt diximus) primò diæta craſſa & corrupta, vt in nauibus noſtrorum Batauorum, ſeu Hollandorum & Friſiorum, fieri aſſolet. hinc nauta ille de quo egimus obſeruatione præcedente, in ſcorbuttum inciderat. Vſus quoque aquarum corruptarum, in aquarum dulcium penuria, hunc morbum creare poteſt, præſertim in aëre calido, quo citiſſimè aquæ corrumpi poſſunt. Ad hoc facit & caro ſuilla, à coctura etiam ſubolida, caro venatica putida, piſces craſſioris ſubſtantiæ, panis biſcoctus, ſubmucidus; allia, ceruiſia mali ſucci; quibus omnibus hic æger perpetuò ferè vſus erat. Huc accedebat ſecunda cauſa, aër ambiens calidus, ſanguinis ſubtiliores partes reſoluens, & reliquam ſanguinis maſſam craſſiorem relinquens: vigiliæ quoque, labores, curæ, febres præcedẽtes: nam & quidam, teſte Galeno 3. de loc. aff. cap. 6. per febriles morbos melancholicum humorem contraxerunt. Non fuit igitur mirum quòd hic prætor in hunc morbum inciderit. Hæc enim vltima

Cauſa procatarctica.

poſſunt generare humorem melancholicũ, cauſam videlicet proëgumenam huius morbi; etiam ſi praua victus ratio nõ præceſſiſſet: & id quidem hîc tanto magis, quòd omnes cauſæ cõcurrerent. A quartana itaque cùm in ſcorbuttum incidiſſet, integris tribus menſibus lecto ex ſcurbuto decubuit, antequam me vocaret: vſus tamen fuerat opera illius Iohannis Galli dicti, medici Harlemenſis, ſed fruſtrà. qui ſimul & patrem huius, multo tempore, vt per annum dimidium, in lecto decumbentem eodem malo, curare non potuit, cùm ſubitò ſyncope oborta ſcurbuto obierit, vt filius nobis poſteà narrauit, patri quoque ſuccedens in cura prætoria, eodem morbo tamquam hereditario correptus, poſt Galli abitum nihil ſentiens commodi, varios deinde conſuluit medicos, verùm potiùs empiricos, quàm verè rationales: ex quorum numero quidam ex his, conſpectis cruribus maculoſis, hominem Gallica lue infectum dicebant, vt ſolet hoc genus nebulonum, inſcitia vel imperitia eò pertractum, vt incognitos morbos Gallicum malum iudicent; vel potiùs impoſtura, vt ægros eò meliùs nummis emungant: qui omnes miſerè corpus huius ægri ſuis medicamentis truculentis, vel carnificinis, ita macerarunt, vt ad reſtim deductus videretur. Dederant autem empirici illi, & ſuccum bryoniæ: bis carnifices. quibus & acceſſit tandem presbyter quidam Alcmarianus, egregius ouroſcopus, quamquam homo inſulſiſſimus, plebeis tamen, tamquam cæcis de coloribus malè iudicantibus, gratus: qui & laxantia calidiſſima ſuperaddidit:

ex quibus poſtremò durities haud exigua lieni ſuperuenit, cum maxima virium imbecillitate. His denuò relictis, lotium ſpectandum ad me deferri curauit; quod vineum paſſeumque erat, quale ſignificare ſolet ſanguineum humorẽ plerumque aſſari, vel in rubeam aut atram bilem tranſmutari; lienis oppilationem, ſolutionẽ quartanæ, icteritiam, vt Actuarius de vrinis docuit. Ideò cùm vrinæ nequaquam fidendum ſit, vt aliàs etiam tribus libris oſtẽdimus, latorem cœpi interrogare de dolore hypochondrij ſiniſtri, de morbi longitudine, de quartana, de anhelitus difficultate; &, vt paucis abſoluam, per interrogationes per me factas intellexi ſcurbutum morbum adeſſe: quo & diuerſis temporibus anteà quoque (vt nuntius referebat) laborauerat. Inſtat itaque nuntius, vt medicamenta præſcriberem: quod difficulter annuebam, cùm vtilius foret ægro priùs inſpecto id perficere. attamen vt illi obſecundarem (cautione adhibita, vt ſi medicamenta non proficerent, neque iuuarent, me ad ægrum potiùs deduceret) hoc decoctum ſequens præſcripſi: ℞ cort. rad. cichoreæ, petroſ. añ ℥ ß. ſcolopend., ceterach, cichoreæ, cochleariæ, fumiterræ añ m.j. agrimoniæ, flor. cord. añ p.j. ſem. aniſi ʒ j.ß. ſem. end., agni caſti añ ʒ ß. vuar. paſſ. ab atill. mundat. p.j. corticum rad. cappar. ʒ iij. fiat omnium ſecundum ordinem decoctio in aqua communi, ad lib.j.ß. colaturæ adde ſyr. de fumoterræ, de end. de cichor. cum rhab. añ ℥ j.ß. miſce: ℞ rhab. inciſi ℈ ij.ß. ſpecier. diarrhod. abb. ℈ j.ß. trochiſ. de cappar. grana v. ligentur in puppa rara; &

ra;& pendeat in dicta decoctione. ſumebat bis in die. Poſteà rurſus lotium miſit, quod videbatur minùs tinctum. ſed cùm in eodem ſtatu permaneret, nuntius me ad ægrum deduxit:ad quem veni quarto die Maij, anno 1555. quem inueni ad ſummam deſperationem lecto decumbere: nam ſi ſeſe leuiſſimo motu erigeret, in ſyncopen cadebat; ita vt ſæpe pro ſemimortuo reputaretur. Illud enim ſignum ſcurbuti inualeſcentis eſt, vt ſcilicet ſequatur ambulandi impotentia, anhelitus difficultas, potiſſimùm dum ſe mouent aut erigunt, vt in hoc ægro erat: ſi enim aliquandiu erecti ſedere conantur, quaſi deficiente ſpiritu (vt diximus anteà) ſemianimes deliquio afficiuntur: rurſus decumbentes reficiuntur. Aderant huic & reliqua ſigna dicta in Obſer. præcedente, quæ ſcurbutti ingraueſcentis ſigna eſſe ſolent. & ideò ego metuebam eidem, ne ex ſyncope ſubitò, vt pater eiuſdem, vitam finiret. Crura autem habebat attenuata, ſed non maculoſa, quæ anteà maculoſa fuerant, vt idem narrabat. Interim gingiuas ſanguinolentas experiebatur. ſimiliter & dolorem intenſum in hypochondrio ſiniſtro ſentiebat. ob quem dolorem, ex vena nigra ſiniſtri brachij tantùm ℥ iij. ſanguinis detrahere iuſſi. quo dolor ceſſauit: nam plus mittere, ob virium imbecillitatem, ne ſyncopis obreperet, tutum non fuit. illo quoque decumbente ſanguinem extrahere mandaui: nam erectus ſedens ſyncopen incurrere ſolitus erat. Cùm dolor iam remiſſus erat, hoc decoctum ſequens præſcripſi: ℞ rad. liquir. (aderat enim tuſſis, cum ſputo te-

naci;

naci, pectoriſque anguſtia, ex ſcurbutto, ob tumorem lienis comprimenté diaphragma & pulmonem) cort. rad. fœniculi an̄ ℥ ß. cochleariæ, bekabungæ, ſcabioſæ, vngulæ caball. an̄ m.j. ſcolopend., hyſſopi an̄ m.ß. capill. ven., ceterach, florum cord. an̄ p.j. vuar. paſſ. enucleat. ℥ j. coquantur in ſero lactis ad lib.j. coletur, & colatura dulcoretur zaccharo candi pro ſapore. bis ſumebat cyathum in die; & ilico (quod mirum erat) ſenſit alleuiationem. Interim gingiuas ſanguifluas abluebat ſæpiſſimè lacte decoct. cochleariæ & bekabungæ: quibus fluor ille ceſſabat, & gingiuæ vlceratæ curatæ fuerunt. Lienem induratum inunximus cum oleo cappar., amygd. amar. & liliorum. Deinde 9. Maij ad ſanguinem melancholicum purificandum, & fecem melancholicam purgandam, ſequenti decocto vſi ſumus: ℞ cort. rad. fœniculi, bugloſſ., liquir. raſæ an̄ ℥ ß. vngulæ caball. (pro tuſſi) capill. ven., ceterach, ſcolopend., ſcabioſæ, bekabungæ, cochleariæ, hyſſopi, borag. ſummitatum bugloſſæ (omnia viridia erant, quia in Maio eramus) an̄ m.ß. cort. rad. cappar. ʒ ij. vuar. paſſ. enucl. ℥ j. ſem. aniſi ʒ ij. follicul. ſenæ ʒ vj. (quia debilis erat, & facilis ſolutionis) epithymi, polypodij querc. an̄ ʒ ij. ß. fiat decoctio ſecundum ordinem in ſero lactis, pro lib. j. colatura zacch. cand. dulcoretur. Eo decocto vtens modò ſemel modò bis in die, cùm aluum ſubinde depoſuiſſet, hic præter ſpem omnium à diuturno & deplorato morbo conualuit; gratia diuina nobis aſſiſtente.

Henricus quoque ille Cereuiſiarius Delphenſis, qui *Secundus caſus.*

ſis, qui in Nola habitabat, poſtquam trimeſtrem febrem priùs tertianam, mox erraticam, deinde quotidianam habuiſſet, ſcurbutto correptus eſt, ita vt omnes de eius ſalute deſperarent. Imperaui vt quotidie vteretur decocto bekabungæ, abſinthij communis & Romani, & naſturtij aquatici & cochleariæ in ceruiſia. Dentes & gingiuas confricabat aqua bekabungæ, & plantaginis; cui aluminis vſti momentum incoctum erat, ſimul quoque cortices granat. & balauſtior. adiectæ. atque hoc puluere deinde inſperſo: ℞ aluminis, ſalis vſti, cornu cerui vſti, gallarum, maceris, foliorum ſaluiæ añ ℨ ß. in pollinem conterantur. Cùm idem tuſſi afficeretur, ℞ diapenid., ſpecier. diatrag. frigid. añ ℨ j. diſſolu. cum aqua bekabungæ, & vngulæ caball., adiecto zacch. optimi q. ſ. fiat confectio in tabulis. vtatur ad libitum. Et hic, quia temperatura calidiore erat, perpetuò ſumebat decoctum bekabungæ, cum ſyr. ex ſucco bekabungæ; poſteà etiam addito ſucco cochleariæ, in minima quantitate. Et ſic præter hominum opinionem conualuit.

Tertius. Sebaſtianus quoque Iſbrandus, anno 1565. in foro frumentario, per plures menſes ex ſcurbutto decumbebat. huic crura erant variegata, valdè dura. accedebat & animi defectus, ſi ſe erigeret: neque ſe erigere poterat quin in lipothymiam incideret. gingiuæ parùm corruptæ erant: lotium valdè crudum. Cùm autem ad deſperationem diu laboraſſet, neque chirurgorum opera curari poſſet; nos eundem reſtituimus, ſæpiùs hoc iulebo exhibito: (nam aſperrima hiems erat, vt viri-

dibus

dibus vti non poſſemus:) ℞ ſyr.ſceletyrbici noſtri ℥ iij. aquæ cochleariæ ℥ iiij. aquæ bekabungæ ℥ ij.miſce pro duabus doſibus. fuit ſæpe reiteratum,cùm continuò ſumeret. Crura pannis lineis intinctis in infraſcripto fomento moderatè calido,& expreſſis inuoluebantur: mox panno laneo faſciisque inuolutis circumducebantur: ℞ rad. althææ ℥ iij. (quia magna durities aderat) foliorum maluæ m.iiij. flor.chamomill. m.j.flor. meliloti, folior. abſinth. communis ana m. ij. bekabungæ m. iij. coquantur in ſ.q.aquæ communis, pro lib.vj.addendo aquæ bekabungæ,cochleariæ añ ℥ ij.miſce. Hanc curationem ita proſequebamur ad ſex ſeptimanas. Verùm cùm circa talum & pedium ex ſcorbutto duritiem tophaceam quaſi incurreret,accepi flor.meliloti m. iij. folior. maluæ m. ij. decoxi in ceruiſia craſſiuſcula, & cum panno in ea intincto pedem inuoluebam. Cùm autem durities prædictis emollita eſſet; denuò fomento conſueto ſuperiùs ſcripto,ad finem curationis vtebatur. Sed huic poſt longam fomentationem, cùm cutis rarior euaderet, veſicæ exortæ ſunt,inſtar bullarum; deinde ſubſequuta eſt leuis corroſio epidermidis, ſeu cuticulæ externæ: à quibus materia calida humida emanabat. ideò imperaui vt chirurgus vnguentum de ceruſa ſupra pannum lineum induceret, ac cruribus apponeret. quibus hoc ſymptoma facilè curatum eſt. Verùm & in Aprili menſe,cùm herbæ iam è terra prodirent,relicto iulebo, ad finem curationis decoquere mandaui naſtur.latifolium, bekabungam,cochleariam,in ceruiſia communi,

quam

quam perpetuò bibebat: & inſtar miraculi cum fotu ſuperiori curatus eſt. Interim gingiuas abluebat quotidie cum aqua cochleariæ, bekabungæ; cui aluminis parum incoctum erat: deinde ſyr. ſceletyrbico noſtro adiecto, parum ebulliendo. quibus gingiuas confricabat. Hic abſque miſſione ſanguinis, cùm in principio in hieme eſſemus, ac debilis eſſet, egregiè curatus eſt.

Quartus. Eodem modo, & eodem ferè tempore, Eligius pellio Delphenſis, vicinus noſter, ſcurbuto quoque correptus eſt. Hunc bis purgauimus: ſed à miſſione ſanguinis abſtinuimus, eò quòd corpus cacochymum eſſet. Purgatio conſtabat ex decocto ſenæ, cochlearia, bekabunga, & ſimilibus. Herbas autem dictas in ſacculo conſutas, & decoctas, cruribus ex fotu admouimus. Cùm & gingiuas malè olentes putidas mucoſaſque haberet, ac ſanguifluas, & flaccidas; ſequenti linimento vt ſæpè confricarentur, mandauimus: ℞ ſaluiæ exiccatæ & puluerizatæ ʒ ij. aluminis ℈ ß. cum ſucco cochleariæ, bekabungæ, & melle q.ſ. fiat mixtura. quibus gingiuæ confricatæ, ſanguine emanante tandē perſanatæ ſunt. Ad finem autem curationis ſimiliter vtebatur decocto cochleariæ, bekabungæ, naſturtij aquatici & latifolij, in ceruiſia cōmuni. Quibus remediis & hic ſanatus eſt.

Quintus. Nicolaus Volckerus, pictor, triginta octo annorum, aut circiter, qui apud templū antiquum Delphis habitabat, in femoris ſiniſtri ſcirrhoſam duritiem incidit: quæ in maximam molem excreuit; ita vt per totum autumnum præcedentem, ac hiemem ſubſequentē inambulare non poſſet:

verùm

verùm perpetuò ſedere ac decumbere coactus fuit: neque adhuc medici conſilio vſus erat. Tandem ad vigeſimũ Februarij diem, anno 1566. lotium ad me (vt fieri malè conſueuit à vulgaribus) miſit: poſteà verò & me vocauit. Crure autem inſpecto, quod valdè liuidum ac purpuraſcens erat, & in tophaceam duritiem quaſi concretum, ingentis magnitudinis ſpectabatur; ilicò ſcorbuttum eſſe ſuſpicatus ſum; lotio quoque nigriuſculo exiſtente, & valdè rubro. Sunt enim ſigna ſcorbuti remotiora, & communia aliorum morborum, quæ etiam Obſer. præcedente recenſuimus; quæ ſex numero ferè conſiſtunt. Primum eſt, corporis totius grauitas: Secundum, ſpontanea laſſitudo; quam tamen hebetiores non ſentiunt, niſi à conſueto exercitio: Tertium, præcordiorum aliqualis anguſtia: Quartum, crurum debilitas: Quintum, gingiuarum pruriginoſa rubedo, ac dolor: Sextum, faciei color ex pallido in fuſcum vergens. Hæc vbi coniunctim inueniuntur, ſcorbuttum adeſſe iudicare licet. Hîc verò præter illa ſupradicta ſigna remotiora, etiam hæc propinquiora & certiora ſigna aderant: de quibus etiam mentionem fecimus præcedente obſeruatione: Primum ſignum aderat, oris grauèolentia: Secundum, gingiuarum laxus ſanguifluus tumor: gingiuæ enim inſpectæ ſubtumidæ parùm erant, ad liuidum ſuppurpuraſcentes; meamque de ſcorbutto opinionem confirmabant. Tertium, dentes vacillantes. Quartum, crurum maculæ plumbeæ, purpureæ, nigris violis obſcuriores. Quintum, lentigines innumerabiles

Signa ſcorbuti remotiora, & cõmunia aliorum morborum.

Signa propinquiora & certiora.

griſeæ,ſiue pullæ: aut ſolùm circa os,vel ſola crura ſuperuenientia ſymptomata. Verùm huic durities liuida ſubpurpuraſcens (vt diximus) totum ſiniſtrum femur occupauerat, à genu vſque ad coxam,dextro illæſo,neque indurato:& dolor ſimiliter ſiniſtrum hypochondrium, ſed minimè effatu dignus,affligebat, id magis in ſiniſtro crure,per conſenſum (vt opinor) lienis, frequenter euenire animaduerti: quamquam in Domino Aſſendelphio, etiam in pede dextro idem conſpexi,cui & hypochondrium dextrum duriuſculum erat,non ſine ſcirrho hepatis. Cuius & anteà memini. Verùm, quod mirabar, in hoc pictore,licet ſiniſtrum femur non ſolùm duritie,ſed & colore liuido ſubpurpuraſcente infectum foret, in brachio quoq. dextro liuor exiguus paululum ſupra cubitum apparebat, ſine duritie tamen ac dolore. Sed quamquam ferè ſemper in ſcurbutticis (vt anteà diximus) coxæ vel tibiæ nigro quodam liuore ſuffundantur;brachia verò rariſſimè, quod ſe tantùm ſemel vidiſſe Balduinus, amicus noſter,qui de ſcurbutto ſcribit, mihi narrauit: mihi tamen hactenus non ſemel, ſed iam ter hoc vidiſſe contigit: Primò in ægro illo qui in noſocomio Delphenſi decumbebat, de quo ſcholio præcedente diximus; cui non ſolùm crura, ſed & brachia liuore multo inficiebantur, etiam in ventre tum pectore ſtigmata illa variegata liuida ſubpurpuraſcentia conſpeximus. Secundò hoc animaduerti in Cornelio illo Bokello, Cereuiſiario Delphenſi, ſexaginta ferè annorum; vt etiam eodem ſcholio recenſuimus. hunc

autem Ericius noſter præ manibus habebat: huic quoq. brachia liuida erant. Tertiò verò in hoc pictore brachia variegata conſpeximus; verùm minùs quàm in duobus ſupradictis. Sextum ſignum proprium ſcorbuti, eſt paſſione magis ingraueſcente, ambulandi impotentia. Septimum, anhelitus difficultas; potiſſimùm dum ſe mouent, aut erigunt: & ſi aliquandiu erecti ſedere conantur, quaſi deficiente ſpiritu ſemianimes, deliquio afficiuntur. Octauum ſignũ eſt, quòd rurſus decumbentes reficiuntur, ac reſpirant liberiùs; imò decumbentes ſe ſanos aſſerunt. ſed quia fieri non poteſt, vt ſine omni motu decumbant, fit interdum vt delinquentes animo langueant. Nonum ſignum eſt, quòd in his rariſſimè deficit appetitus, & frequenter cibum appetunt. Decimum eſt, quòd obſeruatur hîc aliquando motus aliquis aggrauationis: in pluribus quarto quintoque die; in aliquibus, tertio die; in paucioribus, ſingulis diebus, ſine tamen omni febre: aliqui ſimul febriunt. ſed hic æger febre carebat. Vndecimum: præceſſerunt aliquando febres, quæ quaſi per criſin in ſcurbutũ terminatæ fuerunt. Hinc ſępè poſt quartanas, vt iam exemplis oſtendimus, vnde etiam talis ſcorbutus natus, contagione ſerpit in totas familias, & in tota monaſteria; deſinitque in lethalem dyſenteriam commutatus, vt Blienburchus ille, aliique doctiores obſeruarunt, & nos quoque ſæpe animaduertimus. Aliquoties deficiunt ſubito ac mortali deliquio animi; ſicuti & pater prætoris ſupradicti obiit. Duodecimum ſignum: quibuſdam aluus per to-

tum morbi decurſum eſt conſtricta, ac ad egerendum difficilis: contrà aliis moderatè fluit, vt Sebaſtiano illi Iſbrando euenit; ita vt in eodem non fuerimus vſi aliqua purgatione. Quidam & continuo ventris fluxui obnoxij ſunt; vt quidam diarrhœa corripiantur lethali; quemadmodum euenit filio Iacobi Heermans Alcmariano. Alij & lienteria corripiuntur, ac moriuntur: vt euenit mercatori Comen-Ruchio, etiam Alcmariano: de quo aliàs dicturi ſumus. Hunc autem endemium aliquãdo morbum eſſe vult Ronſſeus noſter, ex aëre patrio, vel aquis: aliquando epidemium & peſtilentem, ex humida cœli conſtitutione. Sic enim cùm anno 1556. pluuiæ imbreſque graſſarentur, flante auſtro ac fauonio, inſequente anno plurimos ſceletyrbe ac ſtomacace inuaſit; atque ita inuaſit, vt multos in vitæ diſcrimen redegerit. ſimiliter & anno 1562. Decimumtertium ſignum eſt, quòd interdum maculoſa illa crura ſic intumeſcunt, vt elephantiaſin Arabum ſuſpicari poſſis; rurſus verò aliorum crura ſic attenuantur, vt nuda cutis deturpata oſſibus affixa videatur. Aliis in molem accreſcunt, dura & ſcirrhoſa euadunt, vt in hoc pictore: aliis œdematoſa, vt in muliere de qua antè dictũ eſt: aliis varicoſa, vt non ſemel conſpexi. Nec mirum; quia etiam aliis morbis contrária aliquando ſuperueniunt ſymptomata, vt in pleuritide aliiſque vſuuenire videmus. Decimumquartum: maculæ aliorum in nigras, aut pullas ſquamas reſoluuntur, vti morphea & Græcorum lepra aſſolet: aliorum verò leues, æquales, ſplendentes permanent,

nent, cum quodam veſtigio ad impreſſionem digiti. Decimumquintum: item morientibus quibuſdam deliteſcunt maculæ, quibuſdam à morte vberrimè effloreſcunt. Decimumſextum: Conſpicitur etiam aliquando, licet perrarò, varicoſa venarum plenitudo. id vidimus nos in Arnolda muliere Delphenſi; & in alia virgine ac famula. Sic & ſub tota lingua minutiſſimæ etiam venæ varicibus ſimillimæ, & ſimiles in inferiori labio varices viſæ fuerunt. quod in Henrico illo zythepſa (de quo paulò antè diximus) etiam conſpeximus. Cæterùm in hoc pictore cùm totum ſiniſtrum femur durum eſſet, ac gingiuæ ſubtumidæ (vt diximus) quæ ex obſtructione lienis eueniebant, ad eam tollendam imperauimus inter reliqua remedia, vt bekabungam & cochleariam deçoqueret in ſua ceruiſia, nec alio potu quàm eo vteretur, etiam tempore prandij aut cænæ. Et his remediis infraſcriptis intra paucos dies ſanus euaſit; & ſimiliter à cruris ſymptomate, magno cum meo honore. 20. itaque Febr. die hoc decoctum primò præſcripſi: ℞ fumiterrę, capill. ven., ceterach, agrimoniæ, bekabungæ, cochleariæ (habebat enim has duas vltimas herbas virides apothecarius) ana m.j. ſcabioſæ m.ß. flor. cord. p.j. liquir. raſ. ʒ vj. cort. rad. cappar. ʒ iij. ſem. aniſi, fœnic. carui añ ʒ j. folior. ſenæ ℥ j. rhab. ſelecti, myrob. indor. añ ʒ j. vuar. paſſ. enucleat. ℥ j. hordei mundati p.j. ſchœnanthi ℈ j. coquantur in aqua communi, pro lib. j. maneant infuſa per noctem. colaturæ adde ſy. ſceletyrbici noſtri ℥ ij. ſyr. ex infuſ. roſ. de cich.

 Nicoli,

Nicoli, cum rhab. añ ℥ ß. miſce pro tribus doſibus matutinis. Hoc decocto quotidie ter quatérve multa melancholica fœtida excernebat. Deinde 21. Feb. ℞ olei amygd. dul. ℥ j. olei irini, pingued. gallinæ añ ℥ ß. cerati noſtri de ammoniaco ℥ ß. miſce pro linimento femoris. Lienem inungebat oleo de capparibus. Poſteà 24. Feb., cùm nulla medicamenta ſumeret, ex vena ſaluatella in manu ſiniſtra (nam ea quæ in brachio erat, minùs apparebat) ad vncias quatuor aut quinque ſanguinem detraximus valdè nigrum. plus detrahere non erat tutum, eò quòd paulò debilior eſſet, & quia æſtate præcedente ter quatérve, cùm ophthalmia laboraret, ex præſcripto Hugonis Nieuenij medici Haghani, ſanguinem demiſiſſet: deinde Delphos veniens in ſcurbuttum inciderat. Sed quia nunc faciem ſubtumidam habebat, quaſi cachecticus, parum ſanguinis, licet nigerrimi ac viſcidi, ad lienis obſtructionem tollendam, vrina quoque rubra & nigra exiſtente, detrahere mandauimus. à cuius detractione bene ſe habuit. Deinde altero die ſequenti hanc ſequentem purgationem exhibuimus: ℞ confect. hamech, elect. lenitiui añ ℥ ß. diſſolue cum ℥ iij. decoct. bekabungæ, cochleariæ: addendo ſy. de epithymo ℥ ß. miſce. fiat potio: qua multa melancholica pituitoſa, pauca verò bilioſa, deinde plurima aquea excrementa depoſuit. 27. die Feb. à purgatione hoc ſequenti fotu pro femore vſi ſumus: ℞ flor. chamomillæ, meliloti añ m. iij. folior. abſinthij communis, folior. maluæ, cochleariæ, bekabungæ añ m. ij. folior. artemiſiæ m. j. rad. al-

thææ

thææ ℥ ij. cymini ʒ ij. conquaſſata coquantur in aqua communi q.ſ.& in fine adde aceti vini Rhenani optimi ℥ iiij.miſce pro fomento, ad lib.iiij. ſummo diluculo & hora quarta pomeridiana fomentabatur: mox vnguento ſequenti femur inungebatur: ℞ vnguentum ſuperiùs deſcriptum: cui adde emplaſtri de meliloto, vng^ti Agrippæ añ ℥ ß.miſce. & faſcia intincta in fomento ſupraſcripto,expreſſoque,totum femur bene cingatur. quo remedio egregiè crus ſanatum eſt. Interim & hoc decocto,quod ſequitur, in principio Martij vſus eſt:℞ fumiterræ, capill. ven., agrimoniæ, ſcolopendriæ, bekabungæ, cochleariæ añ m.j. ſem.fœniculi ʒ ij. folior.ſenæ ʒ vj.agarici fœmin., rhab.ſelecti añ ʒ j.zinzib.albi, ſchœnanthi añ ℈ i. vuar.paſſ.enucl. ʒ vj.liquir. raſæ ℥ ß.coquantur in aqua communi, pro ℥ viij. ſtent infuſa per noctem. manè fortiſſimæ expreſſioni adde ſyr. ſceletyrbici noſtri ℥ ij.miſce pro duabus doſibus matutinis. Benè excreuit:& valdè profuit. Sed quia circa lumbos nonnihil dolebat, eos vnctione ſequenti inungi mandauimus: ℞ pinguedinis gallinæ, olei amygd. dulc., olei anethini, roſacei, muccilag. althææ extract. cũ aqua maluæ añ ℥ ß. miſce pro linimento. Interim cùm vitium gingiuarum exiguum eſſet, ſtatim à purgatione ſolo decocto bekabungæ & cochleariæ perſanatũ eſt. alioqui ad fortiora deueniſſem: quale hoc eſt: ℞ balauſt.,aluminis de pluma, ſciſſilis dicti, añ ʒ ij. myrrhæ,olibani, maſticis añ ʒ ß.fiat pul.pro gingiuis inſpergendus. In vlceribus gingiuarum & ſanguifluo fluxu frequenter eo vſi ſumus.

SCHOLIA.

De cauſis ſcorbutti procatarcticis, in vtraque Obſer. præcedente ſatis diximus: ſimiliter & de ſignis: & etiam de cauſis proëgumenis, & coniunctis, quæ à procatarcticis generantur; potiſſimùm Obſer. octaua. Sed vt hæc omnia in compendium contrahamus; Primus morbus aſsignatus fuit in eadem Obſer., obſtructio lienis: huius cauſa proëgumena eſt, vel antecedens, primò hepar, copioſè generans humorem melancholicum, vt retulimus: ſecundò, humor melancholicus, in meſaraicis præcordiiſq; redundans. Cauſa continens eſt idem humor melancholicus, lieni iam infarctus, vel copia, vel craßitie ſua obſtructionem ipſi viſceri afferens. Secundus morbus aßignatus fuit, multitudo humoris melancholici. huius cauſſa proëgumena & continens, primò hepar generans humorem melancholicum: ſecundò obſtructio lienis. Tertius morbus aßignatus fuit, intemperies inæqualis: quæ ſi fuerit ſine febre, cauſam principem & continentem habet frigidam & ſiccam; ſi verò cum febre, calidam ſeu aduſtionis participem, & ſiccam. Quartus morbus aßignatus fuit, gingiuarum vlcus: huius cauſſa proëgumena & continens, eſt acrior ſubtiliorq; materiæ peccantis portio, quæ vel à natura criticante, vt ſic dicam, vel à calore ſurſum ſublata, loca tenera humidaq; faciliùs corrodit. Quintus morbus aßignatus fuit crurum mala diſpoſitio: huius cauſſa proëgumena & continens eſt humor melancholicus craſſus, magnitudinem augens & motum impediens; vnde crura maculoſa ita intumeſcunt, vt elephantiaſim Arabum quiſpiam eſſe opinetur: huiuſmodi autem magnitudo aucta cauſam habet intemperiem

Cauſæ proëgumenæ & coniunctæ.

periem crurum, ex humore præſente factam, & fientem inuicem, eò priùs confluxam: poſteà debilitatum membrum faciliùs recipit, & ſua ponderoſitate eò depellitur. item antecedentem habet cauſſam, ex ſuperiorum intemperie, & humorum multitudine. Magnitudo verò crurum diminuta, cauſam habet atrophiam; atrophia autem, operationes ablatas ſequitur. Summa ſummarum cauſſa princeps ſeu proëgumena, atque adeò ferè coniuncta ſcorbutticæ paßionis, eſt humor melancholicus, id eſt, multitudo fæculentæ bilis atræ, in hepate cum ſanguine procreatæ; aut putidus ſanguis ex praua atque putri victus ratione procreatus. Quod ad ſigna attinet, ea iam diximus. & quod ad indicationes curatiuas, primus morbus tollitur apertione, quæ per ſubtiliantia atque abſtergentia perficitur. Secundus, videlicet multitudo, tollitur partim intentione curatiua, videlicet euacuatione eius quod iam factum eſt: partim præſeruatiua eius quod fit: idq́ʒ bifariàm; primò prohibendo ne talis humor ampliùs generetur, quod fit per curationem intemperiei iocineris, & per ablationem cauſarum procatarcticarum; ſecundò, prohibendo ne retineatur, ſi quid fortè iterum genitum ſit: quod fit per meatuum reſerationem, & per ſplenis confortationem. Ita prohibitio retentionis duplicem præſtabit vſum: nempe præſeruatiuum in hoc ſecundo morbo, videlicet multitudine; curatiuum in primo morbo, videlicet obſtructione lienis. Tertius morbus, videlicet intemperies, tollitur partim intentione curatiua, videlicet correctione factæ intemperiei per contraria, partim intentione præſeruatiua ſimilis adhuc intemperiei: idq́ʒ bifariàm, primò per ablationem ſuæ cauſæ, nimirum humoris multitudinis; quod fit partim euacuando, partim

Indicationes curatiuæ.

tim aperiendo, partim diæta attenuante, & boni ſucci; ſecundò per roborationem viſcerum. Ita ablatio humoris duplicem & ipſa vſum præſtabit; nempe curatiuam in ſecundo morbo, videlicet multitudine; & præſeruatiuam in tertio morbo. Sunt igitur quatuor intentiones: apertio, euacuatio, alteratio, confortatio. Euacuationi debetur primus locus, quæ partim vniuerſalis, partim particularis eſſe debet. Secundus locus cedit apertioni: deinde repetetur aliquoties euacuatio. Tertio loco ſuccedit alteratio, quæ etiam corroborationem ex parte exequitur. Nam corroborationis quoque eſt, debilitatem membrorum ex intemperie propulſare. priuatim tamen magis exequitur viſcerum indigentiam, nempe lienis, hepatis & ſtomachi. Quo modo hæc particulatim, tum aliæ indicationes perficiantur, ad longum diximus Obſer. 8. præcedente; & iam quoq; exemplis multis oſtendimus: vt non opus ſit eadem hîc refricare. Ideò qui de ſcorbutto morbo plura deſiderat quàm hîc ſcripſimus, Balduinum Ronſſeum, amicum noſtrum legat. Verùm quoniam hîc frequenter mentionem fecimus ſyrupi ſceletyrbici noſtri, quem nos primùm in vſum deduximus, is hoc modo paratur: ℞ ſucci cochleariæ, bekabungæ aā lib. iij. zacch. optimi lib. ij. cum oui albumine depuretur; coquantur ſimul; cola: & fiat ſyr. ſecundum artem. Non deſunt nunc & alij quidam, qui ſyrupum cōficiunt ex radice rhaphani. Quidam ſyrupum ex ſolo ſucco bekabungæ parant: ſed mihi non ita placet, cùm & cepæa, quæ ab aliis bekabunga dicitur, aquea ſua, qua pollet, humiditate, excreſcentiæ lienum potiùs materiam ſuppeditet. Ideò & Ronſſeus, in libello ſuo perſtringit eos qui ſolius decoctò bekabungæ, id eſt, cepææ, ſanitatem ſcorbutticis pollicentur:

Syrupus ſceletyrbicus.

centur: quo ille nihil alienius eſſe dicit, vt pote cùm aquea ſua humiditate, excreſcentiam lienum, ſi intrò ſumatur, augere ſoleat. Ad oris certè & gingiuarum ablutiones admittit, cùm particeps alicuius adſtrictionis ſit; vnde & gingiuas firmiores quodammodo reddit, atque atram illam bilem ſua humiditate refrenat ac compeſcit. Cum cochleariâ tamen intùs aſſumptam, quæ vim habet detergendi, aperiendi, vt eius acrimonia declarat; vtiliſſimam eſſe experior; ſi nempe bekabungæ ſuccus cochleariæ addatur, quæ ſua tunc adſtrictione leui lienem roborat, & caliditatem cochleariæ refrenat. Hinc cum tanta vtilitate hoc noſtro ſceletyrbico ſyrupo vſi ſumus, vt etiam nunc à Brabantinis medicis, & Flandricis expetatur; vt maximam copiam huius ſyrupi pro amicis annuatim confici iubeamus. Mittimus etiam aliquando integras libras huius ſyrupi ad Liuinum Sanderium, reipub. Gandenſis medicum, amicum noſtrum ſingularem: cum quo vnà in eiſdem ædibus Bononiæ in Italia diu habitaui. Eſt autem hæc herba apud nos valdè frequens. Conficimus & ex ea conſeruam valdè vtilem. Balduinus autem cochleariam Telephium eſſe putat: hinc & vlcera ſceletyrbica Telephia eſſe exiſtimat, quæ & Telephi opera indigeant: vnde de ſcurbutto cap. VII. *de vlcere ſceletyrbico agens, vult hanc cochleariam Telephium Dioſc. eſſe. Britannica qua vtitur Plinius ad ſtomacacem & ſceletyrbem, cùm nondum innotuerit, eius loco vtitur Ronſſeus biſtorta, quæ Britannicæ facultatibus planè reſpondet: nam & vim adſtringentem habet, & ad oris & tonſillarum vlcera depaſcentia accommodata eſt. Habemus autem & multa alia remedia experta: quale hoc compoſitum medicamentum eſt:* ℞ *plantaginis,* Britannica.

biſtortæ

biſtortæ añ m.j. roſ. rub.ʒ ij. ariſtoloch. rotundæ ʒ j.ß. myrrhæ ʒ j.iridis ℥ j. aluminis ʒ ij. coquantur in lib.ij. vini rub.ſtiptici ad dimidium: in olla ænea exprime, cola: adde mellis roſ.colati, diamoronis añ ℥ j.ß.miſce. Reliqua verò apud Ronſſeum videas. Poſſem & hîc infinitas hiſtorias adferre, eorum qui à me curati ſunt: ſed exempla iam ſupradicta ſufficiunt. Atque ita pleroſque omnes aut præcipuos ſaltem morbos ac affectus lienis recenſuimus. Laborat prætereà lien interdum palpitatione, & dolore punctorio, quem multi ſentiunt poſt curſum; & tunc de punctione in loco lienis conqueruntur. Dolor autem iſte non eſt punctorius; alioqui ad membranam lienem ſuccingentem pertineret. Sed eſt potiùs pulſans dolor, de quo dolore nos in Scholio Obſeruationis ſeptimæ. De lienis dolore, ſtatim in principio egimus. Et eiuſmodi dolor pulſans, quando vehementior eſt, contingit in inflammatione, ob multitudinem & magnitudinem arteriarum in ipſo liene exiſtentium. Atque hic dolor pulſatilis palpitationis inſtar, pertinet ad arterias. Ex curſu igitur facilè inflatur lien, ob arterias: & ſentitur quaſi palpitatio vel pulſatio, propter motum arteriarum in ipſo liene inſertarum. At vbi paululum homo quieuerit à curſu, facilè ceſſat illa palpitatio, ſeu pulſatio. quare nec medici de ea vllam mentionem faciunt, niſi dolor ille continuò pulſans manſerit, vt in inflammatione lienis contingit. Sed cùm talis affectus non ſit effatu dignus, nō putaui operæpretium, vt de eo obſeruationem aliquam peculiarem conſcriberem. Hanc etiam ob cauſam falluntur vulgares, qui nugantur curſoribus magnatum & Principum lienes exciſos eſſe; & ob id eos velociùs currere poſſe. At rectè dixit

De palpitatione & punctione in liene poſt curſum.

Bene-

Benedictus Veronenſis, medicus doctiſſimus, 2. lib. de partibus corporis humani cap.12. de liene: Curſoribus, vt traditur, lien peculiare impedimentum: propterea quandoque nonnullis laborantibus ſplen inuritur. Adimi poſſe homini ſine vitæ periculo, veriſimile non eſt. Et benè Galenus noſter nullam humani corporis partem ſine munere aut naturali vtilitate eſſe probauit. De munere lienis ac vtilitate, ſatis ſuperq́ egimus in principio lib.19. in præfatione ad Lectorem. Quamobrem & hoc viſcus non minùs quàm reliqua alia cuſtodiendum eſt, ne vllo modo afficiatur: atque etiam omni cura, vt cætera membra, potiſſimùm interna, ſanari debet.

Sic itaque hunc librum De affectibus lienis finire decreueramus, ad meſenterij vitia, tum ſana inteſtinorum tormenta tranſeundo: Verùm nuper ad me doctiſſimus Henricus à Bra, Reipub. Campenſis medicus, epiſtolam ſcripſit de morbo quodam incognito, proximè ad ſcurbuttum accedente. Operæ pretium igitur duxi epiſtolam illam ad me ſcriptam hîc inſerere, antequam vlteriùs progrediamur. quæ ita habet.

EPISTO-

EPISTOLA
HENRICI A BRA,
Reipub. Campenſis medici,

De morbo quodam nouo & incognito, Weſtphalis, Geldris & Friſiis quaſi endemio; quem illi die Varenn *vocant; diuerſis ſymptomatibus ægros infeſtante.*

Cl. V. D. D. PETRO FORESTO S. P.

NON dubito, Clariſſime Foreſte, quin ex poſtremis meis literis intellexeris de reditu meo ad Campenſes. Iam biennium eſt, Toto eo tempore nihil quicquam à te literarum vidi. Sed ignoſco tibi, propter commune bonum; nam ſuſpicor te totum nunc eſſe edendis tuis Obſeruationibus & Curationibus Medicinalibus. Faxit Deus, vt feliciter quod præ manibus adhuc eſt, abſoluas. Miſi nuper carmen in libros tuos De pectoris & pulmonis affectibus: ſed quia non eſt additum, puto ſeriùs allatum. Nunc ne omninò aſymbolus ad te veniam, en tibi quod data occaſione inſeras Obſeruationibus tuis, ſi placebit; ſin minus, concerpas. Legenti mihi nuper locum Galeni qui eſt in libro ſexto locorum affectorum cap. 3. vbi agit de Dracunculis, in quodam Arabiæ loco in tibiis hominum natis, venit in mentem morbus nobis viciniſque Weſtphalis & Geldris quaſi endemius, pluribus quoque familiis

miliis hæreditarius, populari lingua *die Varenn* dictus. Hic ſe prodit cum vagis doloribus, valdè excruciantibus, in omnibus corporis membris, potiſſimùm in dorſo & lumbis: primumq. vnam aliquam ſolet inuadere particulam, deinde celeri motu & diſcurſu vicinas quoque partes occupare. Siquidem videre eſt, vt in hac lue ſopitis doloribus pedum ilico ſcapulæ afficiantur; illis tranquillis è veſtigio manus crucientur; ac ita per omnes artus malum ipſum diſſiliat. Vnde etiam cum Epitheto *die loopende Varenn* nominant. plerumque tamen vnum aliquod membrum, quod per interualla excruciat, obſidere comperitur. Doloris ſpeciem ſtatuunt ipſi ægri exedentem corrodentemque, qui vermiculum muſculos & alias partes ſubitò ac nonnumquam momento variis ſimul locis permeantem depaſcentemque arguere videtur; ab inſeparabili proprietate ipſius morbi Etymologiam deducentes: ſiquidē *Varenn* patria lingua ſingulare quoddam lumbricorum genus denotat. Morbi huius duæ ſtatuuntur differentiæ: quarum prima cum tumore circa dearticulationes copulatur; qui vbi diu perſeuerat, profert tandem plerumque maculas & lituras ſcorbutti notis non valdè diſſimiles, quæ interdum ſuppuratæ in vlcus cōuertuntur malignum, imprimis circa pedes, ex quo vermiculi inſtar aſcaridum educi videntur. Interdum quoq. tota materia vnam in partē aliquam decumbit: vnde, corpore toto doloribus liberato, abſceſſus excitatur, qui in fiſtulæ malitiam deſinit. Altera differentia eſt abſque tumore: ſed cum priori participat

Signa.

Differentiæ.

cipat

cipat dolore. hæc interdum peculiarem habet corporis maciem, & quaſi maraſmodem, cum aliquali articulorum impotentia coniunctam. Vtrique commune eſt, quòd dolores noctu magis exacerbentur. Febris aut lenta, aut nulla comitatur. Aluus in pluribus adſtrictior. Vrina non admodùm diſcrepat ab vrinis ſanorum; niſi quòd interdum vermiculi, inſtar illorum qui è putridis caſeis prorepunt, in fundo matulæ innatare, ſicut & alui excrementis miſceri, videantur; eſtque hoc illis certiſſimũ indicium huius morbi. Cibum alij ferè ſemper benè appetunt, alij eum omninò reſpuunt. Hæc variant iuxta humoris peccantis & corporis affecti diuerſitatem.

Cauſa. Cauſſam morbi ſtatuunt in omnium humorum ichoribus, non quidem vno in ſubiecto coniunctim, ſed prò cuiuſque temperamenti varietate. Quicquid ſit id quod hanc luem cauſſare poſſit, certum eſt materiam eſſe tenuem & turgidam, non eam quidem ſimplicem, ſed alicuius virulentiæ malignitatiſque participem. Mineram

Partes affectæ. morbi ſtatuunt neruoſum genus, per quod humor ille ſubtilis & malignus diffunditur. Idque his potiſſimùm indiciis confirmant: tum quia in dorſo ac lumbis propter ſubſtratam medullam valdè luxuriat dolor; tum quòd facultatis motricis actio læditur; denique quòd à confirmantibus reſpicientibuſque neruos iuuantur hac lue infecti. Ad Curationem quod attinet, ſimul ac ali-

Curatio, qua vulgares vtuntur. quem hac lue affici contigerit, protinus ad certa quædam alexipharmaca ſeu Bezoartica medicamenta, nulla corporis vel humorum præmiſſa

præpa-

præparatione, ſine vlla methodo vel ratione præſcripta, pro regionum diuerſitate, incolarum obſeruatione & experientia, decurrunt. Inter alia commendant tamquam præſentiſſimum remedium, lumbricos terreſtres, maximè quorum collum annulis & cingulis cingitur, quos diuerſimodè cum ſuperſtitioſa etiam numeri obſeruatione præparant. Alij Talpam viuam in ollula comburunt, donec in cinerem conuertatur: de hoc puluere exhibent cum cereuiſia aut vino, diebus aliquot, creſcente Luna; & itidem in eius defectu. Alij ſpem totius curationis ponunt in exhibitione venenoſi cuiuſdam vermis quem patria lingua *MeyWorm* vocant, Itali Cantarello nominant. Alij alia huiuſmodi vehementia & virulenta remedia propinant, quibus curationem pollicentur: vt ſunt oua pauonis, ſolanum ſomniferum, oſſa ſturionis dicti piſcis. Noui qui extractis eſulæ & ellebori vterentur. Sunt qui ex ſaluia, ruta, betonica & aliis huiuſmodi herbis neruos reſpicientibus potiones conficiunt; quibus lumbricos terreſtres vino priùs ablutos, dein contuſos & per ſetaceum traiectos admiſcent; aut etiam citra eorum admixtionem exhibent ſeptimanas aliquot: ſemper operam dantes, vt ab aſſumpta potione ſudor prouocetur; quod cumprimis in hoc morbo vtile prædicant. Rectiùs faciunt qui vacuato primùm corpore, ſequenti hauſtu vel apozemate laxatiuo, potionem infraſcriptā propinant. Hauſtus talis eſto: ℞ pul. ſenæ ſolut. ʒ ij. infunde horis 12. in aquæ betonicæ ℥ iiij. à forti expreſſione adde diacarthami *Curatio methodica.*

℥ ß. vt fiat hauſtus. Apozema tale eſto: ℞ rad. polypod. querc. ℥ j. ſaluiæ, betonicæ, añ m. j. ſcabioſæ, rutæ, abrotani añ p. j. ſem. aniſi, citri, añ ʒ ij. paſſular. mundat. ℥ ß. coq. in aqua lib. ij. ad remanentiam medietatis; admiſcendo in fine coctionis foliorum ſenæ alexand. ʒ x. ſtent in infuſione per noctem. hinc liquor à forti expreſſione clarificetur; cumque eo per colum tranſmittantur lumbrici vino abluti, numero nouem: ſacchari quantum placet, ad conſeruationem; ter inde ſumat ægrotus. Potionis forma talis eſto: ℞ rad. ſuccilæ ℥ j. ariſtoloch. rot. ʒ iij. ſaluiæ nobilis, betonicæ añ m. j. abrotani, rutæ, vincæ peruincæ, ſabinæ añ p. j. coq. in aq. fluminis ad conſumpt. medietatis; cum huius decoct. expreſſi ℥ iiij. pro vice traiiciantur lumbrici terreſtres, circulis in collo inſigniti, vino priùs abluti, & triti, num. v. deinde miſce Theriacæ electæ ʒ ß. pul. cinamomi ℈ j. ſacchari q. placet. exhibeatur manè calidè & corpus contegatur ad ſudorem. Repetatur potio hæc diebus aliquot continuis. Cura huius morbi aliquando in ſeptimanas plures extenditur. Quòd ſi vnam aliquam in partem virus procumbat, & abſceſſum excitet; is vt aperiatur, plantaginem cum ſale in mortario contuſam applicant. abſceſſu aperto, vnguentum ex radicibus cicutæ aquaticæ conficiunt; quas lino vel ſtuppa madida inuolutas ſub cineribus coquunt, & contuſas cum melle miſcent in formam vnguenti (putantque vermes dulcedine mellis Attici & cicutæ virulentia interfici) indeque applicant. Alij cataplaſma ex radicibus ſigilli ſalomonis, cum

Si in abſceſſum permutetur, quid agendum.

cum aqua vel cereuiſia componunt: cui quandoque radicem filicis quercinæ miſcent. Noui nobilem matronam, quæ inſpergebat puluerem de Talpa, combuſta vt ſuprà.

Habes breui, doctiſſime domine Foreſte, Luis tam virulentæ deſcriptionem; partim ex Caſpari Hoffmãni medici Brandeburgici, partim ex meis obſeruationibus conſarcinatam. An veteribus hic morbus cognitus fuerit, & quo nomine, ex te, pro ea qua es doctrina & humanitate, data occaſione ſcire deſidero. Ego omninò nouum morbum exiſtimo, nec quicquam cum Græcorum Dracontiis, aut cum Bartapaliæ ventoſitate perambulante communicare; multo minus arthritidem ex tenui materia ortam dixerim. Benè vale Vir Clariſſime: & me, vt incepiſti, amare perge. Ignoſces quòd prolixior fuerim. Si quid habebis ad me literarum, Melchiori Wiintges huius aliquando Reipublicæ Monetarij filio, nunc apud vos Cereuiſiario ad interſignium Ciconiæ, committes. Iterum feliciter Vale. Campis, ex Muſeo noſtro, die 28. Aprilis, ſtilo veteri anno 1594.

Tuæ dignitatis ſtudioſiſſimus

HENRICVS A BRA, D.

Reipub. Campenſis medicus.

Clariſſimo Viro

D. D. HENRICO A BRA, S. P. D.

LITTERAS tuas, Doctiſſ. D. Doctor accepi, ſimul & hiſtoriam illam de morbo quodam incognito, de quo iudicium noſtrum expectas. Vellem equidem voto tuo ſatisfacere, & quid certi de hoc malo in medium adferre, præſertim cùm ipſemet dubitem, quantum ad ſigna attinet, quæ doctè à te explicantur, dracunculum eſſe. Scio equidem Galenum de dracunculo mentionem facere lib. 6. de loc. aff. cap. 3. qui in Arabiæ quodam loco (vt ferunt) in tibiis hominum dracunculi vocati naſcuntur, neruoſa natura, colore craſſitudineque lumbricis ſimiles. Tamen Galenus eodem in loco ait, multos audiuiſſe, qui ſeſe vidiſſe eos dicerent; ipſe verò ingenuè fatetur ſe numquam vidiſſe. Idcircò ſe neque de ortu neque de eſſentia ipſorum exactè coniicere poſſe refert. Ita & ego, vt veritatem proferam, hoc genus morbi (quamquam anno 1595. menſe Martio inſtante quinquageſimus agitur annus quòd medicinam fecerim) numquam vidi; neque quemquam nominari audiui, niſi te, qui dracunculum viderint: modò idem ſit malum de quo Arabes (cùm in Arabia fiat) fortè ſcripſerunt. Conferam tamen de hoc morbo cum viris doctis. Intereà remedia, quibus vulgus ad hoc malum depellendum & exſtirpandum vtitur, de quibus ſcribis, licet eà ipſa varia ſint ac diuerſa; tamen vt mihi

mihi videtur, merè empirica, & ſine ratione & methodo tam inuenta quàm vſurpata videntur: quamuis ea ipſa quæ tu adiicis multo meliorem rationem ſequantur; & ob hoc mihi magis placent. Non nego tamen aliquando experimentis nos contentos eſſe debere, vbi ratiocinatio locum minùs habeat. Rectè tu quidem facis quòd noſtra ſtudia promoueas: & gratias maximas tibi habeo, quòd numquam aſymbolus ad me venias. Hiſtoriam hanc addam Obſeruationibus meis poſt ſcurbuttum malum. Intereà vnicuique liberum relinquemus de hoc morbo ſuam adferre ſententiam. Vale. Raptim Delfis 15. Maij, anno 1594.

PETRVS FORESTVS,
Reipub. Delphenſis medicus.

C V M *hanc Epiſtolam D. Henricus à Bra mihi remiſiſſet, vnà cum Epiſtolâ* D. IOHANNIS HEVRNII V. Cl. *Medicinæ in Academiâ Lugdunenſi profeſſoris celeberrimi, noſtri amici deuinctiſſimi, ad eundem D. Henr. à Bra ſcriptâ; placuit eandem hîc in gratiam ſtudioſorum adiungere. Illius enim viri iudicium plurimum apud me ſemper valuit: licet, vt anteà quoque ingenuè faſſus ſum, nouum hunc morbum numquam viderim, quamuis hoc menſe Martio artem medicam quinquaginta annis exercuerim.*

I. HEVRNIVS D. D. HENRICO A BRA *ſalutem dico.*

CLARISSIME ac ornatiſſime D. Doctor, pergratæ mihi fuere tuæ litteræ, & ob argumentum,& ob amorem in me tuum. Hic facit vt tibi, quantum in me eſt, benè velim: illud, vt te maximi faciam, qui tam accuratè perpenderis atrociſſimũ quod apud vos graſſatur ſymptoma. Vtinam cuncti παῖδες ἰατρῶν hoc agerent, vt ſinguli, qui ſingulis populis Endemij ac inquilini ſunt morbi, ita examinarent, ac patria vſuque deprehenſa remedia proderent ad illa mala. Quod de Dracunculis quæris, idem mihi morbi genus olim valdè monſtroſum legenti viſum fuit, dum viderem Galenum id genus morbi nunquam vidiſſe, nec eius cauſam intellexiſſe, ſed in quodam Arabiæ loco vagari aſſerere. Scribit etiam Iulius Pollux in Æthiopia, (& maximè vt ſcribunt alij, in regione ad mare rubrum) Dracunculum extitiſſe, qui crura hominum & femora edebat: Æthiopes ſolos ferè, inquit, exercens; rarò aliis moleſtus. Adeſt his vlcus, cui eminet quid neruoſum putridum. Et dubitantem notabam Æginetam quarti libri capite vltimo, num ſint animalia, vel eorum ſolùm ideam præſeferentia. Nam Auicenna titubat valdè de horum ſpecie. Iurarem ferè Aëtium animal id fuiſſe exiſtimaſſe: idem de Raze dixerim. Sed Soranus Epheſius medicus ſectæ methodicæ, qui Galeni tempori-

bus

bus vixit,cuiúſque ſcripta Cælius Aurelianus Latina fecit,negauit Dracunculum animal eſſe, ſed tenuis cuiuſdam nerui, qui medicis & ægris motu quodam cieri videtur, ſub cute condenſationem. Manardus hoc naſci ait ex vredine ſucci craſſi. Gorræus negat nos de his iudicium poſſe ferre,quòd numquam occurrat. Author Definitionum medicarũ & Guido, ad varices referunt. Quid tandem dicas? rem incertam. Quicquid ſit,tumor eſt tibias occupans,colore ac craſſitudine lumbricis ſimilis:hoc eſt,teres & longus.nonnumquam puto protendi illum tumorem in obliquum & in anfractus trahi, vt dracunculorum imaginem præſeferat. Sed patrius ille tuus *Varen* locũ mutat,quo reſedit maculas adfert. Cauſſam quam tu ſcribis eandem & ego puto eſſe, orgaſmum ſucci venenoſi, tenuiſque ac aduſtæ pepaſmique expertis bilis flatulentæ. Vltraiectini tale quid patiuntur etiam: vocant *de ſpringhende jicht*: quaſi articularem dicas inſilientem dolorem. Ita cuique ferè regioni ſua ſunt & mala & bona. Illi qui Americanum attigere nuper littus, ibi familiare obſeruarunt malum Ton dictum, quod digitos pedum, pediculi animalculi idea exedit, ſub vnguibus ſe inſinuans,ac in gangrenam conuertit, oleo rubro ex fructu curoq; ſuccurrunt. Sic referunt Aretæus & Lucretius elephantiaſin morbum Ægypto vernaculum extitiſſe. Podagras Athenis,in Achaia ophthalmias. Erat etiam huiuſmodi morbi genus Leucophlegmatia, quam narrat Æſchines, in Epiſtolis Græcis, Philocrati, ſe vidiſſe in cunctis qui in Delo inſula habitabant,

bant,qui vultus & capillos albeſcentes habebant, collo & pectore intumeſcebant, ſine febre, ſine dolore vllo, nec inferiores partes quicquam immutatæ fuerant. Atque hæc Apollinis irâ ſibi eueniſſe putabant. Nos fugà captâ nocte aufugimus, noſipſos inter abeundum percunctantes, an quiſquam colorem & pilos, quos domo geſtauerat, haberet. Refert etiam Cælius Aurelianus, huiuſmodi etiam morbum Romæ interdum extitiſſe. Veteres hos morbos Inquilinos vocabant. Quin mala quædam morbifica ſe toto orbe ſpargunt; inuenuſta illa venus ex nouo orbe profecta argumento eſt,& maximè fuit. Quin peculiaria quædam ac inuiſa mala hominem interdum occupant:adeò vt rectè ſcripſerit Celſus, Monſtra in medicina euenire. Audi quęſo Doctiſſime D. Bra, Crateri ſummi medici meminit Cicero in Epiſtola quadam ad Atticum, de Attica tunc ægrota loquens: Commouet me Attica, etſi aſſentior Cratero: & Horatius in Satyra tertia, ſecundi libri, *Non eſt cardiacus, Craterum dixiſſe putato, Hic æger.* Et Perſius, *Sed quid opus Cratero magnos promittere montes?* Huius Crateri ſeruus in nouum inauditumq. morbum incidit: idemque admirabili quadam curatione ſanatus eſt, vt memoriæ prodidit Porphyrius Tyrius in primo libro περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. Cùm huius caro diſceſſiſſet oſſibus, nec medicamẽtis quicquam profici potuiſſet, viperâ, piſcis in morem conformatâ, deuorataque ab eo, liberatum eum ipſo morbo narrat. Ita namque carnem oſſibus hærere cœpiſſe,ac conglutinatam eſſe. Scribit Ioſephus de-
cimiſexti

cimiſexti Antiquitatum octauo, Herodem Magnum Antipatri filium interno æſtu flagraſſe, quem tamen foris poſitæ partes non ſentiebant: fames illum in perpetuos cibos cogebat, pudendorum fætor aderat cum ſatyriaſi vermiculoſa. Balnea naturalia, & illa ex oleo, hunc non iuuarunt. Tanto tædio affectus, vt tandem cultello ſibi manus intuliſſet, niſi ab aſtante cognato ictus exceptus fuiſſet. Mirum etiam quod refert Plutarchus libro De Claris Mulieribus, capite vndecimo, vbi de morbo qui inuaſerat virgines Mileſias, cuius nullum remedium, inquit, poterat inueniri. Fanaticam quandam contagionem ab aëre infuſam putabant, quæ eas in inſaniam abigeret, adeò vt mortis cupidine tactæ, ſeipſas ſtrangularent. Tanta, inquit, mali erat calamitas, vt neque parentum lachrymæ, neque amicorum monitus, aliquid remedij attulerint huic malo: tantáque erat furoris immanitas, vt omnem cuſtodientium diligentiam ſuperaret. Nullum mali huius remedium inuentũ antè, quàm decerneretur, vt virginum quæ ſibi mortem conſciſſent, per medium forum nuda cadauera efferrentur. Ea res virginum furorem non ſolùm compreſſit, verùm etiam ſedauit & extinxit. Tantum ignominiæ metus valuit, vt quas, humanorum malorum grauiſſima mors non auerterat ab inſtituto, turpitudinis ſpecies commouerit. Mirum ſi ab aëre hoc illis euenit ſolis. ſcimus ab aëre miaſmatibus fœdato, & ab eo qui propriæ ſubſtantiæ corruptione in vitio eſt, monſtrifica non rarò vitia pullulare. Scribit Ammianus Marcellinus libro viceſimo-

tertio hiſtoriæ ſuæ, monſtroſam rem: Poſt hanc, inquit, Seleucia, ambitioſum opus Nicanoris Seleuci, quæ per duces Veri Cæſaris expulſa, auulſum ſedibus ſimulachrum Comæi Apollinis, perlatúque Romam in æde Apollinis Palatini deorum antiſtites collocarunt. Fertur autem quòd poſt direptum hoc idem figmentum incenſâ ciuitate, milites fanum ſcrutantes, inuenere foramen anguſtum, quo reſerato vt precioſum aliquid inuenirent, ex adyto quodam concluſo à Chaldæorum arcanis labes primordialis exiluit, quæ inſanabilium vi concepta morborum, eiuſdem Seueri Marci Antonini temporibus ab ipſis Perſarum finibus ad vſque Rhenum, per Gallias, cuncta contagiis polluebat & mortibus. Hæc ille re & verbis monſtroſa. Ita quædam mala ſe ſpargunt toto mundi theatro: quædam rurſus angulo aliquo mundi habitant, paroque in alias regiones migrant. Hoc de dracontiis præfiſcinè ſcribit Pollux, vbi ait, *σπανίως μὲν τοῖς ἄλλοις ἐπιγιγνόμενον, Αἰθίοψι δ' ἐνοχλοῦν*. Fruſtrà ergo ad aliena conamur ſæpè reuocare mala noſtra. Sunt certa vitia, certæ terrarum parti, membriſque hominum certis, authore Plinio: vel ætatibus, & etiam fortunis, tanquam malo eligente, hæc proceres, illa pauperes ſentire. Hodie in Stiria & Carintia, ob aquas metallis tinctas, homines ſtrumâ ac bronchocele voce ferè priuantur. Ante Pompeij tempora, Elephantiaſin nō nouit Italia. Carbunculus Narbonenſi prouinciæ familiaris; & primùm in Italiam venit L. Paulo, & Q. Martio cenſoribus. Mentagram ante Tiberij principis tempora Italia non vidit.

vidit. Gemurſa morbus olim graſſabatur, iam eſſe deſiit. Ita noua interdum exſplendeſcunt in nobis, alia in nobis deſinunt. Ita *Varen* Tranſiſulanis peculiarem dicemus? Sed ne ἀφάρμακ☉ ſit Epiſtola hæc, te ſcire velim, optimum quoddam remedium ac ἀντίδειςον nuper ad me veniſſe. Accipimus radicum ellebori albi craſſiuſculè contuſarum ſemunciam; fiolæ indimus, ac affundimus vini Hiſpanici, quod Petrus Semenus vocatur, libram. Solibus æſtiuis exponimus. Damus cochlearium vini. validè vomitum mouet, nec affligit admodum. Interdum ſemicochlearium miſcemus cũ aliis laxantibus, præclarè abducit aluum, ſine vomitu. Quin linctibus, in empyemate guttulas aliquot miſcemus, ac copioſiſſimè expectoratũ moueri hinc videmus. Sed quid tu interim? quin pergis in lucem, qua methodo ſolebas, ſimplicia morbis peculiariter dicata proferre? Ego totus in Hippocrate vertendo & breuibus commentariis illuſtrando ſum: ſed vereor ne, ante quam amphora exierint, vita mea, vt in Alexidis verſu eſt ἔσπεραν ἤγῃ. Quod ſummo Deo Ieſu placuerit fiat, facilis iactura ſcripti noſtri. Interim, ſubciſiuis horis, particulares exercitationes ſcribo. Quas de capite nuper dedi, ac Nobiliſſimis Ordinibus Hollandiæ & Weſtphriſiæ dicaui. Vale, ac me ama. Swollenſem medicum ſi noſti, admoneas quæſo vt interdum ad me aliquid litterarum mittat; ac dicas, ſi aliqua re illi opus ſit quæ apud nos mea in manu, graue mihi fore, ſi non confecero. is enim prope ſanguine iungitur vxori meæ, cuius auus maternus erat Gerar-

dus

dus Lyſtrius, Magni Eraſmi in ſtudiis ſocius, illique amiciſſimus. Anno cIɔ. Iɔ. XCIIII. Die v. Maij.

CVRATIO LXIV. LIB. VI. apud AMATVM.

In qua agitur de Dracunculo in tibiâ nato: quem Arabes venam Medenam appellant.

ÆTHIOPS maris præfectus, ſeruus, iuuenis octodecim annorum, cùm primùm ex Memphi, Ægypti celebri ciuitate, Theſſalonicem aduectus eſſet, ilicò de cruris dolore conqueſtus eſt: in quo iuxta talum primò vlcus excitatum eſt; in quo venæ modo caput conſpiciebatur. quod aduertentes Turcæ, morbum cognouerunt; periculoſumque eſſe in Ægypto & India, ac reliquis regionibus, quibus innaſcitur, ſignificarunt, quem Arabes, præcipuè Auicenna, venam medenam fen 3. lib. 4. appellari tradit; veluti Abinzoar, & cæteri huius doctrinæ homines, quibus morbus hic ſatis cognitus & familiaris erat; pro cuius curatione accerſitus medicus Parahyas, linguæ Arabicæ doctus, ita orſus eſt. Primò debita victus ratione propoſita, partem extremam venæ, aut veriùs neruoſæ cuiuſdam ſubſtantiæ, ſubtili ligno alligauit, quam paulatim ligno trahebat rotabátve: adeò vt ad eius vltimam partem, hoc eſt, ad trium cubitorũ longitudinem, poſt multos dies peruenerit. Vnde Æthiops à doloribus & anguſtiis, morboque ipſo, liberatus eſt, nullo ſupraposito cataplaſmate, concoquendi vím habente, aut calida ſuperfuſione aliqua; quæ ex Sorano & Leonida, Paulus vltimis verbis libri quarti ſuæ medicinæ, huic morbo auxiliari tradit.

SCHO-

SCHOLIA.

VENA, *aut neruus, vel lumbricus, morbus hic ſit, in dubium vertunt authores. Ego verò oculatus teſtis, multis auritis verior, teſtor morbum hunc tamquam lumbricum conſpici; album, ſubtilem, tineæ contortæ modo, qui ex ſe foras prodit, & pars extrà miſſa cùm areſcit, eam neruum exiccatum quiuis dicet: qui ſi abrumpi contingat, intenſos excitat dolores, & non leues animi anguſtias concitat. Naſcitur autem morbus hic frequenter apud Ægyptios, Indos & Arabas: ſed præcipuè apud Mediam, iuxta Perſidem; vnde nomen venæ Medenæ traxit, quam Galenus dracunculum appellat, & numquam vidit, vt memoriæ commendauit lib. 6. de locis affectis. Euenit autem morbus hic fortè, vt in renibus pili à materia craſſa lentaq́, quam calor plus iuſto calfecit, exiccauítve; vnde medicamentis & remediis atram bilem reſpicientibus purgantibúſve, morbus hic curari tractaríve debet; prout imperat Auicenna, & cæteri Mauritani illi aſſentiuntur.*

HÆC *autem pro Coronide huius libri de liene poſt nouum morbum ſcurbuttum, de nouo hoc morbo Epidemio adiungere libuit. Vnicuique tamen liberum iudicium relinquimus, num hic ſit dracunculus, de quo Galenus, tum Auicenna præcipuè, ac reliqui Arabes ſcripſerunt. Quanquam fortaſſe eidem locus aptior dari poterat, de morbis externis, vt alij faciunt.*

FINIS LIBRI XX.

CATA-

CATALOGVS OBSERVATIONVM MEDICINALIVM;

quæ duobus hiſce libris continentur.

Primus numerus denotat Obſeruationem; ſecundus paginam.

LIBRI DECIMINONI.

I. OBSERVATIO, De calido imbecilloque hepate. pag. 1.

II. De frigida hepatis intemperie, cum eiuſdem imbecillitate. 8.

III. De hepatico ſeu iocinoroſo, ab empirico quodam, pro pleuritico perperam iudicato. 15.

IIII. De obſtructione hepatis, ex flatibus craſſis. 20.

V. De hepatis obſtructione, ex pituita craſſa. 26.

VI. De hepatis obſtructione, ex cauſa calida, cum hepatis caliditate. 30.

VII. De hepatis inflammatione. 32.

VIII. De hepatis inflammatione admodùm calida in parte gibboſa. 41.

IX. De iocinoris inflammatione, cùm obſtructione, & febre continua licet lenta, tendente ad apoſtema: in quo metus erat etiam de ſuppuratione. 56.

X. De hepatis apoſtemate in abſceſſum commutato, mox in vlcùs malignum, deindè in eſthiomenon ac gangræ-

gangrænam ; ac tandem in mortem. 64.
XI. De hepatis ſubſtantia tota purulenta & corrupta poſt mortem inuenta. 75.
XII. De hepatis inſigni dolore, ex materia craſſa, ventoſa intra membranam hepatis & eius ſubſtantiam collecta ; vt metus eſſet quoque de apoſtemate. 77.
XIII. De ſcirrho hepatis. 80.
XIIII. De hepatis ſcirrho in hydropem lethalem mutato. 87.
XV. De ictero. 89.
XVI. De ictero ex calore hepatis, ac eiuſdem viſceris leui inflammatione; vnà cum febre duplici tertiana. 94.
XVII. De muliere ileo malo correpta, & in icterum incidente,& curata. 101.
XVIII. De febre acuta, poſt ſeptimum diem cum icteritia ceſſante. 104.
XIX. De ictero abſque febre,ſola purgatione,& nodulo in ceruiſia dependente,& expreſſo, ceruiſiaque ebibita, curato. 109.
XX. De ictero, cum obſtructione iocinoris. 114.
XXI. De ictero ex oppilatione meatus cyſtis,ſeu pori fellei, tendentis ad inteſtina ; vnde ingens colicus dolor ſequutus, cum fecum induratione. 118.
XXII. De ictero nigro. 122.
XXIII. De icteritia nigra, ex vtroque viſcere obſtructo. 126.
XXIIII. De cachexia. 129.
XXV. De cachexia ex menſibus retentis ; & de

de altera ex nimia menſium profu-
ſione. 132.
XXVI. De cachexia, ex immodico fluxu ſan-
guinis narium. 140.
XXVII. De hydrope. 141.
XXVIII. De hydropico paupere. 147.
XXIX. De hydrope in duobus priùs quartana laborantibus; vno curato, altero ſuccumbente. 154.
XXX. De hydrope à muliere empirica & mendica excitato; qui poſteà curari non potuit. 162.
XXXI. De leucophlegmatia, cum alui profluuio vehementi curata. 171.
XXXII. De quibuſdã ab hydrope curatis. 173.
XXXIII. De duabus mulieribus hydropicis caſu curatis, vmbilico perrupto, & aqua effluente: quæ poſteà tamẽ ex recidiua vitam finiebant. 184.
XXXIIII. De virgine, ex menſibus ſuppreſſis in anaſarcam incidente: & de alia, quę poſteà ad empiricos prolapſa obiit. 186.
XXXV. De muliere, ex abundante & longo menſium profluuio in anaſarcam prolapſa, & curata. 198.
XXXVI. De anaſarca, cui in principio febris admixta erat. 203.
XXXVII. De aſcite. 215.
XXXVIII. De aſcitico malè tractato ab empiricis; qui poſteà aptis remediis curari non potuit. 223.
XXXIX. De aſcite, ex hæmorrhoïdibus cõſtrictis, & lienis oppilatione orta. 232.
XL. De aſcite, ab ictero originem habente. 242.
XLI. De muliere aſcite laborante; cui pedes,

des, ſeu crura ac femora fuerunt ſcarificata. 249.
XLII. De paracenteſi perperam in aſcitico quodam adhibita. 251.
XLIII. De tympanite. 256.
XLIIII. De inteſtinis in ſcrotum prolapſis, cum hydrope. 263.
XLV. De tympanite, multo tempore perdurante, & tandem mortem inferente. 267.
XLVI. De tympanite ab vtero originem habente, & caſu admodùm mirabili. 271.

LIBRI VIGESIMI.

I. OBSERVATIO, De quodam ſplenico, ſeu lienoſo. pag. 277.
II. De lienis obſtructione, cum tumore eiuſdem. 281.
III. De obſtructione lienis. 290.
IIII. De ſplenis inflatione ac tenſione. 293.
V. De phlegmone lienis. 297.
VI. De inflammatione lienis ex ſanguine craſſo melancholico. 302.
VII. De lienis dolore. 310.
VIII. De ſcirrho lienis. 321.
IX. De quartanario duritiem lienis habente: & de altero, qui poſt quartanam in duritiem lienis incidit. 334.
X. De ſcirrho incurabili, cũ variis ſymptomatibus. 339.
XI. De ſcurbutto malo cognoſcendo & curando, loco exempli aliorũ morborum, ad Iordanum Foreſtum & Adamum Foreſtum, qui ſeſe medi-

 ciliæ

cinæ addixerunt. 347.

XII. De quinque ægris à ſcurbutto curatis. 393.

Epiſtola HENRICI A BRA, reip. Campenſis medici, de morbo quodam nouo & incognito, Weſtphalis, Geldris & Friſiis quaſi endemio, quē illi *die Varen* vocant; diuerſis ſymptomatibus ægros infeſtante. 414.

Epiſtola reſponſoria D. FORESTI ad ſuperiorem. 420

Epiſtola IOH. HEVRNII ad eundem HEN. A BRA de eodem illo morbo. 422

Curatio LXIV. Lib. VI. apud Amatum. In qua agitur de dracunculo in tibiâ nato: quem Arabes venam Medenam appellāt. 428.

ERRATA, priuſquam hos libros leges, amice Lector, ad hæc exempla emenda.

Pagina 5. linea vlt. *al.quem* lege *aliquem* 19. lin. 6. *ſubſederunt. ſubſiderunt.* 32. 20. *coxas. coſtas* 56. 25. *Lutconteropia. Lutcouteropia* 116. 3. *decocti artemiſiæ* adde ℥ *iiij. &c.* 144. in marg. *Quot ſit. Quot ſint* 163. 4. *vulneraretur. moueretur.* 205. 17. *balneo. balano,* id eſt, ſuppoſitorio 220. 3. *doſis ſucci.* adde *ſoldanellæ* 220. 5. *huius* adde *ſoldanellæ* 224. 14. *oſſe. oſcheo,* id eſt, ſcroto 271. 11. *Aimo, Amio.* 277. obſ. 1. *ſplenico. ſplenetico* 327. 1. ʒ ß. leg. ℥ ß. 352. 15. *nihil determinauere.* leg. *nihil tunc determinauere.* 381. 23. ℥ v. leg. ℥ j. 388. 3. *eundem. eandem* 408. 4. & rurſus pag. 410. lin. 16. *octaua* leg. *vndecima* 413. 19. *proximè ad ſcurbuttum accedente.* adde. *quoad membra quæ exteriùs læduntur; longè tamen aliter quàm in ſcurbutto.* 429. 19. *Epidemio, Endemio.*

RERVM

RERVM AC LOCORVM MEMORABILIVM AC INSIGNIVM

quæ in his duobus libris, nempe XIX. & XX. continentur,

INDEX COPIOSISSIMVS.

Numerus paginam notat.

A.

ABSCESSVS hepatis 60.61.64
Abſceſſus hepatis cum typhode feb. lethalis 68
Abſceſſus hepatis notæ 73
Abſceſſus hepatis qui dicatur 72
Abſceſſus lienis 306
Acetum per os datum non conuenit quartanariis 335
Acetum conuenit lieni 335
Acida vtilia lieni 287
Adrianus Alevvinus ex tympanite mortuus 270
Adrianus Leonibus Leidanus ſcirrho lienis incurabili cum variis ſymptomatibus laborans 339
Alcmaria vrbs cur ſic dicta 207
Allium valens ad aquam intercutem 141.142
Anaſarca in virgine ex menſibus ſuppreſſis 186
Anaſarcæ curatio 193
Anaſarca ex menſium profluuio curata 198
Anaſarca cui in principio febris admixta erat, curata 203
ἀνασάρκα cur ita appelletur: & quibus nominibus aliter dicatur 144. eius generatio 153. ſigna 162
Anna hoſpita Delphenſis aſcite laborans 249
Antonius Bruneleſcus perperam pleuriticus iudicatus 19
Antonius Albus dictus, nauta, ſcurbutto laborans, & variis ſymptomatibus, & egregiè curatus 350
Apoſtema hepatis, in quo metus erat de ſuppuratione 56
Apoſtematum hepatis diſcrimina & differentiæ, & abdominis, & venarum meſaraicarum 59
Apoſtematis hepatis calidi & abſceſſus frigidi & phlegmatici ſigna 60. melancholici, billoſi, ſanguinei, ventoſi 61
Apoſtematis hepatis ſig. temporum, maturationis & præſagia 61. cauſæ externæ, primitiuæ, internæ, antecedentes 62. coniunctæ & curatio 63
Apoſtematis ſig. in hepate 60.61
Apoſtema hepatis in abſceſſum commutatum, mox in vlcus malignum, deinde in eſthiomenum ac in gangrænam, ac tandem in mortem 64
Apoſtema hepatis ſi prolongetur, perducit ad hydropem 50
Apoſtematis lienis diſtinctio, cauſæ, curatio 308
Apoſtema ani 226
Aquam intercutem medicamentum egregium ſoluens 142
Aquæ inter cutem cauſæ 145. & vnde contingit 186
Aqua inter cutem varia ſortitur nomina 143. quis affectus, ſig. præſagientia 159. demõſtratiua, & cauſæ 160. ſpecies diſtinguentia 161. prog. 164. curatio 176. reliqua vide de Hydrope.
Aquæ intercutẽ cũ febre curatio 210
Aqua exſtillata è purpureis floribus

ireos, valens ad hydropem 219
Aqua cochleariæ, miræ efficaciæ in ſcurbutto 385
Arnolda mulier Delphenſis, varicoſa habuit crura, cum ſcurbutto, vti & alia virgo & famula 405
Arquatus morbus 91. reliqua vide de Ictero
Aſcites 81.87.88
Aſcites ἀσκίτης: & vnde dicta 144. & vnde ortum habeat; & eiuſdem cauſæ 151
Aſcite laborans 215
Aſcitis curatio propria 217. purgatio, & vrinam cientia 217
in Aſcite ſudores cur minùs conueniant 218
Aſcitici quibus magis iuuentur 218
Aſciticus malè tractatus ab empirico 223
Aſcites intra peritonæum collectum humorem continet 145. vnde contingit 146
Aſcites grauis & ſuſpectus morbus ſemper 231
Aſcites ex hæmorrhoidibus conſtrictis, & lienis oppilatione 232
Aſcites ab ictero originem habens, & curata 242
Aſcites in muliere 249
Aſcites vtrum fiat à cauſa calida 166
Aſthmatici 148
Aſthmatici in hydropē incidentes 152
ἀτροφία 24
Atrophia 31.65.75

B.

BAESDORPIUS medicus Caroli Imperatoris, quomodo eundem ab hydrope curauerit 218
Barbara Zuzia aſcite laborans, & tandem ab ea mortua 232
Barbaræ famulæ hepatis ſubſtantia putrulenta & corrupta poſt mortem inuenta 75
Barthilda Verlania ab ictero ex obſtructione iocinoris curata 114
Barthilda Verlania, icteritia nigra ab vtroque viſcere laborans, & curata 126
Bataui cur duritiem lienis facilè incurrant 329
Batauis ac VVeſtphriſiis ſcurbuttus morbus familiaris 352
Beccabunga 377.410
Bellamartus ex abſceſſu hepatis mortuus 47
Bezoartica quibus ictericis conueniant 113
Britannica herba cùm adhuc ignota ſit, quidam eius loco vtuntur biſtorta 411

C.

CACHEXIA 12.24.31.59.81
Cachexia & hydrops non ſine hepate affecto 129. in cachexia pars affecta quæ, ſig. 130. quis affectus præter naturam, cauſæ 131
Cachexia principium hydropis 130
Cachexia ex menſibus retentis; & alia ex menſium profuſione 232
Cachexiæ ſig. prog. curatio 135
Cachexia ex immodico fluxu ſanguinis narium 140
Cachexiæ & leucophlegmatiæ differentia 154
Cataplaſmata ad aſcitem & hydropem 222
Cataplaſma Aëtij, contra tympanitem 271
Cautio de dolore ſedando 320
Cauſæ & affectus indicant remedia 369
Cepæa 410
Ceratum ammoniacum 381
Ceratum de mucilaginibus 385
Cereuiſiarij famulus inſtante morte proprium opificium exercens 72
Cereuiſia abſynthites valens ad ſcurbuttum 352
Chelidoniæ radix decocta valens ad icterum 121
Chriſtina Hugonis hydrope laborans, ad empiricos lapſa obiens 193
Clyſteres acres aſciticis conuenientes 221
Colicus dolor quomodo poſſit eſſe cauſa icteritiæ; & icteritia colici doloris 102
Colicus dolor cum icteritia 118
Cochlearia 411
Cochleariæ decoctum ad ſcurbuttum valens 342
Colonus quidam ab hydrope curatus 141
Comenruchius mercator Alcmarianus ex ſcurbutto & lienteria mortuus 404
Confuſa diſtinguenda 372
Conſul Geertrudebergenſis ex iecoris imbecillitate in cachexiam incidens 12
Contraindicantia 373
Cornelia, vidua, vxor quondam Frederici Ottonis, Delphis hydrope & cruribus vlceratis laborans 202
Cornelius Buſcopius organiſta Delphenſis

phenſis à ſcurbutto & femoris duritie curatus 386
Cornelius Iohannes Bokelli ſcurbutto laborans 392
Correpugnantia 373
Criſis legitima; & quæ ſymptomatica 106
Cucumer agreſtis ad aſcitem & hydropem valens, & hydropicos 220
Cypheos compoſitio 13

D.

DIACARTHAMVM ſolutiuum conferens hydropicis 202
Diapraſſium ad quid vtile 296
Domina de Schagen ab ictero in vltimo menſe partus curata 122
Dominus de Schagen ex hydrope mortuus 173
Dominus Saſbotus conſiliarius Regius ſcurbutto deploratè laborans 379
Dominus Aſſendelphius Hollandiæ præſes ſcurbutto laborans 356
Durities ſcirrhoſa in genu & cruribus in ſcurbutto curata 383

E.

EBVLVS egregiè aquam educit 256
Electuarium de limatura ferri & chalybis 333
Elico prætor in oppido Schaga ab inflammatione hepatis curatus 32
Eligius pellio Delphenſis à ſcurbutto curatus 400
Empiricus perperam vna die venam ſecans, & purgationem exhibens 94
Eryſipelas hepatis 36.47.54
Eſulæ radix ad aſcitem & hydropem valens 220
Exemplum imprudens audacis mulieris 177
Experimentum Rondeletij, in mulieribus grauidis icteritia laborantibus 121
Ex quatuor fontibus omnia auxilia emanant 366
Ex quibus cognoſcatur quid agendum 369

F.

FAMVLVS cereuiſiarij ex hepatis inflammatione in abſceſſum & vlcus incidens, & tandem in mortem 64
Fluctuationes ventris 295
Fomentum pro inflatione ſcroti 225
Frater D. de Sprang hæmorrhoidibus laborans, & ab iis curatus 241
Franciſcanus monachus ab anaſarca curatus 203

G.

GALENVS de medico iocinoroſo perperam pro pleuritico iudicato 19
Galenus de Attalo medico Theagenem philoſophum interficiente 89
Gangræna 64. quomodo fiat 69
Gerardus Nannius Alcmarianus ab hepatis inſigni dolore ex materia craſſa, ventoſa intra membranam hepatis & eius ſubſtantiam collecta, curatus; licet metus de apoſtemate eſſet 77
Gingiuæ ſanguiſluę in ſcurbutto quomodo curantur 382
Gingipedium 391
Gualterus pharmacopœus incidens in hydropem ex hæmorrhoidum obſtructione; & quomodo curatus 232.233.

H.

HABITVDO iecoris corrupti 2.19
Hæmorrhoides 226
Henricus Amius ex tympanite mortuus 271
Henricus Cereuiſiarius Delphenſis in Nola à ſcurbutto & gingiuis ſanguifluis curatus 397
Hepatis contabeſcentis ſigna 1.2
Hepati affecto quæ ſunt contraria 2
Hepati quæ conueniant 3
Hepar multis morbis ac vitiis excruciatur 5
Hepatici & iocinoroſi qui dicatur 5.6 qualis iiſdem affectus, & quæ pars affecta 6. cauſæ, ſigna calidæ intemperiei 6. prog. curat. 7
Hepatis calidæ intemperiei ſig. 6
Hepatis frigida intemperies cum eiuſdem imbecillitate 8
Hepatis frigida intemperies vix eſt ſine obſtructione 10
Hepatis frigidæ intemperiei ſig. cauſæ 11. prog. curat. 13
Hepatis humida intemperies, & quomodo curetur, & ſicca 14
Hepatis ſimplex intemperies non diu conſiſtit 14
Hepaticus ſeu iocinoroſus ab empirico pro pleuritico malè iudicatus 15
Hepatis ſeu iecoris ſanitas, bonam totius corporis valetudinem magna ex parte, teſte Hipp., adfert 5
Hepatis obſtructio ex flatibus craſſis curata 80
Hepatici perperam pro pleuriticis iudicati 19
Hepati obſtructo quæ pars affecta 21. quis affectus, cauſæ 22. ſig. 23. progn.,

progn., curatio 24
Hepatis obſtructio ex pituita craſſa 26
Hepaticus curatus 15
Hepatis obſtructio ex cauſa calida, cum hepatis caliditate 30
Hepatis obſtructioni qui magis obnoxij 29
Hepatis obſtructio à natiuitate, ob viarum paruitatem, curam non admittit 30
Hepatis ex cauſa calida obſtructio quomodo curetur 31
Hepar lupi confert hepati, ex Galeno & Aſclepiade 18
Hepatis inflammatio, & curata 32
Hepatis inflammationis cauſæ 34. ſig. 35. vtrum in ſima aut gibba parte hepatis ſit 38
Hepatis inflammationem non ſemper comitatur febris acuta 36
Hepatis inflammatio calida in parte gibboſa 41
Hepatis inflammationis ſig. prog. 46
Hepatis laborantis eryſipelate ſig. 47
Hepatis inflammationis ſeu apoſtematis curatio 51.52.53
Hepatis ſeu iocinoris inflammatio, cum obſtruct. & feb. continua licet lenta; tendens ad apoſtema, in quo metus erat de ſuppuratione 56
Hepatis apoſtema, eiuſque differentiæ 59. ſigna 61. cauſæ 62. curatio 63
Hepatis apoſtema in abſceſſum commutatum, mox in vlcus eſthiomenon, gangrænam, & mortem 64
Hepar induratum curatum 58
Hepatis vlcus malignum & putridum 64.68
Hepatis vlcus difficulter aut nullo modo curatur 74
Hepatis vlceris notæ, præſagia 74. curatio 75
Hepatis ſubſtantia tota purulenta & corrupta poſt mortem inuenta 75
Hepatis inſignis dolor ex materia craſſa, ventoſa, intra membranam hepatis & eius ſubſtantiam collecta: vbi & metus erat de apoſtemate 77
Hepatis dolorum cauſæ 79
Hepatis inflati cauſæ, ſigna, curat. 79
Hepatis ſcirrhus 80
Hepar & lien oportuniſſima ſunt ad ſcirrhum 85. affectus, pars affecta, cauſæ 85. ſig. prog. curat. 86
Hepatis ſcirrhus in hydropem lethalem mutatus 87
Hepar aliquando in lapillos duriores concreſcit 88
Hepatis obſtructio cum ictero 114
Hepar frequentiſſimè abſceſſum patitur, lien rariùs 306
Heſter vxor Guilhelmi Sonneueldij ex obſtructione lienis cum tumore laborans 282
Hiſtoria Iacchini de puella Lucenſi ex ſicca intemperie hepatis curata 7
Hiſtoria Beniuenij de quodam iocinoroſo perperam pro pleuritico iudicato 19
Hiſtoria Rondeletij de muliere nobili, ex vſu compoſ. de vino ex Taranta excerptæ in vlcus renum incidente 30
Hiſtoria Galeni de Steſiano medico decepto in inflammatione muſculorum abdominis 39
Hiſtoria Amati de Beroſi filio, laborante inflammatione iecoris 44
Hiſtoria Iohannis Tiengij de muliere laborante ex apoſtemate hepatis 44
Hiſtoria Iacchini de Bellamarto ex inflamm. hepatis animo linquente 47
Hiſtoria mulieris ſanatæ ab apoſtemate hepatis, ſanguine per inferiora excreto 47
Hiſtoria Galeni de Attalo perperam hepatis phlegmonem curante 58
Hiſtoria Gradi de carnoſitate hepatis cum pure emiſſa 73
Hiſtoria Amati de Marco librarij Veneti ſororio, ſcirrhum hepatis patiente 83
Hiſtoria militis confoſſi, tota ſubſtantia pulmonis corrupta, ſanioſa per vulnus excreta; cuius cadauer poſt mortem inciſum eſt 74
Hiſtoria Elidei Paduani medici, de ſcirrho hepatis curato 83
Hiſtoria Dodonæi de lapillis in hepate concretis poſt mortem inuentis 88
Hiſtoria Veſalij de hepate indurato lapidis inſtar 88
Hiſtoria Beniuenij de lapillis congeſtis in hepate poſt inciſionem inuentis 88
Hiſtoria Beniuenij de lapidibus in veſica fellis poſt mortem inuentis 89
Hiſtoria Rondeletij quòd in omnibus ferè hydropicis, vel ſcirrhoſis, poſt ſectionem inuenerit glandulas meſenterij induratas & pancreas ſimiliter 89
Hiſtoria cuiuſdam ſenis ſine felle ac

cyſti inuenti cuius ſede calculus ingens concreuerat 99
Hiſtoria de lapillis in cyſti fellis poſt mortem inuentis 99
Hiſtoria Fernelij de calculis in cyſti fellis inuentis 99
Hiſtoria Benedicti Veronenſis & Iohannis Langij de calculis in Frederico Duce Saxoniæ inuentis, & in aliis 99
Hiſtoria Amati de Perotij à Monte Sancto filio ab ictero curato 91
Hiſtoriæ variæ de ictero terminato diuerſis diebus 106. 107
Hiſtoria mulieris grauidæ ab icteritia curatæ 121
Hiſtoria Beniuenij de hydropico per annum nihil bibente curato 143
Hiſtoria Iohannis Langij de muliere hydropica curata ex potu aquæ fontis 146
Hiſtoria Fernelij de muliere quæ ex vtero multum aquæ profundebat 152
Hiſtoria VVilhelmi Placentini, de Azo quodam Parmenſe ab hydrope curato 158
Hiſtoria Amati de hydrope aquoſa in vxore de Landenara 155
Hiſtoria Benedicti Veronenſis, de muliere temeraria puerum hydropicum in clibanum mittente 177
Hiſtoria Beniuenij de muliere hydropica caſu curata 185
Hiſtoria Henrici à Bra medici de pharmacopœo hydropico, apertis hæmorrhoidibus curato 194
Hiſtoria mirabilis vetulæ ab hydrope curatæ 201
Hiſtoria ruſtici curantis peſtem & venenoſa apoſtemata 202
Hiſtoria Beniuenij de lienoſo ſeu ſplenetico 281
Hiſtoria Amati de quartana cum duritie lienis 334
Hiſtoria Henrici Vergerij medici ſedentis in menſa cùm cyathum vini bibiſſet ſubitò mortui 344
Hiſtoria Galeni de ſeruo imperiali ex morſu viperæ icterũ incurrente 112
Hiſtoria Amati de puero icterico ex obſtruct. concauæ partis hepatis curato 117
Hiſtoria Amati de quodam ex morbo regio mortuo 121
Hiſtoriæ quædam hydropicorum ab Holerio obſeruatæ 172
Hiſtoria Gradi de Franciſco Sfortia Duce Mediolanenſi hydrope laborante 182
Hiſtoria Tralliani de liene indurato 324
Hiſtoria Nicoli Florentini, de curatione cuiuſdam hydropici 213
Hiſtoria Gal. de puero Cercilij ſcirrho laborante 383
Hulſt 250
Hydrops non ſine hepate affecto 129
Hydrops leucophlegmatia 133
Hydrops cum alui profluuio quando lethalis, & quando non 172
Hydrops lethalis quæ 173
Hydropicis quali: cibus conuenit 178
Hydropicorum cõmunis medicamentorum ratio 180
Hydrops ex vitio lienis 242
Hydrops ſi coniungatur icteritiæ, vel eam ſequatur, quomodo curetur 248. 249
Hydrops 141
Hydropica mulier curata 142
Hydropi quæ valent 142
ὕδρωψ, ὕδερος 143. & vnde nomen 143
Hydropicus morbus 143
Hydrops ſemper hepar affectum habet 144. quot ſint differentiæ: & cur ſic appellatæ 144
ὕδρωψ ξηρὸς 144. ἀνασάρκα, ὑποσάρκα, κατασάρκα & leucophlegmatia λευκοφλεγματία, σαρκίτης, ὑποσαρκίδιον 144
Hydropis tres ſpecies communi modo ponuntur 145. cauſæ communes omnium trium differentiarum 145
Hydropes diuturnæ incurabiles habentur 146
Hydrops ſequens morbos acutos 146
Hydropicus pauper ex aqua ſæpiùs ſumpta; & tandem curatus 147
Hydropis cauſæ 148
Hypoſarcæ generatio 153
Hydrops in duobus priùs quartana laborantibus; vno curato, altero occumbente 154
Hydropicus curatus 141
Hydrops à muliere empirica mendica excitata: quæ poſteà curari non potuit 162
Hydropis ſig. merè prog. & quæ ſpecies ſit peſſima 164. prog. 168. 169. 170. Curatio eiuſdem ſemper difficilis 175. victus ratio communis ſingulis intercutem ſpeciebus 176. communis medicamentorum ratio 180
Hydrops caſu curata: ſed recidiua deinde

deinde facta 184
Hydrops quem affectum conſequatur; ſigna præſag. 159. demonſt. & communia ſigna cauſarum 160. ſigna ſpecierum 161. ſigna progn. 64
Hypoſarca ex menſibus retentis vel nimium fluentibus: & quomodo curetur 199.200
Hypoſarcæ qualia medicamenta conueniant; & quæ topica proſunt 201
Hydrops lethalis quæ 172
Hydropici cur interdum refrigerandi 212
Hydropicis num ſectio vel vſtio conueniat; & quibus 224.225
Hydrops fruſtrà curatur, niſi mala hepatis intẽperies amoueatur 232

I.

IACOBVS Alcmarianus ictero laborans 89
Iacobi Heermans Alcmariani filius ex ſcurbuto & diarrhœa lethali mortuus 404
Icterus diuturnus hydropem minatur 107
Icteri ſeu morbi regij ex criſi curatio 108
Icteri varia nomina 91. quæ partes afficiantur 92
Icterus curatus 89
Icterus quid, & vnde ἴκτερος Græcè dicatur 91
Ικτις 91
Icteritia 92
Icteri cauſa, nempe bilis effuſio. Pars affecta multiplex 92
Icteri cauſæ variæ 102. & quomodo internoſcendæ 97.98.99
Icterici cur iuxta Hippoc. flatuoſi non fiant. Vide ibidem dubia quædam & ſolutiones 103
Icteritia poſt VII. diem à febre acuta 104
Icteri ſeu morbi regij ſigna ex criſi 104 icteri ſigna prog. 106.107
Icterus ex criſi non ſemper bonus 106
Icteritia triplex apud Arculanum 108
Icterus abſque febre, ſola purgatione curatus 109
Ictericis nunquid venæ ſectio conueniat 110. purgatio quomodo iiſdem conueniat 111
Icterus abſque febre ſola purgatione curatus 109
Icterus ex calore hepatis ac eiuſdem viſceris leui inflammatione, vna cum feb. duplici tertiana 94
Ictericorum ſigna quomodo interſtinguenda, ſi ex vniuerſi corporis vitio fiat, vel ex aliqua cauſa externa, vel veneno. Curatio ex veneno 112
Icteri ex immodico calore partium ſolidarum curatio 111
Icteri curatio ex obſtructione 113
Ictericorum ſigna, num obſtructio ſoluta ſit 113
Icterus in ruſticis quomodo curatur 113
Ictericorum curatio ex imbecillitate cyſtis fellis 113
Ictericis quomodo bilis per cutem ſit euacuanda 114
Icterus cũ obſtructione iocinoris 114
Icterus ex oppilatione cyſtis vel pori fellei, tendentis ad inteſtina: vnde ingens dolor colicus ſequutus, & ſecum induratio 118
Ictericorum curatio ex obſtructione cyſtis fellis 121
Icterus niger 122
Icterus qualis morbus 123. ſigna 123 quis affectus eiuſdem ſig. cauſ. 124. prog. curatio 125
Icteritia nigra ex vtroque viſcere obſtructo 126
Icteritia viridis, vel mixta ex vtroque humore, & ex vtroque viſcere 127. curatio eiuſdem 128
Ida vxor Petri Cornelij ab aſcite ex morbo regio orta, curata 242
Iecoris contabeſcentis ſigna 2
Iocinori quæ conueniant 3
Iecur lapidoſum & lapillis infarctum 87.88
Iecur & lien facilè ſcirrhum incurrunt 85. Reliqua vide ſuprà in litera H, de hepate.
Indicationes curandi quomodo ſumantur, exemplo quorundam affectuum in quodam ſcurbutto laborante 364
Indicantium numerus numerum remediorum oſtendit. cauſæ morborum tum ſymptomatum etiam indicant peculiaria remedia 364
Indicationes generales, poſt indicantia contraindicantia inueſtiganda 364. contraindicantia quæ; & quibus victus ratio indicetur 365. Quid verò & quot præſtanda ex differentia & numero malorum indicatur 363
Indicantibus inuentis conſiderandum quid priùs agendum ſit. multitudo humo-

humoris indicat primò ſui ablationem 370
Indicatio ſanguinis mittendi 372. coindicantia ſanguinem eſſe mittendum. contraindicantia 373
Indicantium locus, locum indicat remediorum : ita & tempus indicant vel contraindicant 374
Indicationum vſus & vis ſi ignoretur, nulla agendi ratio nec aliquod officium medici conſtabit 364
Indicationes curatiuæ ſcurbutti 409
Inteſtina in ſcrotum prolapſa in hydrope 263
Iodocus VVeruius præfectus Brielenſis ab obſtructione, inflatione & duritie lienis curatus 345
Iohannes Petri, cognomento Rex, Alcmarianus, hepaticus, pro pleuritico habitus 15
Iohannes Scrieckius pharmacopola Campenſis ab hydrope curatus 194
Iohannes Bokelli aſciticus ex paracenteſi perperam adhibita mortuus 251
Iohannes Georgij faber ab inflammatione iecoris ad apoſtema tendente curatus 56
Iohannes Heuterus ex hydrope mortuus 240
Iuuenis annorum 25. ex hydrope mortuus 158
Iuuenis annua quartana laborans, in lienem durum, deinde in hydropem incidens 154
Iuuenis ab obſtructione lienis curatus 292

L.

LAPILLI in folliculo fellis reperti 89. 98. 99. 100
Lapilli in hepate reperti 87. 88
Lapides in cyſti fellis quandoque ex obſtructione generantur 22
Laureola hydropicis valens 220
Leucophlegmatia cum alui profluuio vehementi curata 171
Leucophlegmatia 133
Leucophlegmatia 81. Reliqua vide in litera A, de Anaſarca.
Lienoſus 277
Lieni peculiariter conuenientia 278
Lien bouis crematus lieni conueniens 279
Lien atræ bilis ſedes 279
Lienici & ſplenetici qui dicātur 279. 281
Lienis affectus qualis 279
Lien ex ſola intemperie laborans 280
Lienem induratum miles apud Trallianum habebat 324
Lienis obſtructio cum tumore eiuſdem 281
Lienis meatus obſeſſus & obſtructus 285. cauſæ oppilationis, ſigna communia 285. functionum eiuſdem offenſio 286
Lienis oppilatio ex febribus, ex magnitudine lienis mala, ex vena ad hepar oppilata, ab aliis humoribus 286. progn. 287. curatio.
Lien negligentiam maiorem fert medici quàm hepar 288
Lienis morbi magnam ſimilitudinem habent cum morbis hepatis; & ſimili ferè modo curantur: niſi quòd ſplen validiora deſideret 289
Lienis obſtructio 290
Lienem quæ minuunt 290
Lieni obſtructo quid in eius curatione circumſpiciendum 292
Lienis ac ſplenis inflatio ac tenſio 293
Lienis tumor cū inflatione poſt quartanam curatam 295
Lien facilè ſpiritu intenditur 295
Lienis inflati curatio 296
Lienis phlegmone 297
Lienis inflammati ex ſolo ſanguine notæ 300. ex bilioſo humore, ex melancholico, ex pituitoſo. eiuſdem inflammationis curatio 301
Lienis inflammatio ex ſanguine craſſo, melancholico 302. progn. ſigna 306. eiuſdem apoſtematis diſtinctio 307. cauſæ 307. curatio 308. topica 309
Lienis dolor 310
Lienis dolorum diff. diſtinctio 311. ſigna præſagientia dolorem, ſigna demonſt., ſigna cauſarum 313
Lien rarò ſuppuratur. hoc ſemel vidimus in monacha Alcmariana 306
Lienis oppilatio in quibus differat ab apoſtemate. Doloris lienis diſtinctio ex inflatione 314
Lienis & colici doloris ac muſculorum diſtinctio 315. Dolor materialis quomodo ab immateriali dolore diſtinguatur 316. ſigna doloris & debilitatis virtutis lienis. ſigna priuatæ attractiuæ debilis 316. ſig. ſubſtantiæ raræ, ſi nimium attrahat. Signa defectus expulſiuæ. Signa debilitatis retentiuæ virtutis. ſigna prog. 317. prog. debilitatis. curatio debilitatis 318. curatio doloris 319
Lienis durities in quartanario 324

Lienis durities poſt quartanam 334
Lienis affectus cum tuſſi & deſtillatione, difficiliùs curatur 321
Lien facilè ſcirrhum incurrit 321
Lien à quo ſanguine nutriatur 321
Lienis ſcirrhus duplicem habet originem 321
Lienis tumor durus in viro quodam Alcmariano 321
Lienem flatus vel humor occupans quomodo cognoſcatur 322
Lienis ſcirrhus exquiſitus incurabilis 323
Lien cur facilè in ſcirrhū incidat 329
Lienis ſcirrhi curatio 330. num quid in ſcirrho lienis venæ ſectio conueniat 330
Lienis ſcirrhis inueteratis quæ conueniant 337
Lienis ſcirrhus incurabilis cum variis ſymptomatibus 339
Lienes magnos quæ cōſequuntur 355
Lienis durities in ſcurbutto ſi adſit, quomodo curanda 380. lieni extrinſecus applicanda 381
Lienis palpitatio ex curſu 412
Locus mendoſus apud Galenum corrigitur 36
Locus indicantium locum indicat remediorum 374

M.

Machtilda Adriani in duplici cruce Delphis ab ictero curata 101
Malus corporis habitus 130. 12
Margareta Teylingia ab ictero curata 109
Marcus librarij ſororius apud Amatum ſcirrho hepatis laborans 82
Martinus Dorpius Theologus Louanienſis ex ſcurbutto morbo mortuus 352
Materia melancholica rebellis eſt: ideò per vices educenda 375
Matrona nobilis vltra xxx. annos duritie lienis laborans 328
Matrona nobilis hypoſarca affecta, & curata 202
Matrona nobilis Kerckvveruia ſola purgatione ab ictero curata 109
Medicum diligentem requirit curatio hypoſarcæ ex nimio menſtruorum aut hæmorrhoïdum fluxu 200
Medici brachati taxantur 163
Medicus iocinoroſus ab ſe ipſo tum aliis perperam pleuriticus iudicatus 19
Medici decepti malè iudicantes inflammationem hepatis 39
Medici tria officia, quæ fiunt per medicum, naturam, fortunam ſeu caſum 183
Medicorum quorundā errores in curando icterum 94
Medicorum filij qui olim dicebantur 347
Medici imperiti vim indicantium & contraindicantium ignorant 368
Medici ingenio multa percipiuntur, quæ calamo exarari nō poſſunt 368
Medici ac chirurgi imperiti nimis facilè iudicant aliquem morbo Gallico laborare 351. 394
Mel ex floribus perſicæ arboris aquam deponit 157
Μέλας ἴκτερος 123
Metrodorus Epicuri diſcipulus hydrope laborans 179
Miles lienem induratum habens apud Trallianum 324
Mola cum tympanite 272
Morbus regius 92
Morbi quales in cyſti fellis 98
Morbi febriles melancholicum humorem contrahunt 393
Morbus ſubinde ex morbo naſcitur: & morbus fit morbi cauſa: & eadem rurſus nunc morbi nūc cauſæ nunc ſymptomatis rationem obtinet 371
Morituri, quæ ad propriam actionem pertinent morte inſtante plerumque peragunt 72
Mulier ab apoſtemate hepatis frigido curata 78
Mulier hepatis ſcirrho laborans in hydropem lethalem incidens 87
Mulier ileo malo correpta, & in icterum incidens, & curata 101
Mulier ſanguinem ſuprà infraque deiiciens ab inflāmatione hepatis præter opinionem noſtram curata 50
Mulier Alcmariana ab ictero ex oppilatione pori fellei cum colico dolore, curata 118
Mulier quædam à feb. acuta VII. die incidens in icterum, & curata 104
Mulier Alcmariana à leucophlegmatia cum alui profluuio vehementi curata 171
Mulier ex longo menſium profluuio in anaſarcā prolapſa, & curata 198
Muliercula ab hydrope curata 142
Mulieres hydropicæ caſu curatæ, poſteà recidiua vitam finientes 184
Mulier decoct. rad. chelidoniæ ab ictero curata 120
Mulieres ab hydrope curatæ à Nicolo Florentino 249

Mulier

Mulier aſcite laborans, cui pedes ac crura fuerunt ſcarificata 249
Mulier à ſcurbutto & duritie cruris ſcirrhoſa, curata 386
Mulier Antvverpiana ab hydrope curata 239
Muliercularum error in curãdo ictcritiam 246
Mulier Brabantina decocto rad. chelidoniæ ab ictero curata 247
Mulier ab inflatione ſplenis & tenſione curata 294

N.

NAVTA in Noſocomio Delphenſi ex inflammatione hepatis tendente ad duritiem curatus 58
Nautæ facilè incurrunt in nauibus ſcurbuttum morbum 351
Nauta à ſcurbutto curatus 352 alius nauta ab eodem malo & crure indurato curatus 388
Nicolaus Volckerus à ſcurbutto grauiſſimo curatus 400
Nobilis mulier vetula de Auizaet à diuturno colore flauo ex lõgo ictero mirabiliter curata 110
Numerus malorum numerum remediorum oſtendit 389

O.

OBSTETRIX vterum non diſcernens à veſica 88
Obſtructio hepatis ex flatibus craſſis 20
Obturatio, oppilatio, obſtructio hepatis. pars affecta 21. affectus, cauſæ 22. ſigna 23. prog. curat. 24
Obſtructio & durities lienis in ſcurbutto malo 380
Ouroſcopus inſulſus 394

P.

PARACELSICVS fruſtrà promittens ſe hydropicum curaturum 159
Paracelſiſtæ promittentes tympanitico ſanitatem. qui poſteà intra XIII. dies obiit 270
Paracenteſis perperam adhibita in aſcitico, qui ſtatim obiit 251
Paracenteſis num fieri debeat nec ne in aſcite, diuerſa argumenta 252. 253
Pater quidam ſeu cœnobiarcha à cachexia curatus, ex immodico ſanguinis narium fluxu proueniente 140
Παρέγχυμα 21. 35
Πηχυτύρβη, gingibrachium 391
Pediſſequa cuiuſdam matronæ nobilis, ſplenis inflatione ac tenſione laborans 293
Petrus Candidus dictus, calcearius aſcite laborans 223
Petrus Antonius Sanſeuerinus Piſignani princeps, ab aſcite & anaſarca curatus 241
Pharmacopœo poſt quartanam curatam remanſit in liene tumor cum inflatione, & quomodo curatus 295
Phlegmon ex atra bile 355
Pilulæ de ſagapeno, ſerapino, ſoldanella valent ad hydropem 157
Pilulæ ſagapenæ aperiunt, ad ventoſitates faciunt, & menſes promouent 263
Pilulæ ex meſereo Meſuæ, propriæ ad hydropem 240
Pilulæ deſcriptæ à Donato ab Altomari, de meſereo 240
Ptiſanæ cremor vtilis inflammationi hepatis 34. 51
Phthiſi & hecticæ conuenientia 378
Phthiſici ferè omnes in hydropem incidunt 225
Prætor in Caſtricomio pago animi deliquio ſubito ex ſcurbutto obiit 353
Prætor Caſtricomius præcedentis filius in ſcurbuttum incidens, & ab eo curatus 393
Puella Lucenſis ex ſicca intemperie hepatis curata 7
Puella pituitoſa obſtructione hepatis laborans, ex pituita craſſa, & curata 26
Puella viridi colore affecta 127
Puer aſcite laborans 146
Puer XII. annorum ex hydrope decumbens curatus 173
Punctura ſeu paracenteſis in hydropicis 234

Q.

QVALITATEM remedij, qualitas humoris indicat 374
Quantitatem quæ indicant vel contraindicant 374
Quæ animaduertenda circa topica medicamenta in inflammatione iecoris 53
Quæ declarant melancholicum hominem 350
Quæ tempus indicant vel contraindicant 374

Quæ

Quæ phthiſi & hecticæ conueniat 378
Quæ per indicationē in morbo ſcurbutto inuenta 389
Quæ per obſeruationem, quæ per analogiſmum inuenta 390
Quartanarij lienem durum ſæpe incurrunt 329
Quartana magna ex parte ſcurbutum præcedit 352
Quartana quidam laborans per XII. ferè annos 122
Quidam ex abſceſſu hepatis & typhode febre mortuus 69
Qui magis tentantur obſtructione hepatis 29
Quidam duplici tertiana & ictero ex calore hepatis cum leui inflamm. laborans 94
Quidam à tertiana ſumpto medicamenta ab empirica mendica in hydropem incidens 162
Quidam Mediolani ex hydrope decumbens curatus 173
Quidam ex vomitu in mari ab hydrope curatus 176
Quidam caſu curantur, cùm medicina curari non poſſint 185
Quidam aſcite laborans 215
Quidam ex obſtructione lienis laborans 290
Quidam deliquio animi extincti in ſcurbutto morbo 353

R.

RADIX filicis quibus confert 28. 29
Radix chelidoniæ ictericis prodeſt 247
Radix ebuli ad hydropem valens 219
Rhabarbarum egregiè hepati conuenit 29
Recidiua peior priore morbo 231
Remediorum iuxta rationē affectuum variatio 377
Ruſtici icterici ex obſtructione qualia medicamenta ferant 113
Ruſticus ab anaſarca per ſcabiem fœdam curatus 194
Ruſticus hydrope laborans 143
Ruſticus leucophlegmatia laborans 145.
Ruſticus quidam tympanite laborans 236

S.

SANITAS magna ex parte, teſte Hippocrate, ex iecoris bona valetudine conſtat 5
Sambucus eiuſque folia in decoctis egregiè aquam ducunt 266
Saldanella, aliis Soldanella 219
Sartor moribundus venes ſuere videbatur 72
Scapulæ dolor 382
Scirrhus in hepate poſt mortem inuentus 80
Scirrhus in gibba parte hepatis 80
Scirrhi differentia duplex, affectus, pars affecta, cauſæ 85. ſig. prog. curat. 86
Scirrhus hepatis in hydropem lethalem mutatus 87. De ſcirrho lienis vide ſuprà in litera L. Lien.
Scirrhus lienis quomodo curatur 382
Scirrhi perfecta curatio ex Galeno 384
Sceletyrbe 351.391
Scopus omnium primò cōſiderandus, vtrum morbus curabitur 363
Sceletyrbicus ſyrupus 379
Scopi curandi in vnoquoque morbo præponendi 362
Scurbuttum malum nautæ facilè incurrunt 329
Scurbutum malum quomodo cognoſcatur & curetur, per modum exempli 347
Scurbuttus vbi frequens 351
Scurbuttus quondam medicis Louanienſibus incognitus 352
Scurbutus chronicus morbus & compoſitus 352
Scurbutti ſigna pathognomonica 352
Scurbutti principium. Scurbutti ſigna peculiaria. Scurbutti ingraueſcentis ſigna 353.396
Scurbuttici quidam delinquentes animo ſubitò perierunt 353
Scurbutti ſymptomata varia 353
Scurbutti proprium nomen adhuc incognitum eſt 354
Scurbutto quæ aliquo modo videntur conuenire 355
Scurbuttus qualis morbus 356. Varices in crure ſimul cū ſcurbuto. Varij affectus præter naturam in morbo ſcurbutto. expultrix lienis in eo deprauata 356. qualitas mutata in ſcurbutto 357. continui ſolutio, intemperies inæqualis 358
Scurbutti principium, augmentum & ſtatus 358
Scurbutti cauſæ antecedentes, cauſa procatarctica ſeu extrinſeca, cauſa coniuncta 359. affectus quidam præter naturam in quodam laborante ſcurbutto 360.361
Scurbuttus quatuor intentiones requirit curandi 371. venæ ſectio quo-

quomodo & quando conueniat 372. purgatio 377. gingiuæ ſanguifluæ quomodo curantur in ſcurbutticis 385.389. proceſſus in ſcirrhoſo crure in ſcurbutico 385
Scurbuttus in muliere, in nauta & aliis curatus 387.388
Scurbuttus Amſtelrodamenſibus & Alcmarianis magis notus 390
Storbuck Danica vox eſt, noſtra lingua *Scuerbuyck* 391
Scurbutti cauſæ procatarcticæ 393. quinque ægri in ſcurbuttum incidentes, & curati 393
Scurbutti ſigna remotiora, & communia aliorum morborum 401
Scurbutti ſigna propinquiora, & veriora 401
Scurbutti cauſæ proëgumenæ & coniunctæ 408
Scurbutti indicationes curatiuæ 409
Sebaſtianus Yſbrandus à ſcurbutto diuturno & cruribus duris ac variegatis curatus 398.399
Senex poſt deceſſum ſine felle ac ſine cyſti inuentus 99
Singultus in hepatis inflammatione malus 47
Singultus in inflammatione hepatis in quodam ruſtico lethalis 47
Soldanella 219.277
Solutiua exteriùs applicata, quæ iuuant ad aſcitem & hydropem 221
Σφάκελος Sphaceliſmus, ſideratio 69
Stefianus in muſculis abdominis inflammationem habens 39
Stomacace 391
Stomoma 333
Succus cichorij quibus conferat [illegible]
Succus fumariæ quibus vtilis 31
Succus marrubij ad quid conferat 109
Succus iridis ad hydropem & aſcitem valens 219
Sudorem prouocantia quibus hydropicis conueniant 183
Sudatorium Trituli 177
Syrupus ex ſucco marrubij ad icterum valens 110
Syrupus ſceletyrbicus egregiè conferens ſcurbutto 410
Syrupus ex radice rhaphani 410

T.

TELEPHIVM 411
Teſtis inflatio in anaſarca ſanata 207
Theagenes cynicus philoſophus ab Attalo Theſſalo medico interfectus [illegible]
Topica remedia ad hydropem 250
Tuſſis & diſtillatio in ſpleneticis difficiliorem curationem faciunt 321
Τυμπανίτης, Tympanias: & vnde dicta 152
Tympaniæ curatio 260
Tympanites perdurans & tandem mortem inferens 267
Tympanites omnium aliarum ſpecierum hydropis periculoſiſſima 270
Tympanites ex vtero originẽ habens, caſus mirabilis 271

V.

VARICES in crure 357
Varices in lingua & labio inferiori, cum ſcurbutto, in Cereuiſiario 405
Varicoſa venarum plenitudo in Arnolda muliere Delphenſi, & in alia virgine & famula laborantibus ſcurbutto 405
Venæ ſectio in obſtructione hepatis aliquando conuenit 28
Venæ ſectio in cruribus aut malleolis quando vtilis 28
Venæ ſectio in inflammatione hepatis non omittenda 52.53
Venæ ſectio nunquid conueniat ictericis 110
Venæ ſectio num conueniat in ſcurbutto 372
Vetula xx. annis tumore lienis duriuſculo laborans, ſolo eſu capparum continuo curata 285
Victus melancholicus 351
Vinum ὀλιγοφόρον 2
Vir quidam calido imbecilloque hepate laborans 1
Vir quidam laborans ex frigida hepatis intemperie eiuſdemque imbecillitate 8
Vir quidã Delphenſis in platea Flandrica obſtructione hepatis & flatibus craſſis laborans & curatus 21
Vir quidam Delphenſis ab obſtructione hepatis ex cauſa calida curatus 30.31
Vir ex hepatis inflammatione admodùm calida in parte gibboſa laborans 41
Vir quidam hepatis ſcirrho laborans 80
Vir quidam ictero nigro laborans, & quartana per XII. annos ab empirico malè tractatus, mortem incurrens 122.123
Vir Alcmarianus cachexia laborans 129

Vir ex phlegmone lienis laborans ex ſanguine craſſo melancholico 303
Vir quidam, tum alius, ex inflammatione lienis laborans, ex ſang. craſſo melancholico 303
Vir ex phlegmone lienis laborans 297
Vir Alcmarianus, ſcirrho lienis laborans 321
Vir quidam 40. annorum quartanarius in duritiem lienis incidens, & curatus 334
Virgo ex menſibus ſuppreſſis anaſarca laborans curata 186
Virgo in aſcitem & leucophlegmatiam incidens, ſatis curata: poſteà ad empiricos prolapſa, ſuccumbens 193
Viuerra *een vret*, aut *fret* 91
Vlcus hepatis 64.73
Vlcus hepatis cur difficulter aut nullo modo curetur: eiusque notæ & ſymptomata, & præſagia 74. curatio 75
Vlcera in hydropicis difficulter curantur 163
Vlcus in liene in monacha: & mirabiliter curatum 306
Vlcus lienis quomodo curetur 310
Vlcera in hydropicis difficulter curantur 163
Vnguentum ex cyclamine 157
Vnguentum arthanitæ maioris ad aſcitem & hydropem 156.157.221
Vnguentum egregium pro ſplene indurato 328
Voluulus hæmatites non eſt ſcurbuttus 392
Vomica 75.76
Vomitus nunquid laudetur in cachexia 138
Vomitus nunquid conueniat hydropicis 183
Vrina quæ mala in ictericis 110
Vrinatiua ad aſcitem 221
Vrinæ potus ad aſcitem 221. & hydropicos 221
Vrinam cientia quibus hydropicis conueniant 183
Vxor M. Theodorici Delphis habitans cachexia affecta 133
Vxor barbitonſoris ab aqua intercute curata ex aquæ potu 146
Vxor Petri Theodorici lanionis Delphenſis tympanite laborans 267
Vxor Symonis Iohannis Typographi Delphenſis tympanite laborans, ex vtero originem habente 271
VVeſtphriſiis ſcurbuttus familiaris morbus 352
Vulgus in remediis ictericorum facilè falluntur 121

Z.

ZYTHEPSA duritiem in ſcroto habens curatus. 382

FINIS.